

Europos Sąjungos oficialusis leidinys

C 162

51 tomas

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

2008 m. birželio 25 d.

Pranešimo Nr.	Turinys	Puslapis
	III <i>Parengiamieji aktai</i>	
EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS		
442-oji plenarinė sesija 2008 m. vasario 13–14 d.		
2008/C 162/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Grupinių ieškinių vaidmens ir teikimo tvarkos apibrėžties Bendrijos vartotojų apsaugos teisės srityje	1
2008/C 162/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui: 2007–2013 m. ES vartotojų politikos strategija. Vartotojų teisių stiprinimas, gerovės didinimas ir veiksminga jų apsauga COM(2007) 99 <i>galutinis</i>	20
2008/C 162/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui „Europos kosmoso politika“ COM(2007) 212 <i>galutinis</i>	24
2008/C 162/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui dėl 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų įgyvendinimo, įskaitant tiesioginės gamintojo atsakomybės priskyrimo klausimo nagrinėjimą COM(2007) 210 <i>galutinis</i>	31
2008/C 162/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl 2006 m. konkurencijos politikos ataskaitos COM(2007) 358 <i>galutinis</i>	35
2008/C 162/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl ratinių žemės ūkio ir miškų ūkio traktorių apšvietimo ir šviesos signalų įtaisų sudedamosios dalies tipo patvirtinimo (kodifikuota redakcija) COM(2007) 840 <i>galutinis</i> — 2007/0284 (COD)	40
2008/C 162/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl tekstilės pavadinimų (nauja redakcija) COM(2007) 870 <i>galutinis</i> — 2008/0005 (COD)	40

LT

Kaina:
22 EUR

(Tęsinys antrajame viršelyje)

2008/C 162/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl neteisėtai iš valstybės narės teritorijos išvežtų kultūros objektų gražinimo (kodifikuota redakcija) COM(2007) 873 galutinis — 2007/0299 (COD)	41
2008/C 162/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl dažiklių, kuriuos galima dėti į vaistus (nauja redakcija) COM(2008) 1 galutinis — 2008/0001 (COD)	41
2008/C 162/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Visuotinės svarbos paslaugų nepriklausomo vertinimo	42
2008/C 162/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Plačiosios visuomenės galimybės naudotis Europos skaitmenine biblioteka	46
2008/C 162/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Energijos rūšių derinimo transporto srityje	52
2008/C 162/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Energijos naudojimo efektyvumo pastatuose: galutinių vartotojų vaidmuo (tiriamoji nuomonė)	62
2008/C 162/14	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Galimo teigiamo ir neigiamo išaugusių su aplinkos ir energijos politika susijusių reikalavimų poveikio Europos pramonės konkurencingumui	72
2008/C 162/15	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, iš dalies keičiančio Reglamentą (EB) Nr. 460/2004, įsteigiantį Europos tinklų ir informacijos apsaugos agentūrą, jos veiklos trukmės atžvilgiu COM(2007) 861 galutinis — 2007/0219 COD	79
2008/C 162/16	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas nuomonė dėl Teisėmis pagrįsto žvejybos valdymo įrankių	79
2008/C 162/17	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą, iš dalies pakeičiantį Reglamentą (EB) Nr. 1782/2003, nustatančio bendrąsias tiesiogines paramos schemų pagal bendrą žemės ūkio politiką taisykles ir nustatančio tam tikras paramos schemas ūkininkams, nuostatas dėl paramos už medvilnės schemas COM(2007) 701 galutinis — 2007/0242 (CNS)	83
2008/C 162/18	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl riboto genetiškai modifikuotų mikroorganizmų naudojimo (nauja redakcija) COM(2007) 736 galutinis — 2007/0259 (COD)	85
2008/C 162/19	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos aplinkos agentūros bei Europos aplinkos informacijos ir stebėjimo tinklo įkūrimo (kodifikuota redakcija) COM(2007) 667 galutinis — 2007/0235 (COD)	86
2008/C 162/20	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. .../... dėl bendrųjų aromatintų vynu, aromatintų vyno gėrimų ir aromatintų vyno kokteilių apibrėžimo, aprašymo ir pateikimo taisyklių (nauja redakcija) COM(2007) 848 galutinis — 2007/0287 (COD)	86
2008/C 162/21	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl natūralaus mineralinio vandens naudojimo ir prekybos (nauja redakcija) COM(2007) 858 galutinis — 2007/0292 (COD)	87

2008/C 162/22	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos anglių ir plieno mokslinių tyrimų perspektyvų	88
2008/C 162/23	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, panaikinančio Tarybos sprendimą 85/368/EEB dėl Europos bendrijos valstybių narių profesinio mokymo kvalifikacijų palyginamumo COM (2007) 680 galutinis — 2007/0234 (COD)	90
2008/C 162/24	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos sprendimą dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių (pagal ES sutarties 128 straipsnį) COM(2007) 803 galutinis/2 (V dalis) — 2007/0300 (CNS)	92
2008/C 162/25	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Finansinės integracijos: vertybinių popierių biržos	96

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

442-OJI PLENARINĖ SESIJA 2008 M. VASARIO 13–14 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Grupinių ieškinių vaidmens ir teikimo tvarkos apibrėžties Bendrijos vartotojų apsaugos teisės srityje

(2008/C 162/01)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2007 m. vasario 16 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Grupinių ieškinių vaidmens ir teikimo tvarkos apibrėžties Bendrijos vartotojų apsaugos teisės srityje

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. sausio 31 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Jorge Pegado Liz.

442-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. vasario 13–14 d. (vasario 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 134 nariams balsavus už, 94 – prieš ir 6 susilaukčius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK nusprendė atnaujinti diskusijas dėl poreikio ir galimybės išsamiai apsvarstyti tam tikros formos Bendrijos lygmeniu suderintų ieškinių vaidmenį ir teisinę tvarką, visų pirma vartotojų apsaugos teisės ir konkurencijos srityse, bent jau pradinio laikotarpiu.

1.2 EESRK visuomet buvo už tai, kad Bendrijos lygmeniu būtų apibrėžta grupinio ieškinio, kurio tikslas – kolektyvinių ar atskirų teisių pažeidimo atveju užtikrinti nuostolių atlyginimą, sąvoka. Toks ieškinys naudingai papildytų tiek teisinėmis, tiek alternatyviomis priemonėmis jau teikiamą apsaugą, o ieškinys dėl uždraudimo, kaip numatyta 1998 m. gegužės 19 d. Direktyvoje 98/27/EB, būtų viena jų.

1.3 EESRK iš tiesų jau keletą kartų kalbėjo apie būtinybę Bendrijos lygmeniu reguliuoti šią sritį, kadangi tai:

- gali iš esmės padėti panaikinti bendrosios rinkos veikimo kliūtis, susidarancias dėl nacionalinių teisės sistemų skirtumų, ir taip iš naujo vartotojams suteikti pasitikėjimo bendrosios rinkos nauda bei įmonėse užtikrinti tikros ir sąžiningos konkurencijos sąlygas (Sutarties 3-1 c ir g straipsniai);
- padėtų sustiprinti vartotojų apsaugą, jiems sudarant galimybes lengviau ir veiksmingiau naudotis savo teisėmis imtis teisminių procedūrų ir užtikrinant veiksmingesnę Bendrijos teisės aktų taikymą (Sutarties 3-1 t straipsnis);
- atitiktų pagrindinį teisės į veiksmingą teisinę apsaugą ir teisingą bylos nagrinėjimą principą, o šią teisę užtikrina Europos Pagrindinių teisių chartija (47 straipsnis).

1.4 Tai, kad daugelis valstybių narių pastaraisiais metais įvedė iš esmės skirtingas vartotojų kolektyvinių interesų atstovavimo teismų sistemas, o kitos dar apskritai jų neturi, sudaro nelygias galimybes kreiptis į teismus ir trukdo kurti vidaus rinką. EESRK apgailestauja dėl šios kliūties, juo labiau kad piliečių pasitenkinimas ir pasitikėjimas yra vienas iš viešai skelbiamų XXI amžiaus vidaus rinkos kūrimo tikslų. EESRK atidžiai stebi visų su Europos įmonių konkurencingumu susijusių priemonių poveikį ir pasekmes, kurias dėl neproporcingų išlaidų neišvengiamai patirtų darbuotojai ir vartotojai.

1.5 Todėl EESRK nori prisidėti prie šio svarstymo konkrečiais pasiūlymais dėl tokių grupinių ieškinių teisinės tvarkos, atsižvelgdamas į Europos šalių nacionalines sistemas ir tokius veiksmus vykdžiusių kitų šalių patirtį. Komitetas ypač atsižvelgia į 2007 m. liepos 12 d. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) ministrų tarybos rekomendacijoje C(2007) 74 dėl vartotojų ginčų sprendimo ir žalos atlyginimo nustatytus principus.

1.6 Apibrėždamas Bendrijos lygmeniu siūlomos teisėkūros iniciatyvos gaires, EESRK atsižvelgė į bendrą Europos teismo institucijų teisės tradiciją ir bendrus valstybių narių civilinio proceso pagrindus, todėl atmetė su šiomis tradicijomis ir principais nesuderinamus amerikiečių „*class action*“ aspektus. EESRK mano, kad ypač kenksminga plėtoti praktiką, kai, remiantis JAV grupinių ieškinių (angl. *class actions*) patirtimi, didelę dalį sumos, kuri vartotojų teises ginančiose procedūrose skiriama žalai ar baudiniams nuostoliams atlyginti, atiduoti trečiosioms šalims ar advokatams.

1.7 Atsižvelgdamas į tokios priemonės siekius ir tikslus, EESRK išanalizavo pagrindines pasirinkimo galimybes, susijusias su teisine tvarka (dalyvavimo („*opt-in*“), atsisakymo („*opt-out*“) arba mišrios sistemos pranašumus ir trūkumus), teisėjo vaidmenį, nuostolių atlyginimą, skundų teikimą ir finansavimą.

1.8 Tokios iniciatyvos teisinis pagrindas ir naudotina teisinė priemonė – svarbūs klausimai, kurie irgi buvo išanalizuoti ir dėl kurių pateikta pasiūlymų.

1.9 Be to, EESRK primena, kad svarstymas dėl galimybių įvesti grupinio ieškinio teikimo mechanizmą ne tik neprieštarauja, bet atvirkščiai, padeda veikti alternatyviems ginčų sprendimo būdams ir juos plėtoti. EESRK vienas pirmųjų prabilo apie būtinybę kurti veiksmingas priemones, galinčias padėti vartotojams naudotis individualiomis ar kolektyvinėmis savo teisėmis apsieinant be teismų. Todėl EESRK skatina labiau sureguliuoti Ombudsmeno sistemą ir su ja susijusias sistemas įvairiuose vartojimo visuomenės sektoriuose, visų pirma sektoriuose, kuriuose labiausiai išvystyta (arba turi tam palankias sąlygas) tarpvalstybinė prekyba.

1.10 Nukentėję vartotojai turi galimybę pasirinkti vieną iš daugelio kolektyvinių priemonių pradedant individualiais, savanoriškais ir sutarimu pagrįstais ieškinyiais, baigiant grupinėmis ir teisinėmis priemonėmis. Kiekvienas iš šių ginčo sprendimo būdų turi veikti optimaliai siekiant sudaryti kuo palankesnes sąlygas patirtai žalai atlyginti tokia lygmenyje, kuris lengviausiai pasiekiamas nukentėjusiems.

1.11 EESRK palankiai vertina Komisijos išreikštą ketinimą tęsti tyrimus šia tema. Vis dėlto jis pabrėžia būtinybę lygiagrečiai turėti pakankamai politinės valios imtis adekvačių teisėkūros iniciatyvų.

1.12 Aiškindamas organizuotos pilietinės visuomenės atstovų valią, EESRK kreipiasi į Europos Parlamentą, Tarybą ir valstybes nares, prašydamas, kad šie svarstymai vyktų atsižvelgiant į įvairių subjektų interesus ir laikantis proporcingumo bei subsidiarumo principų, kad po šių svarstymų būtų priimti politiniai sprendimai, reikalingi kuo skubiau imtis rekomenduojamos iniciatyvos šia kryptimi.

2. Įvadas

2.1 Šia nuomone savo iniciatyva siekiama paskatinti išsamesnius svarstymus apie tam tikros formos Bendrijos lygmeniu suderintų kolektyvinių veikslių vaidmenį ir teisinę tvarką⁽¹⁾, visų pirma vartotojų apsaugos teisės ir konkurencijos srityse, bent jau pradinio laikotarpiu⁽²⁾. Pagrindinis nuomonės tikslas – paraginti pilietinę visuomenę ir kompetentingas Europos Sąjungos institucijas ištirti tokios iniciatyvos poreikį ir poveikį, apsvarstyti jos teisinio pobūdžio apibrėžtį ir įgyvendinimo terminus bei sąlygas Europos teisingumo erdvėje.

2.2 Šiuo tikslu naudojama metodologija pagrįsta išankstine bendrosios rinkos poreikių ir iniciatyvos atitikties Bendrijos teisei analize. Po to analizuojamas jos gebėjimas veiksmingai ir greitai spręsti tarpvalstybinius konfliktus, visų pirma susijusius su vartotojų ekonomiais interesais.

3. Bendroji rinka ir vartotojų kolektyviniai interesai

3.1 Kadangi nuo praeito amžiaus antrosios pusės vystantis serijinei gamybai komerciniai sandoriai įgijo masinį pobūdį, labai pasikeitė pardavimo ir paslaugų teikimo sutarčių sudarymo ir susitarimų pasiekimo būdas.

Susiformavusi informacinė visuomenė ir atsiradusios nuotolinės bei elektroninės prekybos galimybės vartotojams suteikia naujų privalumų, tačiau vartotojai gali susidurti su naujomis spaudimo formomis, o sudarant sutartis – patirti naujų pavojų.

3.2 Kai daugėja viešųjų siūlymų, standartinių sutarčių, agresyvios reklamos ir rinkodaros formų, prastai iš anksto informuojama apie sutartis, nusistovi nesąžiningos prekybos atvejų ir antikonkurencinės praktikos, tai gali pakenkti didelėms vartotojų grupėms, kurios dažniausiai nenustatomos arba kurias gali būti sunku nustatyti.

3.3 Teisines sistemose, pagrįstose tradicine iš romėnų teisės kilusia procedūrine teise, nėra adekvačių lengvų, greitų, nebrangių ir veiksmingų teisminių veikslių formų, kurios atitiktų vienas kitą individualius, kolektyvinius grupių ar atskirus visų gyventojų interesus⁽³⁾.

3.4 Beveik visur pasaulyje, o ypač ES valstybėse narėse galiojančiose teisės sistemose siūlomos kolektyvinių arba atskirų interesų teisinės apsaugos formos.

3.4.1 Tačiau šios sistemos gana skiriasi, ryškūs jų skirtumai minėtų interesų apsaugos srityje. Dėl tokių skirtumų iškreipiamas vidaus rinkos veikimas.

(1) Vadovaujantis civiliniu procesu ir siekiant apginti kolektyvinius arba atskirus interesus prevencijos (teismo draudimas) arba nuostolių atlyginimo (prašymas atlyginti nuostolius) tikslais. Kitą pasakymo „kolektyvinis veiksmas“ prasmę galima rasti anglosaksų teisinėje literatūroje sociologinėms asociacijoms šaknims apibrėžti (žr. leidinį „Collective action in the European union; interests and the new politics of associability“ („Kolektyvinis veiksmas Europos Sąjungoje: interesai ir nauja asociacijos politika“), Justin Greenwood ir Mark Aspinwall, Routledge, London, 1998). Joje ypač daug dėmesio skirta sociologinei kilmei ir socialiniams poreikiams, pateisinantiems kolektyvinius veiksmus griežtai procedūrine prasme.

(2) Negalima atmesti jau daugelyje nacionalinių teisės sistemų numatytos galimybės išplėsti kolektyvinių veikslių taikymą visiems kolektyviniams arba atskiriems interesams aplinkosaugos, kultūros paveldo, teritorijų planavimo srityse, nesvarbu, ar tie veiksmai nukreipti prieš privačius ar viešus asmenis (valstybes, viešojo administravimo įstaigas ar valdios institucijas).

(3) Teisinėje literatūroje retai aptiksime tokią glaustą formuluotę kaip ši, kurią pateikė vienas žymus teisininkas ir Portugalijos parlamento narys per debatus parlamente dėl grupinių ieškinių įvedimo Portugalijoje.

Kalbėdamas apie naują 2-osios ir 3-osios kartos teisę (darbo, vartotojų apsaugos, aplinkosaugos, teritorijų planavimo, kultūros paveldo apsaugos), „universalias teises, kurias turi kiekvienas, jeigu ne visi“, parlamento narys Almeda Santos klausė:

„Kadangi šios teisės priklauso visiems ar bent jau daugeliui, argi galima pateisinti lėtai judančius jų apsaugos reikalus: besiskundžiantieji laukia eilėje, kol bus sprendžiama jų byla, galbūt identiška kolegos ar kaimyno bylai, ir dažnai ją laimi tada, kai rezultatas nebeturi jokios prasmės – kompensacija jau būna „praryta“ infliacijos, o moraliniai nuostoliai atlyginami per vėlavimą, kad būtų galima užkirsti kelią skyryboms ar susigrąžinti pasitikėjimą, arba galų gale ilgo procedūrinio kryžiaus kelio finišas tampa gyvu neveiksmingumo ir beprasmybės paveikslu? Ar turėtume palaikyti kafišką teisinės skastyklos viziją? Staiga suvokiame, kad išimtinai individualios teisinės apsaugos nepakanka, kad pusiaukelėje tarp individualių teisių ir kolektyvinių interesų esama „metaindividualių“ teisių ir interesų, kad tiesiogiai ar netiesiogiai nukentėjusių asmenų teisės teikti ieškinius nepakanka, kad artėja teisės bei teisingumo individualistinės koncepcijos galas ir bręsta naujojo pluralizmo bei naujosios teisės aušra“ (D.A.R., I serija, Nr. 46, 1990 02 21, psl. 1617).

3.5 Iš tiesų, nesant suderinimo Bendrijos lygmeniu, netolimoje praeityje nacionalinės teismų sistemos vystėsi labai skirtingomis kryptimis. Šie skirtumai paaiškinami ne tiek skirtingais pamatiniais principais, kiek skirtingomis procesinės teisės tradicijomis. Pridedamose lentelėse atsispindi didžiausi nacionalinio lygmens skirtumai ⁽⁴⁾.

3.6 Šios padėties trūkumus, susijusius su nevienodomis ES piliečių galimybėmis siekti teisingumo ir kreiptis į teismus, labai senai konstatavo vartotojų interesams atstovaujanti organizacijos ir daugelis Bendrijos teisės specialistų bei profesorių ⁽⁵⁾.

3.7 Bendrijos institucijos tik 1985 m., po 1982 m. Gento mieste Komisijos surengto seminaro, paskelbė memorandumą dėl „Vartotojų galimybės kreiptis į teismus“ ⁽⁶⁾, kuriame Komisija be kita ko pirmą kartą nagrinėjo ir kolektyvinių interesų teisminės gynybos sistemas.

3.8 Tačiau teko palaukti 1987 m. gegužės 7 d. papildomo komunikato, kol Komisija, po to, kai Europos Parlamentas 1987 m. kovo 13 d. paskelbė rezoliuciją ⁽⁷⁾, iš tiesų pareiškė ketinanti išnagrinėti galimybę parengti pagrindų direktyvą, įvedančią apibendrintą asociacijų teisę į kolektyvinių interesų teisminę gynybą, ir paragino Tarybą pripažinti iškilų vartotojų organizacijų kaip tarpininkų ir tiesioginių veikėjų vaidmenį vartotojų kreipimosi į teismą srityje.

3.9 1987 m. birželio 25 d. rezoliucijoje, skirtoje išimtinai vartotojų teisei kreiptis į teismą, Taryba irgi pabrėžė „svarbų vaidmenį, kurį turi atlikti vartotojų organizacijos“, ir paragino Komisiją „išsiaiškinti, ar šioje srityje galima iniciatyva Bendrijos lygmeniu“ ⁽⁸⁾.

3.10 Galiausiai 1989 m. rengdama „Ateities prioritetus siekiant vartotojų apsaugos politikos atgaivinimo“ savo trimetėje programoje (1990–1992 m.) ⁽⁹⁾ Komisija teigė, kad galimybės kreiptis į teismą ir gauti kompensaciją už patirtus nuostolius daugelyje valstybių narių yra gana menkos dėl sąnaudų, sudėtingumo ir reikalingo laiko, ir kad yra problemų, susijusių su tarpvalstybiniais sandoriais. Ji pareiškė analizuojanti priemones, kurių būtina imtis, kadangi grupinių ieškinių dėl vartotojams padarytų nuostolių atlyginimo galimybei skiriamas ypač didelis dėmesys ⁽¹⁰⁾.

3.11 Tik 1993 m. Komisija vėl pradėjo viešas diskusijas šiuo klausimu, paskelbdama svarbią „Žaliąją knygą dėl teismų prieinamumo vartotojams ir vartotojų ginčų sprendimo bendrojoje rinkoje“ ⁽¹¹⁾.

⁽⁴⁾ Komisijos (Sveikatos ir vartotojų apsaugos generalinio direktorato) užsakymu Leuven katalikiško universiteto vartotojų apsaugos teisės centro parengta studija irgi yra puikus rinkinys, atskleidžiantis skirtingų šalių požiūrius sprendžiant tarpvalstybinius ginčus ir jų pasekmes, ypač tais atvejais, kai kelių valstybių narių vartotojai nukentia nuo tokios pat nesąžiningos tarpvalstybinės prekybos praktikos, dėl tų pačių produktų ydų ar defektų arba dėl nuotoliniu būdu aptariamų sutarčių, į kurias įtraukiamos tokios pat nesąžiningos bendrosios sąlygos.

⁽⁵⁾ Doktrinoje negalima pamiršti pranašiško Jacques van Compernelle veikalą „Le Droit d'action en justice des groupements“ („Grupių teisė teikti ieškinius“), LARCIER, Briuselis, 1972 m., ir T. Bourgoignie, Guy Delvax, Françoise Domont-Naert ir C. Panier kolektyvinio veikalą „L'aide juridique au consommateur“ („Teisinė pagalba vartotojui“), CDC/Bruylant, Briuselis, 1981 m.

⁽⁶⁾ Tarybai perduotas 1985 m. sausio 4 d., o 1987 m. gegužės 7 d. papildytas „Papildomu komunikatu dėl vartotojų teisės kreiptis į teismą“. Be to, 1985 m. birželio 4 d. Komisijos komunikate „Naujas impulsas vartotojų apsaugos politikai“ (COM (85) 314 galutinis), kurio gaires Taryba patvirtino 1986 m. birželio 23 d. (OL C 167, 1986 5 6), jau buvo pabrėžiama, kad klasikinės teisinės procedūros yra lėtos ir dažnai brangios palyginti su sumomis, dėl kurių bylinėjamosi vartojimo sferoje, ir kad siekiant deramai apsaugoti vartotojų teises, būtina turėti tinkamų patariamųjų ir nuostolių atlyginimo priemonių.

⁽⁷⁾ Pranešėja buvo Nyderlandų atstovė Elise C. A. M. Boot. Vienas iš elementų, kuriuos derėtų pabrėžti, po pakeitimų, kuriuos pateikė Parlamento nariai V. Squarcialupi ir J. Pegado Liz – tai raginimas, kad Komisija pasiūlytų direktyvą, kuri suderintų valstybių narių įstatymus, kad būtų užtikrinta vartotojų kolektyvinių interesų apsauga, suteikiant vartotojų asociacijoms galimybę kreiptis į teismą ginant jų atstovaujamos kategorijos ir individualių vartotojų interesus (Dok. A2-152/86, 1986 m. lapkričio 21 d. (PE 104.304)).

⁽⁸⁾ Rezoliucija 87/C, OL C 176, 1987 7 4.

⁽⁹⁾ Tarybos patvirtinta 1989 m. kovo 9 d. (OL C 99, 1989 4 13).

⁽¹⁰⁾ COM(90)98 galutinis, 1990 m. gegužės 3 d. Oficialiame Komisijos dokumente pirmą kartą užsiminta apie „grupinius“ ieškinius.

⁽¹¹⁾ COM(93)576 galutinis, 1993 m. lapkričio 16 d. Kad suprastume šį dokumentą, svarbu priminti, kad 1991–1992 m. iš visų pusių kilo įvairių iniciatyvų dėl diskusijų teisės ir teismų prieinamumo klausimais, iš kurių reikia paminėti Konferenciją dėl žalos atlyginimo vartotojams mechanizmų, kurią 1991 m. sausio mėn. Londone surengė *Office of Fair Trading*, III konferenciją dėl teismų prieinamumo vartotojams, 1992 m. gegužės 21–23 d. surengtą Lisabonoje, renginį globojant Komisijai ir *Instituto do Consumidor*, bei seminarą „Tarpvalstybinio vartotojo apsauga“, kurį 1993 m. spalio mėn. Komisijai padedant Liuksemburge surengė Ekonomikos ministerija ir Šeimos ir solidarumo ministerija. Po jos buvo parengtos iki šiol labai svarbios ataskaitos. Tuo pačiu metu šiuo klausimu rašė daugelis garbių universitetų mokslininkų ir pripažintų juriskonsultų (žr. konkrečiai „Group actions and Consumer Protection“ („Grupiniai ieškiniai ir vartotojų apsauga“), leid. Thierry Bourgoignie, kolekcija Teisė ir vartojimas, tomas XXVIII, 1992 m.; „Group Actions and the Defence of the Consumer Interest in the European Community“ („Grupiniai ieškiniai ir vartotojų interesų apsauga Europos bendrijoje“), Anne Morin, INC, Prancūzija, 1990 m.).

Iš tiesų kaip tik ta proga pirmą kartą iš Bendrijos perspektyvos išsamiai išanalizuotas vieningos ieškinių dėl uždraudimo tvarkos įgyvendinimo klausimas Daugelis manė, kad jis taps tikrų kolektyvinių vartotojų interesų gynimo veikslių pagrindu ⁽¹²⁾.

3.12 Europos Parlamentas savo ruožtu 1994 m. balandžio 22 d. rezoliucijoje ⁽¹³⁾ padarė išvadą, kad būtų naudinga šiek tiek suderinti valstybių narių procesines taisykles, numatant galimybę byloms, kurių ieškiniai neviršija tam tikrų sumų, taikyti tokią Bendrijos procedūrą, kuri padėtų greitai spręsti tarpvalstybinius ginčus, nurodant, kad taip pat derėtų tam tikru mastu suderinti sąlygas, taikytinas teikiant ieškinius dėl neteisėtos komercinės praktikos uždraudimo.

3.13 Panašiai EESRK nuomonėje, kuri buvo vieningai priimta 1994 m. liepos 1 d. plenarinėje sesijoje ⁽¹⁴⁾ be kita ko nurodomas „vartotojų asociacijų, atstovaujančių kolektyviniams ir atskiriems interesams, bendrojo statuso pripažinimo teikiant ieškinius bet kokiais teismo ar ne teismo instancijai bet kokioje valstybėje narėje, neatsižvelgiant į suinteresuotų asmenų pilietybę, pačių asociacijų arba konflikto vietos šalį“ principas ir Komisija primygtinai raginama sukurti vienodą procedūrą, taikytiną kolektyviniams veiksliams ir bendram atstovavimui, kuri apimtų ne tik neteisėtos praktikos uždraudimus, bet ir ieškinius dėl nuostolių atlyginimo ⁽¹⁵⁾.

⁽¹²⁾ Vis dėlto reikia pabrėžti, kad ši Žalioji knyga pagrįsta įvairiais ankstesniais sprendimais ir darbo dokumentais, kuriais joje vadovaujama ir kurie sudaro knygos priėmimui būtiną politinį pagrindą. Iš tiesų 1992 m. kovo mėn. Komisija pavedė nepriklausomų asmenų grupei, kuriai vadovavo Peter Sutherland, parengti pranešimą dėl vidaus rinkos veikimo, kuriame būtų apibendrinta tai, ko pasiekti padėjo Baltosios knygos dėl vidaus rinkos įgyvendinimas. Pranešimas buvo paskelbtas 1992 m. spalio 26 d., kuriame, daug dėmesio skiriant teismų prienamumui, nurodoma, kad neaišku, kiek vartotojų teisių apsauga yra veiksminga, pritariama susirūpinimui, kilusiam po 1968 m. Briuselio konvencijos dėl teismų sprendimų abipusio pripažinimo neveiksmingumo ir su juo susijusių sunkumų norint pasiekti, kad vienoje valstybėje narėje būtų vykdomi kitos valstybės narės teismo priimti vykdytini sprendimai, ir todėl rekomenduojama Bendrijai skubiai atlikti šios srities tyrimą (rekomendacija Nr. 22). Ši rekomendacija buvo sukonkretinta 1992 m. gruodžio 2 d. Komisijos komunikate Tarybai ir Europos Parlamentui Vidaus rinkos veikimas po 1992 m. (SEC(92) 2277 galutinis). Darbo dokumente „Vidaus rinkos strateginė programa“, kurį Komisija pristatė 1993 m. birželio mėn., pripažinta būtinybė sukurti darnią veikslių sistemą teismų prienamumo srityje, kuri apimtų visas priemones, kuriomis siekiama Bendrijos teisės skleidimo, skaidrumo ir taikymo (COM(93) 256 galutinis). Be to, 1993 m. gruodžio 22 d. Komisijos komunikatu Tarybai buvo atkreiptas dėmesys į tai, kad suformavus vidaus rinką gali padaugėti bylų, kuriose tam tikros valstybės narės gyventojai reikalautų gerbti jų teises kitoje valstybėje narėje (COM(93) 632 galutinis).

Kadangi Komisijos požiūriu siekti suderinimo, dėl kurio būtų panaikintos specifinės įvairių nacionalinių teisės sistemų ypatybės, būtų ne Bendrijos užduotis, vis dėlto Komisija teigė norinti dėti pastangas siekiant informuoti apie Bendrijos teisę ir mokyti Bendrijos teisės, skaidrumo, veiksmingumo ir griežto šios teisės taikymo, valstybių narių ir Komisijos veikslių koordinavimo ir bendradarbiavimo teisės srityje, kuris tapo lengvesnis įsigaliojus Maastrichto sutarčiai, visų pirma jos „trečiajam ramsčiui“. Šios pastangos reiškė, jo netrukus bus paskelbta Žalioji knyga ir prasidės platus konsultavimasis dėl jos. 1993 m. rugsėjo 27 d. posėdyje (vidaus rinkai skirtoje 686 sesijoje) Taryba jau buvo padariusi išvadą, kad visų pirma reikia išsamesnių svarstymų, susijusių su teismų prienamumu, visų pirma remiantis Komisijos žaliaja knyga, numatyta paskelbti metų pabaigoje, kurioje turėjo būti svarstomos procedūrinės priemonės, o prireikus – ir didesnio sankcijų skaidrumo klausimas. Pagaliau kaip tik šiuo laikotarpiu buvo pristatytas didelis Komisijos užsakytas tyrimas, kurį atliko Eric Balate, Cl. Nerry, J. Bigot, R. Techel M. A. Munge, L. Dorr ir P. Pawlaso, padedant A. M. Pettovich, „A right to group actions for consumer associations throughout the Community“ („Bendrijos vartotojų asociacijų teisė į grupinius veiksmus“) (Sutartis B5-1000/91/012369), kuris yra nepaprastai svarbus ir šiandien šioje srityje.

⁽¹³⁾ EP 207.674, kovo 9 d.; pranešėjas Medina Ortega.

⁽¹⁴⁾ CES 742/94, pranešėjas Ataíde Ferreira (OL C 295, 1994 10 22). Beje, Komiteto susidomėjimas šia tema nebuvo naujas dalykas. Kituose dokumentuose, konkrečiai – dviejuose nuomonėse savo iniciatyva dėl vidaus rinkos užbaigimo ir vartotojų apsaugos, kurias parengė Ataíde Ferreira ir kurios buvo priimtos atitinkamai 1992 m. rugsėjo 26 d. (CES 1115/91, OL C 339, 1991 12 31) ir 1992 m. lapkričio 24 d. (CES 878/92, OL C 19, 1993 1 25), jau atkreipiamas Komisijos dėmesys į būtinybę nustatyti ieškinių galimybes tarpvalstybinių ginčų reglamentavimo srityje ir pripažinti vartotojų organizacijų atstovaujamasias galias sprendžiant tiek nacionalinio lygmens, tiek tarpvalstybinius ginčus (dok. CES 1115/91 5.42 dalis; CESE 1115/91 4.12 dalis, dok. CES 878/92 ir prie jo pridėamos įdomios studijos, kurią parengė Eric Balate, Pierre Dejemeppe ir Monique Goyens, o paskelbė EESRK, 4 skirsnis (CES-93-003, 103 ir paskesni punktai).

⁽¹⁵⁾ Beje, vėliau EESRK grįžo prie šios temos daugelyje savo nuomonių, iš kurių svarbiausios būtų nuomonė savo iniciatyva „Bendroji rinka ir vartotojų apsauga: galimybės ir kliūtys“ (pranešėjas F. Ceballo Herrero), priimta 1995 m. lapkričio 22 d. sesijoje. Joje konstatuojama, kad tuo metu EESRK patarimai ir pasiūlymai, išreikšti ankstesnėje nuomonėje dėl Žaliosios knygos (CES 1309/95), nebuvo sulaukę jokio atgarsio. Nuomonėje dėl „Komisijos pranešimo Europos Parlamentui ir Tarybai – bendroji rinka 1994 m.“ (COM(95) 238 galutinis), pranešėjas Bruno Vever, priekaištaujama dėl vėlavimų realiai įgyvendinti vidaus rinką, ypač turint omenyje vartojimo srityje taikomus įstatymus, visų pirma tarpvalstybiniuose santykiuose (CES 1310/95, OL C 39, 1996 2 12). Nuomonėje dėl Vartotojų politikos prioritetų (1996–1998 m.) „(pranešėjas G.-J. Koopman) Komitetas, nors ir džiaugėsi pasiūlymu priimti direktyvą dėl ieškinių dėl uždraudimo ir Komisijos pristatytų veikslių planu dėl vartotojų teisės kreiptis į teismą, pareiškė susidomėjęs laukiaš pokyčių šioje srityje ir konstatavo, kad šiuo klausimu bendroji rinka toli gražu nebaigta ir kad“ vartotojų teisių išsamoninimas yra pagrindinė sąlyga siekiant jų patikėjimo (CES 889/96, OL C 295, 1996 10 7). Toks pat susirūpinimas reiškiamas ir EESRK nuomonėje dėl „Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai: Bendrosios rinkos poveikis ir veiksmingumas“ (COM(96) 520 galutinis, 1997 m. balandžio 23 d.), pranešėjas M. Pasolli; CES 467/97, OL C 206, 1997 7 7.

3.14 Europos Komisijos narė Emma Bonino, dėstydamą prioritetus, savo ruožtu pabrėžė, kad reikėtų procedūros Bendrijos lygiu, kuri padėtų greitai spręsti tarpvalstybinius ginčus, suderinti sąlygas, taikytinas keliant ieškinius dėl neteisėtos komercinės praktikos uždraudimo, ir abipusiai pripažinti vartotojų asociacijų teisę kreiptis į teismą ⁽¹⁶⁾.

3.15 Po to 1996 m. sausio 25 d. buvo paskelbtas pasiūlymas priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl draudimų ginant vartotojų interesus ⁽¹⁷⁾.

Šia direktyva Komisija atsižvelgė į Sutherland pranešime pateiktą rekomendaciją ir taip atsakė į Žaliojoje knygoje pateiktą pasiūlymą, sulaukusį plataus pritarimo ⁽¹⁸⁾ ⁽¹⁹⁾.

3.16 Negalima nuginčyti fakto, kad minėta direktyva tapo revoliucija Bendrijos teisėje, kadangi Bendrija apskritai pirmą kartą priėmė teisės aktą su civilinio proceso teise susijusioje srityje ⁽²⁰⁾.

Vis dėlto pasiūlymas taikymo sritį išplėsti įtraukiant nuostolių atlyginimą nebuvo priimtas.

3.17 Lygiagrečiai Komisija parengė 1996 m. vasario 14 d. pristatytą „Veiksmų planą, skirtą padėti vartotojams kreiptis į teismą ir spręsti vartotojų ginčus vidaus rinkoje“, kuriame, apibrėžusi ir apibūdinusi vartotojų ginčų problemą bei išnagrinėjusi įvairius valstybių narių nacionalinio lygmens sprendimus, ji išdėstė keletą iniciatyvų, kurias ketino paskelbti. Iš jų galime išskirti įsipareigojimą apsvarstyti visų nuo to paties veiklos vykdytojo nukentėjusių vartotojų galimybę įgalioti vartotojų organizacijas „*ex ante*“ sugrupuoti skundus, kad būtų galima apibendrinti vienaarūšius individualius atvejus siekiant juos kartu pristatyti tai pačiai teismo institucijai ⁽²¹⁾.

3.18 Europos Parlamentas 1996 m. lapkričio 14 d. rezoliucijoje, manydamas, kad „teisė kreiptis į teismą yra ir viena iš pagrindinių žmogaus teisių ir būtina sąlyga užtikrinant tiek nacionalinės, tiek Bendrijos teisės patikimumą“, pripažino vartotojų ginčų sprendimo neteisminių procedūrų svarbą, tačiau atkreipė dėmesį į

⁽¹⁶⁾ Nuo pat pirmosios viešos kalbos, pasakytos 1995 m. sausio 10 d. Europos Parlamente vykusiame klausyme, naujoji Komisijos narė, atsakinga už vartotojų apsaugą, pripažino, kad vartotojų politika yra labai svarbi kuriant piliečių Europą, ir prisiėmė įsipareigojimą konkrečiai prižiūrėti jau vykstančias konsultacijas dėl Žaliosios knygos dėl teismų prieinamumo.

Konkrečiai paklausta apie padėtį teismų prieinamumo srityje, Komisijos narė pripažino, kad teismų prieinamumas vartotojams toli gražu nepatenkinamas ir kad teismo procesų trukmė kai kuriose valstybėse narėse gerokai mažina vartotojų teisės veiksmingumą.

⁽¹⁷⁾ COM(95) 712 galutinis.

⁽¹⁸⁾ Teisiniu pagrindu laikydama Europos Sąjungos sutarties 100-A straipsnį ir atsižvelgdama į subsidiarumo bei proporcingumo principus, Komisija buvo numaciusi suderinti skirtingų valstybių narių procedūrinės taisyklės, susijusias su tam tikromis teisėmis kreiptis į teismą, kurių tikslai buvo tokie:

— nutraukti arba uždrausti visus veiksmus, kuriais pažeidžiami vartotojų interesai, ginami įvairių priede nurodytų direktyvų;

— imtis priemonių šių pažeidimų padariniams ištaisyti, įskaitant sprendimo paskelbimą, ir,

— jeigu per nustatytą laikotarpį nebus įvykdytas priimtas sprendimas, nubausti kaltąją šalį pinigine bauda.

Tame pačiame pasiūlyme buvo numatyta, kad bet koks subjektas, tam tikroje valstybėje narėje atstovaujantis vartotojų daugumą pasiūlymų ir kritinių pastabų, paskelbta 1998 m. birželio 11 d.

⁽¹⁹⁾ Galutinis šios direktyvos tekstas priimtas 1998 m. balandžio 23 d. Liuksemburge vykusiame vartotojų apsaugos ministrų tarybos susitikime kvalifikuota balsų dauguma, prieš balsavus tiksliai Vokietijai, o galutinė versija, kurioje atsispindi dauguma pasiūlymų ir kritinių pastabų, paskelbta 1998 m. birželio 11 d.

⁽²⁰⁾ 1998 m. gegužės 19 d. Direktyva 98/27/EB, OL L 166, 1998 6 11. Derėtų priminti, kad Europos Parlamentas labai kritiškai žvelgė į pasiūlymo taikymo sritį ir apribojimus ir kad buvo atlikta įvairių pradinio teksto pakeitimų, būtent:

— direktyvos taikymo sritis išplėsta įtraukiant visas būsimas direktyvas, susijusias su vartotojų interesų apsauga;

— vartotojams arba įmonėms atstovaujančios organizacijos ir federacijos, veikiančios Europos, o ne vien nacionaliniu lygmeniu, įtrauktos į subjektų, kurių teisėtumas turi būti pripažintas, sąrašą.

M. Ramaekers parengtoje nuomonėje EESRK pasisakė prieš pasiūlymo teisinį pagrindą, teigdamas, kad juo turėjo būti Sutarties 129-A, o ne 100-A straipsnis, kad taikymo sritis yra pernelyg ribota, ir nepritarė prievolei iš anksto kreiptis į šalies, kurioje turi būti imamasi veiksmų, subjektą, kadangi šis reikalavimas gali be priežasties gerokai užvilkti veiksmus (CES 1095/96 – OL C 30, 1997 1 30).

⁽²¹⁾ COM(96) 13 galutinis.

būtinybę „užtikrinti vartotojui galimybę, išsėmus visas neteisminių sutaikymo procedūrų galimybes, vadovaujantis teisės veiksmingumo ir saugumo principu, pasinaudoti įprastu teismo keliu“. Dėl to jis paragino Komisiją „parengti kitų pasiūlymų, kuriais siekiama pagerinti ES šalyse negyvenančių Europos piliečių galimybę pasinaudoti nacionalinėmis teismo procedūromis“ ir paskatino valstybes nares „sukurti palankias sąlygas vartotojų asociacijoms [...] kaip asmenų, turinčių teisę teikti pretenzijas, įgaliotinėms“ ir „įteisinti šių asociacijų galimybę aktyviai imtis kolektyvinės svarbos veiksmų prieš tam tikrą neteisėtą komercinę elgseną“⁽²²⁾.

3.19 Nuo to laikotarpio Europos Komisijoje šis klausimas nebuvo sprendžiamas⁽²³⁾.

EESRK daug kartų tai minėjo norėdamas įrodyti Bendrijos lygmens civilinio proceso priemonės būtinybę, kadangi tokia priemonė padėtų teisme apginti atskirus, kolektyvinius ar vienarūšius individualius interesus⁽²⁴⁾.

3.20 Komisija tik visai neseniai vėl pradėjo nagrinėti šį klausimą Žaliojoje knygoje „Ieškiniai dėl žalos, patirtos pažeidus EB antimonopolines taisykles“⁽²⁵⁾, vartodama terminus, kuriuos verta pabrėžti:

„Dėl praktinių priežasčių nepanašu, o gal ir neįmanoma, kad nedidelių pretenzijų turintys vartotojai ir pirkėjai pateiks ieškinį dėl žalos, patirtos pažeidus antimonopolinius įstatymus. Todėl reikėtų atsižvelgti į tokius būdus, kuriais galima geriau apsaugoti šiuos interesus, pateikiant kolektyvinius ieškinius. Be specialios vartotojų interesų apsaugos kolektyviniais ieškiniiais galima apjungti daug mažų ieškinių į vieną, taip sutaupant laiko ir pinigų.“

3.21 2006 m. spalio 26 d. nuomonėje EESRK pabrėžė palaikąs šią Komisijos iniciatyvą ir patvirtino kolektyvinių ieškinių būtinybę siekiant gauti nuostolių atlyginimą, jeigu jie: „yra puikus kai kurių pagrindinių tikslų įgyvendinimo pavyzdys: 1) veiksmingas žalos atlyginimas, palengvinantis organizacijoms žalos atlyginimo ieškinių pateikimą nukentėjusių vartotojų vardu ir taip padedantis užtikrinti realią galimybę siekti teisingumo; 2) prevencija ir sulaukymas nuo antikoncepcinės veiklos, kadangi šio pobūdžio ieškinių socialinis poveikis yra stipresnis“⁽²⁶⁾.

3.22 Tuo tarpu Komisija pavedė Leuven katalikiško universiteto vartotojų apsaugos teisės centrui parengti neseniai paskelbtą svarbią studiją dėl alternatyvių konfliktų sprendimo priemonių. Nemaža šios studijos dalis (400 puslapių) skiriama 28 nacionalinių kolektyvinių vartotojų apsaugos teisminių priemonių sistemų – 25 ES valstybių narių ir JAV, Kanados bei Australijos⁽²⁷⁾ – aprašymui.

⁽²²⁾ A-0355/96 (PE 253.833).

⁽²³⁾ Vis dėlto tai nereiškia, kad kai kuriose Bendrijos teisyno direktyvose epizodiškai nepateikiama nuorodų į kolektyvinius ieškinius kaip adekvačią ir veiksmingą priemonę užtikrinti, kad jų nuostatų bus laikomasi. Jų yra, pvz., 1997 m. gegužės 20 d. Direktyvos 97/7/EB (dėl nuotolinės prekybos) 11 str. arba 2002 m. rugsėjo 23 d. Direktyvos 2002/65/EB (dėl nuotolinės prekybos finansinėmis paslaugomis) 13 str.

⁽²⁴⁾ Šiuo atžvilgiu priminsime:

— EESRK nuomonę savo iniciatyva dėl vartotojų politikos po ES plėtros CESE 141/2005 (11.6 punktas), OL C 221, 2005 9 8;

— EESRK nuomonę dėl Bendrijos veiksmų programos sveikatos ir vartotojų apsaugos srityje 2007–2013 m., CESE 230/2006 (3.2.2.2.1 punktas), OL C 88, 2006 4 11;

— EESRK nuomonę dėl vartotojų politikos teisinio pagrindo CESE 594/2006, OL C 185, 2006 8 8.

⁽²⁵⁾ COM(2005)672 galutinis, 2005 12 19.

⁽²⁶⁾ Nuomonė CESE 1349/2006, OL C 324, 2006 12 30, pranešėja C. Sánchez Miguel. Beje, ši tema nagrinėta Komiteto nuomonėje savo iniciatyva dėl Konkurencijos ir vartotojų apsaugos reglamentavimo (CESE 949/2006, OL C 309, 2006 12 16).

⁽²⁷⁾ 4 išnašoje minėta studija. Nors ši lyginamoji studija labai išsami, joje neaprašoma padėtis Bulgarijoje ir Rumunijoje, neatsižvelgiama į pastarojo meto įvykių raidą Suomijoje, į labai pažangias Brazilijos, Izraelio ir Naujosios Zelandijos sistemas ir į Prancūzijoje bei Italijoje svarstytus pasiūlymus. Apie Australijos sistemą žr. J. Goldring, L. W. Maher, Jill McKeough ir G. Pearson kolektyvinį darbą „Consumer Protection Law“ („Vartotojų apsaugos teisė“), leid. The Federation of Press, Sydney, 1998 m.; apie Naujosios Zelandijos sistemą – Kate Tokeley veikalą „Consumer Law in New Zealand“ („Vartotojų apsaugos teisė Naujojoje Zelandijoje“), Butterworth, Wellington, 2000 m.; apie pažangą Azijoje, ypač Indijoje, Filipinuose, Honkonge, Bangladeše, Tailandė ir Indonezijoje žr. leidinį „Developing Consumer Law in Asia“ („Vartotojų apsaugos teisės vystymasis Azijoje“), IACL/IOCU seminaro dokumentai, Kvala Lumpur, Malajos universiteto Teisės fakultetas, 1994 m.

Tuo tarpu Komisija neseniai parengė kitą studiją „Kolektyvinių ieškinių mechanizmų veiksmingumo ir produktyvumo Europos Sąjungoje vertinimas“ (Skelbimas apie pirkimą 2007/S 55-067230, 2007 3 20).

3.23 Naujoji už vartotojų apsaugą atsakinga Komisijos narė Meglena Kuneva daugelyje pareiškimų skelbė, kad ši tema yra vienas jos kadencijos prioritetų. Beje, ji jau minima naujame komunikate „2007–2013 m. ES vartotojų politikos strategija“⁽²⁸⁾. Būtinybę spręsti šį klausimą kartu su Komisijos nare Meglena Kuneva išreiškė ir Komisijos narė Neelie Kroes, Tarybai pirmininkavusios Portugalijos iniciatyva Lisabonoje surengtos konferencijos metu⁽²⁹⁾.

3.24 Neseniai OECD ministrų taryba taip pat priėmė rekomendaciją dėl vartotojų ginčų sprendimo ir žalos atlyginimo [C(2007) 74, 2007 m. liepos 12 d.]. Ši taryba pripažįsta, kad didžioji dalis valstybėse narėse sukurtų sistemų ginčams spręsti ir žalai atlyginti buvo nustatytos spręsti bylas nacionaliniu lygiu ir vis dar nėra pritaikytos tiems atvejams, kai žala turi būti atlyginta kitų valstybių narių vartotojams.

4. Kodėl reikalingas Bendrijos lygmens grupinis ieškinys

4.1 Vartotojų interesų valstybėse narėse ir Europos Sąjungos lygmeniu teisiniu požiūriu paisoma pripažįstant ne tik turtines teises, bet ir adekvačias naudojimosi šiomis teisėmis procedūras.

Taip pat reikia konstatuoti, kad plėtojantis tarpvalstybinei prekybai daugėjo ir Europos lygmens vartotojų ginčų.

Daugeliu atvejų paaiškėjo, kad individualaus ginčų sprendimo nepakanka. Dėl jo sąnaudų ir lėtumo sumažėja vartotojų teisių veiksmingumas, ypač kai kalbama apie daugybę (kelis tūkstančius ar milijonus) vartotojų, kurie patyrė žalos dėl tos pačios praktikos ir kai suma už individualią žalą santykinai yra nedidelė. Progresyvus „Europos visuomenės“ vystymasis taip pat kelia problemų nustatant, kokią teisę taikyti, tad būtų gerai, jeigu Europos piliečiai galėtų vienodai naudotis savo teisėmis. Šiuo metu dėl piktnaudžiavimo atvejų, pasitaikančių vienodomis aplinkybėmis ir sudarančių vienodų nuostolių daugelyje valstybių narių, žalą atlyginti galima tik tose valstybėse narėse, kuriose yra grupinių ieškinių sistema.

4.2 Be to, visų valstybių narių Konstitucijose ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje pabrėžiama teisė į teisingą bylos nagrinėjimą. Ši teisė apima būtent teisę naudingai ir veiksmingai kreiptis į teismą.

4.3 Šiuo metu teismų sistemos lemia, kad piliečiai negali konkrečiai ir veiksmingai užginčyti tam tikros jiems žalingos praktikos ir kreiptis į teismą.

Daugelis valstybių narių jau kelis dešimtmečius šią problemą sprendžia dviem būdais.

Iš pradžių jos pripažino vartotojų kolektyvinę teisę gintis teikiant ieškinius administracijos įstaigoms arba teismams. Kitas adekvatus atsakymas buvo rastas pripažįstant individualių ieškinių grupavimo procedūrą. Šie ieškiniai dažniausiai būna pagrįsti proceso taupumu, nes yra apibendrinami ir įtraukiami į vieną bylą.

⁽²⁸⁾ COM(2007) 99 galutinis, 5.3 punktas, 2007 3 13, dokumentas, dėl kurio šiuo metu EESRK neseniai pateikė nuomonę. Pranešėja A. M. Darmanin.

⁽²⁹⁾ Konferencija apie kolektyvinį žalos atlyginimą „Europos kolektyvinio žalos atlyginimo vartotojams link?“ (2007 m. lapkričio 9-10 d.), kurios metu Komisijos narė N. Kroes pasakė: „Vartotojai turi ne tik teises, jie privalo turėti ir galimybes prireikus jas veiksmingai taikyti kreipiantis į teismus. Be to, jeigu kiekvienas vartotojas į teismą gali kreiptis tik individualiai, jokia byla nepatektų į teismus: todėl būtina turėti kolektyvinio žalos atlyginimo mechanizmus! Tik tada vartotojai galės visiškai išnaudoti bendrosios rinkos teikiamas galimybes.“ Komisijos narė M. Kuneva savo ruožtu pabrėžė: „Vartotojai negalės visiškai išnaudoti bendrosios rinkos teikiamų galimybių, jeigu nebus įvesta veiksmingų sistemų jų prašymams nagrinėti ir alai tinkamai atlyginti. Kolektyvinis žalos atlyginimas galėtų būti veiksminga priemonė stiprinti prieigą prie teisingumo, kurią jau įvedėme vartotojams skatindami pakaitinius ginčų sprendimo mechanizmus ir nustatyti procedūrą nedidelės žalos tarpvalstybiniam ginčams spręsti.“

4.4 Europos grupinio ieškinio įsteigimas padarytų teismus prieinamus visiems vartotojams, kad ir kokia būtų jų pilietybė, finansinė padėtis ir patirta individuali žala. Tai būtų naudinga ir srities specialistams, kadangi leistų sutrumpinti procedūrą. Tokio proceso sąnaudos būtų mažesnės už tas, kurių pareikalautų keletas individualių ieškinių. Be to, tai būtų naudinga teisinio saugumo aspektu, kadangi viename sprendime būtų kalbama apie daugybę panašaus pobūdžio skundų⁽³⁰⁾. Galiausiai jis padėtų išvengti teisės mokslo prieštaravimų panašius ginčus sprendžiančiuose Europos valstybių teismuose.

Taigi, ši visoms Europos šalims bendra sistema padėtų geriau apsaugoti vartotojus ir sustiprintų specialistų pasitikėjimą, taigi ir mainus bei prekybą Europos Sąjungoje.

4.5 Taip apibrėžtas kolektyvinis ieškinys turėtų teigiamą poveikį tarptautinei privatinei teisei, kadangi kyla sunkumų ją interpretuojant ir taikant sutartinių ir nesutartinių konfliktų sprendimo standartus (Roma I ir Roma II). Jis taip pat padėtų tiksliai apibrėžti teisinės kompetencijos ir teisinių sprendimų pripažinimo bei vykdymo taisykles civilinėse ir komercinėse bylose (Reglamentas 44/2001)⁽³¹⁾.

4.6 Taip būtų sustiprinta vartotojų apsaugos teisė, kadangi padaugėtų bylų, padedančių teisingai kompensuoti vartotojų patiriamą žalą, ir iš tiesų būtų apsaugota „silpnoji pusė“, o tai yra pagrindinis Bendrijos teisės principas. Tokį pat poveikį turėtų ir neseniai priimta direktyva dėl nesąžiningos komercinės veiklos. Nesąžininga komercinė veikla dažnai vykdoma vienu metu kelete valstybių narių pakenkiant daugeliui vartotojų, kurie negali pateikti grupinių ieškinių žalai atlyginti. Grupiniai ieškiniai – dar viena procedūra, būtina siekiant veiksmingai įgyvendinti minėtą direktyvą.

Visos iki šiol priimtose vartotojų apsaugos srities direktyvos, kurias valstybės narės perkėlė į savo teisę, taptų veiksmingesnės, jeigu jų taikymo srityse būtų pripažinti grupiniai ieškiniai.

Būtų pageidautina šias nuostatas taikyti ir mažoms bei vidutinėms įmonėms, esančioms panašioje padėtyje.

4.7 Suprantama, Bendrijos lygmeniu teikiant kolektyvinius ieškinius, kaip galutinę priemonę bandyti išspręsti ginčus, visiškai nekenkiama vartotojų ginčų sprendimo ne teismo tvarka sistemai. Pastariesiems EESRK pritarė be jokių išlygų. Jų galimybes dar reikėtų panagrinėti išsamiau ir išplėtoti.

5. Terminologija

5.1 Norint gerai apibrėžti teisės akto pasiūlymo objektą, reikia susitarti dėl svarstomo teismo veiksmo tipo.

Valstybėse narėse priimtų sistemų apibendrinimas parodė, kad įvairių tipų ieškinių paskirtis ir turinys labai skiriasi. Todėl reikia išskirti atstovaujamuosius ieškinius, kolektyvinius ieškinius ir grupinius ieškinius.

⁽³⁰⁾ Kaip tai teisingai priminė Patrick von Braunmühl per „*Leuven Brainstorming Event on Collective Redress*“, kurį Komisija surengė 2007 m. birželio 29 d., kolektyviniai ieškiniai galėtų sumažinti individualių bylų dėl konkretaus incidento skaičių. Ir ypač „opt out“ sistemoje, kai įmonė gali išspręsti daugelį vartotojų klausimų vienos procedūros metu. Įmonė gali derėtis su nedidele visų susijusių vartotojų atstovų grupe ir priemonės skirti vienai bylai, o ne išsklaidyti jas po keletą bylų. Net jeigu sąmoningai nepavyksta išspręsti klausimo ir sprendimą turi priimti teismas, teisinis saugumas yra labiau užtikrinamas, kai sprendimas apima visas bylas, susijusias su tuo pačiu incidentu arba tuo pačiu pažeidimu.

⁽³¹⁾ Šis punktas buvo išsamiai išaiškintas per seminarą „Roma I ir Roma II“, kurį 2007 m. lapkričio 12-13 d. Lisabonoje surengė ES pirmininkavusi Portugalija drauge su pirmininkavusia Vokietija ir pirmininkaujančia Slovėnija bei Europos teisės akademija (Europäische Rechtsakademie – ERA).

5.2 Atstovaujamuosius ieškinius gali teikti tik vartotojų asociacijos arba administraciniai subjektai (pvz., ombudsmenas), siekdami sustabdyti veiksmus, kenkiančius vartotojų teisėms, arba kai kuriose šalyse net panaikinti nesąžiningas arba neteisėtas vartotojų sutarčių sąlygas.

5.3 Kolektyviniai ieškiniai vartotojų asociacijoms sudaro galimybę teikti ar ne ieškinį teismui, kai bendrieji ar kolektyviniai vartotojų interesai nukenčia dėl konkrečios materialiosios teisės nuostatos arba dėl bendrosios elgsenos normos pažeidimo. Kolektyviniai interesai nėra individualių vartotojų interesų suma. Jie artimi bendrajam interesui.

5.4 Grupinis ieškinys – tai ieškinys, padedantis dideliame asmenų skaičiuose pasiekti, kad būtų pripažintos jų teisės ir gauti kompensaciją. Techniniu požiūriu tai yra kolektyvinė individualių teisių įgyvendinimo procedūra.

5.5 Grupiniai ieškiniai galimi ne tik vartotojų apsaugos ir konkurencijos srityse.

Tačiau šioje nuomonėje apsiribojama Bendrijos teisėje pripažįstama materialinės teisės sritimi.

5.6 Todėl čia vartotinas terminas „grupinis ieškinys“ ⁽³²⁾.

6. Teisinis pagrindas

6.1 Vartotojų apsaugos politikos teisinis pagrindas suformuluotas Sutarties XIV antraštinėje dalyje „Vartotojų apsauga“.

Akivaizdu, kad svarbus svarstymų elementas yra 153 straipsnis.

6.2 Todėl, nors vartotojų teisė iš esmės išsivystė Sutarties 95 straipsnio pagrindu, akivaizdu, kad čia aptariama vartotojų apsaugos politika yra vartotojų ekonominių interesų gynimo priemonė.

6.3 Neginčytina, kad grupiniai ieškiniai padės užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį ir padės jų asociacijoms burtis siekiant apsaugoti vartotojų interesus, t. y. užtikrinti teisingą kompensavimą tuo atveju, jeigu bus pažeistos jų teisės, pripažįstamos pagal visas Bendrijos teisės normas, įskaitant konkurencijos teisę.

6.4 Grupinis ieškinys Bendrijos lygmeniu taip pat padės pagerinti bendrosios rinkos veikimą vartotojų labui, kaip to siekiama „vidaus rinkos peržiūroje“. Vartotojai labiau pasitikės ir bus galima vystyti tarpvalstybinę prekybą ⁽³³⁾.

⁽³²⁾ Louis Degos ir Geoffrey V. Morson straipsnyje „Class System“ (Los Angeles Lawyer Magazine, 2006 m. lapkričio mėn., 32 ir kt. psl.) pateikė išsamią skirtingose valstybėse narėse naudojamų įvairios terminologijos ir jos reikšmių kiekviena kalba lyginamąją analizę. Airijoje naudojamas terminas „Multi-party litigation“ (MPL). Anglijoje vartojami „group litigation order“ (GLO) ar paprasčiausiai „group action“ terminai; Vokietijoje kalbama apie „Gruppenklage“, Švedijoje naudojamas terminas „Grupptalan“ arba „Collective lawsuit“, Portugalijoje – „Popular lawsuit“, o Vengrijoje „Combined lawsuit“.

⁽³³⁾ Žr. Komisijos komunikatą „Bendroji rinka XXI a. Europai“ COM(2007) 724 galutinis, 2007 m. lapkričio 20 d.

6.5 Dar galima teigti, kad 65 ir 67 straipsniai galėtų būti laikomi tinkamu teisiniu pagrindu, kadangi yra grynai teisminės priemonės. Iš tiesų, remdamasi šia teisine baze, nuo 1996 m. Komisija pasiūlė, o Taryba ir Europos Parlamentas Bendrijos lygmeniu priėmė keletą teisinių priemonių su civilinio proceso teise susijusioje srityje ⁽³⁴⁾.

Toks sprendimas galėtų būti numatomas tuo atveju, jeigu grupinis ieškinys būtų naudojamas sprendžiant tiek tarpvalstybinius konfliktus, tiek nacionalinius ginčus, bet ne vartotojų apsaugos teisės, o kitose srityse.

6.6 Bet kuriuo atveju, grupinis ieškinys turi būti teikiamas laikantis subsidiarumo ir proporcingumo principų, niekad neperžengiant būtinos ribos, siekiant užtikrinti, kad laikomasi Sutarties tikslų, o šių tikslų negalint iki galo įgyvendinti valstybėse narėse, reikia veikti Bendrijos lygmeniu.

6.7 Teikiant grupinį ieškinį taip pat turėtų būti laikomasi OECD ministrų tarybos rekomendacijoje (Rekomendacija C(2007) 74, 2007 m. liepos 12 d.) nustatytų principų ir mechanizmų, kurie pateikiami kaip taikytini visoms valstybėms narėms nepaisant to, kad skiriasi jų teisės principai.

⁽³⁴⁾ Tarp jų:

- Žalioji knyga dėl teisinės pagalbos vartotojams ir vartotojų ginčų sprendimo bendrojoje rinkoje (COM(93) 576 galutinis);
- 1995 m. gegužės 12 d. Komisijos rekomendacija dėl mokėjimo terminų komerciniuose sandoriuose ir atitinkamas Komisijos komunikatas; OL L 127, 1995 6 10 ir atitinkamai OL C 144 1995 6 10;
- Komisijos komunikatas „Veiksmų planas, skirtas padėti vartotojams kreiptis į teismą ir spręsti vartotojų ginčus vidaus rinkoje“, 1996 m. vasario 14 d. (COM(96) 13 galutinis);
- Komisijos komunikatas „Dėl teismo sprendimų priėmimo ir vykdymo Europos Sąjungoje didesnio veiksmingumo“ (COM(97) 609 galutinis, OL C 33, 1998 1 31);
- 1998 m. gegužės 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 98/27/EB dėl draudimų ginant vartotojų interesus (OL L 166, 1998 06 11);
- 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų, OL L 160, 2000 6 30; EESRK nuomonės šiuo klausimu pranešėjas G. Ravoet (CESE 79/2001, 2000 m. sausio 26 d., OL C 75, 2000 3 15);
- 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1347/2000 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis abiejų sutuoktinių vaikams, pripažinimo bei vykdymo, žr. ten pat; EESRK nuomonės šiuo klausimu pranešėjas P. Braghin (CES 940/1999, 1999 m. spalio 20, OL C 368, 1999 12 20);
- 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1348/2000 dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo valstybėse narėse: žr. ten pat; EESRK nuomonės šiuo klausimu pranešėjas Hernández Bataller (CES 947/1999, 1999 m. spalio 21, OL C 368, 1999 12 20);
- 2000 m. birželio 29 d. Direktyva 2000/35/EB dėl kovos su pavėluotu mokėjimu komerciniuose sandoriuose, OL L 200, 2000 8 8;
- Abipusio teismo sprendimų pripažinimo civilinėse ir komercinėse bylose principo įgyvendinimo priemonių programa, OL C 12, 2001 5 15;
- 2001 m. gegužės 28 d. Tarybos sprendimas, sukuriantis Europos teisminį tinklą civilinėse ir komercinėse bylose (OL L 174, 2001 6 27); EESRK nuomonės šiuo klausimu pranešėjas D. Retureau (CES 227/2001, 2001 m. vasario 28, OL C 139, 2001 5 11);
- 2001 m. gegužės 28 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1206/2001 dėl valstybių narių teismų tarpusavio bendradarbiavimo renkant įrodymus civilinėse ar komercinėse bylose, OL L 174, 2001 6 27; EESRK nuomonės šiuo klausimu pranešėjas Hernández Bataller, CESE 228/2001, 2001 m. vasario 28, OL C 139, 2001 5 11;
- 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (Briuselis I), OL L 12, 2001 1 16; EESRK nuomonės šiuo klausimu pranešėjas Henri Malosse (CES 233/2000, 2000 m. kovo 1 d., OL C 117, 2000 4 26);
- Žalioji knyga dėl alternatyvių ginčų sprendimo būdų civilinėje ir komercinėje teisėje (COM(2002) 196 galutinis, 2002 4 19);
- 2004 m. balandžio 21 d. Reglamentas (EB) Nr. 805/2004 (EB) Nr. 805/2004, sukuriantis neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą OL L 143, 2004 4 30; EESRK nuomonės šiuo klausimu pranešėjas G. Ravoet (CESE 1348/2002, 2002 m. gruodžio 11 d., OL C 85, 2003 4 8);
- Pasiūlymas priimti Reglamentą, nustatantį Europos reikalavimų dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrą (COM (2005) 87 galutinis, 2005 3 15); EESRK nuomonės dėl reglamento projekto pranešėjas Jorge Pegado Liz (CESE 243/2006, 2006 2 14);
- Žalioji knyga dėl teismo sprendimų vykdymo Europos Sąjungoje veiksmingumo gerinimo: banko sąskaitų areštas, COM(2006) 618 galutinis; EESRK nuomonės dėl reglamento projekto pranešėjas Jorge Pegado Liz (CESE 1237/2007, 2007 9 26);
- 2006 m. gruodžio 12 d. Reglamentas (EB) Nr. 1896/2006, nustatantis Europos mokėjimo įsakymo procedūrą (COM (2004) 173 galutinis, 2004 3 19); EESRK nuomonės dėl reglamento projekto pranešėjas Jorge Pegado Liz (CESE 133/2005, 2005 2 22);

7. Bendrijos lygmens grupinio ieškinio parametrai

7.1 Koks neturėtų būti grupinis ieškinys

7.1.1 Grupinis ieškinys neturėtų būti atstovaujamas ieškinys:

7.1.1.1 Teikti atstovaujamuosius ieškinius gali tikrai specialius įgaliojimus turintys subjektai (vartotojų asociacijos, ombudsmenas). Paprastai vartotojai negali gauti individualių nuostolių atlyginimo.

7.1.1.2 Pagrindinis šių procesų tikslas – nutraukti veiklą, prieštaraujančią vartotojų teisėms ar net kai kuriose šalyse panaikinti nesąžiningas arba neteisėtas vartojimo sutarčių sąlygas, pagal kurias teisėjas negali numatyti kokių nors kompensacijų.

7.1.1.3 Kai kurios šalys įsivedė vartotojų nuostolių atlyginimo mechanizmus. Tačiau toks atlyginimas ne išmokamas individualiems vartotojams, o saugomas atstovaujančiųjų subjektų arba perduodamas valstybei socialinėms reikmėms.

7.1.1.4 Taigi, praktiškai toks mechanizmas nėra tikro grupinio ieškinio, kurį pateikus visiems vartotojams žala atlyginama vykstant tam pačiam teismo procesui, atitikmuo.

7.1.2 Grupinis ieškinys neturi tapti amerikiečių „class action“:

7.1.2.1 Grupinių ieškinių įvedimas neturi tapti JAV „class action“ (grupės veiksmo) diegimu Europoje. Amerikos teismų sistema labai skiriasi nuo valstybių narių teismų sistemų. „Class action“ trūkumai, laikomi pagrindu nukrypimams, būdingi JAV teismų sistemai ir negalėtų atsirasti Europoje.

7.1.2.2 Jungtinėse Amerikos Valstijose teismo sprendimus priima prisiekusiųjų teismas ir renkami teisėjai. Ši ypatinga sudėtis, priešingai nei daugumos ES valstybių narių teismų sudėtis (profesionalių teisėjų), labai dažnai priverčia kai kurias JAV institucijas duoti leidimą nerimtiesiems veiksams ir priimti per daug palankius ieškovams sprendimus. Todėl vartotojai savo prašymus teikia tam tikriems konkrečioms teismams, o ne tiems, kurie laikomi mažiau palankiais ieškovams (palankesnės teisinės padėties ieškojimas – „forum shopping“).

7.1.2.3 Grupinis ieškinys Europoje, priešingai, būtų tvirtovė, sauganti nuo „forum shopping“, kadangi kiekvienoje valstybėje narėje būtų sukurta ir įvesta vienintelio tipo procedūra, pagal kurią, nepaisant ieškovų pasirinktos jurisdikcijos ar valstybės, ieškinio vyksmas ir teisėjo nustatytos priemonės būtų to paties pobūdžio.

7.1.2.4 Kompensacinį nuostolių atlyginimą gali lydėti baudinių nuostolių atlyginimas. Tokio prisiekusiųjų teismų ir renkamų teisėjų nustatyto nuostolių atlyginimo sumos dažnai būna astronominės. Daugumoje ES valstybių narių baudinių nuostolių atlyginimas neegzistuoja.

7.1.2.5 Advokatų paslaugos apmokamos pagal bendrą „contingency fees“ sistemą. Tai tam tikra „quota litis“ sistema, kai advokatai, galintys patys būti ieškovais, yra suinteresuoti ieškinio rezultatais. Daugumoje Europos Sąjungos valstybių narių tokią sistemą draudžia įstatymai arba Advokatų profesinės etikos kodeksai.

7.2 Pagrindinis pasirinkimas: dalyvauti („opted-in“) ar atsisakyti („opted-out“)

Buvo atliktas valstybėse narėse vykusių grupinių ieškinių procedūrų tyrimas. Jo rezultatai leidžia suklasifikuoti procedūras atsižvelgiant į pagrindinį ieškinio pateikimo ir vartotojo dalyvavimo procedūroje mechanizmą. Kuomet vartotojas turi savanoriškai imtis veiksmų ir dalyvauti procedūroje, sistema vadinama „opted-in“; kai pateikus ieškinį vartotojas automatiškai dalyvauja procedūroje ir jam nereikia pareikšti noro dalyvauti, sistema vadinama „opted-out“. Pastaruoju atveju vartotojas visada turi galimybę atsisakyti dalyvauti procedūroje. Taigi, rengiant grupinį ieškinį Europos lygiu būtina pasirinkti pagrindinį mechanizmą.

7.2.1 „Opted-in“ ir precedentų procedūra

7.2.1.1 Taip vadinama dalyvavimo („*opted-in*“) sistema numato galimybę asmeniui išreikšti norą dalyvauti procese. Todėl suinteresuoti asmenys turi pasireikšti ir sąmoningai prisidėti prie ieškinio, kol nepaskelbtas sprendimas.

Šalia dalyvavimo mechanizmo išsivystė ir vadinamieji precedentų mechanizmai. Šios procedūros artimos grupiniams ieškiniams, pagrįstiems dalyvavimu, kadangi ir šiuo atveju suinteresuoti asmenys turi išreikšti norą dalyvauti procese ir pateikti individualius prašymus. Tačiau šio mechanizmo ypatumas tas, kad teisėjas atrenka vieną iš šių individualių prašymų ir sprendimą priima tik tai jo atžvilgiu. Precedentų proceso metu priimtas sprendimas galioja visiems kitiems teisme įregistruotiems individualiems prašymams.

7.2.1.2 Šių mechanizmų pranašumai

7.2.1.2.1 Kiekvienas grupės narys turi pareikšti norą dalyvauti procese, paprastai užsiregistruodamas tam tikrame sąraše. Tokia aiški valios išraiška dera su laisvės teikti ieškinį principu. Ieškovas veikia tik tai asmenų, jam davusių oficialų sutikimą, vardu.

7.2.1.2.2 *Opted-in* metodas suteikia galimybę iš anksto nustatyti padarytos žalos atlyginimo dydį. Tai labai svarbu tiek su ieškiniu dėl žalos atlyginimo tiesiogiai susijusiems atsakovams apskritai, tiek dėl jiems suteiktos galimybės sudaryti draudimo sutartis dėl dalies galimų nuostolių padengimo. Taigi, bus skiriama pakankamai lėšų patenkinti ieškinius dėl teisėto žalos atlyginimo.

7.2.1.2.3 Vykdamas precedentų procedūrą, problemą vertinančiam teisėjui pateikiama tik viena individuali byla. Taip laimima laiko ir pasiekiamas didesnis teisėjo darbo efektyvumas, kadangi nutartį dėl veiklos vykdytojo atsakomybės jis priima remdamasis šiuo vieninteliu atveju.

7.2.1.3 Šių mechanizmų trūkumai

7.2.1.3.1 Šie mechanizmai sunkiai valdomi ir brangūs. Kad galėtų dalyvauti procese ir sudaryti individualių bylų, suinteresuoti asmenys privalo išreikšti savo valią. Jeigu suinteresuotų asmenų daug, individualių bylų valdymas tampa sudėtingas.

7.2.1.3.2 Kadangi teismas turi tvarkyti ir nagrinėti visas šias individualias bylas, procesai užtrunka labai ilgai. Todėl masinių ginčų, dėl kurių pareiškama dauguma grupinių ieškinių, atvejais individuali žala būna palyginti vienanūšė, o individualus tyrimas dažnai nereikalingas.

7.2.1.3.3 Precedentų mechanizmo atveju teisėjas ne visuomet nustato mokėtinos kompensacijos dydį ir kartais nukreipia bylas į individualius procesus. Tai sukelia valdymo problemų ir uždelšia procesą.

7.2.1.3.4 Be to, grupinių ieškinių pagal sutikimo arba precedentų procedūrą, pradėtų šiuos mechanizmus turinčiose šalyje, tyrimo rezultatai parodė, kad daugelis vartotojų nepateikia prašymų teismams, kadangi nėra veiksmingų informavimo apie procesą priemonių. Suinteresuoti asmenys dažniausiai atsisako kreiptis į teismą ir dėl ieškinio sukeliama materialinių, finansinių bei psichologinių kliūčių (reikia daug laiko ir pinigų, be to, procedūros nepaprastai sudėtingos).

7.2.1.3.5 Taigi, realiai veikiančių asmenų būna gerokai mažiau negu potencialiai suinteresuotų. Tuomet kompensaciją gauna ne visi vartotojai. Veiklos vykdytojo rankose neteisėtai lieka didelis pelnas. Atgrasomasis proceso tikslas nepasiekiamas.

7.2.1.3.6 Šie mechanizmai taip pat kelia sprendimo įsiteisėjimo santykinio poveikio problemą. Sprendimas, pasiektas vykdamas grupinio ieškinio procesą, galioja tik dalyvavusiems asmenims. Dėl to neprisistatę vartotojai turės plačiausias galimybes teikti individualius ieškinius, dėl kurių bus priimti sprendimai, prieštaraujantys po grupinio ieškinio priimtam sprendimui.

7.2.2 Atsisakymas („opted-out“)

7.2.2.1 Tradicinis grupinis ieškinys grindžiamas atsisakymo sistema: į ją savaime įtraukiami visi nukentėję nuo tam tikros elgsenos asmenys, išskyrus tuos, kurie aiškiai išreiškia norą nebūti įtraukti.

Kai kurios ES valstybės šiuo mechanizmu rėmėsi rengdamos grupinio ieškinio procedūrą „*sui generis*“.

7.2.2.2 Šio mechanizmo pranašumai

7.2.2.2.1 Nagrinėjant atsisakymo mechanizmams priklausančias nacionalines sistemas, įrodyta, kad ši procedūra yra paprasčiau valdoma ir veiksmingesnė už kai kurių valstybių narių priimtas priemones.

7.2.2.2.2 Ji užtikrina realią suinteresuotų asmenų teisę kreiptis į teismą ir kartu teisingą bei veiksmingą atlyginimą visiems nuo šios praktikos nukentėjusiems vartotojams.

7.2.2.2.3 Taikant šią sistemą išvengiama ieškovui ir teismui kylančių valdymo sunkumų (iš tiesų grupės nariai prisistato tik procedūrai pasibaigus, o ne prieš jai prasidedant).

7.2.2.2.4 Be to, ji ėmonei daro tikrą atgrasomąjį poveikį, kadangi ši būna priversta atlyginti žalą visiems nukentėjusiems nuo konkrečios praktikos ir galbūt grąžinti visą neteisėtai gautą pelną.

7.2.2.2.5 Dar būtina atsižvelgti į šios procedūros pranašumus veiklos vykdytojui. Grupiniai ieškiniai padeda taupyti žmogiškuosius ir finansinius išteklius bei užtikrinti veiksmingesnę veiklos vykdytojo gynybą. Užtuot tuo pačiu metu valdęs daug panašių ginčų skirtinguose teismuose, jis pasirengia gynybai vienintelėje instancijoje.

7.2.2.3 Šio mechanizmo trūkumai

7.2.2.3.1 Šis mechanizmas galėtų būti laikomas neatitinkančiu tam tikrų šalių konstitucinių principų ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, būtent teisės pareikšti ieškinį principo, kadangi asmenys, neparodę aiškaus pritarimo ieškiniumi, automatiškai priskiriami grupei. Jeigu jos nuo ieškinio neatsiriboja, gali būti susietos teismo sprendimu.

Tačiau visiškai įmanoma išsaugoti tokią individualią laisvę perduodant atitinkamiems asmenims asmeninę informaciją (todėl galima teigti, kad po to neatsiriboję asmenys suteikia numanomą įgaliojimą teikti ieškinį), arba suteikiant grupės nariams teisę bet kuriuo metu atsiriboti nuo proceso net po to, kai priimamas sprendimas, o jeigu sprendimas jiems nepalankus – leisti jiems pareikšti individualius ieškinius.

7.2.2.3.2 Gynybos teisės, kaip antai prieštaravimo principas ir priemonių lygybės principas, irgi būtų pažeistos: veiklos vykdytojas turi turėti galimybę prieš vieną iš nukentėjusiųjų grupės narių pasinaudoti individualiomis gynybos priemonėmis. Šis principas siejamas su Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnyje įtvirtintu teisės į teisingą bylos nagrinėjimą principu. Iš tiesų pagal atsisakymo sistemą visi suinteresuoti asmenys veiklos vykdytojui gali būti neįvardyti ir nežinomi. Todėl pastarajam gali būti neįmanoma pasinaudoti individualiomis gynybos priemonėmis.

Vis dėlto, teikiant grupinius ieškinius, individualios situacijos neišvengiamai būna vienaarūšės, ir tai užtikrina teisėjas. Vartotojų ir konkurentų ginčai dažniausiai kyla sutarčių pagrindu, todėl suinteresuotųjų padėtis būna beveik vienoda. „*Causa petendi*“ būna viena ir ta pati. Tad sunku numanyti, kaip veiklos vykdytojas galėtų imtis ypatingų gynybos priemonių prieš vartotoją.

Viso proceso metu teisėjas gali naudotis galimybe atmesti ieškinį, jeigu jame išdėstytos faktinės ar teisinės padėties būtų labai įvairiarūšės.

Galų gale nuostolių atlyginimo etapu teisėjas turi galimybę sudaryti pogrupius, kad kompensacijų sumos atitiktų individualias situacijas, taigi, ir sušvelninti atsakomybę.

7.2.3 Dalyvavimas arba atsisakymas atsižvelgiant į ginčo tipą

7.2.3.1 Neseniai Danijos ir Norvegijos pasirinkta sistema numato abi – dalyvavimo ir atsisakymo – galimybes. Teisėjas gali nuspręsti pasirinkti atsisakymo sistemą, jeigu žalos atlyginimo suma nedidelė, ieškiniai yra panašūs ir sunku vykdyti procedūrą remiantis dalyvavimo mechanizmu. Vartojimo srityje yra daug ginčų, kurių metu vartotojams nepavyksta veiksmingai veikti individualiai, kadangi su byla susiję daug asmenų, o atlygintinos sumos – nedidelės. Atsisakymo mechanizmu pagrįsta procedūra leidžia atsižvelgti į visus susijusius asmenis ir užtikrina, kad bus skirta galimai neteisėtai gauto pelno dydžio nuobauda. Tais atvejais, kai ginčas kyla dėl didelės individualios žalos, pasirenkama dalyvavimo sistema. Tada visi vartotojai privalo išreikšti savo valią dalyvauti procedūroje.

7.2.3.2 Šio mechanizmo pranašumai

Masinių ginčų valdymo procedūra supaprastinta. Kompensavimo tikslas pasiekiamas, jeigu reklamos priemonė yra veiksminga. Pasiekiamas ir atgrasomasis tikslas.

Galimus konstitucinių principų ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos pažeidimus nusveria kompensavimo ir atgrasymo veiksmingumas.

7.2.3.3 Šio mechanizmo trūkumai

Pradžioje reikia iškelti ribos tarp dalyvavimo ir atsisakymo mechanizmų nustatymo sudėtingumo klausimą. Abi šalys šiuos mechanizmus patvirtino neseniai ir dar negali nurodyti konkrečių atvejų. Įstatymuose teuzsi-menama tik apie „masinius ginčus dėl nedidelių sumų, dėl kurių negalima tikėtis pradėti individualių procesų“.

Ši neaiškiai apibrėžtos ribos nustatymo problema proceso metu gali sukelti labai ilgus debatus ir paskatinti išstėti procedūrą.

7.3 Teisėjo vaidmuo

7.3.1 Tokio ypatingo tipo procesuose, kai susiduriama su daugeliu ieškovų, teisėjui suteikiamų galių klausimas yra svarbiausias.

7.3.2 Iš tiesų daugumoje atsisakymo mechanizmų pirmuoju proceso etapu teisėjas nagrinėja, ar ieškinys tenkintinas. Precedentų mechanizmo atveju tuo pačiu tikslu nagrinėjama individuali byla.

7.3.2.1 Šis etapas svarbus dėl to, kad proceso pradžioje galima atmesti visus akivaizdžiai nepagrįstus ar nepamatuotus ieškinius, kurie galėtų neteisėtai pakenkti įmonės įvaizdžiui, stengiantis neleisti išplisti neteisėtiems ar netinkamiems procesams.

7.3.2.2 Sėkmingos šio ieškinio priėmimo etapo eigos garantas yra teisėjas. Jam tenka konkreti pareiga tikrinti, ar įvykdytos įstatyme nustatytos sąlygos grupiniam ieškiniumi pareikšti.

7.3.2.3 Konkrečiai turimos omenyje šios sąlygos:

- ginčas turi iš tiesų egzistuoti (ieškovo ginčas neturi būti panaikintas dėl senaties),
- jungtinis procesas arba procesas suteikiant įgaliojimą negalimas dėl grupės sudėties,
- yra grupės nariams bendrų teisinių arba faktinių klausimų (pati „*causa petendi*“),
- veiklos vykdytojui adresuojamas ieškinys atitinka išdėstytus faktus (pagrįstumo kriterijus, „*fumus boni iuris*“),
- ieškovas gali adekvačiai atstovauti grupės narių interesams ir juos apsaugoti.

7.3.3 Paskesniu etapu irgi svarbu, kad teisėjas galėtų patvirtinti galimą pasiūlymą dėl sandorio arba jį atmesti, jeigu, jo nuomone, jis neatitinka grupės narių interesų. Todėl jis turi turėti didesnes galias negu daugumos valstybių narių teismų sistemose numatytas paprastai įstatymo suteikiamas įgaliojimas tvirtinti sandorius.

7.3.4 Šios procedūros ypatingumas verčia nustatyti tinkamas įrodymų pateikimo sąlygas. Teisėjas turi turėti galimybę pasinaudoti įgaliojimais uždrausti tam tikrus veiksmus veiklos vykdytojo arba trečiojo asmens atžvilgiu siekiant užtikrinti, kad būtų pateikti dokumentai, arba nurodyti imtis tyrimo priemonių siekiant pateikti naujų įrodymų. Įstatymuose dėl teikti grupinių ieškinių turi būti aiškiai nurodyta, kad teisėjas negali atsisakyti veikti šia kryptimi, jeigu to prašo ieškovai.

7.3.5 Kad teisėjai kuo geriau vykdytų šiuos įgaliojimus, būtina nustatyti, kad nagrinėti grupinius ieškinius galės tik kai kurie specialiai paskirti teismai. Taigi, reikėtų pritaikyti valstybių narių teismų struktūras ir numatyti specialų šių teismų teisėjų profesinį rengimą.

7.4 *Realus nuostolių atlyginimas*

7.4.1 Grupinis ieškinyje turėtų padėti ieškovui pateikti prašymą dėl materialių (finansinių) nuostolių, fizinės žalos, „*pretium doloris*“ ir kitos moralinės žalos atlyginimo. Kadangi ieškinių tikslas – vartotojų nuostolių kompensavimas ir atgrasymas, turi būti iš anksto nustatyta galimybė kompensuoti visą žalą. Dar turi būti galima teismams pateikti paprastų, nebrangių ir skaidrių vertinimo metodų, laikantis ir kompensavimo principo.

7.4.2 Grupinį ieškinį pateikę ieškovai turi turėti galimybę pasiekti, kad teisėjas nustatytų kelis nuostolių atlyginimo būdus. Šalia smerktinų veiksmų uždraudimo arba vis dar galimo veiksmo panaikinimo turi būti numatytas tiesioginis arba netiesioginis nuostolių atlyginimas. Be to, turi būti galimybė jį papildyti kitomis nuostolių atlyginimo priemonėmis: reklama, viešais skelbimais ir t. t.

7.4.3 Tiesioginis ir individualus nuostolių atlyginimas negali būti vienintelis kompensavimo būdas, nes tam tikromis aplinkybėmis jį pritaikyti sunku ir net neįmanoma, dėl to, kad naudojantis atsisakymo mechanizmu negalima nustatyti grupės narių tapatybės, kadangi jų yra per daug, arba dėl to, kad per maža jų patirtos individualios žalos suma. Svarbiausia, kad asmenims visuomet būtų atlyginama, kad ir netiesiogiai, ir kad būtų pasiektas atgrasomasis poveikis.

7.4.3.1 Adekvačių mechanizmų reikia sugalvoti tiems atvejams, kai teisėjas gali apskaičiuoti individualią kompensaciją kiekvienam grupės nariui, kurio tapatybė nustatyta arba ją galima nustatyti (sutikimo, precedentų ir net atsisakymo atvejais, jeigu veikos vykdytojas pateikė atitinkamų klientų sąrašą) ir tais atvejais, kai toks individualus paskirstymas per brangus turint omenyje nedidelę individualios žalos atlyginimo sumą.

7.4.3.2 Panašiai kai paskirstomos ne visos sumos, pirmenybę reikia teikti netiesioginio atlyginimo priemonėi ir skirti jai visą tokiu atveju likusią sumą. Sprendime teisėjas turi išsamiai išdėstyti iš likučio finansuojamą ieškinį ir nustatyti jo atlyginimo kontrolės sąlygas, kadangi kontrolę galima patikėti tretiesiems asmenims.

7.4.3.3 Jeigu net toks netiesioginis kompensavimas yra neįmanomas, visa teisėjo nustatyta likučio suma turi būti pervedama į grupinių ieškinių paramos fondą ir naudojama naujiems procesams finansuoti.

7.4.3.4 Jeigu teisėjas negali apskaičiuoti kiekvienos individualios kompensacijos sumos, tais atvejais, kai negalima nustatyti visų grupės narių tapatybės (naudojamas tik atsisakymo mechanizmas), jis turi turėti galimybę nustatyti įvairių kategorijų žalos vertinimo lentelę. Atleidžiant teismą nuo sudėtingo ir ilgo individualių prašymų analizavimo, pareiga išskirstyti nuostolių atlyginimo sumas gali būti patikėta teismo raštinei, grupės atstovo advokatui, trečiajam asmeniui (draudikui, buhalterui ir t. t.).

7.4.3.5 Tokiu atveju teisėjas turi turėti galimybę numatyti individualias kompensacijas tiems grupės nariams, kurie praneš apie save po sprendimo paskelbimo, o likutis turi būti skiriamas veiksams, kuriais netiesiogiai kompensuojama grupės patirta žala.

7.4.3.6 Jeigu negalimos jokios netiesioginės priemonės, likutis turi būti pervedtas į paramos fondą.

7.5 Teismo sprendimų apskundimas

7.5.1 Ieškinius teikiančios grupės turi pripažinti vienos ir kitos šalies teisę apskusti teismo sprendimą.

7.5.2 Atsižvelgiant į tai, kad svarbu skubiai kompensuoti nukentėjusių patirtus nuostolius ir įsitikinti, kad ir vienos, ir kitos šalies teisės įvertintos teisingai, reikia su šiais reikalavimais suderinti abiejų šalių teisę teikti apeliacinius skundus dėl teismo sprendimo.

7.5.3 Todėl svarbu, kad šios teisės pripažinimas įpareigotų valstybes nares siekiant išvengti laiko gaišimo, sukurti paspartintą apeliavimo procedūrą.

7.5.4 Beje, tikrumas, kad šios iš įmonės priteisiamos kompensacijos deramai apskaitomos jos buhalterijoje apeliacijos teikimo atveju irgi suteikia grupės nariams garantijų.

7.6 Sistemos finansavimas

7.6.1 Ieškinių teikianti grupė turi turėti finansavimą iš savo fondo.

7.6.2 Kadangi nepageidautina, netgi neįmanoma Europoje įvesti Amerikoje naudojamą bendrą „contingency fees“ sistemą, nes ji prieštarauja ES teisės tradicijoms, būtina numatyti finansavimo būdą, kuris leistų pakankamai finansinių priemonių neturintiems ieškovams pradėti grupinio ieškinio procedūrą, gauti avansą teismo išlaidoms (advokato paslaugoms, jeigu teisėjas patvirtina tyrimo priemones – ekspertizės išlaidoms ir pan.) apmokėti.

7.6.3 Viena galimybių finansuoti sistemą – įsteigti kolektyvinių skundų paramos fondą, į kurį „neteisėto pelno“ dydžio sumas pervestų pripažintos kaltomis įmonės; ši pelnas, jeigu taip nuspręstų teisėjas procedūros metu, galėtų būti panaudotas, jeigu jo nepareikalautų tiesiogiai nukentėję nustatyti asmenys ⁽³⁵⁾.

7.6.4 Kita paramos fondo misija gali būti visos informacijos apie nagrinėjamus grupinius ieškinius centralizavimas ir informacijos apie veiksmus, kurių reikia imtis norint pareikšti savo valią, pasitraukti iš grupės ar gauti nuostolių atlyginimą, skleidimas.

7.7 Kitos procesinės taisyklės

Kalbant konkrečiai, yra daugybė procesinių taisyklių, kurių turi būti laikomasi ir kurios nurodomos tik „pro memoria“.

Tai:

- informacijos suinteresuotiems asmenims skelbimo taisyklės,
- teismo išlaidų apmokėjimas ir teisinė pagalba,
- valstybių narių teismų ir administracinių institucijų bendradarbiavimas,
- teismo aktų įgyvendinimo terminai ir senaties terminai,
- naudojimasis internetu (eteisingumas).

8. Teisinė priemonė: reglamentas ar direktyva

8.1 Dėl grupinių ieškinių teikimo Bendrijos lygmeniu galėtų būti priimta arba direktyva, arba reglamentas. Manome, kad paprastos rekomendacijos nepakaktų būtinoms veiksmingoms ir vienodoms sąlygoms sudaryti, kad būtų galima tokią iniciatyvą priimti suderintai visose 27 valstybėse narėse.

⁽³⁵⁾ Geras pavyzdys yra Kvebeke įsteigtas kolektyvinių skundų paramos fondas, laikomas būtinu rengiant kolektyvinius skundus. Lėšos į šį fondą gaunamos iš ieškovams, laimėjusiems teismus dėl grupinių ieškinių, suteikto avanso atlyginimo ir iš grupės narių nepareikalautų kompensacijų likučio. Grupinį ieškinį pradantis ieškovas tik turi turėti galimybę, pateikęs patvirtinamuosius dokumentus, gauti iš teisėjo ieškinio pateikimo išlaidų atlyginimą.

8.2 Vis dėl to, jeigu bus numatyta teisės akto turinį išplėsti ir jį taikyti ne tik vartotojų teisių srityje, o teisiniu pagrindu bus pasirinkti Sutarties 65 ir 67 straipsniai, reikėtų apsvarstyti galimybę priimti reglamentą, panašiai, kaip, pvz., buvo priimti Reglamentai dėl nemokumo bylų, Europos vykdomojo rašto, Europos mokėjimo orderio procedūros, Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūros ir banko sąskaitų arešto.

8.3 Jeigu pirmojo etapo metu bus numatyta šios iniciatyvos taikymo sritį apriboti paliekant tik vartotojų teises, tinkamiausias būdas Bendrijos lygmeniu įgyvendinti grupinius ieškinius būtų direktyva, kuri papildytų draudimų direktyvą.

8.4 Iš tiesų valstybių narių procesinės taisyklės dar labai skiriasi, todėl reikia nustatyti grupinių ieškinių bendruosius principus, turint omenyje, kad direktyvą valstybės įgyvendintų laikydamosi savo įprastų procesinių principų.

Iš tiesų neaišku, pvz., ar teisės normų suderinimas būtų galimas, kadangi teismai, kuriems būtų pavesta nagrinėti grupinius ieškinius, būtų saistomi valstybės teismų struktūros taisyklių.

Bylos formavimo būdai turi atitikti valstybių ypatumus. Todėl reglamentas būtų netinkama priemonė.

8.5 Be to, akivaizdu, kad tokiu atveju direktyva turi būti siekiama visiško suderinimo, kad valstybės narės, taikydama griežtesnę sistemą, nepakenktų jos teritorijoje registruotą buveinę turinčioms įmonėms.

2008 vasario 14 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų
komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės

Svarstyimo metu atmesti šie, mažiausiai ketvirtadalį balsų surinkę, pakeitimai:

1. 7.2.2.4 punktas

„Be to, ji įmonei daro tikrą atgrasomąjį poveikį, kadangi ši būna priversta atlyginti žalą visiems nukentėjusiems nuo konkrečios praktikos ir galbūt grąžinti visą neteisėtai gautą pelną.“

Paiškinimas

Žr. toliau dėl punkto 7.6.3 pateiktą paaiškinimą.

Balsavimo rezultatai:

Už 104, Prieš 114, Susilaikė 13

2. 7.6.1. punktas

Išbraukti:

„Ieškinį teikianti grupė turi turėti finansavimą iš savo fondo.“

Paiškinimas

Teisė kreiptis į teismą yra valdžios institucijų atsakomybė ir negali priklausyti nuo prieš tai pateiktų ieškinių sėkmės ir sietis su tolesnėmis procedūromis (žr. taip pat 7.6.3 punkto paaiškinimą).

Balsavimo rezultatai:

Už 107, Prieš 116, Susilaikė 10

3. 7.6.3 punktas

Iš dalies pakeisti taip:

„Viena galimybių finansuoti sistemą — įsteigti kolektyvinių skundų paramos fondą, ~~į kurią „neteisėto pelno, dydžio sumas perverstų pripažintos kaltomis įmonės; ši pelnas, jeigu taip nuspręstų teisėjas procedūros metu, galėtų būti panaudotas, jeigu jo nepareikalautų tiesiogiai nukentėję nustatyti asmenys. Valdžios institucijos turi užtikrinti teisę kreiptis į teismą, pavyzdžiui, lėšas, gautas iš baudų už vartotojų teisių pažeidimus, skirti grupiniams ieškiniams finansuoti.“~~

Paiškinimas

Ieškiniu siekiama atlyginti vartotojų patirtą žalą atmetant bet kokius „drausminius žalos atlyginimus“. Ši sąvoka perimta iš JAV taikomos praktikos netinkamai supainioja civilinės teisės interesus ir baudžiamąją teisę. Nukentėjusių vartotojų patirtos žalos atlyginimas atsakovui yra didelį atgrasomąjį poveikį turinti priemonė ir leidžia nukentėjusiems atlyginti visą patirtą žalą.

Jei dėl įstatymo pažeidimo arba sukčiavimo buvo pasipelnę, tokiu atveju sankcijas nustato atitinkamos valdžios institucijos. Pastarosios gali iš baudų už tokią veiklą gautas lėšas skirti grupinių ieškinių finansavimui. Valdžios institucijos iš tiesų atsako už teisės kreiptis į teismą užtikrinimą ir jiems taikoma demokratinė kontrolė, o nėra kontroliuojami privatinės teisės sričiai priklausančių asmenų ar organizacijų.

Kadangi kompensacijos bus skiriamos nukentėjusiems vartotojams, nereikėtų dirbtinai sieti nuo ieškinių likusios sumos su tolesniais skundais, ypač tais atvejais, kai tikslas nebėra atlyginti vartotojų patirtą žalą konkrečiai nagrinėjamos bylos atveju.

Balsavimo rezultatai:

Už 104, Prieš 106, Susilaikė 18

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui: 2007–2013 m. ES vartotojų politikos strategija. Vartotojų teisių stiprinimas, gerovės didinimas ir veiksminga jų apsauga

COM(2007) 99 galutinis

(2008/C 162/02)

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2007 m. kovo 13 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui: 2007–2013 m. ES vartotojų politikos strategija. Vartotojų teisių stiprinimas, gerovės didinimas ir veiksminga jų apsauga

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. sausio 31 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja Anna Maria Darmanin.

442-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. vasario 13–14 d. (vasario 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 148 nariams balsavus už ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

žvelgiant į tai, kad dauguma vidaus rinkos dalyvių yra mažos ir vidutinės įmonės (MVĮ).

1.1 EESRK teigiamai vertina šią 2007–2013 m. strategiją ir mano, kad ji yra perspektyvus poslinkis vartotojų apsaugos strategijos srityje. EESRK pripažįsta, kad strategija, kuri galėtų būti ir konkretesnė, yra toli siekiantis planas, kurio ėmėsi Komisija, ir tiki, kad strategijos tikslai bus pasiekti per nurodytą laikotarpį.

1.3.1 Patartina siekti, kad vartotojų politikos programa ne tik užtikrintų vartotojų teisių apsaugos įgyvendinimą ir įvertinimą, bet ir sudarytų palankesnes sąlygas lengviau bendradarbiauti ir derinti veiklą valstybių narių verslo sektoriams ir vartotojų teisių apsaugos organizacijoms. Galiausiai be teisės aktų vartotojų teisės geriausiai apsaugomos, kai šie du sektoriai drauge siekia bendro tikslo.

1.1.1 Tačiau EESRK mano, kad vidutiniškai 22,7 milijono eurų siekiantis metinis biudžetas, skirtas vartotojų apsaugos strategijos programai, deja yra per mažas šioje strategijoje numatytiems priemonėms įgyvendinti. Akivaizdu, kad strategijoje nustatyti dideli tikslai nesuderinti su tokios strategijos įgyvendinimui numatytais ištekliais.

1.4 Vartotojų, mažmenininkų ir paslaugų teikėjų švietimas yra labai svarbus ne tik užtikrinant teisės aktų laikymąsi ir žinojimą, bet ir siekiant atsakingo ir tvaraus vartojimo ir gamybos.

1.2 EESRK pažymi, kad nors strategija yra teigiamai vertinama ir toli siekianti, iki šiol vartotojų apsaugos politikos srityje atlikti darbai nuvildavo, taigi sunku tikėtis, kad ir ši strategija bus sėkminga. Norint įgyvendinti didelius tikslus būtina artimiausiai ateičiai parengti dinamišką programą.

1.5 EESRK mano, kad 2007–2013 m. laikotarpiu būtinai turi būti sprendžiami šie klausimai:

1.3 EESRK pažymi ir tai, kad vartotojų apsaugos srityje teisės aktams tenka lemiamas vaidmuo. Kita vertus, esami teisės aktai nėra lankstūs, o rinka, kurioje taikomos teisingos sąlygos, galėtų būti nepaprastai svarbi vartotojams ir tiekėjams. Kai rinka gerai nefunkcionuoja, teisės aktai būtini. EESRK ragina Komisiją užtikrinti, kad teisės aktai, kur jie reikalingi, būtų iš tikrųjų įgyvendinami ir jų būtų laikomasi. Ir jie jokiū būdu neturėtų pakenkti valstybėse narėse šiuo metu užtikrinamai vartotojų apsaugai. Viena iš šioje srityje nurodomų priemonių yra geresnė rinkos stebėseną. Todėl EESRK ragina Komisiją užtikrinti, kad būtų atlikti tinkami makrorinkos ir mikrorinkos tyrimai. Reikia teisės aktus susieti su jų vykdymu ir nuolatiniu vertinimu. Be to, būtina, kad teisės aktai būtų paprasti ir suprantami, ypač atsi-

— aktyvesnis technologijų naudojimas sąžiningai reklamuojant ir atsakingai vartojant prekes ir paslaugas: elektroninė prekyba tampa vis populiareesnė prekių ir paslaugų pirkimo priemonė, tačiau šiuo atveju dabartinė teisinė bazė nenumato atitinkamos vartotojų apsaugos, nes pažanga elektroninės prekybos srityje yra spartesnė nei vartotojų apsaugos raida;

— teisės aktų vykdymo užtikrinimas tais atvejais, kai tai būtina: ES valstybių narių teisės aktai ir jų įgyvendinimas yra skirtingi. Būtina, kad tos valstybės narės, kuriose teisės aktai įgyvendinami silpniau, būtų priartintos prie pažangesnių šioje srityje valstybių narių lygio;

— žalos atlyginimas vartotojams, tiek kolektyvinis, tiek individualus: vartotojams turėtų būti numatytos paprastos ir veiksmingos žalos atlyginimo priemonės jų šalyse ir tais atvejais,

kurie susiję su kita valstybe. Be to, kolektyvinis žalos atlyginimas turi būti suderintas visoje ES, kad individualių vartotojų grupės ir vartojančios įmonės (ypač mažosios ir vidutinės įmonės) galėtų pasinaudoti tokio žalos atlyginimo galimybe;

- vartotojų teisių apsauga tarptautinėse rinkose;
- vartotojų apsaugos įtraukimas į visas ES politikos kryptis ir teisės aktus, ir
- griežta kai kurių rinkos sektorių, kuriuose vartotojų apsauga yra tiesiog būtina, priežiūra.

2. Svarbiausios Komisijos strategijos nuostatos

2.1 Strategijoje nurodomi pagrindiniai šio būsimojo laikotarpio uždaviniai. Iš esmės šie uždaviniai susiję su tuo, kad mažmeninė ir paslaugų rinka vystosi ir auga taip, kad vartotojų teisės stiprėja. Vis dėlto šios didesnės teisės gali lemti didesnį vartotojų susiskaidymą į turinčius žinių ir priemonių vartotojus ir į pažeidžiamų vartotojų grupes. Tačiau šios teisės suteikimas savaime nereiškia, kad iš tiesų padidės vartotojų gerovė; taigi svarbu, kad nebūtų pakenkta vartotojų pasitikėjimui. Kitas uždavinys susijęs su įmonių, ypač MVĮ, gebėjimu prisitaikyti prie technologijų pažangos, keičiančios jų produktų ir (arba) paslaugų pardavimo modelį ir labiau grindžiamos elektronine prekyba ir individualiai vartotojams pritaikytomis paslaugomis.

2.2 Strategijoje numatyti tikslai, kuriuos reikia pasiekti iki 2013 m., yra šie:

- stiprinti ES vartotojų teises, nes tai laikoma pagrindiniu vartotojų gerovės užtikrinimo, išsaugant konkurencingumą, elementu. Tai galima padaryti pasitelkiant sąžiningą ir reikiamą informaciją, sąžiningomis sutartimis ir žalos atlyginimu;
- didinti vartotojų gerovę ypač daug dėmesio skiriant kainų, pasirinkimo, kokybės, prieinamumo ir saugumo aspektams;
- veiksmingai apsaugoti vartotojus nuo didelės rizikos, ypač tokios, kurios negali pašalinti pats asmuo.

Šie tikslai laikomi pagrindiniais vidaus rinkos ekonomikos augimo veiksniais.

2.3 Šių tikslų reikia siekti vartotojų politikai numatant ES lėšas, kurios turėtų būti skiriamos atsižvelgiant į teisinę bazę, kad pasitelkus įgyvendinimą, bendradarbiavimą, informavimą, švietimą ir žalos atlyginimo nuostatas būtų užtikrinta vartotojų apsauga ir veiksmingas teisės aktų taikymas.

2.4 Todėl nurodytos prioritetinės sritys yra šios:

- geresnė vartotojų rinkų ir nacionalinės vartotojų apsaugos politikos stebėseną;
- geresnis vartotojų apsaugos reglamentavimas;
- geresnis nuostatų įgyvendinimas ir žalos atlyginimo tvarka;
- geriau informuoti ir išprusę vartotojai;
- vartotojai – ES politikos ir reglamentavimo šerdis.

Strategijoje nurodoma, kokių veiksmų bus imamasi kiekvienoje prioritetinėje srityje. Kai kurie iš jų aptariami skyriuje „Specialiosios pastabos“.

3. Bendrosios pastabos

3.1 EESRK teigiamai vertina 2007–2013 m. vartotojų politikos strategiją ir ypač remia strategijoje aiškiai išdėstytą koncepciją, kad vartotojų pasitikėjimas ir apsauga yra pagrindinis gerai veikiančios ir klestinčios vidaus rinkos elementas. Vis dėlto reikėtų atkreipti dėmesį į pavyzdžius, susijusius su ES sėkmingo savireguliuavimo, bendro reguliuavimo ir elgesio kodeksų rengimo praktika.

3.1.1 EESRK nemano, kad vartotojų politika yra reikalinga vien tik vidaus rinkos idėjos įgyvendinimui; priešingai, kaip teisingai teigiama Komisijos komunikate dėl bendrosios rinkos 21 a. Europai [COM(2007) 724 galutinis], vidaus rinka turėtų būti tik priemonė, skirta patenkinti vartotojų interesus ir jiems tarnauti.

3.1.2 EESRK mano, kad Komisija privalo savo politika siekti rinkų skaidrumo ir vidaus rinkos sustiprinimo, formuoti tokią vartotojų politiką, kuri didintų rinkos veiksmingumą, prisidėtų prie ekonomikos augimo ir užimtumo bei didintų vartotojų gerovę.

3.2 Komisijos nurodyti vidaus rinkos uždaviniai yra realios problemos, kurias reikia spręsti ir kurioms iš tiesų skirta strategija. Tai – rinkos problemos, tačiau EESRK mano, kad Komisijos laukia dar du uždaviniai: reikia iš tiesų suderinti valstybių narių politiką ir siekti, kad įvairūs Komisijos generaliniai direktoratai turėtų dirbti siekdami vartotojų gerovės.

3.3 EESRK mano, kad naujasis Komisijos komunikatas dėl 2007–2013 m. strategijos yra labai svarbus ir daug žadantis žingsnis į priekį, daug geriau struktūruotas negu ankstesnė bendroji visuomenės sveikatos ir vartotojų apsaugos strategija [COM(2005) 115 galutinis], apie kurią šis Komitetas taip pat parengė nuomonę. (1)

(1) OL L 88, 2006 4 11, INT/271, pranešėjas Jorge Pegado Liz.

3.4 EESRK nerimauja, kad dėl šio pasiūlymo gali atsirasti neatitikimų su kitomis jau Bendrijos lygmeniu patvirtintomis priemonėmis. Reikia užtikrinti, kad derėtų veiklos tikslai ir Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas dėl Bendrijos veiksmų programos vartotojų politikos srityje sukūrimo (2007–2013 m.)⁽²⁾.

3.5 Nors Komisijos išdėstyti tikslai pernelyg dideli, kartais migloti ir ne itin tikslūs, Komitetas tiki, kad jie bus pasiekti nurodytu laiku ir kuo labiau atsižvelgiant į vidaus rinkos ir vartotojų poreikius.

3.6 Kadangi Komisija jau ėmėsi tam tikrų politikos tikslų įgyvendinimo iniciatyvų, pvz., paskelbdama žaliąją knygą dėl vartotojų *acquis*, Komitetas ragina Komisiją uoliai pradėti konkrečių direktyvų persvarstymą. Neseniai paskelbti komunikatai dėl nuotolinės prekybos direktyvos [COM(2006) 514 galutinis, 2006 9 21], garantijų ir tiesioginės gamintojų atsakomybės direktyvos [COM(2007) 210 galutinis] ir direktyvų, kuriomis keičiama 2007 m. direktyva dėl pakaitinio naudojimosi bendra nuosavybe, įgyvendinimo EESRK nuvylė, nes šiais pasiūlymais deramai nesprenžiamos šioms paslaugoms būdingos problemos. Be to, jais neatsižvelgiama į Vartotojų politikos strategijoje išdėstytus tikslus.

3.6.1 EESRK laukia Komisijos pasiūlymo dėl pagrindų direktyvos dėl vartotojų sutartinių teisių, apie kurią kalbama 2008 m. Komisijos teisėkūros ir darbo programoje (COM(2007) 640 galutinis), ir bus pasiruošęs šiuo klausimu pateikti savo nuomonę, kai tik ji bus priimta, ypač dėl Bendrijos teisės supaprastinimo proceso metu nustatytų principų įgyvendinimo.

3.7 Visiškas vartotojų teisės suderinimas yra principas, kurį EESRK pasirengęs remti tam tikromis sąlygomis ir labai konkrečiais sumetimais, pagrindiniu tikslu laikant vidaus rinkos įgyvendinimą. Vis dėlto šis principas turėtų būti įgyvendinamas ne silpninant esamas teises; reikėtų įtvirtinti vartotojų teises įvairiose valstybėse narėse, siekiant paskatinti daugiau pirkti kitose valstybėse: tai bus naudinga ir vartotojams, ir mažmeninei bei paslaugų rinkai. Šis principas turėtų būti taikomas ne tik valstybių narių lygmeniu užtikrinant deramą vartotojų apsaugą, bet ir ES lygmeniu, kai iš tikrųjų siekiama rinkos integracijos.

3.8 EESRK teigiamai vertina Vartotojų politikos strategijos prioritetingose srityse numatytus veiksmus. Komitetas tikisi šių veiksmų įgyvendinimo. EESRK mano, kad už vartotojų reikalus atsakingo generalinio direktorato ištekliai (tiek finansiniai, tiek žmoniškieji) yra riboti, todėl šią užduotį įvykdyti direktoratui dar sunkiau. Be to, Vartotojų strategijos programai įgyvendinti

skirtas vidutiniškai 22,7 milijono EUR metinis biudžetas, deja, per mažas reikiamiems darbams atlikti.

3.8.1 Su ankstesne programa susijusi patirtis parodė, kad pernelyg daug planų aspektų neįmanoma įgyvendinti, nes trūksta darbuotojų. Be to, paskirtas metinis biudžetas iš tiesų buvo didesnis už dabartinio laikotarpio biudžetą, kuris skirtas daug mažesniems tikslams pasiekti.

4. Specialiosios pastabos

4.1 Geresnė rinkos stebėseną. EESRK pripažįsta, kad reikia geriau rinkti duomenis apie rinką ir remia šiam prioritetui įgyvendinti pasiūlytas priemones. Vis dėlto EESRK primygtinai ragina Komisiją rasti novatoriškų būdų išsiaiškinti vartotojų patirtį ir suvokimą. Be to, Komisija galėtų imtis makroanalizės ir išsiaiškinti valstybių narių vartotojų patirtį nagrinėdama tikrus atvejus ir jų baigtį. Be to, Komitetas ragina duomenis apie rinką rinkti neužkraunant atskiroms įmonėms, ypač MVĮ, papildomų varginančių pareigų.

4.2 Geresnis vartotojų apsaugos reglamentavimas. Imantis iniciatyvų šioje prioritetingoje srityje reikėtų nuodugnai apsvarstyti elektroninės prekybos ir skaitmeninės aplinkos poveikį vartotojų teisėms ir tada aiškiai išdėstyti skaitmeninėje aplinkoje taikytinas pareigas ir teises. Be to, reikėtų išsiaiškinti, kokių veiksmų imtis, kad tam tikros vartotojų grupės dėl skaitmeninio atotrūkio neprarastų galimybės naudotis tam tikromis paslaugomis, nes tuomet atsirastų tik dar viena pažeidžiama vartotojų grupė.

4.3 Geresnis nuostatų įgyvendinimas ir žalos atlyginimo tvarka. Siekiant, kad šios politikos tikslai tikrai būtų pasiekti, būtina užtikrinti teisės aktų vykdymą. Būtina, kad valstybės narės ir Komisija labiau bendradarbiautų. EESRK teigiamai vertina ir remia Komisijos siūlomas kolektyvinio žalos atlyginimo priemones. Šia žalos atlyginimo forma užtikrinama, kad būtų sprendžiamos vartotojų problemos, kurių negali išspręsti pavieniai asmenys.

4.4 Informuoti ir išprusę vartotojai. EESRK tvirtai įsitikinęs, kad nuo vartotojų apsaugos neatskiriami švietimas ir informavimas. Didelė pažanga informacijos teikimo vartotojams srityje – Europos vartotojų centrų tinklas (ECC-Net). Vis dėlto EESRK mano, kad Komisija apskritai turėtų rasti naujesnių ir kūrybingesnių būdų bendrauti su vartotojais – su jais reikėtų bendrauti jiems suprantama kalba.

⁽²⁾ 2006 m. gruodžio 18 d. sprendimas Nr. 1926/2006/EB, OL L 404, 2006 12 30, p. 39.

4.5 Atsakingas ir tvarus vartojimas. Nors turėtume siekti, kad vartotojai būtų gerai informuoti, svarbu pabrėžti, kad vartojimas turi būti atsakingas. Šioje strategijoje nurodyta, kad neturi būti leidžiama veikti nesąžiningiems mažmenininkams ir paslaugų teikėjams, tačiau taip pat turi būti pasakyta, kad įmonės ir prekiautojai tikisi, jog vartotojai irgi vartos atsakingai. Be to, svarbi vidaus rinkos sritis turėtų būti tvarus vartojimas, o paslaugų teikėjai, mažmenininkai ir vartotojai turėtų geriau nusimanyti, kas yra tvarus vartojimas, ir būti pasiruošę jį įgyvendinti praktiškai.

4.6 Vartotojų teisių apsaugos nuostatos privalo būti įtrauktos į visas ES politikos kryptis ir teisės aktus. Teigiamai vertintinos Komisijos siūlomos priemonės, pvz., generalinių direktoratų ryšių su vartotojais palaikymo pareigūnai, ir priemonės, kuriomis turėtų būti veiksmingai pasirūpinta, kad šis prioritetas būtų įgyvendintas. EESRK sutinka su manančiais, kad kiekvienas generalinis direktoratas turėtų kasmet pranešti, kaip į konkrečią jo veiklos sritį integruojama vartotojų politika. Todėl EESRK teigiamai vertina tai, kad 153 straipsnio 2 dalis buvo įtraukta į bendrąsias nuostatas (Reformų sutarties projekto naująjį 12 straipsnį).

4.7 Geresnė vartotojų apsauga tarptautinėse rinkose. Reikia apsaugoti vartotojus ir tarptautinėje rinkoje. Ši apsauga turėtų būti susijusi ne tik su ES vartotojams vis svarbesne produktų sauga, bet ir su apsauga nuo pirmiausia elektroniniu būdu parduodamų ir vartotojams problemų keliančių paslaugų ir produktų.

4.8 Strategijoje nurodoma, jog Komisija užsibrėžė tikslą užtikrinti, kad visuotinės svarbos paslaugų (VSP) politika būtų įgyvendinama drauge su tinkamomis vartotojams skirtomis priemonėmis. Komitetas tikisi, kad Komisija pritaria EESRK pozicijai, kuri buvo pareikšta įvairiose VSP ir universaliosioms paslaugoms skirtose nuomonėse, kurios atitinka naująjį Lisabonos sutarties protokolą dėl visuotinės svarbos paslaugų.

4.9 Pramonės ir vartotojų apsaugos organizacijų bendradarbiavimas. Neskaitant teisės aktų ir jų įgyvendinimo būtent šių dviejų sektorių bendradarbiavimas padėtų iš tiesų užtikrinti vartotojų apsaugą. Reikėtų stengtis sudaryti sąlygas tokiam bendradarbiavimui. Visoje ES reikėtų pasinaudoti valstybių narių, kurios taiko šį principą ir yra parengę elgesio kodeksus, kurių laikomasi, gerosios patirties pavyzdžiais.

2008 m. vasario 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui „Europos kosmoso politika“

COM(2007) 212 galutinis

(2008/C 162/03)

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2007 m. balandžio 26 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui „Europos kosmoso politika“

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. sausio 31 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas **Joost van Iersel**.

442-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. vasario 13–14 d. (2008 m. vasario 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 145 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Strateginiais, politiniais ir ekonominiais sumetimais, EESRK aiškiai pasisako už Europos nepriklausomą galimybę naudotis kosmosu. Todėl jis pritaria politikos priemonėms, išdėstytoms 2007 m. balandžio – gegužės mėn. Kosmoso reikalų tarybos, Komisijos ir EKA (*) dokumentuose.

1.2 Europos kosmoso politika turėtų būti siekiama taikių tikslų, įskaitant kolektyvinio saugumo užtikrinimą.

1.3 EESRK mano, kad Europos kosmoso veikla, nepaisant to, ar ji būtų vykdoma nacionaliniu, ES ar EKA lygiu, atneš apčiuopiamos naudos įvairiose srityse, pvz., mokslinių tyrimų, infrastruktūros sukūrimo ir duomenų teikimo ir daugelyje ekonominių taikomųjų programų, integravus kosmines ir antžemines sistemas.

1.4 EKA koncepcija davė gerų rezultatų. Jos susiejimas su Komisijos veikla turi atskleisti ir atskleis papildomą potencialą. Tam reikia sukurti Komisijos ir EKA bendradarbiavimo metodus, nustatyti atsakomybės ribas ir sukurti išlaidų paskirstymo schemą.

1.5 Raida pasaulyje – JAV, Rusija, Japonija, Kinija, Indija, kurios yra kosminės erdvės valstybės, – verčia Europą imtis veiksmų kaip konkurentei ir partnerei kosmoso srityje. Tam reikia skubiai parengti konkrečias programas taikant sprendimų priėmimo tvarką, kuri neatsilikytų nuo kitų pasaulio veikėjų sprendimų priėmimo proceso.

1.6 Kartu spartesnis ir suderintas sprendimų priėmimo procesas sudarytų geresnes galimybes suformuoti, o vėliau įgyvendinti uždavinius, atitinkančius vartotojų poreikius.

1.7 GALILEO ir GMES – pagrindinės Europos programos. GALILEO programos turėtų būti įgyvendintos nedelsiant.

1.8 „Kosmoso“ įtraukimas į FP7 ir Bendrijos politiką turi lemti integralų visų suinteresuotų generalinių direktoratų

požiūrį. Toks platesnis strateginis Komisijos mąstymas bus naudingas nacionalinio lygmens integraciniams požiūriams, kurių dažnai trūksta. Pageidautina, kad veiksmai šioje srityje būtų suderinti.

1.9 Visos valstybės narės, įskaitant mažesnes ir naujas valstybes nares, turi pasinaudoti Europos kosmoso politikos teikiama nauda sudarant pakankamai geras galimybes mokslinei kompetencijai ir kokybiškiems pramoniniams pajėgumams visoje Europoje tiek pirminiuose, tiek antriniuose sektoriuose.

1.10 „Pagrįstos grąžos“ EKA pramonės politikoje (?) visos valstybės susigrąžina savąsias investicijas akcijų pasirašymo ir nuolaidų būdu. Dėl to vyriausybių, EKA, privačių įmonių ir mokslinių tyrimų institutų santykiai atspindi tvirtą struktūrą.

1.11 Iki šiol „pagrįstos grąžos“ principas davė gerų rezultatų vystant Europos pajėgumus kosmoso srityje. Tačiau vis labiau bręstanti kosmoso rinka pareikalauja daugiau lankstumo, kadangi nustatyti santykių modeliai paprastai neskatina pramonės inovacijų. Dėl paklausos rinkoje, vartotojų poreikių ir paslaugų vystymosi, manoma, visų pirma MVĮ turi tinkamai reaguoti į naujus Europos kosmoso politikos reikalavimus ir galimybes.

1.12 Kita vertus, atsižvelgiant į didelius EKA skirtų įnašų skirtumus, staigus nustatytų procedūrų ir santykių pakeitimas gali lemti priešingus rezultatus.

1.13 „Todėl EESRK pritaria atvirai ir skaidriai analizei bei dialogui apie pageidaujamas Europos veiklos rezultatus per dešimties metų laikotarpį, kurios tikslai ir atitinkamos institucinės priemonės, susijusios su EKA, Komisija ir valstybėmis narėmis, yra būtinos bendram suderintam Europos uždaviniui įgyvendinti. Be kita ko, dialogo metu turėtų būti kalbama apie EKA finansavimo tvarką, vidutinio dydžio įmonių skiriamą dinamišką įnašą ir aukščiausio lygio konkurencijos išsaugojimą.“

(*) Europos kosmoso agentūra.

(?) EKA vykdo savarankišką pramonės politiką. Jos forma ir turinys neturėtų būti painiojamas su Komisijos sektoriais paremta pramonės politika.

1.14 Šiuo požiūriu Komisijos atsakomybė už taikomąsias programas ir vartotojų poreikių skatinimą yra lemiamą. EESRK įsitikinęs, kad Komisija užtikrins atvirų diskusijų organizavimą ir privataus sektoriaus, pirmiausia MVI, dalyvavimą.

1.15 EESRK pritaria Tarybai dėl kosmoso svarbos gynybai ir saugumui. Reikėtų paskatinti rengti planus dėl būsimų sistemų, kurios suburtų Europos valstybes.

1.16 Kadangi ribos tarp civilinių ir karinių taikomųjų programų nyksta, reikėtų visapusiškai išnaudoti ir vadinamąsias dvejojo taikymo priemones.

1.17 Galiausiai, komunikacija turi lemiamą svarbą. EESRK mano, kad turėtų būti geriau informuojama apie kosmoso naudą kasdieniam gyvenimui.

1.18 Tikslinė informacija apie Europos kosmoso politiką turėtų skatinti jaunimą imtis iniciatyvų šiame sektoriuje ir apskritai jis turėtų tapti jaunimui patrauklesnis siekti mokslinio ir (arba) techninio išsilavinimo.

2. Naujas požiūris į Europos kosmoso politiką

2.1 Praėjusių dešimtmetį Europos institucijos ir nacionalinės darbo grupės vis daugiau dėmesio skyrė diskusijoms dėl naujų priemonių būsimos Europos kosmoso politikos srityje.

2.2 2007 m. balandžio mėn. Komisija, glaudžiai bendradarbiaudama su EKA⁽³⁾, paskelbė komunikatą dėl kosmoso politikos⁽⁴⁾, lydimąjį poveikio įvertinimą ir plačią EKA, Komisijos ir valstybių narių veiksmų programą.

2.3 2007 m. gegužės 22 d. Kosmoso taryba⁽⁵⁾, Komisijos komunikato pagrindu, priėmė rezoliuciją dėl Europos kosmoso politikos.

2.4 Ši išaugusi susidomėjimą, kurį iliustruoja minėti dokumentai, skatina įvairūs pasaulio įvykiai ir Europos strateginiai tikslai:

- kosmoso paslaugų naudojimo visiems galimiems klausimams spręsti potencialas, taip pat jų kaip priemonės taikymas įvairioms Europos politikos sritims, pvz., aplinkos apsaugos, saugumo, transporto, mokslinių tyrimų, pagalbos plėtrai, sanglaudos sritims, ir švietimo, mokslinių tyrimų sritims;
- nuolatinė būtinybė Europai turėti nepriklausomą galimybę naudotis kosmosu, o tai yra privaloma išankstinė Europos kosmoso politikos sąlyga;

⁽³⁾ Kosmoso taryba (Jungtinė kosmoso taryba) – Konkurencingumo tarybos ir tarpvyriausybės Kosmoso tarybos darinys, skirtas priimti sprendimus EKA politikos klausimais.

⁽⁴⁾ COM(2007) 212 galutinis.

⁽⁵⁾ EKA (Europos kosmoso agentūra) yra visiškai nepriklausoma organizacija. Šiuo metu jai priklauso 17 narių. Ne visos EKA narės yra ES valstybės narės ir ne visos ES valstybės narės yra EKA narės. EKA bendrai finansuoja valstybės narės, suskirstytos į „privalomą programą“ ir pasirenkamas programas.

— augantis (naujai atsirandančių) pasaulio veikėjų šioje srityje skaičius ir poreikis, kad Europa būtų visavertė veikėja – tiek partnerė, tiek konkurentė;

— kosmosas – naujovių, pramonės konkurencingumo ir ekonomikos augimo šaltinis;

— mokslinės infrastruktūros stiprinimas; žiniomis pagrįsta visuomenė ir Lisabonos tikslai;

— būtinumas Europos mokslinius tyrimus susieti su taikomosiomis programomis;

— kosmoso technologijų indėlis į antžemines technologijas ir taikomąsias programas, jų pagalbiniu vaidmuo šiose srityse;

— kosmoso reikšmė Europos gynybai ir saugumui;

— nykstančios ribos tarp kosmoso technologijų civilinių ir karinių taikomųjų programų;

— suvokimas, kad atskirai valstybės narės nepajėgios patenkinti būtinus patikimos kosmoso politikos reikalavimus; ir todėl

— būtina aiškiai apibrėžti Europos institucijų ir organizacijų uždavinius ir įgaliojimus kosmoso srityje.

2.5 2003 m. ir 2004 m. Europos Komisija pateikė žaliąją ir baltąją knygas dėl kosmoso politikos. Abiejose knygose išryškėjo būsimos kosmoso politikos metmenys. Jose yra daug elementų (kai kurie iš jų plataus užmojo), kurie buvo nustatyti pirmiau minėtame komunikate.

2.6 Savo gegužės 22 d. rezoliucijoje Taryba patvirtino, kad kosmoso sektorius „yra strateginis turtas, didinantis Europos nepriklausomumą, saugumą ir klestėjimą bei jos vaidmenį pasaulyje“. Pagrindinis klausimas – Europos bendradarbiavimo, siekiant teikti piliečiams naudingas kosmoso paslaugas, stiprinimas. Taryba kosmoso politiką susiejo su Lisabonos strategija ir pabrėžė jos aktualumą bendrai užsienio ir saugumo politikai.

2.7 Tarybos rezoliucijoje pabrėžiamas tikslas sukurti Europos mokslinių tyrimų erdvę ir dar kartą patvirtinamas EKA ir Komisijos bendradarbiavimas, kuris skatins Europos programų veiksmingumą, didesnę jų finansavimą ir didesnę technologijų ir jų taikymo sanglaudą. EKA ir Komisijos santykiai bus plėtojami konkrečios patirties pagrindu. Vis dėlto lieka neatsakytas klausimas, kaip bus bendrai finansuojama esama pagrindinė infrastruktūra (Kourou, Darmštatas).

2.8 Pagrindinis klausimas – EKA ir Komisijos bendradarbiavimas ir jų darbo pasidalijimas. EKA atlieka vadovaujamojo vaidmenį tyrimų ir technologijų srityse, o Komisija bus atsakinga už taikomąsias programas, susijusias su jos politikos sritimis: transportu, aplinkos apsauga, saugumu, santykiais su trečiosiomis šalimis, taip pat nevyriausybinių vartotojų poreikių nustatymu siekiant geresnių paslaugų.

2.9 Viešojo sektoriaus programų ekonominis veiksmingumas padės didinti privačių pramonės ir prekybos įmonių konkurencingumą. Ypač svarbios MVĮ ir tiekimo pramonė. Taryba kartu pripažįsta EKA pramonės politiką, visų pirma jos „pagrįstos grąžos“ principą, kaip priemonę investicijoms skatinti ir Europos konkurencingumui didinti.

2.10 Praėjusio gegužės mėn. rezoliucija neabejotinai pradedamas naujas etapas, kurį su džiaugsmu sutiko pagrindiniai subjektai ⁽⁶⁾.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Kosmoso pasaulis keičiasi greitai. Praėjusių dešimtmetį EESRK teigiamai sutiko Komisijos žaliąją ir baltąją knygas dėl kosmoso politikos ⁽⁷⁾. EESRK dar kartą tvirtai pritaria naujiesiems praėjusio gegužės mėnesio Tarybos, Komisijos ir EKA žingsniams. Simboliška, kad proveržiai dėl kosmoso politikos vyksta 21-ojo šimtmečio pradžioje. Prasideda nauja era.

3.2 Pasaulinėms kosmoso vystymosi tendencijoms būdingas didėjantis strateginis ir technologinis poveikis.

3.2.1 Kosmoso politika neabejotinai tampa svarbesnė, o gal net nepakeičiama įgyvendinant su žeme susijusius tikslus, kitaip sakant, kosmoso taikomosios programos yra gyvybiškai svarbios ekonominiams ir visuomeniniams tikslams realizuoti siekiant integruotos Europos.

3.2.2 Mokslo ir tyrimų sektorių pažanga astronomijos ir planetų mokslinių tyrimų srityse yra akivaizdi. EKA naudojami esamais tinklais. Ji prisideda tikslinėms programoms ir kolegų vertinimais. Skirtingai nei mokslo pasaulio atveju, karinio sektoriaus pagrindas tebėra nacionalinis.

3.2.3 Strateginiu požiūriu Europa turi išsaugoti savo nepriklausomumą JAV, Rusijos, o kuo toliau, tuo labiau ir Kinijos, Indijos bei kitų kosminės erdvės valstybių atžvilgiu, kurios kartu yra konkurentės ir partnerės kosmoso srityje. Bendresne prasme, Europos padėtis pasaulyje turėtų būti bet kurios kosmoso politikos išeities tašku.

3.3 2007 m. gegužės 22 d. Kosmoso tarybos rezoliucija ir lydymieji dokumentai, pvz., 2007 m. Komisijos komunikatas, jo poveikio įvertinimas, EKA generalinio direktoriaus pareiškimas

⁽⁶⁾ Reikėtų paminėti šias Europos Komisijos ir EKA pranešimų spaudai, susijusių su gegužės 22 d. Kosmoso tarybos rezultatais, antraštes: „Kosmoso taryba su džiaugsmu sutinka istorinę kosmoso politiką“ ir „Europos kosmoso politika šiandien tampa realybe“.

⁽⁷⁾ EESRK nuomonė dėl Komisijos komunikato „Europos erdvėlaivių pramonė: pasaulinį iššūkį pasitinkant“, (pranešėjas Sepi), OL C 95, 1998 3 30, p. 11.

EESRK nuomonė dėl Žaliosios knygos dėl Europos erdvės politikos, pranešėjas Buffetaut, OL C 220, 2003 9 16, p. 19.

EESRK nuomonė dėl Baltosios knygos dėl Europos erdvės politikos įgyvendinimo veiksmų plano, pranešėjas Buffetaut, OL C 112, 2004 4 30, p. 9.

ir bendrosios Europos programos, apimančios EKA, Komisiją ir valstybes nares, preliminarūs elementai – tai didelis žingsnis į priekį, jei turėsime omenyje, kad:

— iš pradžių vidaus rinkos taisyklės nebuvo taikomos kosmosui, iš dalies dėl nacionalinių strateginių koncepcijų, programų ir karinių poreikių;

— buvo įvairių nacionalinių interesų, finansinių išsipareigojimų, technologinių tikslų ir pramoninės veiklos esminių skirtumų;

— todėl neretai vyrauja pavieniai nacionaliniai pramoniniai modeliai.

3.4 EKA ir Europos Sąjungos 2003 m. bendroju susitarimu ⁽⁸⁾ buvo padėtas ES ir EKA konverguojančio planavimo ir veiksmų pagrindas. Dabar Taryba formuoja visuotinį požiūrį, kurio tikslas – geresnis atskirų projektų koordinavimas ir jų veiksmingumo didinimas, nesvarbu, ar tai būtų nacionaliniai, tarpvyriausybini, ar Europos projektai.

3.5 EESRK nuomone, be kita ko, svarbios sudėtinės dalys yra didėjantis konsensusas ir bendra valstybėms narėms vizija; Komisijos ir EKA bendradarbiavimo patvirtinimas ir atsakomybės tarp šių dviejų institucijų paskirstymas, sukuriant pagrindą didesniai ES finansavimui; geresnis mokslinių tyrimų, technologijų plėtros ir taikomųjų programų suderinimas, o svarbiausia – akivaizdus ketinimas vartotojų norus išskirti į pirmą vietą; valstybinio ir privataus sektorių partnerystė; ir GALILEO ir GMES ⁽⁹⁾ prioritetai, atsižvelgiant į Europos kosmoso politiką.

3.6 Reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad numatyti veiksmai – tai ilgas procesas, kuris dar nėra pasiekęs savo galutinio etapo. Dar reikia parengti konkrečius projektus ir numatyti finansavimą.

3.7 Visas 2005 m. EKA, EUMETSAT ir valstybių narių kosmoso veiklos biudžetas siekė 4,8 mlrd. EUR. (išskyrus EK) ⁽¹⁰⁾. EK, pasitelkdama FP7 programą, skirs daugiau nei garantuoti 1,4 mlrd. EUR (2007–2013 m.) kosmoso taikomoms programoms ir veiklai. Viso pasaulio biudžetai kosmosui siekia 50 mlrd. EUR. JAV biudžetas siekia maždaug 40 mlrd. EUR, iš kurių daugiau nei 50 proc. yra karinės lėšos. Be to, Amerikos išlaidos reguliuojamos bendra visos Amerikos koncepcija, kuri daro poveikį įvairių institucijų ir įmonių tarpusavio bendradarbiavimui ⁽¹¹⁾. Svarbiausia, kad JAV – tai uždara rinka, kuri yra pakankamai didelė remti JAV kosmoso pramonę, kad šiai nebūtina sėkmingai konkuruoti tarptautinėje komercinėje rinkoje.

⁽⁸⁾ EK ir EKA 2003 m. spalio mėn. bendroju susitarimu nustatė darbo metodą ir glaudesnius EKA ir Komisijos santykius.

⁽⁹⁾ Pasaulinis aplinkos ir saugumo stebėjimas.

⁽¹⁰⁾ EKA – 2 485 mln. EUR, EUMETSAT – 330 mln. EUR, valstybių narių (Prancūzijos, Vokietijos, Italijos, Ispanijos) – 1 190 mln. EUR (civilinės) ir 790 mln. EUR (karinės).

⁽¹¹⁾ Kita vertus, Amerikos bendros koncepcijos ir centrinės organizacijos veiksmingumas neturi būti pervertinamas. Pavienės valstijos ir įmonės, turinčios savo atstovus Kongreso Rūmuose, lobistus ir tinklus, daro įtaką sutarčių ir tikslų modeliams. NASA taip pat slegia biurokratija ir jos monopolinė padėtis.

3.8 Europos kosmoso veikla – tai Europos (tarpviešybės) arba Bendrijos ir nacionalinių programų visuma. EKA veikla yra platesnė nei tiesiog projektų koordinavimas ir jau yra davusi ypač gerų rezultatų; EKA – mokslinių tyrimų ir taikomosios veiklos agentūra, sėkmingai kurianti dideles infrastruktūras Europos lygmeniu. Arianespace, EUMETSAT, Eutelsat – EKA priklausantys stambūs Europos operatoriai kosmoso srityje. Be šių programų, kai kurios valstybės narės turi savo programas, kurios remiasi nacionalinėmis politinėmis ir technologinėmis tradicijomis ir tikslais, taigi ir nacionaliniais pajėgumais, tinklais ir taikomosiomis programomis. Europos modelį sudaro sudėtinga bendrų ir nacionalinių programų sistema.

3.9 Tikėtina, kad naujosios valstybės narės įstos į EKA ir jos narių skaičius nuo 17 padidės iki 22 ⁽¹²⁾. Naudą gali atnešti ir dabartinė mokslinė kompetencija, ir galimas ekonominių branduolių sustiprinimas.

3.10 Visiškai įmanoma, kad nacionalinės ir EKA programos sutaps. Su gynyba susiję projektai kol kas ir toliau daugiausia nacionalinio lygmens. Kadangi nyksta ribos tarp kariniams ir civiliniams tikslams skirtų technologijų, gali atsirasti prielaidų neveiksmingai veiklai. Naujasis visuotinis požiūris gali padėti plėtoti konvergenciją.

3.11 Biudžetai yra susiję su infrastruktūra ir duomenų rinkimu. Kuo geresni santykiai su verslo ir rinkos jėgomis, tuo platesnis taikomųjų programų ir paslaugų daugybinės naudos poveikis. Šia prasme geras pavyzdys – EUMETSAT (meteorologinių palydovų operatorius). Jis gali būti labai geru pavyzdžiu kitiems sektoriams.

3.12 Turint omenyje biudžetinius suvaržymus, Europa išmintingai elgiasi sutelkdama dėmesį į prioritetus ir būdama visiškai atvira tarptautiniam bendradarbiavimui. Tarptautiniam bendradarbiavimui būdinga didelė papildoma nauda, kurios multiplikatoriaus poveikis kartais būna išpūdingas. Tačiau norint, kad Europa taptų lygiaverte trečiųjų šalių partnere, be prioritetų, jos pajėgumai taip pat turėtų atitikti reikiamo lygio bazinius reikalavimus. Pageidautina, kad dėl šių reikalavimų būtų bendrai susitarta ir į juos būtų pakankamai investuota.

3.13 Neseniai paskelbtoje nuomonėje EESRK visiškai pritaria GALILEO – Europos globalios navigacijos projektui ⁽¹³⁾. Programa GALILEO įvairiausių sričių civilinėms taikomosioms programoms užtikrins tikslesnį laiko skaičiavimą, atsižvelgiant į vietą ir laiko skaičiavimą viso pasaulio mastu. Ši sistema lyginama su esama Amerikos GPS, tačiau ji ją taip pat papildys.

⁽¹²⁾ Įskaitant dvi ne ES valstybes – Šveicariją ir Norvegiją.

⁽¹³⁾ EESRK nuomonė dėl Žaliosios knygos dėl palydovinės navigacijos taikomųjų (pranešėjas Buffetaut), CESE 989/2007 (dar nepaskelbta Oficialiajame leidinyje). Šioje nuomonėje taip pat aptariama daug įvairių aspektų, kurie, EESRK nuomone, turėjo būti nagrinėjami žaliojoje knygoje.

3.13.1 Projektas GALILEO įtvirtins Europos kaip nepriklausomos veikėjos kosmoso srityje poziciją.

3.13.2 Tai, verslo požiūriu, netenkina pirminio sektoriaus. EESRK pritaria Tarybos sprendimui finansuoti GALILEO ir apibrėžti programas. Šios programos turėtų būti įgyvendintos nedelsiant, kad būtų sudarytos palankios sąlygos antriniam sektoriui ⁽¹⁴⁾.

3.13.3 Be kliūčių, išskylančių perspektyviai viešojo ir privataus sektoriaus partnerystei, kuri yra ir šiaip sudėtinga, yra daug kitų atvirų klausimų, kuriuos būtina skubiai spręsti užtikrinant veiksmingą privačių partnerių dalyvavimą.

3.14 Be šiuo metu teikiamų paslaugų, GMES papildomai teiks su žemės stebėjimu susijusių suderintų paslaugų paketą, be kurių vis sunkiau išsiversti. Tai „padės Europai geriau stebėti ir vertinti aplinką bei užtikrinti saugumą“ ⁽¹⁵⁾. Dinamiškos pasaulio vystymosi tendencijos rodo, kaip labai reikalingos naujos priemonės, norint imtis naujų iššūkių aplinkos, klimato kaitos, sveikatos, asmeninio ir kolektyvinio saugumo srityse.

3.14.1 Šie iššūkiai susiję su labai plačiu įvairių sričių spektru: pradedant stichinėmis nelaimėmis ir krizėmis ir baigiant klimato kaitos veiksniais, pvz., dujų išmetimu, oro tarša, civiline sauga ir sienų kontrole.

3.14.2 Atitinkamos taikomosios šios srities programos yra susijusios su vartotojais, kurie priklauso pačioms įvairiausioms bendruomenėms, kurios atstovauja politikams, viešosioms paslaugoms, įmonėms ir piliečiams, o tai rodo būtinybę geriau koordinuoti EKA, Komisijos ir valstybių narių veiklą ir poreikį EK rinkti informaciją apie poreikius.

3.14.3 GMES paslaugos bus naudingos rengiant ir įgyvendinant įvairias ES politikos priemones. Turint omenyje numatomą GMES sistemos papildomą naudą ir siekiant paremti ES politiką, biudžete (2009 m.) turės būti numatytas paslaugų ir kosmoso taikomųjų programų veiklos finansavimas.

3.14.4 Be to, tokios GMES infrastruktūros atveju vyriausybė yra atsakinga už patikimą ir tvarų duomenų rinkimą. Todėl reikia sukurti sąlygas, tinkamas dalyvauti privačiam verslui.

3.15 GALILEO, GMES ir kitos programos rodo, kad kosmoso politika pradeda funkcionuoti ir remti šiuo metu vykdomą technologinę veiklą ir taikomąsias programas, o tai padės taikyti naujus analizės, prognozavimo ir visuomenės klausimų sprendimo metodus.

⁽¹⁴⁾ Tuo požiūriu nauja vystymosi tendencija yra ta, kad Europos antrinės pramonės sektorius savo planus sieja su „Galileo paslaugomis“ ir „Europos nuotolinio aptikimo bendrovių asociacija (EARSC)“.

⁽¹⁵⁾ Komunikatas dėl Europos kosmoso politikos, p. 6.

3.16 Svarbu, kad visos valstybės narės, įskaitant mažesnes ir naujas valstybes nares, turėtų naudoti iš Europos kosmoso politikos. Visų valstybių narių įsipareigojimai taip pat yra svarbūs visai Europos Sąjungai.

3.17 Naujosios valstybės narės tikrai turės naudoti iš taikomųjų programų. Be to, joms reikėtų sudaryti galimybes pritaikyti savo turimą mokslinę kompetenciją ir aukštos kvalifikacijos pramoninius gebėjimus, kad sustiprintų savo galimybes.

4. Valdymas

4.1 Kosmoso taryba 2004 m. lapkričio mėn. pirmą kartą susirinko aptarti ir paskatinti Europos konvergenciją ir Europos programas. EESRK tikisi ir mano, kad gairės, kurias Taryba pateikė praėjusį gegužės mėn., sukuria sąlygas kosmoso politikai, atitinkančiai Europos siekius.

4.2 Norint užtikrinti pažangą visada būtina tobulinti institucines nuostatas. Šiuo požiūriu EESRK džiaugiasi, kad Taryba ir Komisija vis aktyviau dalyvauja kosmoso reikaluose, taip pat numatytu gerai apibrėžtu EKA ir Komisijos bendradarbiavimu ir atsakomybės pasidalijimu.

4.3 Kosmoso taryba kuria reikiamą platformą diskusijoms dėl tarpvyriausybinių ir Bendrijos principų, kuriuos reikės veiksmingai sujungti.

4.4 „Kosmoso“ klausimo įtraukimas į Bendrijos politiką ir FP7, numatant specialų skyrių „Kosmoso politika“, turėtų būti matomas sąmoningai įtraukiant visus atitinkamus generalinius direktoratus. Be to, toks būtinas dalyvavimas išplės strateginio mąstymo pagrindą. Šiuo požiūriu aišku padėtų į naująją Sutartį įtraukus konkrečią ES kompetenciją kosmoso srityje.

4.5 Teisėtvarakai, kuri dažnai užmirštama, būtinas specialus dėmesys. Kalbant apie vieną atskirą valstybę, kaip, pvz., JAV, egzistuojanti teisėtvaraka – tai įprastinė, konkrečiai veiklai skirta sistema ir lydymasis reglamentavimas. Visiškai kitaip yra sudėtingomis Europos sąlygomis – EKA, Komisijos, suverenių valstybių narių atveju – nėra gerai struktūrizuotos teisėtvarokos ir tai lemia priešingus rezultatus. Turint omenyje su kosmosu susijusios veiklos išplėtimą ES, be darnios ir logiškos teisinės (institucinės) sistemos išsiversti apskritai neįmanoma.

4.6 Komisijos atsakomybė už taikomąsias programas ir įvairių generalinių direktoratų dalyvavimą turės teigiamą įtaką diskusijoms ir bendradarbiavimui su privačiu sektoriumi. Ji atvers naujus kelius su vartotojais susijusiems projektams.

4.7 Reikėtų paminėti vieną konkretų aspektą – naujosios Sutarties nuostatą dėl ryšio tarp aukštojo atstovo Tarybos užsienio reikalams ir Komisijos pirmininko pavaduotojų postų, kurie bus sujungti į vieną.

4.8 Vienas iš Europos kosmoso politikos motyvų yra tas, kad strateginis Komisijos mąstymas taip pat pasitarnaus integraliam požiūriui nacionaliniu lygmeniu, kurio dažnai trūksta. Dalyvaujant Komisijos generaliniai direktoratai taip pat skatins tinklus, kurių (potencialūs) vartotojai dirba nacionalinėse administracijose.

4.9 Dėl tos pačios priežasties GMES programos biuro, atsakingo už koordinavimą, įkūrimas įmonių generaliniame direktorate yra itin sveikintinas.

4.10 Dalyvaujant Komisija kosmoso politikai užtikrina vietą tarp kitų Bendrijos politikos sričių. Tai padės pagerinti „kosmoso“ teikiamos naudos įvaizdį tarp piliečių.

4.11 Iki šiol „kosmoso“ pasaulis buvo pernelyg izoliuotas ir netinkamai nušviečiamas. Veiksmingame Komisijos ir Tarybos informacijos sklaidos procese turėtų būti atkreipiamas dėmesys į „kosmoso“ pasekmes visuomenei. Tikslinė informacija turėtų apimti ir teigiamas paskatas jaunimui imtis veiksmų kosmoso srityje ir apskritai paskatų įgyti mokslinį ir (arba) techninį išsilavinimą.

4.12 EESRK pabrėžia, koks svarbus yra nuolatinis visiškai skaidrus vertinimas ir teisingas įgyvendinimas. Dėl sudėtingų ES mokslinių tyrimų centrų, valdžios institucijų ir valstybių narių ir privataus verslo santykių ir dėl sudėtingų finansinių ir organizacinių priemonių būtina stebėseną. Dinamiškos tarpusavio sąveikos sąlygomis veiksminga stebėseną leis atsirasti skaidrumui ir greičiausiai supaprastinimui bei susiformuoti naujoms nuomonėms ir projektams bei jų finansavimui.

5. Pagrįsta grąža ir privatus sektorius

5.1 „Pagrįstos grąžos“ principą paaiškina valstybių narių strateginės koncepcijos ir programos, konkretūs nacionaliniai santykiai su privačiomis įmonėmis, tarpvyriausybinius bendradarbiavimas ES ir už jos ribų ir su technologijomis susijusi EKA kaip tarpvyriausybinių agentūra: visos valstybės susigrąžina savo investicijas į EKA veiklą, vadovaudamosi jų pramonės šakoje sudarytomis sutartimis, taikydamos sudėtingus akcijų pasirašymo ir nuolaidų modelius. Esant tokioms faktinėms sąlygoms, EKA pramonės politika yra sėkminga.

5.2 Taigi vyriausybų, mokslinių tyrimų institutų, EKA ir privačių įmonių santykiai atspindi gilią šaknis turinčius modelius ir dėl tos priežasties, kad kosminė erdvė yra ribota ir labai specializuota rinka.

5.3 Reikia atsižvelgti į lemiamas tendencijas:

— būtinybę sustiprinti Europos dalyvavimą pasaulyje;

— „visatos“ naudojimą pilietiniams poreikiams tenkinti ir taikiems tikslams, įskaitant kolektyvinį saugumą;

- ES ir Komisijos politinį ir finansinį dalyvavimą įvairiose srityse;
- didesnį dėmesį taikymui ir vartotojų poreikiams, pereinant nuo technologijų skatinamojo poveikio prie rinkos skatinamojo poveikio;
- privataus verslo vaidmens pasikeitimą.

5.4 Taryba remia tolesnį „pagrįstos gražos“ principo taikymą EKA atveju. Šiuo atžvilgiu EKA ir valstybių narių interesai nesutampa visais aspektais. Reikia pažymėti, kad „pagrįstos gražos“ principas pakito dėl lankstesnio nei anksčiau įprasto požiūrio ir yra palaipsniui modernizuojamas. EESRK nuomone, šis principas turėtų būti pakankamai lankstus, kad (vis dar) valstybių pagrindu veikiančios aukštos kvalifikacijos vidutinio dydžio įmonės galėtų deramai dalyvauti.

5.5 Tuo atveju, kai dalyvauja ir finansuoja Komisija, pirmenybė teikiama ES taisyklėms, t. y. konkurencijos politikai ir viešųjų pirkimų taisyklėms. EESRK džiaugiasi, kad Taryba kreipėsi į Komisiją prašydama sukurti tinkamus instrumentus ir finansavimo taisykles Bendrijos priemonėms kosmoso srityje, kuriomis būtų atsižvelgta į kosmoso sektoriaus ypatumus ir sudaromos sąlygos sukurti suderintą valstybių narių pramonės struktūrą kosmoso srityje.

5.6 Svarbus klausimas – MVĮ vaidmuo vystant paslaugas. Būtina atskirti dideles, dažnai tarptautiniu mastu veikiančias įmones, ir daugybę specialių, dažniausiai šalyje įsikūrusių veikiančių vidutinio dydžio įmonių, ieškančių galimybių Europos erdvėje. MVĮ konsorciui kosmoso srityje būtina parama.

5.6.1 Tačiau bet kuriuo atveju specialių vidutinio dydžio įmonių vaidmuo auga ⁽¹⁶⁾. Taip tikriausiai bus ir toliau šiame sektoriuje dėl dėmesio, sutelkto į rinkos skatinamąjį poveikį ir vartotojų poreikius, ir dėl dinamiško mažesnių įmonių įtraukimo į paslaugų vystymą. Veiklos planavimas ir projektai, bendradarbiaujant su vidutinėmis įmonėmis, taps įprastesniu reiškinium.

5.6.2 Iki šiol kosmoso politika buvo gerokai atskirta nuo kitų ekonomikos sričių. Akcentų perkėlimas, horizontalusis požiūris ir EKA bei Komisijos bendradarbiavimas padės sujungti technologijas, viešąsias investicijas ir privatų verslą. Programos EUMETSAT patirtis veiklos paslaugų kūrimo srityje gali būti praktiškai naudinga GMES programai.

5.6.3 Kalbant apie palydovinio verslo planavimą, rinkodara ir komercializavimas gali duoti naudingos patirties. Bus kuriami tinklai su vidutinėmis įmonėmis.

⁽¹⁶⁾ Apie tai žr. EESRK nuomonę dėl Vertės ir tiekimo grandinės vystymosi Europos ir pasaulio kontekste (Pranešėjas van Iersel), CESE 599/2007.

5.7 Kosmoso ir antžeminės sistemos turėtų būti integruotos, kaip numatyta GMES atveju. Intelektualiųjų jutiklių tinklai gali būti vystomi toliau.

5.8 Įtraukiant pramonę būtina tiksliai apibrėžti ES paklausą. Didelis dėmesys paslaugoms ir vartotojų poreikiams be mokslinių tyrimų, duomenų rinkimo ir infrastruktūros reiškia nuolatinį, labai tikslų mokslo ir jo taikymo visoje Europoje derinimą ⁽¹⁷⁾.

5.9 Tačiau, kaip jau buvo pirmiau minėta, taikomosioms programoms reikalinga atitinkamų technologijų plėtra. EKTP (angl. ESTP) ⁽¹⁸⁾ – viena iš platformų, suburiančių mokslo ir pramonės subjektus, yra labai daug vilčių teikianti platforma pageidaujamos technologijoms nustatyti. Planuojama nustatyti ilgalaikę Strateginę mokslinių tyrimų darbotvarkę. EKTP taip pat gali užtikrinti ryšius su kitomis pramonės sritimis.

5.10 Iki šiol „pagrįstos gražos“ principas davė gerų rezultatų vystant Europos pajėgumus kosmoso srityje. Tačiau vis labiau bręstanti kosmoso rinka pareikalauja daugiau lankstumo, kadangi nustatyti santykių modeliai paprastai neskatina pramonės inovacijų. Dėl paklausos rinkoje, vartotojų poreikių ir paslaugų vystymosi, manoma, visų pirma MVĮ turi tinkamai reaguoti į naujus Europos kosmoso politikos reikalavimus ir galimybes.

5.10.1 Šia prasme taip pat reikia atsižvelgti į didelius EKA skirtų nacionalinių įnašų skirtumus, visų pirma naujųjų valstybių narių ir mažesnių valstybių bei ES nepriklausančių (EKA) šalių atveju.

5.11 Todėl EESRK pritaria atvirai ir skaidriai analizei bei dialogui apie pageidaujamus Europos veiklos rezultatus per dešimties metų laikotarpį, kad būtų išsaugota ir pagerėtų jos padėtis pasaulyje: kurios tikslai ir atitinkamos institucinės priemonės, susijusios su EKA, Komisija ir valstybėmis narėmis, yra būtinos bendram suderintam Europos uždaviniui įgyvendinti, įskaitant dinamišką vidutinių įmonių įnašą ir aukščiausio lygio konkurencijos užtikrinimą.

5.12 Tokia analizė ir dialogas turėtų apimti ir EKA finansavimo būdą, visų pirma neprivalomų įnašų poveikį, bei klausimą, kokios galėtų būti procedūros bei tolesnė kosmoso paslaugų naudojimo integracija ES bendrojoje rinkoje. Tose srityse, kuriose dalyvaus Komisijos generaliniai direktoratai, reikia parengti specialias finansavimo taisykles ir atitinkamą lėšų paskirstymo schemą.

⁽¹⁷⁾ „...daugiau nebegalime vesti dvigubo monologo, kai pramonės įmonės ragina institucijas apibrėžti savo poreikius, o institucijos ragina pramonės įmones siūlyti paslaugas, atitinkančias jų poreikius“. Žr. 2007 m. liepos 20 d. ASD-Eurospace raštą Komisijos nariui G. Verheugenui ir J. J. Dordain (EKA).

⁽¹⁸⁾ Europos kosmoso technologijų platforma – bendra pagrindinių subjektų platforma, apimanti joje dalyvaujančias ES valstybes, EKA, Europos kosmoso pramonę (virš 100 įmonių) ir Eurospace, mokslinių tyrimų laboratorijas ir universitetus, nacionalines kosmoso agentūras ir 21 organizaciją.

5.13 Moderni sektoriais pagrįsta pramonės politika, kurią Komisija kuria įvairiems sektoriams, taip pat gali padėti, atsižvelgiant į konkrečius kosmoso ypatumus. Tarp jų yra valstybės finansuojamų technologijų ir infrastruktūros poreikis, prototipų kūrimas, tikros rinkos įvairiuose segmentuose nebuvimas ir aktyvi, vyriausybės vykdoma ir finansuojama su kosmosu susijusios pramonės politika JAV ir kitur.

5.14 Pirmiausiai būtina skubiai konkretizuoti politikų nuomos pramonės srityje dėl Europos pramoninių užmojų.

6. Gynyba ir saugumas

6.1 Tarybos rezoliucijoje pabrėžiama kosmoso reikšmė gynybai ir saugumui. Vis dažniau diskutuojama dėl bendros Europos karinių gebėjimų strategijos.

6.2 Šios diskusijos atitinka pageidaujamą bendrosios užsienio ir saugumo politikos pažangą. EESRK pritaria laipsniškai pripažįstamai išvadai, kad saugumas daugiau neturėtų būti atskira politika – turėtų būti įvairių Europos institucijų⁽¹⁹⁾ politikos sričių derinys.

6.3 Taip pat reikėtų turėti omenyje, kad ribos tarp civilinių ir karinių taikomųjų programų nyksta. Rekomenduotina pabrėžti abipuses galimybes abiejų sektorių reikalavimų paketų atžvilgiu. Karinės sistemos gali turėti naudos iš Europos pilietinių uždavinių dėl dvejopo civilinių ir karinių taikomųjų programų naudojimo poveikio.

6.4 Šiuo metu nuosavybė, valdymas ir biudžetai saugumo srityje yra griežtai nacionalinio pobūdžio. Sinerginiai principai

įvairiose valstybėse yra reti, nors kai kurios priemonės sektoriaus gynybos srityje yra koordinuojamos Europos sistemoje. Ateityje planuojama keletas variantų – nuo „nežymaus“ Europos bendradarbiavimo iki visapusiško bendro Europos modelio.

6.5 EESRK nuomone, saugumo, technologiniai ir biudžeto sumetimais, reikėtų paskatinti planų dėl būsimų sistemų, kurios suburtų Europos valstybes, rengimą.

6.6 Nacionalinė saugumo logika turi gilią šaknis. Tačiau pradedant bendra ateities vizija, įskaitant itin įdomias pasaulines vystymosi tendencijas, būtų galima pradėti įgyvendinti konkrečius projektus, o patirtimi grindžiami rezultatai galėtų skatinti pažangą.

6.7 Siekiant išvengti nereikalingo veiklos pasikartojimo, toks planavimas galėtų apimti specializavimąsi ir darbo pasidalijimą⁽²⁰⁾. Galėtų būti rengiamos mokslinių tyrimų programos, padedančios plėtoti techninius gebėjimus.

6.8 Šiuo požiūriu EGA⁽²¹⁾, kaip vienam iš subjektų, būtų galima sudaryti sąlygas ugdyti konkrečius gebėjimus, pvz., gebėjimus apibrėžti, teikiant pasiūlymus dėl plėtros programų ir koordinuojant nacionalinių gynybos ir kosmoso agentūrų ir EKA veiklą.

6.9 Naujojoje Sutartyje taip pat iškeliamos perspektyvos plėsti Komisijos ir Tarybos iniciatyvas moksliniams tyrimams saugumo srityje skatinti, tačiau turėtų būti išvengta su tuo susijusio galimo dubliavimo ar paralelinių veiksmų.

6.10 Tokiems sprendimams reikalingas pasirengimas, Kosmoso tarybos ir Bendrosios tarybos įsipareigojimai. Naujojoje Sutartyje numatyti patobulinimai bus naudingi.

2008 m. vasario 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁹⁾ „Šiandien kosmoso politika nėra atskira politika, o įvairių politikos rūšių, kurias vykdo valstybės narės, Kosmoso taryba, Komisija ir galų gale EKA, derinys. Tokia mišri panorama reikalauja geresnio koordinavimo, norint racionalizuoti valdymą ir išvengti veiklos persidengimo“. Žr. FRS-IAI pranešimą „Ne Europos šalių kaina palydovinių sistemų srityje“, Fondation Pour la Recherche Stratégique, Paryžius ir Istituto Affari Internazionali, Roma, 2007 m. gegužės 24 d.

⁽²⁰⁾ Pagrindą sudaro šešių valstybių susitarimas MUSIS, t. y. daugiašalė kosmoso vaizdų gavimo sistema priežiūrai, žvalgybai ir stebėjimui vykdyti.

⁽²¹⁾ Europos gynybos agentūra.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui dėl 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų įgyvendinimo, įskaitant tiesioginės gamintojo atsakomybės priskyrimo klausimo nagrinėjimą

COM(2007) 210 galutinis

(2008/C 162/04)

2007 m. balandžio 24 d. Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui dėl 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų įgyvendinimo, įskaitant tiesioginės gamintojo atsakomybės priskyrimo klausimo nagrinėjimą

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. sausio 31 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas **Bryan Cassidy**.

442-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. vasario 13–14 d. (vasario 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 145 nariams balsavus už, 3 – prieš ir 6 susilaukė.

1. Išvados ir rekomendacijos

mažmenininkų garantijas, pvz., direktyvos 2 straipsnyje numatytus atitikties reikalavimus.

1.1 Komisijai tikrinant, kaip perkelta Direktyva 1999/44/EB, buvo nustatyti dideli nacionalinės teisės aktų, kuriais perkeliama ši direktyva, nukrypimai. Kai kurie jų atsirado dėl direktyvos reglamentavimo spragų, tačiau jau dabar galima teigti, kad kiti sunkumai iškilo dėl neteisingo direktyvos perkėlimo. Šiuo metu nėra aišku, kiek tie neatitiktimai kenkia tinkamam vidaus rinkos veikimui ir vartotojų pasitikėjimui. EESRK rekomenduoja Komisijai neatidėliotinai ištirti jų poveikį vidaus rinkai vartotojų pasitikėjimui ⁽¹⁾.

1.2 Todėl EESRK ragina Europos Komisiją imtis teisės aktų vykdymo priežiūros veiksmų tų valstybių narių atžvilgiu, kurios iki šiol tinkamai neįgyvendino Direktyvos 1999/44/EB.

1.3 Žaliojoje knygoje dėl Vartotojų *acquis* atskleidžiama daug diskutuotinių kompleksinių klausimų. Persvarstydama vartotojų *acquis* Komisija nustatė keletą problemų susijusių su Vartojimo prekių pardavimo direktyvos įgyvendinimu, ypač susijusių su tiesioginės gamintojo atsakomybės (TGA) klausimu.

1.4 EESRK yra įsitikinęs, kad Vartojimo prekių pardavimo direktyva taip pat turi trūkumų ir reglamentuojant gamintojų ir

1.5 Nėra visiškai aiškaus pagrindo atskirai keisti Direktyvą 1999/44/EB, kad joje būtų numatyta Tiesioginė gamintojo atsakomybė (TGA). Žalioji knyga dėl vartotojų *acquis* persvarstymo ⁽²⁾ sukėlė viešas diskusijas šiuo ir kitais klausimais, kuriuos iškėlė Europos Komisija, peržiūrėdama ES vartotojų teisių apsaugos teisės aktus (t. y. aštuonias vartotojų direktyvas ⁽³⁾). Todėl EESRK rekomenduoja Komisijai apsvarstyti pageidavimą įtraukti TGA į galimus vėlesnius, su Žalioja knyga susijusius teisės aktus (pvz. į „horizontaliąją“ direktyvą), kuriai pritaria

⁽²⁾ COM(2006) 744 galutinis („Žalioji knyga“).

⁽³⁾ 1985 m. gruodžio 20 d. Tarybos direktyva 85/577/EEB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su sutartimis, sudarytomis ne prekybai skirtose patalpose, OL L 372, 1985 12 31, p. 31.

1990 m. birželio 13 d. Tarybos direktyva 90/314/EEB dėl kelionių, atostogų ir organizuotų išvykų paketų, OL L 158, 1990 6 23, p. 59.

1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais, OL L 95, 1993 4 21, p. 29.

1994 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 94/47/EB dėl pirkėjų apsaugos, susijusios su teisėmis tam tikru laiku naudotis nekilnojamosiomis daiktams pirkimo sutarčių tam tikrais aspektais, OL L 280, 1994 10 29, p. 83.

1997 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 97/7/EB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su nuotolinės prekybos sutartimis, OL L 144, 1997 6 4, p. 19.

1998 m. vasario 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 98/6/EB dėl vartotojų apsaugos žymint vartotojams siūlomų prekių kainas, OL L 80, 1998 3 18, p. 27.

1998 m. gegužės 19 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 98/27/EB dėl draudimų ginant vartotojų interesus, OL L 166, 1998 6 11, p. 51.

1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų, OL L 171, 1999 7 7, p. 12.

⁽¹⁾ Bielefeldo (Vokietija) universitetas parengė skirtingų šalių reglamentų lyginamąją analizę, atsižvelgiant į galimas prekybos kliūtis arba konkurencijos iškraipymus, atsiradusius taikant 3 išnašoje išvardytas aštuonias direktyvas (šią lyginamąją analizę galima rasti adresu: http://ec.europa.ec/consumers/cons_int/safe_shop/acquis/comp_analysis_en.pdf).

tokie organai kaip UGAL⁽⁴⁾ ir BEUC. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad šios iniciatyvos rezultatais nebūtų užkraunama nepagrįsta našta verslo sektoriui, kaip kad reikalauja ir EuroCommerce.

1.6 EESRK yra įsitikinęs, jog prieš Komisijai priimant horizontaliąją direktyvą, būtina atlikti poveikio įvertinimą.

1.6.1. Tai liečia direktyvos taikymo sritį. EESRK pritaria, kad direktyva būtų taikoma papildomoms sutarčių, pagal kurias prekės yra tiekiamos vartotojams, rūšims (pvz., automobilių nuoma) ir sutartims, pagal kurias vartotojams teikiamos skaitmeninio turinio paslaugos (pvz., muzika internetu). Tai taikoma ir viešajame aukcione parduodamoms padėvėtoms prekėms, kai vartotojai turi galimybę patys dalyvauti pardavime. Tokie aspektai kaip prekių pristatymo apibrėžtis, rizikos perdavimas, prekių atitikties terminų pratęsimas ir sąvoka, pasikartojančių gedimų išlaidų padengimas, įrodymo pareigos procedūra ir netgi kai kurios teisės gynimo priemonės turėtų būti laikomos horizontaliosios priemonės dalimi taikant mišrųjį vartotojų *acquis* persvarstymo metodą. Išsamiai šie klausimai turėtų būti aptariami tada, kai pasiūlymas dėl tokios priemonės bus pateiktas konsultacijoms ir viešoms diskusijoms.

1.7 Rinkos dalyviai ir valstybės narės turi skirtingas nuomones dėl TGA poveikio vartotojų apsaugos lygiui ir vidaus rinkai. Dauguma valstybių narių ir kai kurie rinkos dalyviai laikosi nuomonės, kad TGA iš tikrųjų didina vartotojų apsaugą. Kai kurie laikosi nuomonės, kad gamintojas turi daugiau galimybių užtikrinti prekių atitiktį sutarčiai nei pardavėjas. Kitos valstybės narės mano, jog TGA ne pagerintų vartotojų apsaugą, bet, greičiau, sukurtų teisinį neapibrėžtumą ir būtų didelė našta verslui. EESRK yra įsitikinęs, kad šiais klausimais reikėtų informaciją⁽⁵⁾.

2. Įžanga

2.1 2007 m. balandžio 24 d. Europos Komisijos komunikate buvo numatyta priimti 1999/44/EB direktyvą dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų įgyvendinimo, įskaitant ir direktyvos 12 straipsnyje numatytą tiesioginės gamintojo atsakomybės priskyrimo klausimo nagrinėjimą.

2.2 2007 m. vasario 8 d. Europos Komisija priėmė Žaliają knygą dėl vartotojų *acquis* persvarstymo. Direktyva 1999/44/EB yra viena iš aštuonių vartotojų direktyvų, pateikiamų Žaliosios knygos II priede.

⁽⁴⁾ UGAL: Nepriklausomų Europos mažmenininkų grupių sąjunga.
⁽⁵⁾ Žr. 1 išnašą.

2.2.1 Tačiau Žaliosios knygos I priedas taip pat kelia tam tikrą skaičių klausimų, susijusių su vartojimo prekių pardavimu. Šios nuomonės tikslas – pateikti Komisijai rekomendacijas atsižvelgiant į Komunikatą COM(2007) 210 galutinis „Dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų įgyvendinimo, įskaitant tiesioginės gamintojo atsakomybės priskyrimo klausimo nagrinėjimą“. EESRK nuomonę dėl Žaliosios knygos⁽⁶⁾ priėmė plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2007 m. liepos 11–12 d. ir nusprendė tuo metu nepareikšti nuomonės atskirais klausimais, t. y. Komisijos iškeltais klausimais dėl Vartojimo prekių pardavimo direktyvos, kurie bus nagrinėjami Komisijos pasiūlyme dėl Pagrindų direktyvos dėl vartotojų sutartinių teisių.

2.2.2 Žaliojoje knygoje Komisija viešai diskusijai pateikia įvairius kompleksinius klausimus. Tarp jų yra klausimai, susiję su spragomis ir reglamentavimo trūkumais, kuriuos Komisija nustatė persvarstydama vartotojų *acquis*, įskaitant su Direktyva 1999/44/EB susijusias spragas ir trūkumus.

2.3 Šią Direktyvą perkėlė visos valstybės narės⁽⁷⁾. Komunikato tikslas yra išsiaiškinti, kaip valstybės narės įgyvendino jos nuostatas. Komunikatas sudaro **vartotojų *acquis* persvarstymo** proceso dalį ir atitinka pagrindinius Komisijos, Europos Parlamento ir EESRK reguliavimo aplinkos gerinimo ir jos supaprastinamo tikslus.

2.4 Šia Direktyva siekiama suderinti tas nuostatas, kurios apima vartotojų interesus sutarčių teisėje, užtikrinančias teises garantijas ir mažesniu mastu komercines garantijas.

2.5 Iki 2002 m. sausio 1 d. visos valstybės narės turėjo perkelti Direktyvos nuostatas į valstybių narių teisę ir tuo pačiu įtraukti griežtesnes nuostatas dėl vartotojų apsaugos.

2.6 Europos Komisija atkreipia dėmesį į kai kurių valstybių narių direktyvos įgyvendinimo trūkumus.

3. Svarbiausios Komisijos komunikato nuostatos

3.1 Komunikatas skirtas 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų (Vartojimo prekių pardavimo direktyva) įgyvendinimui valstybėse narėse. Jame taip pat nagrinėjamas tiesioginės gamintojo atsakomybės priskyrimo Bendrijos lygmeniu klausimas, kaip numatyta direktyvos 12 straipsnyje.

⁽⁶⁾ CESE 984/2007, pranešėjas Richard Adams, OL C256, 2007 10 27.
⁽⁷⁾ OL L 171, 1999 7 7, p. 12.

3.2 Komisijos komunikate pabrėžiami valstybių narių sunkumai patiriami įgyvendinant direktyvą. Problemos daugiausia kyla dėl skirtingų „vartotojo“ ir „pardavėjo“ apibrėžčių, kurios skiriasi nuo pateiktų kituose Bendrijos vartotojų apsaugos srities teisės aktuose.

3.3 Panašiai „vartojimo prekių“ apibrėžtis direktyvos 1 straipsnio 2 dalies b punkte nustato jos taikymo sritį. Valstybės narės perkėlė šią apibrėžtį skirtingais būdais. Kai kuriose valstybėse narėse vartotojams parduodant nekilnojamąjį turtą taip pat taikomi atitinkami teisės aktai.

3.4 Kai kurios valstybės narės numato, kad vartojimo prekių apibrėžtis netaikoma „viešajame aukcione parduodamoms padėvėtoms prekėms, kai vartotojai turi galimybę patys dalyvauti pardavime“. Kai kurios pasinaudojo šia galimybe. Kitos valstybės narės įtvirtino ribotą pardavėjo atsakomybę už tokias prekes.

3.5 Visos valstybės narės jau perkėlė direktyvos nuostatas į nacionalinę teisę. Direktyvos 12 straipsnis numato, jog Komisija Europos Parlamentui ir Tarybai pateiks (per nustatytą laiką) ataskaitą, kaip ši direktyva taikoma valstybėse narėse, kurioje ypatingas dėmesys būtų skiriamas, tiesioginės gamintojo atsakomybės priskyrimo klausimui, bei prireikus, būtų pateikti pasiūlymai. Priėmus Komunikatą šis išsipareigojimas yra įvykdytas.

3.6 Komunikato I-oje dalyje pateikiama informacija, kaip Vartojimo prekių pardavimo direktyva įgyvendinama valstybėse narėse, o II-oje dalyje nagrinėjamas tiesioginės gamintojo atsakomybės vartotojui numatymas ES teisės aktuose klausimas.

3.7 Direktyvos perkėlimas sukėlė tam tikrų sunkumų. Dauguma jų gali atsirasti dėl direktyvos reglamentavimo spragų, tačiau jau dabar galima teigti, kad kiti sunkumai atsiranda dėl neteisingo direktyvos perkėlimo. Komisijai tikrinant, kaip perkelta direktyva, buvo nustatyti dideli nacionalinės teisės aktų nukrypimai dėl būtiniausio suderinimo nuostatos taikymo ir įvairių direktyvoje numatytų reglamentavimo galimybių. Šiuo metu nėra aišku, kiek tie neatitikimai kenkia tinkamam vidaus rinkos veikimui ir vartotojų pasitikėjimui.

3.7.1 Žalioji knyga, kurioje Komisija, viešai diskusijai pateikia įvairius kompleksinius klausimus, susijusius su spragomis ir reglamentavimo trūkumais, kuriuos nustatė persvarstydamą vartotojų *acquis*, įskaitant trūkumus, susijusius su Direktyvos įgyvendinimu. Todėl Komisija šiame etape nusprendė neteikti jokio pasiūlymo dėl direktyvos.

3.7.2 Tiesioginės gamintojo atsakomybės (TGA) klausimu Komisija priėjo prie išvados, kad nėra pakankamai įrodymų, kad būtų galima nustatyti, ar ES taisyklių nebuvimas daro neigiamą poveikį vartotojų pasitikėjimui vidaus rinka. Šis klausimas toliau nagrinėjamas atsižvelgiant į Žaliąją knygą.

3.8 Savo nuomonėje dėl Žaliosios knygos dėl vartotojų *acquis* persvarstymo⁽⁸⁾ EESRK padaro išvadą, jog abejoja, ar joje pateikti pasiūlymai visoje Europos Sąjungoje užtikrins aukštą ir vienodą vartotojų apsaugos lygį. Reikia tikrai demokratiškai įteisingai persvarstyti vartotojų *acquis* ir paruošti aiškų teisinį bei idėjinį pagrindą. EESRK ypatingą dėmesį skiria menkai reglamentuojamai skaitmeninei aplinkai. Visi pasiūlymai derinti taisykles šioje srityje turėtų būti pagrįsti gerai parengtu poveikio įvertinimu ir siekti galiojančių taisyklių paprastumo ir aiškumo. Pirmiausiai reikėtų didinti priverstinio vykdymo priemonių veiksmingumą bei ieškoti būdų, kuriais būtų siekiama didesnio teisinio aiškumo ir paprastumo, užtikrinant gynybos priemonių efektyvumą. Derinant vartotojų teisės aktus ES reikia vadovautis geriausios ir aukščiausio lygio vartotojų apsaugos, kokią tik randama valstybėse narėse, perėmimo principu.

4. Direktyvos perkėlimo problemos

4.1 Komisijai tikrinant, kaip perkelta Direktyva 1999/44/EB, buvo nustatyti dideli nacionalinės teisės aktų nukrypimai. Dauguma jų gali atsirasti dėl direktyvos reglamentavimo spragų, tačiau jau dabar galima teigti, kad kiti sunkumai atsiranda dėl neteisingo direktyvos perkėlimo. Šiuo metu nėra aišku, kiek tie neatitikimai kenkia tinkamam vidaus rinkos veikimui ir vartotojų pasitikėjimui. EESRK pataria Komisijai kuo skubiau išnagrinėti šių neatitikimų padarinius vidaus rinkos veikimui ir vartotojų pasitikėjimui bei imtis priverstinio vykdymo priemonių tų valstybių narių atžvilgiu, kurios neteisingai perkėlė šią direktyvą⁽⁹⁾.

5. Tiesioginės gamintojo atsakomybė (TGA)

5.1 Kai kurios valstybės narės įdiegė TGA skirtingomis formomis. Jų sąlygos ir pobūdis labai skiriasi. 1999 m. Direktyvoje reikalaujama, kad Komisija išnagrinėtų tiesioginės gamintojo atsakomybės (TGA) įdiegimą ir, prireikus, pateiktų pasiūlymą dėl teisės akto. Iš septyniolikos atsakymų į klausimyną nurodytus klausimus pateikusių valstybių narių, tik septynios įgyvendino tam tikras TGA nuostatas, tačiau sąlygos, kuriomis galima pateikti tiesioginius reikalavimus gamintojui labai skiriasi. Kai kurios valstybės narės ir kai kurie rinkos dalyviai pasisako prieš šią koncepciją, ir kai kurie jų mano, jog dar yra per anksti spręsti, ar dėl to būtina iš dalies atskirai keisti 1999/44/EB direktyvą⁽¹⁰⁾.

⁽⁸⁾ CESE 984/2007, OLC 256, 2007 10 27.

⁽⁹⁾ Žr. 1 išnašą.

⁽¹⁰⁾ Žr. 3 išnašą.

5.2 Rinkos dalyviai ir valstybės narės turi skirtingas nuomones dėl TGA poveikio vartotojų apsaugos lygiui ir vidaus rinkai. Dauguma valstybių narių ir kai kurie rinkos dalyviai laikosi nuomonės, kad TGA iš tikrųjų didina vartotojų apsaugą. Kai kurie laikosi nuomonės, kad gamintojas turi daugiau galimybių užtikrinti prekių atitiktį sutarčiai nei pardavėjas. Kitos valstybės narės mano, jog TGA ne pagerintų vartotojų apsaugą, bet, greičiau, sukurtų teisinį neapibrėžtumą ir būtų didelė našta verslui. EESRK yra įsitikinęs, kad šiais klausimais reikėtų informacijos.

5.3 Nemažai rinkos dalyvių ir kai kurios valstybės narės laikosi nuomonės, kad TGA įmonėms būtų didelė našta, nes gamintojai turėtų parengti skundų nagrinėjimo sistemas ir skirti finansinius išteklius šiai prievolei vykdyti. Šiuo atžvilgiu, deja, nėra vieningos nuomonės: kiti rinkos dalyviai ir valstybės narės su tuo nesutinka.

5.4 Skirtingų tiesioginės gamintojo atsakomybės sistemų buvimas gali sukelti sunkumų vidaus rinkai. Komisija šiuo etapu negalėjo padaryti galutinių išvadų. Nėra pakankamai įrodymų, kad būtų galima nustatyti, ar ES taisyklių dėl tiesioginės gamin-

tojo atsakomybės nebuvimas daro neigiamą poveikį vartotojų pasitikėjimui vidaus rinkai.

5.5 Argumentai dėl visose valstybėse narėse privalomos TGA įdiegimo dar toli gražu nėra akivaizdūs. Įtvirtinus TGA būtų sukurta išplėsta atsakomybės grandinė, teikianti daugiau galimybių nei reikalavimai pardavėjui. TGA būtų taikoma priklausomai nuo produktų ar paslaugų pobūdžio. Kitoje valstybėje įsigijus didelės apimties prekę, pvz., automobilį, galima kreiptis tiesiogiai į gamintoją. Europos bendrijų teisės aktai numato, kad prekybos agentai arba automobilių pardavėjai privalo atsižvelgti į gamintojo suteiktą garantiją, nepriklausomai nuo automobilio įsigijimo vietos. Vyno arba spiritinių gėrimų pirkimas kitose šalyse tampa vis stiprėjančiu reiškiniu bendrojoje rinkoje. Tačiau šiuo atveju gali būti sudėtinga priversti pardavėją arba „gaminotoją“ vykdyti savo įsipareigojimus, nebent pirkėjas dažnai vyktų į šalį, kurioje prekės buvo įsigytos. Įtvirtinus TGA kasdieninio vartojimo prekėms, labai sustiprėtų vartotojų apsauga ir jų pasitikėjimas bendrąja rinkai.

5.6 TGA klausimu būtina atlikti nuodugnesnį tyrimą ir išsamų poveikio įvertinimą.

2008 m. vasario 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl 2006 m. konkurencijos politikos ataskaitos

COM(2007) 358 galutinis

(2008/C 162/05)

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2007 m. birželio 25 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

2006 metų konkurencijos politikos ataskaitos

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. sausio 31 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Franco Chiriaco.

442-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. vasario 13–14 d. (vasario 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 141 nariui balsavus už, 3 – prieš ir 5 susilaikius.

1. Paaiškinimas

1.1 Metinėje 2006 m. konkurencijos politikos ataskaitoje aprašoma, kaip pasikeitė šio sektoriaus vidaus organizavimas ir Komisijos darbo metodai. Ji įrodo, kaip Komisija, siekdama Lisabonos tikslų, užtikrina nuoseklų Europos ekonominių valdymą.

2. Priemonės

2.1 Kova su monopolijomis ⁽¹⁾– EB sutarties 81 ir 82 straipsniai ⁽²⁾

2.1.1 Komisija mano, kad baudos yra labai svarbios siekiant atgrasyti bendroves nuo konkurencijos taisyklių pažeidimų. Buvo nustatyta nauja **atleidimo nuo baudų ir baudų sumažinimo** kartelių bylose **ribinė vertė**.

Pagal naujas gaires bazinis baudos dydis kiekvienam pažeidėjui priklausys nuo jo su pažeidimu susijusio produkto metinių pardavimų pajamų procentinio dydžio (iki 30 proc.) ir bus padaugintas iš metų, kuriuos įmonė dalyvavo darant pažeidimą, skaičiaus (esant pakartotiniams pažeidimams bauda gali būti padidinta iki 100 proc.).

2.1.2 Siekiant veiksmingesnių kontrolės procedūrų buvo priimta **Žalioji knyga dėl ieškinių dėl žalos, patirtos pažeidus EB antimonopolines taisykles**, kaip išdėstyta EB sutarties 81 ir 82 straipsniuose. Žalioji knyga Europoje sukėlė plačias diskusijas ir sulaukė beveik 150 pastabų iš valstybių narių vyriausybių, konkurencijos tarnybų, pramonės subjektų, vartotojų organizacijų, advokatų ir akademinės visuomenės.

⁽¹⁾ Šie Komisijos sprendimai yra apskūsti Europos Bendrijų Teisingumo Teismui. Išskyrus *De Beers* bylą, kurioje Teisingumo Teismas anuliuo Komisijos sprendimą, dar nepriimtas nė vienas galutinis teismo sprendimas: Bylos COMP/38.638 *Sintetinis kaučiukas* (BR/ESBR) Komisijos sprendimas, 2006 11 29; Bylos COMP/39.234 *Priemoka už lydinį* (naujas sprendimas) Komisijos sprendimas, 2006 12 20; Bylos COMP/38.907 *Plieno sijelės* (naujas sprendimas) Komisijos sprendimas, 2006 11 08; Bylos COMP/38.121 *Jungtys* Komisijos sprendimas, 2006 09 20; Bylos COMP/38.456 *Bitumas – Nyderlandai* Komisijos sprendimas, 2006 09 13; Bylos COMP/38.645 *Metakrilatai* Komisijos sprendimas, 2006 05 31; Bylos COMP/38.620 *Vandenilio peroksidas ir perboratas*, Komisijos sprendimas, 2006 05 03; Byla COMP/38.113 *Prokent/Tomra*; Byla COMP/38.348 *Repsol CPP*, Komisijos sprendimas, 2006 04 12; Bylos COMP/38.381 *De Beers* Komisijos sprendimas, 2006 02 22.

⁽²⁾ OL C 321 E, 2006 12 29.

Po išsamių diskusijų EESRK savo nuomonėje dėl žaliosios knygos ⁽³⁾ taip pat palankiai įvertino Komisijos iniciatyvą.

2.1.3 Taikydama priemones prieš **kartelius** Komisija priėmė **septynis galutinius sprendimus** 41 įmonei skirti pinigines baudas, kurių bendra suma siekia 1 846 mln. EUR (2005 m. 33 įmonėms buvo skirtos piniginių baudos, kurių bendra suma 683 mln. EUR).

2.2 Susijungimų kontrolė ⁽⁴⁾

2.2.1 Pasitelkusi viešas konsultacijas Komisija parengė geresnes **gaires dėl jurisdikcijos klausimų** ⁽⁵⁾, kurie gali kilti atliekant susijungimų kontrolę vadovaujantis susijungimų reglamentu ⁽⁶⁾.

Naujas pranešimas, kurį buvo planuojama priimti 2007 m., pakeis esamus šios srities pranešimus.

2.2.2 Pradėjus taikyti pirmiau minėtas taisykles, **susijungimų, apie kuriuos buvo pranešta Komisijai**, skaičius 2006 m. išaugo iki 356. Iš viso Komisija priėmė 352 galutinius sprendimus, 207 iš jų buvo priimti supaprastinta tvarka.

2.3 Valstybės pagalbos kontrolė

2.3.1 Komisija supaprastino **regioninės pagalbos** patvirtinimą priimdama **Bendrosios išimties reglamentą dėl regioninės investicinės pagalbos** ⁽⁷⁾, **Bendrosios valstybės pagalbos moksliniams tyrimams, taikomajai veiklai ir naujovių diegimui** patvirtinimą priimdama naują tokios pagalbos sistemą ⁽⁸⁾, **tiesioginės pagalbos investicijoms į mažąsias ir vidutines įmones skatinti** supaprastindama sąlygas MVĮ gauti finansavimą ⁽⁹⁾, taip pat **pagalbos aplinkos apsaugos srityje** patvirtinimą.

⁽³⁾ INT/306. EESRK nuomonę galima rasti internete:

http://eescopinions.eesc.europa.eu/EESCopinionDocument.aspx?identifier=ces\int\int306\ces1349-2006_ac.doc&language=LT

⁽⁴⁾ Tik šis Komisijos sprendimas buvo apskūstas Europos Bendrijų Teisingumo Teismui: Byla COMP/M 3796 *Omya/J.M. Huber PCC*.

⁽⁵⁾ Šias gaires galima rasti internete: http://ec.europa.eu/comm/competition/mergers/legislation/jn_en.pdf

⁽⁶⁾ Reglamentas (EB) Nr. 139/2004.

⁽⁷⁾ Reglamentas (EB) Nr. 1628/2006.

⁽⁸⁾ OL C 323, 2006 12 30, p. 1.

⁽⁹⁾ OL C 194, 2006 8 18, p. 2.

Galiausiai Komisija priėmė **naują de minimis reglamentą** ⁽¹⁰⁾, pagal kurį, per trejus fiskalinius metus suteikta pagalba, kurios suma neviršija 200 000 EUR ⁽¹¹⁾, nelaikoma valstybės pagalba.

2.3.2 Taikant minėtas taisykles, 2006 m. Komisija išnagrinėjo 921 atvejį, kai buvo suteikta valstybės pagalba. Tai 36 proc. daugiau nei 2005 metais. Komisija priėmė 710 galutinių sprendimų. Daugelyje bylų (91 proc. visų sprendimų) Komisija, neatlikdama oficialaus tyrimo procedūros, patvirtino pagalbą, kadangi ji atitiko laisvosios konkurencijos taisykles.

2.3.3 Be to, Komisija nors ir nusprendė, kad **pagalba mokymui** yra naudinga bendram Europos interesui, tačiau griežtai įvertino **pagalbą**, skirtą sunkumus patiriančioms įmonėms **sanuoti ir restruktūrizuoti**, kuri laikoma teisėta tik tais atvejais, kai buvo įvykdytos griežtos sąlygos ⁽¹²⁾.

3. Sektoriaus pokyčiai

3.1 Energetika

3.1.1 **Galutinėje sektoriaus tyrimo ataskaitoje**, kurią Komisija priėmė 2007 m. sausio 10 d. ⁽¹³⁾, apžvelgiama padėtis Europoje, kuriai būdingas nuolatinis didmeninių dujų ir elektros kainų kilimas, o vartotojų pasirinkimo galimybės yra ribotos, nes yra kliūčių patekti į rinką.

3.1.2 Komisija atliko keletą **antimonopolinių tyrimų**, susijusių su tinklo ir sandėliavimo pajėgumų slėpimu, ilgalaikiu pajėgumų rezervavimu, rinkos pasidalijimu ir ilgalaikiais didmenininkų ir (arba) mažmenininkų bei paskesnių pirkėjų susitarimais.

3.1.3 Komisija iškėlė daug bylų ir priėmė daug sprendimų energetikos bendrovių **susijungimų** srityje. Svarbiausios bylos buvo *DONG/Elsam/Energi E2* ⁽¹⁴⁾ ir *Gaz de France/Suez* ⁽¹⁵⁾.

⁽¹⁰⁾ Reglamentas (EB) Nr. 1998/2006.

⁽¹¹⁾ Suma, palyginti su pirmesniu reglamentu (Reglamentas (EB) Nr. 69/2001, OL L 10, 2001 1 13, p. 30), yra dvigubai didesnė.

⁽¹²⁾ Plg. Bylą *Nothern Rock* (IP/07/1859). Šioje byloje Komisija nusprendė, kad 2007 m. rugsėjo 14 d. Anglijos banko suteiktos likvidžios lėšos, kurioms buvo suteikta pakankama banko garantija ir numatytos palūkanos, nėra valstybės pagalba. Tačiau 2007 m. rugsėjo 17 d. Britanijos išdo suteikta garantija už indėlius ir 2007 m. spalio 9 d. patvirtintos priemonės, kurios pasinaudojus išdo garantijomis leido *Nothern Rock* gauti papildomų likvidžių lėšų, laikoma valstybės pagalba. Tokios priemonės kaip pagalba sunkioje padėtyje esančioms įmonėms gelbėti ir restruktūrizuoti gali būti leidžiamos pagal atitinkamas Bendrijos gaires. Laikantis šių gairių turi būti patvirtinta gelbėjimo pagalba kreditų arba garantijų forma ne ilgesniam kaip šešių mėnesių laikotarpiui, tačiau bankininkystės srityje galioja tam tikros šių taisyklių išimties, leidžiančios taikyti riziką ribojančius reikalavimus, kurie šiuo atveju turėjo būti taikomi. Vadovaujantis šiomis gairėmis Didžiosios Britanijos tarnybos išpareigojo iki 2008 m. kovo 17 d. Komisijai pateikti *Nothern Rock* restruktūrizavimo planą, kuris būtų daugiau nei tik paprasta trumpalaikė gelbėjimo priemonė. Ar šis planas bus laikomas valstybės pagalba, bus nuspręsta atsižvelgiant į jo pobūdį ir laikantis restruktūrizavimo pagalbai taikomų taisyklių.

⁽¹³⁾ COM(2006) 851 galutinis

⁽¹⁴⁾ Bylos COMP/M.3868 *DONG/Elsam/Energi E2* Komisijos sprendimas, 2006 03 14.

⁽¹⁵⁾ Bylos COMP/M.4180 *Gaz de France/Suez* Komisijos sprendimas, 2006 11 14.

3.1.4 **Valstybės pagalbos kontrolės** srityje buvo išaiškinti atvejai, kai susitarimai tarp viešųjų tinklų operatorių ir gamintojų Vengrijoje ir Lenkijoje apribojo patekimą į didelę didmeninės prekybos rinkų dalį, o Italijoje dėl palankesnių elektros energijos tarifų, kuriais naudojosi keletas pramonės įmonių, buvo iškreipta konkurencija. Ne mažiau svarbus sprendimas – teikti valstybės pagalbą atsinaujinančiai energijai, taip užtikrinant, kad viešąjį finansavimą būtų galima suteikti tik išimtiniais atvejais ir pirmenybė nebūtų neteisėtai teikiama tam tikroms įmonėms arba tam tikrai veiklai.

3.2 Finansinės paslaugos

3.2.1 2005 m. Komisija pradėjo **mažmeninės bankininkystės sektoriaus tyrimą** ⁽¹⁶⁾, visų pirma tarpvalstybinės konkurencijos srityje. 2007 m. sausio 31 d. paskelbtoje galutinėje ataskaitoje buvo nurodytos šios problemos: kliūtys patekti į rinką, rinkos susiskaidymas ir aukštas mokėjimo kortelės išduodančių įstaigų ir jas įsigyančių subjektų koncentracijos lygis.

3.2.2 2007 m. sausio 24 d. Komisija paskelbė tarpinę išsamią **verslo draudimo sektoriaus tyrimo** ataskaitą.

3.2.3 Be to, Komisija – kaip ir *Talanx-Aktiengesellschaft* byloje ⁽¹⁷⁾ – leido **susijungti** daugeliui finansinių paslaugų įmonių.

3.2.4 Kontroluodama valstybės pagalbą Komisija užtikrino vienodas sąlygas finansinių paslaugų sektoriuje, ypač naujiems rinkos dalyviams ir užsienio bankams. Liuksemburgo mokesstinės pagalbos schema buvo pripažinta paslėpta subsidija kontroliuojančioms bendrovėms, todėl ji buvo panaikinta.

3.3 Elektroniniai ryšiai

3.3.1 Daugelio elektroninių ryšių paslaugų teikėjų veikla atitinka ES elektroninių ryšių tinklų ir paslaugų reguliavimo sistemą. Komisija rekomendavo nacionalinėms institucijoms ⁽¹⁸⁾ **18 konkrečių mažmeninių ir didmeninių produktų ir paslaugų rinkų taikyti ex-ante reguliavimą. Plačiajuosčio ryšio prieigos rinkos** rodo, kaip vienu metu taikomas su konkrečiais sektoriais susijęs *ex-ante* reguliavimas ir *ex-post* konkurencijos teisė.

3.4 Informacijos technologija

3.4.1 Komisija ir toliau užtikrino, kad konkurencija nebūtų iškreipta informacijos technologijų sektoriuje, kuriam būdinga skaitmeninis suartėjimas ir didėjanti sąveikos svarba. Šiuo požiūriu labai svarbi yra **Microsoft** byla. Kadangi ši bendrovė laiku nepateikė reikiamos informacijos, jai buvo skirta bauda.

⁽¹⁶⁾ 2005 06 13 Komisijos sprendimas (OL C 144, 2005 6 14, p. 13).

⁽¹⁷⁾ Bylos COMP/M.4055 *Talanx/Gerling* Komisijos sprendimas, 2006 04 05.

⁽¹⁸⁾ 2003 m. vasario mėn. Komisijos rekomendacija dėl elektroninių ryšių sektoriaus atitinkamų produktų ir paslaugų rinkų, kurioms taikomas *ex-ante* reguliavimas pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2002/21/EB dėl elektroninių ryšių tinklų ir paslaugų bendrosios reguliavimo sistemos (OL L 114, 2003 5 8, p. 45). 2007 m. gruodžio 17 d. Komisija priėmė naują rekomendaciją (OL L 344, 2007 12 28, p. 65), kuri, atsižvelgiant į šias aplinkybes, susijusi tik su aštuoniomis rinkomis.

Microsoft pateiktas apeliacinis skundas dėl Komisijos sprendimo⁽¹⁹⁾ 2007 m. rugsėjo 17 d. Pirmosios instancijos teismo sprendimu buvo atmetas⁽²⁰⁾.

3.4.2 Susijungimų kontrolės srityje Komisija leido vykdyti Nokia ir Siemens AG tinklo įrangos srities bei Alcatel ir Lucent Technologies susijungimą, padariusi išvadą, kad šie susijungimai neturės neigiamo poveikio konkurencingumui optinės tinklo įrangos ir plačiajuosčio ryšio priemonių rinkoje.

3.5 Žiniasklaida

3.5.1 Konkurencijos politikos tikslas žiniasklaidos sektoriuje – užtikrinti vienodas sąlygas tiek įvairiems komerciniams operatoriams, tiek komerciniams ir valstybės finansuojamiems operatoriams.

3.5.2 Skaitmeninio transliavimo srityje Komisija pradėjo pažeidimų nagrinėjimo procedūrą, siekdama ištirti, ar Italijos teisės aktai, reguliuojantys perėjimą prie skaitmeninio formato, riboja transliuotojus ir suteikia konkurencinių pranašumų esamiems analoginiams operatoriams, nes tai aiškiai pažeistų Konkurencijos direktyvą.

3.5.3 Be to, Komisija ne kartą ėmėsi priemonių veiksmingai konkurencijai užtikrinti **populiariausio turinio**, valstybės pagalbos priemonių **filmams ir kitiems garso bei vaizdo darbams** bei **teisių valdymo** srityse.

3.6 Transportas

3.6.1 Didžiausios šios srities problemos: kelių transporto srityje – nacionalinių pervežimų rinkų protegavimas, geležinkelių transporto srityje – žemas sąveikos lygis, jūrų transporto srityje – skaidrios priegios prie uosto paslaugų trūkumas.

3.6.2 Kelių transporto srityje Komisija toliau laikėsi savo politikos pritarti valstybės pagalbai švaresnių technologijų įsisavinimui skatinti ir valstybės pagalbai, teikiamai su viešosiomis paslaugomis susijusiems išpareigojimams vykdyti.

3.6.3 Geležinkelių transporto srityje Komisija priėmė labai svarbų sprendimą: išlaidos geležinkelių infrastruktūrai nėra valstybės pagalba, jos priskiriamos viešojo sektoriaus kompetencijai⁽²¹⁾.

3.6.4 Jūrų transporto srityje Komisija išpareigojo paskelbti konkurencijos teisės taikymo gaires, siekdama, kad perėjimas prie reguliavimo, orientuoto į neapribotą konkurenciją, būtų sklandus. Kalbant apie valstybės pagalbą jūrų transporto srityje, Komisija primygtinai pareikalavo atsisakyti visų schemų nacionalinės priklausomybės išlygų, atleidžiančių laivų savininkus nuo prievolės mokėti už jūrinius socialinio draudimo įmokas.

3.6.5 Oro transporto srityje Komisija galiausiai patvirtino Reglamentą Nr. 1459/2006, pagal kurį nuo 2007 m. sausio 1 d. nebetaikoma draudimo pagal EB sutarties 81 straipsnio 1 dalį išimtis Tarptautinės oro transporto asociacijos (IATA) organizuo-

jamo keleivių vežimo tarifų konferencijų maršrutams ES teritorijoje. Taigi, taip pat numatyta panaikinti išimties taikymą dėl laiko tarpinių ir maršrutų konferencijų planavimo.

3.7 Pašto paslaugos

3.7.1 Dėl pašto sektoriuje vykstančių didelių pokyčių Komisija, viena vertus, sumažino paslaugas, kurių monopolijos teisės yra suteiktos visuotiniams paslaugų teikėjams, kita vertus, išsaugojo konkurenciją liberalizuotose pašto rinkos srityse siekiant išvengti monopolizacijos.

3.7.2 Komisija priėmė svarbų sprendimą, kad visuotinės ekonominės svarbos paslaugų kompensavimas neprieštarauja valstybės pagalbos taisyklėms tik tada, kai kompensacijos dydis neviršija su viešąja paslauga susijusio išpareigojimo sąnaudų ir jei nuolat laikomasi kitų taisyklių.

Komisija taip pat ištyrė, ar pašto operatoriai, pavyzdžiui, Prancūzijos atveju⁽²²⁾, pasinaudojo kitais pranašumais. Šioje byloje Komisija rekomendavo 2008 m. pabaigoje nutraukti neribotą valstybės garantiją, kuri Prancūzijos paštui kaip viešajai įstaigai buvo suteikta.

4. Europos konkurencijos tinklas ir nacionaliniai teismai

4.1 2006 m. buvo svarbūs metai, nes buvo konsoliduota ir patobulinta Reglamentu Nr. 1/2003 įvesta sistema. Be to, Europos konkurencijos tinklo (angl. *European Competition Network -ECN*) narių, t. y. ES valstybių narių nacionalinių konkurencijos institucijų, ir Komisijos bei nacionalinių teismų ir Komisijos bendradarbiavimas tapo dar glaudesnis.

4.2 EKT narių bendradarbiavimas pagrįstas dviem pagrindinėmis nacionalinių konkurencijos institucijų pareigomis, t. y. informuoti Komisiją, kai pradedamos naujos bylos ir būtinai prieš priimant galutinį sprendimą. Nacionalinės konkurencijos institucijos Komisijai pateikė 150 bylų tyrimų, o Komisija dėl 125 bylų šioms institucijoms pateikė savo nuomonę ar pastabas.

4.3 Konkurencijos GD generalinio direktoriaus ir atitinkamų NKI atstovų susitikimas, kuriame buvo patvirtintas atleidimo nuo baudų ir baudų sumažinimo programos modelis, parodė, koks svarbus bendradarbiavimas Europos konkurencijos tinkle. Be to, Komisija ir nacionalinės institucijos dalyvavo susitikimuose, kuriuose buvo svarstomi bendri antimonopolinės politikos klausimai, sektoriaus tyrimai arba su konkrečiais sektoriais susiję klausimai.

4.4 ES konkurencijos taisyklių taikymas ES valstybių narių teismuose

4.4.1 Vadovaujantis Reglamento Nr. 1/2003 (EB) 15 straipsnio 1 dalimi valstybių narių teisėjai gali kreiptis į Komisiją dėl jos turimos informacijos arba nuomonės. Pagal šį straipsnį valstybės narės turi Komisijai atsiųsti visų valstybių narių teismų rašytinių sprendimų kopijas.

⁽¹⁹⁾ Komisijos sprendimą galima rasti šiuo adresu: http://ec.europa.eu/comm/competition/antitrust/cases/decisions/37792/art24_2_decision.pdf

⁽²⁰⁾ Byla T-201/04 (OL C 269, 2007 11 10, p. 45).

⁽²¹⁾ N 478/2004, 2006 06 07, (OL C 209, 2006 8 31).

⁽²²⁾ Byla E 15/2005, *Recommandation proposant l'adoption de mesures utiles concernant la garantie illimitée de l'Etat en faveur de La Poste* (dar nepaskelbta).

4.4.2 Nuolatinis teisėjų kvalifikacijos kėlimas valstybėse narėse yra labai svarbus stiprinant žinias ES konkurencijos teisės srityje. Kiekvienais metais Komisija bendrai finansuoja įvairius kvalifikacijos kėlimo projektus visose valstybėse narėse.

5. Tarptautinė veikla

5.1 Rengdamasi Rumunijos ir Bulgarijos stojimui į ES Komisija padėjo įgyvendinti konkurencijos taisykles šiose šalyse, o šiuo metu panašiai padeda Kroatijai ir Turkijai.

5.2 Komisija ir toliau plėtojo **dvišalį bendradarbiavimą** su įvairiomis konkurencijos institucijoms bei stiprino ryšius su JAV, Kanada ir Japonija. Konkurencijos GD ir toliau padėjo Kinijai ir Rusijai kurti savo konkurencijos įstatymus.

5.3 Galiausiai daugiašalio bendradarbiavimo srityje Konkurencijos GD vaidina svarbiausią vaidmenį Tarptautinio konkurencijos tinklo veikloje. Be to, šis direktoratas dalyvauja EBPO konkurencijos komiteto darbe.

6. Institucijų bendradarbiavimas

6.1 Kiekvienais metais Europos Parlamentas savo iniciatyva paskelbia ataskaitą dėl Komisijos metinės konkurencijos politikos ataskaitos. Už konkurenciją atsakingas Komisijos narys reguliariai keičiasi nuomonėmis su Taryba ir atsakingais Europos Parlamento komitetais.

6.2 Be to, reikėtų nurodyti, kad Komisija reguliariai informuoja Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetą bei Regionų komitetą apie svarbiausias iniciatyvas, o svarbiausia – dalyvauja diskusijose dėl Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto kiekvienais metais pateikiamos nuomonės dėl Komisijos metinės konkurencijos politikos ataskaitos priėmimo.

7. Išvados ir pastabos

7.1 Konkurencijos politikos ir ekonomikos vystymo politikos santykis

Konkurencijos politika, daugeliui sektorių sugrąžinusi rinkos logiką ir dinamiką, nustatydama nedaug taisyklių ir teisės aktų, iš esmės prisidėjo kuriant stiprią Europos bendrąją rinką.

7.1.1 Konkurencijos politikos vaidmuo Europos ekonomikos politikoje tampa vis svarbesnis. Praeityje tiek Komisija ⁽²³⁾, tiek ir EESRK ⁽²⁴⁾ atkreipė dėmesį į tai, kad turi būti sukurtos naujos ekonomikos politikos priemonės, kad ir konkurencijos politika, ir pramonės politika būtų siekiama stipresnės ekonominės ir socialinės sanglaudos tikslų, užimtumo užtikrinimo (sukuriant valstybės pagalbos ir perkėlimo metodų kontrolės sistemą), aplinkos apsaugos ir išsamių bei svarių mokslinių tyrimų ir vystymo programų.

Šiuo metu konkurencijos politika glaudžiai koordinuojama su kitomis politikos sritimis, pvz., bendrąja rinka ir vartotojų

⁽²³⁾ Struktūrinių pokyčių skatinimas: išsiplėtusios Europos pramonės politika, COM(2004) 274 galutinis.

⁽²⁴⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Struktūrinės kaitos skatinimo: išsiplėtusios Europos pramonės politika COM (2004) 274 galutinis, O.L. C 157, 2005 6 28.

apsauga, siekiant sukurti geriau veikiančias rinkas, kurios bus naudingos tiek vartotojams, tiek ir Europos konkurencingumui.

7.1.2 Patikslinus septynių didžiausių Europos Sąjungos valstybių narių duomenis, Komisija prognozavo, kad 2007 m. ekonomika išaugs 2,8 proc. ES ir 2,5 proc. – euro zonoje ⁽²⁵⁾. Nepaisant to, kad TVF numato augimo mažėjimą euro zonoje (nuo 2,1 iki 1,6 proc.), EESRK mano, kad dėl tvirtų ekonominių pagrindų ir palankių globalinių sąlygų ekonomika Europoje ir toliau turėtų augti.

7.1.3 EESRK mano, jog svarbu Europos Sąjungai siekti suderinto ekonomikos augimo ir kainų stabilumo, labai konkurencingos socialinės rinkos ekonomikos, skatinančios švietimą, visišką užimtumą ir socialinę pažangą, taip pat aukšto aplinkos apsaugos lygio ir aplinkos kokybės gerinimo.

7.1.4 Rinkoje, kurioje auga konkurencijos politikos svarba, ekonominiai, socialiniai ir ekologiniai rodikliai yra esminiai veiksniai, kuriais remiantis galutiniai vartotojai, o visų pirma įmonės gali išmatuoti konkurencingumą.

7.1.5 EESRK mano, kad Europos įmonių ir paslaugų konkurencingumą reikia išsaugoti sukuriant nustatytą taisyklių, grindžiamų teisingu konkurencijos politikos taikymu ir glaudžia sąsaja su prekybos politika, sistemą.

Šiuo metu ES yra labiausiai užsienio prekėms atsivėręs regionas pasaulyje. Panaikinus svarbiausius apsaugos nuo dėmpingo ir subsidijų mechanizmus be išimties nukentės visi subjektai, kurie veiklą vykdo laikydamiesi konkurencijos ir prekybos taisyklių, Bendrijos teisės nuostatų ir negaudami valstybės pagalbos.

Atsižvelgdamas į šias aplinkybes EESRK ragina Komisiją, viena vertus, dažniau pranešti PPO apie nesąžiningos tarptautinės konkurencijos atvejus ir, kita vertus, imtis veiksmų, kad į dvišalius prekybos susitarimus būtų įtraukta išlyga, įpareigojanti prekybos partnerius laikytis konkurencijos taisyklių, įskaitant veiksmingą valstybės pagalbos kontrolę.

7.2 Valstybės pagalbos kontrolė

7.2.1 EESRK palankiai vertina Komisijos strategiją parengti modernų veiksmų planą valstybės pagalbos srityje, kuris būtų grindžiamas šiais principais: tiksliau orientuota valstybės pagalba, ekonominė analizė, veiksmingos procedūros ir bendra Komisijos ir valstybių narių atsakomybė. Komitetas mano, kad teisinga Komisijos pozicija leisti teikti valstybės pagalbą technologijų perdavimo srityje, diegiant inovacijas ir daugiasektorenei struktūrai, skirtai dideliems investiciniams projektams įgyvendinti, ir svarstyti šiuos atvejus diferencijuotai.

7.2.2 Tirdama valstybės pagalbos atvejus Komisija turėtų pripažinti teisėtomis ypatingas mokesťines sąlygas, kurias valstybės narės užtikrina savitarpio bendrovėms, pvz., kooperatyvams ir įmonėms, darančioms didelį socialinį poveikį.

⁽²⁵⁾ Žr. IP/07/1295. Daugiau informacijos galima rasti adresu: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2007/interim_forecast_1107_en.pdf

7.3 Bankai ir finansų rinka

7.3.1 EESRK palankiai vertina Komisijos priemonės, skirtas kontroliuoti bendrą akcijų nuosavybę ir finansinių produktų valdymą. Tam tikrais atvejais kredito įstaigos (sudarydamos akcininkų sutartis) buvo svarbiausios pramonės įmonių akcininkės, o tai lėmė, kad bankų suteikti kreditai akcijų pirkimui finansuoti buvo panaudoti tuose pačiuose bankuose.

7.4 Energetika

7.4.1 EESRK pabrėžia, kad energetika susijusi ne tik su rinka, bet ir su vystymusi, užimtumu ir aplinka. Šiuo metu ES susiduria su naujais pasauliniais konkurentais⁽²⁶⁾, todėl naujos rinkos struktūros dažnai turi atsižvelgti į šių jėgų pasiskirstymą.

7.4.2 EESRK mano, kad svarstant gamybos atsiejimą nuo paskirstymo dujų sektoriuje, būtina atsižvelgti į sektoriui būdingus ypatumus⁽²⁷⁾.

7.5 Informacijos įvairovė ir konkurencijos teisė

7.5.1 Žiniasklaidos srityje EESRK siūlo skirti nuostatas, specialiai numatytas informacijos įvairovei išsaugoti, nuo bendrų antimonopolinių taisyklių. Taikomos konkurencijos taisyklės yra svarbi išankstinė sąlyga žiniasklaidos įvairovei skatinti, tačiau jų nepakanka.

7.5.2 Jei nebus pripažintas šis ypatumas, gali susilpnėti konkurencijos taisyklės ir žiniasklaidos įvairovės principas.

7.6 Telekomunikacijos

7.6.1 EESRK nuomone, funkcinis telekomunikacijos tinklų atsiejimas ir šiam sektoriui skirtos Europos agentūros įsteigimas turėtų būti įvertinti kitaip nei kituose sektoriuose, kadangi investicijos į šį Europos konkurencingumui labai svarbų sektorių yra nepaprastai svarbios gerinant jo konkurencingumą, visų pirma turint galvoje technologinio vystymosi tempą.

2008 m. vasario 13 d., Briuselis

7.7 Konkurencijos teisės nuostatų taikymas ir valstybių narių teismų stiprinimas

7.7.1 Siekiant, kad konkurencijos teisės nuostatos būtų veiksmingai taikomos, būtina užtikrinti, kad valstybių narių teisėjai ir visi šioje srityje dirbantys asmenys turėtų galimybę nuolat kelti kvalifikaciją konkurencijos teisės srityje.

Šiuo požiūriu EESRK ragina Komisiją kuo skubiau priimti gaires dėl EB steigimo sutarties 82 straipsnio taikymo, visų pirma turint galvoje išstūmimo iš rinkos ir piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi praktiką.

7.7.2 EESRK palankiai vertina bendrą Komisijos pasiūlytų projektų finansavimą, tačiau mano, jog būtina imtis daugiau priemonių, vien tik 2006 m. įgyvendintų 15 kvalifikacijos kėlimo programų teisėjams iš 25 ES valstybių narių nepakanka. Taip būtų galima atremti konkurencijos politikai tenkančius iššūkius ir išspręsti problemas, susijusias su Komisijos, įmonių, asociacijų ir vartotojų santykiais.

7.7.3 Visai neseniai EESRK ir Komisijos santykiai buvo dar labiau išplėtoti, 2007 m. gegužės 30–31 d.⁽²⁸⁾ vykusioje Komiteto plenarinėje sesijoje buvo pasirašytas 2005 m. lapkričio mėn. Bendradarbiavimo protokolo priedas. Pasirašęs šį susitarimą, EESRK kaip dialogo su piliečiais partneris, užimantis ypatingą poziciją, tampa svarbiausiu komunikacinės veiklos dalyviu.

7.7.4 EESRK ragina Komisiją ir Europos Parlamentą taip plėtoti institucijų bendradarbiavimą, kad Bendrijos teisė ir valstybių narių nacionalinė teisė derėtų tarpusavyje.

Komitetas pritaria naujosios sutarties (Lisabonos sutarties) procesui, kuria siekiama supaprastinti teisinę sistemą ir atsižvelgti į Europos Sąjungos, kurią sudaro 27 valstybės narės, poreikius, kadangi ES gali susitarti dėl naujų politinių priemonių ir priimti reikiamus sprendimus, reikalingus naujiems iššūkiams įveikti.

7.7.5 Galiausiai EESRK pabrėžia, kad konkurencijos politikos negalima laikyti savarankišku tikslu, ji yra visavertė Europos Komisijos veiklos dalis⁽²⁹⁾.

Siekdamas veiklos skaidrumo Komitetas 2007 m. rugsėjo 27–28 d. savo rūmuose surengė konferenciją tema „2007 m. Tarpvyriausybinių konferencija: organizuota pilietinė visuomenė turi tarti žodį dėl Europos ateities“, kurioje buvo aktyviai dalyvaujama.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

⁽²⁶⁾ Visų pirma *Gazprom* ir *Sonatrach*.

⁽²⁷⁾ Neelie Kroes, „*More competitive energy markets: building on the findings of the sector inquiry to shape the right policy solution*“, 2007 m. rugsėjo 19 d., Briuselis.

⁽²⁸⁾ Šiuo adresu galima rasti minėtoje plenarinėje sesijoje priimtų nuomonių santrauką:
http://www.eesc.europa.eu/activities/press/summaries_plenaries/2007/grf_ces83-2007_d_lt.pdf.

⁽²⁹⁾ 2007 m. gruodžio 3 d. valstybių narių vyriausybės atstovų konferencijos priimta Lisabonos strategiją galima rasti šiuo adresu:
<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/cg00014.lt07.pdf>

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl ratinių žemės ūkio ir miškų ūkio traktorių apšvietimo ir šviesos signalų įtaisų sudedamosios dalies tipo patvirtinimo (kodifikuota redakcija)

COM(2007) 840 galutinis — 2007/0284 (COD)

(2008/C 162/06)

Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2008 m. sausio 25 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl ratinių žemės ūkio ir miškų ūkio traktorių apšvietimo ir šviesos signalų įtaisų sudedamosios dalies tipo patvirtinimo (kodifikuota redakcija)

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 442-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. vasario 13–14 d. (2008 m. vasario 13 d. posėdis), 147 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 7 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2008 m. vasario 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl tekstilės pavadinimų (nauja redakcija)

COM(2007) 870 galutinis — 2008/0005 (COD)

(2008/C 162/07)

Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 94 straipsniu, 2008 m. vasario 8 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl tekstilės pavadinimų (nauja redakcija)

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 442-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. vasario 13–14 d. (2008 m. vasario 13 d. posėdis), 128 nariams balsavus už ir 2 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2008 m. vasario 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl neteisėtai iš valstybės narės teritorijos išvežtų kultūros objektų grąžinimo (kodifikuota redakcija)

COM(2007) 873 galutinis — 2007/0299 (COD)

(2008/C 162/08)

Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2008 m. vasario 8 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl neteisėtai iš valstybės narės teritorijos išvežtų kultūros objektų grąžinimo (kodifikuota redakcija)

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, 442-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. vasario 13–14 d. (vasario 13 d. posėdis), 141 nariui balsavus už, 1 – prieš ir 1 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2008 m. vasario 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl dažiklių, kuriuos galima dėti į vaistus (nauja redakcija)

COM(2008) 1 galutinis — 2008/0001 (COD)

(2008/C 162/09)

Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2008 m. sausio 31 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl dažiklių, kuriuos galima dėti į vaistus (nauja redakcija)

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 442-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. vasario 13–14 d. (vasario 13 d. posėdis), 122 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 4 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2008 m. vasario 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Visuotinės svarbos paslaugų nepriklausomo vertinimo

(2008/C 162/10)

Vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio antra dalimi, 2007 m. vasario 16 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Visuotinės svarbos paslaugų nepriklausomo vertinimo

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. sausio 23 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Raymond Hencks.

442-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. vasario 13–14 d. (2008 m. vasario 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 162 nariams balsavus už, 24 – prieš ir 11 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 2007 m. spalio 17–18 d. Europos Vadovų Tarybos priimta Reformų sutartis parodo didelę pažangą ir visuotinės svarbos paslaugų (VSP) srityje, kadangi nuostatose dėl Sąjungos veikimo buvo įvesta visoms visuotinės ekonominės svarbos paslaugoms galiojanti sąlyga (14 straipsnis), kuri turės būti taikoma visai Europos Sąjungos politikai, įskaitant vidaus rinką ir konkurenciją, ir prie abiejų sutarčių pridedamas visoms visuotinės svarbos, o taip pat ir visuotinės neekonominės svarbos paslaugoms taikomas protokolas.

1.2 Visos visuotinės svarbos paslaugos (ekonominės ir neekonominės) padeda užtikrinti piliečių gerovę ir įgyvendinti pagrindines jų teises. Visuotinės svarbos paslaugų teikimas priklauso nuo politinio apsisprendimo ir tenka įstatymų leidėjų atsakomybei.

1.3 Iš to išplaukia ne tik Sąjungos ir valstybių narių sustiprinta prievolė prižiūrėti, kad visuotinės ekonominės svarbos paslaugos, kurios skatina plėtoti laipsnišką šių paslaugų teikimo vertinimo dinamiką, būtų teikiamos sklandžiai, bet ir tai, kad sprendimus priimančios institucijos privalo aiškiai apibrėžti, kokios sąvokos, tikslai ir užduotys slypi po šiais trim pavadinimais. Kol tai nebus padaryta, rezultatų vertinimas nepadės suteikti piliečiams daugiau teisinio apibrėžtumo, kurio jie teisėtai tikisi iš nacionalinių ir Europos institucijų.

1.4 Vertinimas padės didinti visuotinės ekonominės svarbos paslaugų veiksmingumą ir produktyvumą bei leis jas pritaikyti prie piliečių ir įmonių besikeičiančių poreikių ir suteikti valdžios institucijoms duomenų, padėsiančių geriausiai pasirinkti, nes vertinimas atlieka esminį vaidmenį siekiant rinkos ir bendrojo intereso bei ekonominių, socialinių ir aplinkosaugos tikslų pusiausvyros.

1.5 Dėl VSP paslaugų svarbos stengiantis įveikti socialinę atskirtį ir skatinant teisingumą bei socialinę apsaugą, kurie Sutarties nuostatose yra įvardyti kaip ES tikslai, būtina valstybių narių lygiu reguliariai vertinti ne tik visuotinės ekonominės svarbos paslaugas, kurioms taikomi Bendrijos teisės aktai, bet ir visuotinės neekonominės svarbos paslaugas.

1.6 VSP (ekonominės ir neekonominės svarbos) vertinimas nacionaliniu, regioniniu ar valstybių narių vietos lygmeniu turi būti nepriklausomas, aprėpti daug suinteresuotų subjektų ir atspindėti įvairius požiūrius. Jis turi apimti visus tris Lisabonos strategijos ramsčius, remtis daugeliu kriterijų ir būti vykdomas konsultuojantis su visais suinteresuotais subjektais.

1.7 Bendrijos lygmeniu reikės nustatyti mainų, gretinimo, lyginimo ir koordinavimo sąlygas bei laikantis subsidiarumo principo skatinti nepriklausomo vertinimo dinamiką. Taip pat reikės, plėtojant dialogą su atitinkamų dalyvių atstovais, parengti bendrais rodikliais pagrįstą Europos mastu suderintą vertinimo metodiką.

1.8 Kad vertinimas būtų tinkamas ir naudingas, reikia įsteigti pliuralistinį valdymo komitetą, kurį sudarytų Europos Komisijos, Europos Parlamento, valstybių narių nuolatinių atstovybių prie ES, Regionų komiteto, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto atstovai ir kuris būtų visiškai nepriklausomas.

2. Dabartinė padėtis

2.1 Pagal Sutartis, visuotinės ekonominės svarbos paslaugos yra Europos Sąjungos bendros vertybės, visų pirma dėl jų indėlio į socialinę ir teritorinę sanglaudą. 2007 m. spalio 17–18 d. Europos Vadovų Tarybos priimta Reformų sutartis tai patvirtina ir suteikia galimybę Europos Parlamentui ir Tarybai teisės aktais nustatyti principus ir sąlygas, leidžiančius visuotinės ekonominės svarbos paslaugoms atlikti savo užduotis, nepažeidžiant sutartyse įtvirtintos valstybių narių kompetencijos teikti, vykdyti ir finansuoti šias paslaugas, kartu pabrėžiant, kad už jas atsakingos ir valstybės narės, ir Bendrija.

2.2 Todėl Sąjunga ir jos valstybės narės pagal savo kompetenciją ir laikantis Reformų sutartyje nustatytos taikymo srities privalo prižiūrėti ir užtikrinti, kad šios paslaugos būtų teikiamos remiantis principais ir sąlygomis, visų pirma ekonominiais bei finansiniais, kurie joms padėtų įvykdyti savo užduotis.

2.3 Pradėjus taikyti Reformų sutartį, Europos Parlamentas ir Taryba, įprastos teisėkūros procedūros tvarka priimdamos reglamentus, turės nustatyti šiuos principus ir sąlygas, atsižvelgdamos į subsidiarumo ir proporcingumo principus.

2.4 Prie Reformų sutarčių pridedamame VSP protokole pabrėžiamas svarbus nacionalinių, regionų ir vietos valdžios institucijų vaidmuo ir didelė veiksmų laisvė teikiant, pavedant teikti ir organizuojant visuotinės ekonominės svarbos paslaugas taip, kad jos kuo labiau atitiktų vartotojų poreikius, išlaikant aukštą paslaugų kokybę, saugumo ir prieinamumo lygmenį ir vadovaujantis vienodo elgesio ir visuotinio prieinamumo bei vartotojų teisių gynimo principais.

2.5 Tame pačiame protokole (pirmą kartą Bendrijos pirminės teisės tekste) užsimenama apie visuotinės svarbos paslaugas. Jame pabrėžiama, kad šių paslaugų teikimas, pavedimas teikti ir organizuoti paslaugas priklauso valstybių narių kompetencijai, kad sutarčių nuostatos niekaip nepaveikia jų kompetencijos ir kad visuotinės neekonominės svarbos paslaugos iš esmės nebus reglamentuojamos pagal taisykles, susijusias su vidaus rinka, konkurencija ir valstybės pagalba, kadangi įgyvendinti bendrus Bendrijos teisės principus yra valstybių narių kompetencija.

2.6 Reformų sutartyje nepateikiama jokios apibrėžties dėl ekonominės ir neekonominės svarbos paslaugų skirtumo, todėl ir toliau tektų kreiptis į Europos Teisingumo Teismo arbitražą, ir dabartinis teisinis neapibrėžtumas išliktų. Piliečiai daug tikisi iš Sąjungos. Ji turėtų rūpintis, kaip pagerinti gyvenimo kokybę, kaip užtikrinti pagrindines teises ir tuo, kad jos sprendimai nepablogintų padėties valstybėse narėse.

3. Kodėl reikalingas visuotinės svarbos paslaugų vertinimas?

3.1 Reformų sutarties 14 straipsnyje įteisinta pareiga prižiūrėti, kad visuotinės svarbos paslaugos būtų teikiamos sklandžiai, visų pirma skatina plėtoti laipsnišką šių paslaugų rezultatų vertinimo dinamiką.

3.2 EESRK nuomone, kad būtų galima pasakyti, jog visuotinės ekonominės svarbos paslauga yra teikiama sklandžiai:

- ji turėtų, be kita ko, atitikti lygybės, universalumo, įperkamumo, prieinamumo, patikimumo, tęstinumo, kokybės, veiksmingumo, naudotojų teisių užtikrinimo, ekonominio ir socialinio našumo principus;
- ja turėtų būti atsižvelgiama į konkrečius tam tikrų naudotojų grupių (neįgaliųjų, priklausomų žmonių, nepalankioje padėtyje esančiųjų ir t.t.) poreikius.

3.3 Nors Reformų sutartyje apie tai aiškiai nekalbama, vis dėlto iš sutarties nuostatų seka, kad vertinimas turi tapti priežiūros priemonė.

3.4 Valstybės narės arba Sąjunga turės skaidriai ir nediskriminuodamos nustatyti ir pritaikyti visuotinės ekonominės svarbos paslauga užduotis ir tikslus savo kompetencijos srityse, vadovau-

damosi proporcingumo principu ir siekdamos naudoti visiems asmenims, kuriems šios paslaugos skiriamos, kad jos visiškai atitiktų jų poreikius.

3.5 Siekdama įsitikinti, kad šios visuotinės svarbos užduotys vykdomos tinkamai ir veiksmingai ir kad jų tikslai, nors ir skirtingi visuotinės ekonominės svarbos paslaugoms, visuotinės neekonominės svarbos paslaugoms ar pagal tos pačios paslaugos pobūdį, pasiekiami arba bus pasiekti, kompetentinga institucija turi sukurti šių paslaugų rezultatų, veiksmingumo ir kokybės vertinimo sistemą, kurioje nebūtų apsiribojama paprasčiausiomis apklausomis ir viešosios nuomonės tyrimais.

3.6 Taigi, vertinimas yra konkrečios visuotinės svarbos užduoties veiksmingo įgyvendinimo analizė ir sistemingas stebėjimas, vertinant jos vykdymą ir gebėjimą tenkinti vartotojų, įmonių, piliečių ir visuomenės poreikius bei Sąjungos tikslus, ypač socialinės, ekonominės ir teritorinės sanglaudos, socialinės rinkos ekonomikos, Lisabonos strategijos ir galimybės pasinaudoti pagrindinėmis teisėmis užtikrinimo srityse.

3.7 Visuotinės ekonominės svarbos paslaugoms būdinga siekti pusiausvyros tarp:

- rinkos ir visuotinio intereso,
- ekonominių, socialinių ir aplinkosaugos tikslų,
- vartotojų (pavienių asmenų, įskaitant nepalankioje padėtyje esančių visuomenės grupių, įmonių, bendrijų ir t. t.), kurių poreikiai ar interesai skiriasi,
- valstybių narių kompetencijos ir Bendrijos integracijos.

3.8 Šie arbitražai kinta ir priklauso nuo ekonominių ir technologinių pokyčių, individualių ir kolektyvinių poreikių bei lūkesčių raidos siekiant nuoseklumo dėl padėties skirtumų valstybėse narėse, geografinių ypatumų ir sektorių savybių.

3.9 Paslaugų vertinimas nėra reguliavimas, tačiau yra jo sudedamoji dalis. Reguluojant siekiama remtis nuolatiniiais vertinimais ir juos skatinti. Vertinimas kartu turi padėti nustatyti teikiamų paslaugų sutrikimus, jų kokybės ir (arba) pobūdžio skirtumus įvairiose šalyse, tai leistų pabrėžti, kaip svarbu reikavimus pritaikyti naudotojų ir vartotojų reikmėms bei lūkesčiams, taip pat ekonominės, technologinės bei socialinės aplinkos pokyčiams.

4. Kokias paslaugas reikėtų vertinti

4.1 Dėl paslaugoms keliamų tikslų ir jų svarbos įgyvendinant įvairias Bendrijos politikos kryptis būtina reguliariai vertinti ne tik visuotinės ekonominės svarbos paslaugas, kurioms taikomi Bendrijos teisės aktai, bet ir neekonominės svarbos paslaugas, kadangi pastarosios padeda iš tikrųjų įgyvendinti pagrindines teises, ir jų veikimas pagrįstas solidarumo bei pagarbos žmogaus orumui principais – tikrosiomis bendromis Europos socialinio modelio vertybėmis.

4.2 Kaip teigiama prie Reformų sutarties pridėdame protokole, visuotinės neekonominės svarbos paslaugos tenka išimtinai valstybių narių kompetencijai, todėl visuotinės neekonominės svarbos paslaugų vertinimas turės vykti tik nacionaliniu, regionų ar vietos lygiu.

4.3 Tačiau, kadangi visuotinės neekonominės svarbos paslaugos, kaip ir visuotinės ekonominės svarbos paslaugos, susijusios su tam tikrais Europos Sąjungos tikslais (pagarba pagrindinėms žmogaus teisėms, piliečių gerovės didinimas, socialinis teisingumas, socialinė sanglauda ir t. t.), o Sąjungai tenka tam tikra atsakomybė įgyvendinant šiuos tikslus, ji bent jau turi stebėti, kad valstybės narės reguliariai vertintų, kaip teikiamos visuotinės neekonominės svarbos paslaugos.

5. Europos Sąjungos institucijų požiūris

5.1 Nicos (2000 m.) ir Lakeno (2001 m.) Europos Vadovų Tarybos susitikimuose buvo sutarta, kad būtina numatyti veiksmingą ir dinamišką konkurencijos padarinių ir visuotinės svarbos paslaugų rezultatų vertinimą Bendrijos lygmeniu, kurio metu būtų deramai atsižvelgiama į valstybių, regionų ir vietos specifiką bei valdžios institucijų kompetenciją.

5.2 Be to, buvo nustatyta, kad toks vertinimas turėtų būti atliekamas remiantis esama struktūra, būtent per horizontalius vertinimus ir sektorių ataskaitas ir per Komisijos parengtą Kardifo ataskaitą dėl ekonomikos reformos. Jame turėtų būti atsižvelgiama į rinkos struktūrą bei rezultatus, įskaitant aspektus, susijusius su užimtumu, valstybės tarnybų išsipareigojimais teikti ekonominį ir socialinį vertinimą ir piliečių bei vartotojų nuomones apie visuotinės svarbos paslaugų rezultatus ir liberalizavimo poreikį šioms paslaugoms.

5.3 Nuo 2001 m. Europos Komisija kasmet (išskyrus 2003 m.) pateikdavo tik tinklų sektorių (elektros, dujų, elektroninių komunikacijų, pašto paslaugų, oro ir geležinkelio transporto) horizontalią vertinimą. Vertinimo metodai nustatyti specialiaje Komisijos komunikate ⁽¹⁾, dėl kurio ne visi suinteresuoti subjektai vieningai sutaria: kai kurių nuomone, vertinama veikiau Bendrijos politika tinklų sektorių srityje, o ne šių tinklų veiklos rezultatai.

5.4 2003 m., paskelbdama Žaliąją knygą dėl visuotinės svarbos paslaugų, Europos Komisija pradėjo viešąsias konsultacijas, siekdama apibrėžti, kaip vertinimas turėtų būti organizuojamas, kokiais kriterijais reikėtų remtis, kaip paskatinti dalyvauti piliečius ir pagerinti duomenų kokybę. Pagrindinės šių konsultacijų išvados – reikalingas daugiamatis vertinimas ir vertinimo priemonių persvarstymas, tačiau, pasak Komisijos, nėra bendros nuomonės dėl to, kas turi vertinimą atlikti.

5.5 Baltojoje knygoje dėl bendro intereso paslaugų ⁽²⁾ atskleidžiamas vertinimo procesas, kuris nuo šiol turi būti vykdomas prieš tikslinant bet kokius Bendrijos teisės aktus, ypač susijusius su paslaugų liberalizavimu.

⁽¹⁾ COM(2002) 331 galutinis, 2002 6 18. Komisijos komunikatas „Metodinė pastaba dėl bendrus interesus tenkinančių paslaugų horizontaliojo vertinimo“.

⁽²⁾ COM(2004) 374 galutinis, 2004 5 12. Komisijos komunikatas „Baltoji knyga dėl bendro intereso paslaugų“.

5.6 Šioje baltojoje knygoje Komisija pripažįsta ypatingą Bendrijos institucijų atsakomybę vertinant pagal atskirus sektorius Bendrijos reglamentuojamas paslaugas remiantis nacionalinių institucijų pateiktais duomenimis. Ji neatmeta galimybės, kad taip pat svarstyti ir kitų sričių vertinimo Bendrijos lygmeniu klausimas, jei būtų nustatyta, kad toks vertinimas tam tikrais atvejais galėtų suteikti pridėtinę vertę.

5.7 Be to, Komisija pavedė išorės konsultantui parengti išsamią ataskaitą, skirtą įvertinti vertinimo metodiką. Pagrindinės jos išvados bus apibendrintos naujame komunikate, kurį numatoma paskelbti 2008 m.

5.8 Pasak Komisijos, atliekant šį išorės auditą turės būti atsižvelgta į poreikį vertinti Bendrijos lygmeniu visuotinės ekonominės svarbos paslaugas teikiančių tinklų sektorių rezultatus, pateikti rekomendacijų siekiant patobulinti horizontaliuosius vertinimus ir įvertinti horizontaliuosius vertinimus atliekančios Komisijos vaidmenį.

5.9 Komisijos komunikate dėl visuotinės svarbos paslaugų ⁽³⁾ Komisijos manymu, „norint užtikrinti sprendimų priėmimo proceso kokybę ir skaidrumą svarbu reguliariai atlikti išsamų vertinimą bei pateikti naudotą metodiką ir rezultatus, kad juos būtų galima peržiūrėti“.

6. Vertinimo principai ir kriterijai

6.1 Savo komunikate COM(2002) 331 Komisija buvo išsipareigojusi skatinti pilietinę visuomenę dalyvauti visuotinės svarbos paslaugų rezultatų horizontaliajame vertinime, pirma sukūriant nuolatinį piliečių nuomonių stebėjimo ir vertinimo mechanizmą ir svarbiais klausimais *ad hoc* pagrindu konsultuojantis su suinteresuotais veikėjais, įskaitant ir socialinius partnerius.

6.2 Visuomenės raida reiškiasi lūkesčiais, atspindinčiais išaugusius visuomenės poreikius: ji reikalauja ne vien pripažinti jos teises, bet ir atsižvelgti į jos ypatumus. Visuotinės svarbos paslaugų teikimo būdai labai priklauso nuo visuomenės, kurioje jos teikiamos.

6.3 Dėl valstybės, regiono ir vietos valdžios institucijų nustatytų struktūrų ir statusų įvairovės (valstybiniai, privatūs veiklos vykdytojai ar valstybinio ir privataus sektorių partnerystė), siekiant užtikrinti visuotinės svarbos paslaugų teikimą, reiki taikyti daugiamatį vertinimą.

6.4 Be to, vertinimas valstybių narių lygmeniu turės būti pliuralistinis ir apimti visus suinteresuotus dalyvius: valdžios institucijas, atsakingas už visuotinės svarbos paslaugų apibrėžimą ir įgyvendinimą, reguliavimo institucijas, operatorius, įgaliotus teikti paslaugas (paslaugų teikėjus), vartotojų, profesinių sąjungų ir pilietinės visuomenės atstovus ir t. t.

⁽³⁾ COM(2007) 725 galutinis, 2007 11 20. Prie komunikato „Bendroji rinka XXI a. Europai“ pridėdamas dokumentas „Bendrus interesus tenkinančios paslaugos, įskaitant bendrus interesus tenkinančias socialines paslaugas. Naujas Europos išsipareigojimas“.

6.5 Šis vertinimas bus ne tik pliuralistinis, bet ir nepriklausomas bei prieštaringas, kadangi jo dalyvių interesai ne visuomet sutampa, o kai kuriais atvejais būna net priešingi, skiriasi jų turima informacija bei ekspertų išvados.

6.6 Todėl būtų sunku įvertinti visuotinės svarbos paslaugų ekonominį ir socialinį veiksmingumą, jų funkcionavimą ir rezultatus, remiantis vieninteliu kriterijumi, šiuo atveju konkurencijos taisyklėmis. Reikia vadovautis visa kriterijų grupe.

6.7 Kaip pabrėžia CIRIEC ir CEEP 2000 m. Europos Komisijos prašymu parengtoje studijoje (*), vertinimas prasmingas tik tais atvejais, kai siejamas su priskirtais tikslais ir uždaviniais, susijusiais su trimis šaltiniais – vartotoju, piliečiu ir bendruomene – ir trimis sudedamosiomis dalimis – pagrindinių žmogaus teisių įgyvendinimo garantija, socialine ir teritorine sanglauda ir viešosios politikos apibrėžimu ir įgyvendinimu.

6.8 Vertinimas turės apimti tris Lisabonos strategijos ramsčius (ekonomiką, socialinius reikalus ir aplinkosaugą) ir kartu turės būti taikomas vidaus rinkos, konkurencijos, vartotojų apsaugos, užimtumo ir atitinkamo sektoriaus politikos srityse.

6.9 Taigi, vertinimas turi būti pagrįstas įvairiais kriterijais, jo objektas turi būti:

- viešųjų paslaugų įpareigojimų tvarkos nustatymas ir atitinkami įgaliojimai;
- operatoriaus (-ų) užduočių arba prievolių, susijusių su universaliaja paslauga arba įgaliojimu teikti paslaugas, tinkamas įgyvendinimas;
- paslaugos kaina, kokybė ir jos prieinamumas žmonėms su negalia bei naudotojų poreikių patenkinimas;
- teigiami ir neigiami išorės veiksniai;
- valstybės politikos tikslų įgyvendinimas;
- nuostatų dėl teisinių apribojimų perkėlimas.

6.10 Taigi, šis procesas apims informacijos teikimą ir realios praktikos vertinimą bei veiksmų poveikį įvairių grupių vartotojams. Tai padėtų atkurti struktūrinę operatorių (paslaugų teikėjų), reguliuojančiųjų institucijų ir vartotojų tarpusavio informavimo pusiausvyrą.

7. Vertinimo įgyvendinimas

7.1 Vertinimo sistema turės būti pagrįsta periodinėmis ataskaitomis, kurias rengia valstybių narių nacionalinio ar vietos lygmens vertinimo institucijos remiantis pirmiau išdėstytais principais.

7.2 Bendrijos lygmeniu turės būti nustatytos mainų, gretinimo, lyginimo ir koordinavimo sąlygos. Tada Sąjunga, vadovaudamasi subsidiarumo principu ir prie Reformų sutarties pridedamo protokolo principais, turės skatinti nepriklausomo vertinimo dinamiką, ir, plėtodama dialogą su atitinkamų dalyvių atstovais, parengti bendrais rodikliais pagrįstą Europos mastu suderintą vertinimo metodiką ir jos veikimo priemones.

7.3 Kad vertinimas būtų tinkamas ir naudingas, reikia pliuralistinių valdymo komitetą, atstovaujantį visoms dalyvaujančioms šalims (valstybės institucijos, socialiniai partneriai, paslaugų teikėjai, reguliavimo institucijos, vartotojai – pavieniai asmenys ir įmonės – bei profesinių sąjungų organizacijos), kuris Bendrijos mastu būtų sudarytas iš Europos Komisijos, Europos Parlamento, valstybių narių nuolatinių atstovybių prie ES, Regionų komiteto ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto atstovų.

7.4 Šis valdymo komitetas turėtų būti atsakingas už:

- vertinimo metodiką,
- rodiklių apibrėžimą,
- reikalingų tyrimų techninių sąlygų parengimą,
- šių tyrimų užsakymą, pagrįstą įvairiomis ekspertų išvadomis,
- kritišką pranešimų analizę,
- rekomendacijas,
- rezultatų sklaidą.

7.5 Diskusijos su visais dalyviais dėl vertinimo ataskaitų galėtų vykti kasmetėje konferencijoje dėl visuotinės ekonominės svarbos paslaugų rezultatų vertinimo, panašioje į konferenciją tinklų sektorių klausimais, jau kelerius metus organizuojamą Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitete, arba galėtų būti rengiama per ES socialinių reikalų ministrų pavasarinį susitikimą.

2008 m. vasario 14 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

(*) CIRIEC ir CEEP tyrimas „Les services d'intérêt économique général en Europe: régulation, financement, évaluation, bonnes pratiques“ (Visuotinės ekonominės svarbos paslaugos Europoje: reguliavimas, finansavimas, vertinimas, geros praktikos pavyzdžiai) http://www.ulg.ac.be/ciriec/intl_fr/research/publications.htm.

CIRIEC: Centre International de Recherches et d'Information sur l'Économie Publique, Sociale et Coopérative (Tarptautinis valstybinio, socialinio ir kooperatinio ūkio tyrimų ir informacijos centras).

CEEP: Centre européen des entreprises à participation publique et des entreprises d'intérêt économique général (Europos įmonių, kuriose dalyvauja valstybė, centras).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Plačiosios visuomenės galimybės naudotis Europos skaitmenine biblioteka

(2008/C 162/11)

2007 m. vasario 16 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl:

Plačiosios visuomenės galimybės naudotis Europos skaitmenine biblioteka

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. sausio 23 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja Evelyne Pichenot.

442-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. vasario 13–14 d. (2008 m. vasario 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 153 nariams balsavus už, 4 – prieš ir 5 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Rengiantis 2008 m. steigti Europos skaitmeninę biblioteką⁽¹⁾, šia nuomone Komitetas siekia pareikšti tvirtą paramą šiam projektui, pagal kurį bus sukurtas elektroninis prieinamumas prie dalies kultūros, mokslo ir technikos paveldo. Tokiu būdu EESRK remia Europos institucijų darbą kuriant plačiąjai visuomenei skirtus interneto vartus – beprecedentę skaitmeninės eros žinių sklaidos priemonę.

1.2 Komitetas pripažįsta Komisijos ir valstybių narių vieningas pastangas ir pritaria kultūros įstaigų koordinavimui, kurį pradėjo Nacionalinių bibliotekų konferencija, siekdama įsteigti fondą, apjungiantį visas įstaigas, pareiškusias norą sukurti prieigą prie šios skaitmeninių formatų perkeltų paveldo duomenų. Jis ragina Europos, nacionalinio ir regionų lygmens pilietinės visuomenės organizacijas plačiai įsitraukti į šį europinį projektą, siekiant užtikrinti piliečiams gerą informaciją.

1.3 Pilietinės visuomenės dalyvavimas ES skaitmeninės bibliotekos vystyme turės lemiamos reikšmės dėl šių keturių pagrindinių, EESRK išpareigojimus pagrindžiančių, priežasčių:

- dalyvauti nustatant tinkamų perkelti į skaitmeninį formatą duomenų atrankos kriterijus;
- užtikrinti visuomenės pritarimą reikalingam finansavimui;
- skatinti dalyvauti ir diegti naujoves visus knygų leidybos grandinės dalyvius ir kitas kultūros organizacijas;
- skatinti visus įsitraukti į informacinę visuomenę.

1.4 Komitetas vertiną valstybių narių kartu su ES pirmininkaujančiomis valstybėmis, Europos Komisijos ir suinteresuotų

⁽¹⁾ Europos skaitmeninė biblioteka (ESB), laikina apibrėžtis, kuria vadinamas Europos projektas muziejų, archyvų, garso ir vaizdo centrų, bibliotekų ir kt. dokumentus perkelti į skaitmeninį formatą.

dalyvių iki šiol jau atliktą darbą. Jis pritaria neseniai paskelbtam Europos Parlamento pranešimui⁽²⁾, kuriame išsamiai apžvelgta pažanga ir nustatomi tolesni etapai. Šioje nuomone Komitetas nusprendė pagrindinį dėmesį skirti pilietinės visuomenės indėliui, būtinam skatinti jos atstovus dalyvauti steigiant ir toliau plėtojant ES skaitmeninę biblioteką. Siekiant tikslo – užtikrinti visuomenei galimybę naudotis informacija, nuomoneje siūloma atsižvelgti į naudotojų lūkesčius ir poreikius.

1.4.1 EESRK ragina pilietinės visuomenės organizacijas:

- nuo 2008 m. dalyvauti komunikacijos su ES piliečiais iniciatyvose;
- skirti dėmesio naudotojų grupių vykdomai stebėsenai išbandant bendrųjų interneto vartų tinkamumą, patogumą ir prieinamumą („e. prieinamumas“)⁽³⁾ žmonėms su negalia;
- Kartu su artimiausiomis bibliotekomis surengti plačias diskusijas dėl duomenų bazės turinio;
- skatinti informacinę visuomenę apsvaistyti teisinės bazės pritaikymą prie šiuolaikinių intelektinių, meno ir mokslo produktų perkėlimo į skaitmeninį formatą.

1.4.2 EESRK rekomenduoja valstybėms narėms ir Komisijai:

- įsteigti projekto valdymo komitetą, kuris būtų atviras dialogui su pilietine visuomene;
- pritarti, kad projektą finansuotų ir valstybės narės, kad 2010 m. pavyktų plačiu mastu perkelti įvairius kilmės ir iš šaltinių duomenis į skaitmeninį formatą;

⁽²⁾ Pranešimas dėl iniciatyvos „i2010: skaitmeninės bibliotekos“ (2006/2040(INI), pranešėja EP narė Marie-Hélène Descamps, 2007 m. liepos mėn.).

⁽³⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Būsimų teisės aktų dėl e. prieinamumo (pranešėjas. Hernandez Bataller), OL C 175, 2007 7 27. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Lygių galimybių žmonėms su negalia (pranešėjas Meelis Joost), OL C 93/08, 2007 4 27.

- derinti nacionalinius perkėlimo į skaitmeninį formatą planus remiantis bendrąja dokumentų chartija ir gauti paramą iš kompetencijos centrų;
- toliau tęsti Bendrijos lygmeniu remiamą tyrimų programą, kurios tikslas rasti daugiakalbystės ir techninių sąveikumo problemų sprendimus, taip pat sukurti bendras gaires, užtikrinančias prieinamumą („e. prieinamumą“) žmonėms su negalia;
- ištirti vartotojų (ypač turinčių negalią) lūkesčius, poreikius ir įpročius ir į šią veiklą įtraukti EESRK;
- išanalizuoti ir apibendrinti išimčių taikymo nacionalinę praktiką, pateiktą direktyvoje 2001/29/EB (*) ir aktyviau ieškoti teisinių spragų problemos (kūrinių, kurių autorių teises sunku nustatyti, t. y. „kūrinių našlaičių“, nebeplatinamų kūrinių, skaitmeninių dokumentų ir kt.) sprendimų.

1.4.3 EESRK nori paraginti ūkio subjektus ir kultūros institucijas:

- padėti sukurti plačią prieigą prie naujausių ar šiuolaikinių skaitmeninio formato duomenų, pateikiamų Europos skaitmeninės bibliotekos interneto vartuose;
- parengti autorių teisių saugomų kūrinių skelbimo internete už prieinamą kainą modelius;
- perkelti savo fondus į skaitmeninį formatą pasinaudojus viešąja ir privačia partneryste,
- būti atviriems duomenų perkėlimo į skaitmeninį formatą rėmimo iniciatyvoms;
- skatinti viešųjų bibliotekų atliekamą vaidmenį teikiant nematerialius duomenis, suteikiant prieigą prie jų vietoje arba per uždaras grandines (vidaus tinklus).

2. Geriau informuoti piliečius ir įtraukti pilietinę visuomenę į būsimosios Europos skaitmeninės bibliotekos plėtojimą

2.1 Geriau informuoti piliečius apie būsimąją Europos skaitmeninę biblioteką

2.1.1 Per 2010 metus elektroninis prieinamumas prie Europos kultūros paveldo, saugomo bibliotekose, archyvuose ir muziejuose, suteiks ne tik žemyno, bet ir viso pasaulio gyventojams galimybę susipažinti su šešiais milijonais į skaitmeninį formatą perkeltų dokumentų, kuriais jie galės naudotis pramoginiiais, auklėjamaisiais, profesiniais ar mokslinių tyrimų tikslais. Šis kiekybinis tikslas bus pirmasis plataus masto perkėlimo į skaitmeninį formatą etapas.

(*) Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo.

2.1.2 Šis projektas, laikinai vadinamas „Europos skaitmeninė biblioteka“ (angl. *European Digital Library* – EDL), dėl patogumo vadinamas „biblioteka“, nors jau savo komunikate (3) Komisija apibrėžė platų perkėlimo į skaitmeninį formatą kontekstą ir pakvietė visas institucijas dalyvauti šiame projekte. Jis apima visas kultūrinės, mokslinės ir techninės žinias; jam priskiriami visų pobūdžių rankraščiai, knygos, partitūros, žemėlapiai, garso įrašai, garso ir vaizdo įrašai, žurnalai, nuotraukos ir kt.

2.1.3 Tiek Komitetas, tiek valstybės narės 2006 m. lapkričio mėn. Tarybos išvadose nurodo, kad šis Europos skaitmeninės bibliotekos projektas yra labai svarbus, kuriuo siekiama visiems sudaryti sąlygas tapti informacinės visuomenės nariais ir padėti piliečiams geriau suvokti europinę tapatybę.

2.1.4 Antrasis šio projekto tikslas – paversti būsimąją Europos skaitmeninę biblioteką daugiakalbiu prieigos tašku, kuris per bendruosius interneto vartus būtų pasiekiamas visoms visuomenės grupėms ir netaptų vien mokslininkų ar menininkų bendruomenių interesų šaltiniu. Atsižvelgdamas į šią perspektyvą, EESRK ragina Komisiją gerinti piliečių informavimą siekiant sudaryti palankesnes sąlygas prisidėti prie skaitmeninės bibliotekos veiklos pradžios, ypač rengiant dokumentus įvairiomis kalbomis. Komunikacijos planas turėtų būti svarbus visoms ES institucijoms ir valstybėms narėms ir bus pradėtas įgyvendinti 2008 m. lapkričio mėnesį.

2.1.5 Milžiniška perkėlimo į skaitmeninį formatą banga taps išskirtiniu įvykiu žmonijos istorijoje. Todėl verta pradėti diskusijas ir dėl duomenų bei žinių atrankos ir organizavimo Europos lygmeniu. EESRK mano, kad išsamioje diskusijoje dėl didelio masto duomenų perkėlimo į skaitmeninį formatą turi būti svarstomi ir tam tikri finansiniai, techniniai bei teisiniai aspektai, būtini kuriant visiems atvirą žinių visuomenę:

- finansiniai išteklių, reikalingi viešojo turto, perkėlimui į skaitmeninį formatą, todėl reikia ieškoti pusiausvyros tarp retų ar trapių dokumentų perkėlimo į skaitmeninį formatą ir didelio masto perkėlimo į skaitmeninį formatą, kurio tikisi plačioji visuomenė;
- finansinė parama leidėjams, perkeliantiems savo fondus į skaitmeninį formatą ir sutinkantiems juos skelbti internete;
- privačių finansuotojų ir rėmėjų dalyvavimas perkeliant duomenis į skaitmeninį formatą ir juos platinant;
- nediferencijuotas intelektinės nuosavybės teisių išlaikymas 70 metų po autoriaus mirties;
- skaidrumas ir kolegialumas atrenkant bet kokio pobūdžio viešajai nuosavybei priklausančią kultūrinę medžiagą (tekstus, garso ir vaizdo medžiagą, muziejinius eksponatus ir kt.) perkėlimui į skaitmeninį formatą;

(3) 2005 m. rugsėjo 30 d. komunikatas „i2010: skaitmeninės bibliotekos“, COM (2005) 465 galutinis.

- būtiną parengti Europos dokumentų chartiją, kurioje būtų sudarytas svarbiausių, į skaitmeninį formatą perkeltinų, žinių sąrašas; tam reikia visų pirma Europos lygmeniu apžvelgti jau perkeltos į skaitmeninį formatą medžiagos elektroninio prieinamumo padėtį;
- galimybė nebeplatinamų ir nebepublikuojamų kūrinių autoriams juos perkelti į skaitmeninį formatą taikant mažiau bendrą viešąją licenciją (angl. LGPL – *Lesser General Public License*)⁽⁶⁾;
- interesas sukurti sąveikiąją kartoteką, kuri padėtų veiksmingai ieškoti asmenų, turinčių teises į kūrinius, „kurių autorių teises sunku nustatyti“⁽⁷⁾;
- mokslinės informacijos tvarkymas⁽⁸⁾;
- klausimai, susiję su interneto vartų ir medžiagos, perkeltos į skaitmeninį formatą, elektroniniu prieinamumu asmenims, kenčiantiems dėl negalios, ypač turintiems regėjimo negalią.

2.2 Įtraukti pilietinę visuomenę į Europos kultūros globalizuotame pasaulyje darbotvarkę

2.2.1 Iki šiol projektas lieka išskirtinai specialistų diskusijų objektas, o tai atspindi didelis suinteresuotų dalyvaujančiųjų šalių (kultūros institucijų, leidėjų, knygų pardavėjų ir kt.) susitelkimas ir aktyvus jų dalyvavimas Komisijos įsteigtos aukšto lygio ekspertų grupės veikloje. 2005 m. pradėtos Komisijos konsultacijose „i2010: skaitmeninės bibliotekos“⁽⁹⁾ dalyvavo vos 7 proc. privačių asmenų ir tik 14 proc. universitetų atstovų. Toks neaktyvus plačiosios visuomenės dalyvavimas visai nestebina, jei turėsime omenyje tai, kad ši diskusija staiga kilo 2004 m. pabaigoje, „Google“ paskelbus apie didelio masto duomenų perkėlimą į skaitmeninį formatą, ir jei atsižvelgsime į klausimyną orientuotą į finansiškai suinteresuotas grupes, kurioms perkėlimas į skaitmeninį formatą turi poveikio.

2.2.2 Lengvai ir nemokamai gaunama informacija internete, už kurios slypi iš reklamos gaunamos lėšos, klaidina visuomenę dėl skaitmeninių bibliotekų teikiamų pasiūlymų. Pilietinė visuomenė turi prisiimti didelę atsakomybę, ypač jaunųjų kartų atžvilgiu, ir dalyvauti informavimo ir švietimo kampanijoje dėl intelektinių bei meno vertybių ir būtinybės užtikrinti jų apsaugą.

2.2.3 EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares imtis visų galimų iniciatyvų ir paraginti pilietinę visuomenę aktyviau dalyvauti ateityje perkeliant kultūros paveldą į skaitmeninį formatą. Organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas yra lemiamas

⁽⁶⁾ Pvz., *Creative Commons* (www.creativecommons.org) licencija.

⁽⁷⁾ Aukšto lygio ekspertų grupės pranešimas dėl autorių teisių, skaitmeninio išsaugojimo, kūrinių, kurių autorių teises sunku nustatyti, ir nebeplatinamų kūrinių (2007 m. balandžio 18 d.).

⁽⁸⁾ 2007 m. vasario 14 d. komunikatas dėl mokslinės informacijos skaitmeniniame amžiuje: prieinamumas, sklaida ir išsaugojimas, COM (2007) 0056.

⁽⁹⁾ 2005 m. rugsėjo 30 d. komunikatas „i2010: skaitmeninės bibliotekos“, COM (2005) 465 galutinis.

sprendžiant keturis svarbiausius uždavinius: apibrėžti bendruosius duomenų atrankos kriterijus, teikti paramą tenkinant finansavimo poreikius, skatinti visas dalyvaujančiąsias šalis diegti naujoves ir skatinti visuotinį dalyvavimą informacinės visuomenės veikloje.

2.2.4 Siekdamas šių tikslų, EESRK ragina 2008 m. sukurti viešąjį forumą, kuris sutaptų su projekto prototipo įgyvendinimo pradžia, ir paskatinti būsimiems vartotojams atstovaujčias asociacijas, švietimo, kultūros, šeimos ir socialines profesines organizacijas pareikšti savo nuomonę. Pilietinės visuomenės nuomonę bus naudinga išgirsti bet kuriuo 2008 m. lapkričio mėn. prasidėsiančiu projekto įgyvendinimo etapu ir tolesniais jo raidos etapais.

2.2.5 Diskusija sudarytų galimybę papildyti Tarybos išvadų priede išdėstytas gaires (2007–2010 m.) ir toliau jas įgyvendinti siekiant tęsti perkėlimą į skaitmeninį formatą ir suteikti įvairių paslaugų. EESRK susidomėjęs priima kvietimą užmegzti ryšius su Pilietinės visuomenės forumu kultūrų dialogui, buriančiu piliečius, besidominčius skaitmeninėmis bibliotekomis.

2.2.6 Po 2008 m. – Europos kultūrų dialogo metų – diskusija galėtų būti tęsiama ir baigtis 2009 m. surengiant naują konsultaciją. Tai sudarytų galimybę pilietinei visuomenei dalyvauti nustatant ilgesnį laiką trunkančius etapus atsižvelgiant į Europos kultūros darbotvarkę globalizacijos sąlygomis⁽¹⁰⁾.

2.3 Skatinti būsimosios bibliotekos vystymą

2.3.1 EESRK palaiko Europos Parlamento pranešimo projekte⁽¹¹⁾ išdėstytą raginimą steigti Europos skaitmeninės bibliotekos valdymo komitetą, sudarytą iš kultūros institucijų, dalyvaujančių projekte. Jis prižiūrės projekto eigą ir nacionalinių perkėlimo į skaitmeninį formatą planų koordinavimą. Turėtų būti užsimegztas produktyvus valdymo komiteto ir vartotojams atstovaujančių organizacijų, konkrečiai – EESRK, dialogas.

2.3.2 EESRK pripažįsta labai svarbų Europos nacionalinių bibliotekų konferencijos vaidmenį, pagrįstą tarptautiniu kodifikavimo standartu (bibliografiniu aprašu) ir pažanga, padaryta perkeliant rašytinius tekstus į skaitmeninį formatą. Jis skatina kitas šalių regioninio ir nacionalinio bei Europos lygmens kultūros institucijas dalyvauti koordinuojant archyvų fondų, nacionalinių muziejų bei garso ir vaizdo centrų dalyvavimą Europos skaitmeninės bibliotekos projekte, ypač priklausančių 2007 m. lapkričio mėn. įsteigiamam fondui.

⁽¹⁰⁾ 2007 m. gegužės 10 d. komunikatas „Europos kultūros globalizuotame pasaulyje darbotvarkė“, COM(2007) 242 galutinis.

⁽¹¹⁾ Pranešimas dėl iniciatyvos „i2010: skaitmeninės bibliotekos“ (2006/2040 (INI), pranešėja – EP narė Marie-Hélène Descamps, 2007 m. liepos mėn.).

2.3.3 Šiuo pagrindiniu klausimu EESRK pritaria Direktyvos 2001/29/EB taikymui, kadangi tai informacijos visuomenėje užtikrina autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugą, ypač kūrinių kopijavimo ir platinimo srityje. Tačiau skaitmeniniame amžiuje šios direktyvos nepakanka, kadangi joje nesvarstomi kūrinių, kurių autorių teises sunku nustatyti, perkėlimas, skaitmeninio išsaugojimo taisyklės, skaitmeninių kūrinių (angl. *digital born*) statusas ir nesprendžiamas nebeplatinamų ir nebepublikuojamų kūrinių klausimas.

2.3.4 Šioje direktyvoje numatomos išimtys, taikomos specifiniam kopijavimui viešosiose bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose ir naudojimuisi neįgalųjų reikmėms. Kadangi šios išimtys neprivalomos, įvairiose valstybėse narėse jos taikomos skirtingai.

2.3.5 Komitetas pripažįsta, kad, be minėtų teisinių problemų, šis projektas sudėtingas dėl kitų technologinio pobūdžio dalykų. Šioje srityje jis ypač džiaugiasi prieš daugelį metų Komisijos pradėtai darbais, kuriais siekta išspręsti technines problemas. Jis remia iniciatyvas, įgyvendinamas pagal Septintąją bendrąją mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros programą ir „eContentplus“ programą, ypač sąveikumo mokslinius tyrimus ir perkėlimo į skaitmeninį formatą kompetencijos centrus. Sąveikumas ir daugiakalbystė – arba mechanizmai, dėl kurių muziejų, bibliotekų ar archyvų duomenys taps prieinami bendroje interneto svetainėje – yra vienas iš pagrindinių Europos skaitmeninės bibliotekos sėkmingos veiklos veiksniai.

2.3.6 Šalies ir regiono lygmens pilietinės visuomenės organizacijos, ypač nacionalinės ekonomikos ir socialinių reikalų tarybos, kviečiamos remti investicijas, būtinas kiekvienos valstybės narės duomenims perkelti į skaitmeninį formatą, kad būtų pasiekta duomenų kritinė masė ir užtikrinta jų įvairovė. Komitetas rekomenduoja valstybėms narėms sekti įtikinamu Lietuvos pavyzdžiu ir dėl finansavimo kreiptis į struktūrinius fondus.

3. Paveldo ir šiuolaikinių struktūruotų duomenų teikimas skatina plačią prieigą prie Europos skaitmeninės bibliotekos

3.1 Atsižvelgti į naudotojų lūkesčius ir poreikius ⁽¹²⁾

3.1.1 EESRK nuomone, svarbu šį išskirtinį perkėlimo į skaitmeninį formatą momentą padaryti reikšmingu socialinės ir teritorinės sanglaudos veiksmu ⁽¹³⁾. Konkrečiai Komitetas rekomenduoja formuojant skaitmeninį turinį ir jo prieigos priemones, atsižvelgti į skirtingų kartų lūkesčius, kad informacija būtų lengviau pasiekiamą ir perduodama. Jei paauglystėje asmuo neskaitė,

⁽¹²⁾ Lankytojas nėra paprastas pasyvus klientas; jis suvokiamas kaip aktyvus vartotojas, atliekantis tam tikrą vaidmenį nustatant, kokius paslaugų tikimasi, ir jas vertinant.

⁽¹³⁾ EESRK nuomonė dėl Būsimų teisės aktų e-prieinamumo, Oficialusis leidinys C 175, 2007 7 25, p. 91.

tai vėliau jis retai tampa aktyviu skaitytoju. Žinių visuomenės uždavinys – sukurti prieigą plačiai visuomenei prie Europos skaitmeninės bibliotekos – turi būti įgyvendintas siekiant, kad biblioteka naudotųsi neskaitantieji ir atsitiktiniai skaitytojai.

3.1.2 Visą gyvenimą trunkančio mokymosi požiūriu ⁽¹⁴⁾, kultūros kūrinių ir ypač mokslinės informacijos ⁽¹⁵⁾ perkėlimas į skaitmeninį formatą atveria dideles galimybes įgyti žinių. Be to, siekiant šio tikslo, mokytojų pradinio ir tęstinio mokymo programa ⁽¹⁶⁾ turėtų būti suderinta su naujomis realijomis, kad mokytojai galėtų perteikti žinias atsižvelgdami į naujas aplinkybes.

3.1.3 Laukiami šios priemonės rezultatai verčia tirti lankytojų lūkesčius ir įpročius. Dabartiniu etapu pirmenybė teikiama rašytiniams dokumentams (rankraščiams, knygoms, žurnalams ar informaciniams leidiniams), kuriais naudojama tris pagrindiniai atvejais: viso teksto paieška, konsultavimosi internete ir skaitymo neprisijungus prie interneto (virtualioje asmeninėje bibliotekoje). Turėtų būti išbandyti nauji panaudojimo būdai, pvz., bendradarbiavimo priemonės, paaiškinimai, hiperteksto praturtinimas ar net daugialypės terpės priemonių (garso, vaizdo, animacijos) panaudojimas. Šios naujos funkcijos yra priemonės, padėsiančios ne tik skleisti, bet visų pirma – apgalvotai reikšti mintis.

3.1.4 Kalbant apie kitus, nerašytinius dokumentus, nuo 2007 m. interneto vartai „Michael“ (Europos kultūros paveldo aprašas įvairiomis kalbomis), leidžia pasiekti interneto vartus, jungiančius skaitmenines muziejų, bibliotekų ir archyvų kolekcijas, iki šiol pasklidusias visoje Europoje. Tokiu būdu kolekcijų aprašais gali naudotis daugelis vietos, regiono ir nacionalinio lygmens kultūros įstaigų. Iš pradžių taikyta Jungtinei Karalystei, Prancūzijai ir Italijai iniciatyva bus išplėsta ir taikoma penkiolikai kitų valstybių narių, teikiančių naujas kultūrinio turizmo paslaugas. Šie interneto vartai „Michael Culture“ priklausos fondui, kuris nuo 2007 m. lapkričio mėn. jungia projekte dalyvaujančias kultūros institucijas ir joms vadovauja.

3.1.5 EESRK ragina įsteigti „įpročių stebėsenos centrą“ ir išnagrinėti galimybių bei praktikos spektrą. Europos skaitmeninė biblioteka suinteresuota turtingu turiniu ir naujos intelektualinių mainų praktikos skleidimu bei yra atvira mokslinių tyrimų temoms. Komitetas pageidauja dalyvauti Europos skaitmeninės bibliotekos lankytojų darbo grupės veikloje.

3.2 Sudaryti sąlygas kurti visiems žmonėms atvirą ir galimybes žmonėms su negalia suteikiančią skaitmeninę visuomenę ⁽¹⁷⁾

3.2.1 Atsižvelgiant į 2006 m. birželio mėn. Rygoje priimtą ministrų pareiškimą dėl naujų technologijų viską apimančioje visuomenėje, Europos skaitmeninė biblioteka neturėtų didinti

⁽¹⁴⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos rekomendaciją dėl bendrųjų visą gyvenimą trunkančio mokymosi gebėjimų (pranešėja Mária Herczog), OL C 195, 2006 8 18.

⁽¹⁵⁾ Europos Vadovų Tarybos išvados dėl mokslinės informacijos.

⁽¹⁶⁾ EESRK nuomonė dėl mokytojų rengimo kokybės gerinimo (pranešėjas Mário Soares). Nuomonė priimta 2008 m. sausio 16 d. (CESE 1526/2007 fin).

⁽¹⁷⁾ Komisijos Tarybai pasiūlyta įtraukti į informacinę visuomenę akcija „2008 Plėtokime e. įtraukti kartu“.

skirtumo tarp vidutinio vartotojo ir vyresnio amžiaus asmenų, neįgaliųjų ar pažeidžiamų visuomenės grupių interneto naudojimo įpročių. Neseniai parengtoje tiriamojame nuomonėje Komitetas nurodo priemones, galinčias užtikrinti šioms grupėms elektroninį prieinamumą; jas įgyvendinant turėtų dalyvauti Europos socialinis fondas. Visos Europos bibliotekų, archyvų ir muziejų dokumentų perkėlimas į skaitmeninį formatą ir elektroninis prieinamumas yra neprilygstamos neįgaliųjų įtraukties priemonės. Tačiau šiam prieinamumui užkirsti kelią gali sudėtingas dizainas, netinkamas formatas arba nepritaikytos apsaugos priemonės.

3.2.2 2001 m. direktyvoje specialiai numatoma, kad autorių teisės išimtyms gali būti taikomos neįgaliesiems (sutrikusio regėjimo asmenys arba neregijai, judėjimo ar psichinę negalią turintys asmenys).

3.2.3 Siekiant sudaryti prieigą prie šio kultūros paveldo, svarbiausia, kad būsimosios Europos skaitmeninės bibliotekos vartai ir su ja susiję nacionaliniai interneto vartai nuo pat pradžių būtų sukurti taip, kad specialiomis techninėmis priemonėmis taptų prieinami neįgaliesiems.

3.2.4 Nors kovai su piratavimu skirtas technologinės apsaugos priemonės patyrę vartotojai dažnai pergudrauja, reikėtų pripažinti, kad paprastiems vartotojams jos sukelia apribojimų. Šiuo tikslu EESRK rekomenduoja, kad kuriant technologinės apsaugos priemonių koncepciją, nuo pat pradžių būtų atsižvelgiama į prieinamumo ir sąveikumo klausimus, kad neįgalieji galėtų skaityti skaitmeninį tekstą, naudodamiesi specialiais skaitymo įrenginiais, pvz., balso sintezatoriais.

3.3 Išplėsti esamų duomenų pasiūlą šiuolaikiniais ar neseniai paskelbtais dokumentais

3.3.1 2008 m. rudenį interneto vartuose bus paskelbti du milijonai kūrinių, nuotraukų arba kortelių, kuriems netaikoma autorių teisių apsauga, jie bus nemokamai prieinami internete ir juos bus galima atsisiųsti. Tai nepakeičiama priemonė retiems, brangiems arba nebeplatinamiems dokumentams išsaugoti. Tačiau pasiūla negali būti apribota vien prieiga prie šiuo metu neaktualaus dokumentų paveldo.

3.3.2 Nuo pat pradžių Europos skaitmeninės bibliotekos paskirtis buvo tuose pačiuose interneto vartuose skaitytojams pasiūlyti dabartinių ar neseniai paskelbtų dokumentų, kuriems dar taikoma autorių teisių apsauga, ir dokumentų, kuriems ji jau nebetaikoma, ir paveldo dokumentų.

3.3.3 Siekdama ieškoti sprendimų dėl prieigos prie neseniai paskelbtų kūrinių, Komisija įsteigė aukšto lygio ekspertų grupę. Grupę sudaro leidėjų, nacionalinių bibliotekų atstovai, garso ir

vaizdo sektoriaus ir archyvų specialistai. Siekdama užpildyti XX ir XXI amžių spragą⁽¹⁸⁾, susijusią su kūriniiais, kuriems taikoma autorių teisių apsauga, 2007 m. balandžio mėn. ši grupė parengė pasiūlymus, sudarančius palankesnes sąlygas prieigai prie kūrinių, kurių autorių teises sunku nustatyti, nebeplatinamų kūrinių ir palengvinančių skaitmeninį išsaugojimą.

3.3.4 Norint pasiekti tikslą dideliu mastu perkelti duomenis į plačiai visuomenei prieinamą skaitmeninį formatą, reikia sukurti naują ekonominį modelį, užtikrinsiantį sąžiningą atlygio paskirstymą autoriams, leidėjams ir platintojams. Interneto vartotojai turi teisę tikėtis gauti mokamą, bet už pagrįstą kainą teikiamą paslaugą. Komitetas ragina knygų leidybos grandinės ūkio subjektus sukonkretinti aptariamų sprendimų paiešką⁽¹⁹⁾. Leidėjai, autoriai ir knygų pardavėjai atsakingi vartotojams už tai, kad gerbiant įvairių dalyvių pozicijas būtų formuojama patraukli pasiūla, siekiant skatinti vystyti šią naują rinką ir išvengti piratavimo bei klastojimo pavojų.

3.3.5 Pagal grupės narių pasiūlymus, susitarus su autorių teisių turėtojais, vartotojas galėtų prieiti interneto vartuose prie saugomų kūrinių ištraukų arba, sukūrus specializuotas svetaines, galėtų kūrinių virtualiai sklaidyti. Norint skaityti visą autorių teisių saugomą dokumentą, interneto vartotojas būtų nukreiptas link privačių operatorių, įskaitant tradicinius bibliotekų tinklus, arba jam būtų pateikti keletas pasiūlymų už prieinamą kainą pripažįstant, kad dalis mokesčio bus skirta teisių turėtojams. Komitetas ragina teisių turėtojus remti šias novatoriškas paslaugas pasiūlas.

3.3.6 Siekiant skatinti formuoti šią už prieinamą kainą teikiamų paslaugų pasiūlą, svarbu, kad būtų išplėsta galimybė įvesti mažesnę PVM tarifą ir kad valstybės narės galėtų jį taikyti elektroninio formato leidiniams.

3.3.7 Skatindama atviresnių licencijų, galinčių praturtinti šiuo metu prieinamus duomenis, išdavimą, neseniai EESRK parengtoje nuomonėje⁽²⁰⁾ rekomenduojama Bendrijos lygmeniu suteikti tinkamą apsaugą autoriams ir kūrėjams, pasirinkusiems mažiau bendrą viešąją licenciją (LGPL – *Lesser General Public License*). Leisdami savo kūrinius naudotis nemokamai, jie turi turėti ir galimybę naudotis garantijomis, susijusiomis su jų asmeninėmis neturtinėmis teisėmis, bei būti ginami nuo nesąžiningo komercinio kūrinių panaudojimo.

3.3.8 Komitetas rekomenduoja Komisijai imtis iniciatyvos sukurti naujas licencijas, kurios leistų atskirti skaitmeninės sklaidos teises ir teises, kurios bus taikomos spausdintiems leidiniams.

⁽¹⁸⁾ Komisijos narė Vivian Reding šį posakį pavartojo 2007 m. gruodžio 12 d. kalbėdama EESRK.

⁽¹⁹⁾ Deniso Zvirno („Numilog“) tyrimas (2007 m. balandžio mėn.), kuriuo siekta parengti leidėjų dalyvavimo Europos skaitmeninės bibliotekos veikloje ekonominį modelį.

⁽²⁰⁾ EESRK nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl nuomos ir panaudos teisių bei tam tikrų teisių, gretutinių autorių teisėms, intelektinės nuosavybės srityje (kodifikuota redakcija) OL C 324, 2006 12 30, p. 7-8.

3.3.9 2007 m. Komisija parengė išsamų lyginamąjį nacionalinių teisių tyrimą⁽²¹⁾ dėl autorių teisių ir gretutinių teisių direktyvos⁽²²⁾ nuostatų perkėlimo. Siekdamas didesnio suderinamumo Europoje, Komitetas skirs ypatingą dėmesį šios ataskaitos išvadoms.

3.4 Patenkinti struktūruotų žinių reikalavimą

3.4.1 Dabar, XXI amžiaus pradžioje, internetą užgriuvus neklasifikuotos, be tikslų nuorodų ir nepakankamai patvirtintos informacijos lavinai, svarbiausias Europos projekto pranašumas bus duomenų atranka siekiant užtikrinti jų objektyvumą ir gausų pasirinkimą bei struktūruoti žinias, jas klasifikuoti ir nustatyti jų pateikimo formato standartus, norint šią jų gausą išlaikyti suprantamą. Atsakymų į vartotojų klausimus ir paieškas subtilumo, kokybiškumo ir tinkamumo užtikrinimas priklausys nuo paieškos sistemų pažangos ir geresnio į skaitmeninį formatą perkeltų žinių koordinavimo Europos lygmeniu.

3.4.2 Kalbėdamas apie struktūruotų kolekcijų prieinamumą, EESRK pabrėžia 2007 m. kovo mėn. Prancūzijos, Vengrijos ir Portugalijos institucijoms bendradarbiaujant pradėto projekto prototipo išbandymo svarbą. Ši ekspertų patvirtintas europinis modelis sudaro į skaitmeninį formatą perkeltinų Europos duomenų korpuso bazę – indėlį į kitą Europos skaitmeninės bibliotekos kūrimo etapą. Be to, šis prototipas yra sistema, atvira visoms paieškos sistemoms. Ši sistema turėtų palengvinti paieškas siūlydama standartinio klausimyno formas, padedančias interneto vartotojui tiksliai suformuluoti užklausą.

3.5 Užtikrinti kultūrų ir kalbų įvairovę

3.5.1 Kaip pagrindinę priemonę kultūrų įvairovei išsaugoti ir jos vertingumui pabrėžti EESRK nurodo daugiakalbės bibliotekos⁽²³⁾ projekto pasauliniame žiniatinklyje naujumą. Europa, turtinga išskirtinio kultūros paveldo ir gausiu duomenų kūrimu, turi atlikti lemiamą vaidmenį perkeltiant žinias į skaitmeninį formatą pasaulio mastu ir vadovautis UNESCO konvencija dėl kultūrų raiškos įvairovės. Kadangi vyksta Europos kalbų sklaida pasaulyje, prieiga reikalinga tiek jos piliečiams, tiek ne Europoje gyvenantiems žmonėms, kuriems būtina prieiga prie pasaulinio paveldo ir Europoje esančių jų kultūros ištakų.

⁽²¹⁾ Tyrimas dėl Direktyvos 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo (ETD/2005/IM/D1/91) perkėlimo ir poveikio valstybių narių įstatymams.

⁽²²⁾ Autorių teisių apsaugos terminas pratęstas iki septyniadesimties metų po autoriaus mirties, o gretutinių teisių apsaugai nustatytas penkiasdešimties metų terminas.

⁽²³⁾ EESRK nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl naujos daugiakalbystės pagrindų strategijos, OL C 324, 2006 12 30, p. 68.

3.5.2 Plėtojant Europos skaitmeninę biblioteką po 2010 m., Komitetas rekomenduoja visoms valstybėms narėms pateikti kuo daugiau savo šalių į įvairias kalbas išverstų literatūros kūrinių ir taip dalyvauti Europos kultūrinio identiteto sklaidoje ir patenkinti įvairovės poreikį.

4. Remti ir modernizuoti viešojo skaitymo institucijas elektroninės prieigos sistemoje

4.1 Siekdamas užtikrinti vietinę prieigą prie globalizuotos sistemos, EESRK pateikia rekomendacijų dėl viešojo skaitymo institucijų vaidmens stiprinimo. Kultūros vertybių judėjimas įgijo pasaulinį mastą, tapo daugialypis ir yra veiksmingas, jeigu visuomenė turi materialių priemonių, suteikiančių jai prieigą prie šios didelės pasiūlos. Viešosios bibliotekos, artimiausi kultūros paslaugas teikiančios įstaigos, yra vienodos prieigos kuo didesniai asmeniškai užtikrinimo priemonė. Žvelgiant iš socialinės įtraukties perspektyvos, knygas į namus išduodančioms bibliotekoms reikėtų ir toliau priskirti nematerialiųjų duomenų teikėjo vaidmenį.

4.2 Grandinės, siejančios autorių su skaitytoju, tarpinės grandys yra knygų pardavėjai, knygas į namus išduodančios bibliotekos ir mediatekos, kurios įrodė sugebančios perduoti struktūruotas žinias ir galinčios suteikti visuotinę prieigą prie kultūros produktų. Šios vietos institucijos privalo ir toliau atlikti savo misiją, platinamos nematerialiuosius duomenis. Todėl derėtų skatinti sudaryti sutartis arba išduoti specialias licencijas, kurios, nesutrikdydamos pusiausvyros, sukurtų palankias sąlygas tokioms įstaigoms atlikti savo sklaidos misiją⁽²⁴⁾.

4.3 Svarbu nacionalinių viešosios srities kultūros institucijų duomenų perkėlimą į skaitmeninį formatą planuoti drauge su artimiausiomis bibliotekomis ir archyvų centrais. Knygas į namus išduodančių bibliotekų lankytojai – nespecialistų auditorija, į kurios lūkesčius turi būti atsižvelgiama renkantis duomenis, kuriems netaikoma autorių teisių apsauga, ir paisoma visuomenės grupių skirtumų.

4.4 Sukurti šiuolaikinių skaitmeninio formato kūrinių pirkimo ir pateikimo visuomenei ekonominių modelių

4.4.1 Knygas į namus išduodančios bibliotekos perka priemones (knygas, kompaktines plokšteles, partitūras, kalbų mokymo metodus ir kt.) ir nustatytam laikotarpiui pateikia jas skaitytojams nemokamai arba už nedidelį mokestį, taigi pinigai nėra prieigos prie šių vaizdinių priemonių sisteminga kliūtis. Naujasis ekonominis modelis, taikomas nematerialiems tekstams, turi atitikti bibliotekų ir mediatekų lankytojų lūkesčius bei veiklą. Beje, knygas į namus išduodančios bibliotekos yra didelę perkamąją galią turintys klientai, galintys įsigyti naujausių dokumentų, tiesiogiai susijusių su aktualia informacija ir kultūros bei technikos produktais. Jos turi dalyvauti nustatant šį naująjį ekonominį modelį.

⁽²⁴⁾ 2001 m. direktyvos dėl autorių teisių informacinėje visuomenėje 40 konstatuojamoji dalis.

4.4.2 Todėl nematerialiųjų duomenų, ypač perkeltų į skaitmeninį formatą, apibendrinimas neturėtų trukdyti knygas į namus išduodančioms bibliotekoms tęsti savo šviečiamosios misijos; taigi reikia, kad kuriant į skaitmeninį formatą perkeltų duomenų judėjimo ekonominius ir techninius modelius būtų atsižvelgiama į knygas į namus išduodančių bibliotekų vaidmenį ir misiją bei leidžiama ją tęsti šių bibliotekų uždaroje grandinėje (vidaus tinkluose) bei deramai užsiregistravusiems skaitytojams į namus išduodamų kūrinių pasiūlos grandinėje.

4.5 Užtikrinti skaitytojui vietinę prieigą

4.5.1 Uždaroje grandinėje (vidaus tinkluose) knygas į namus išduodančios bibliotekos turi turėti galimybę pasiūlyti klientams tokias pat prieigas prie nematerialiųjų duomenų sąlygas, kokiomis išduodamos materialios kolekcijos: kompiuterizuotas darbo vietas, laikmeną, kurioje rašoma elektroniniu rašalu, programinę įrangą, aukšto pralaidumo ryšių linijas, informaciją, pagalbą ir tarpininkavimą. Rengiant pradinį ir tęstinį knygas į

namus išduodančių bibliotekų darbuotojų profesinį mokymą ir organizuojant jų darbą, nuo šiol reikia atsižvelgti į nematerialius duomenis.

4.6 Organizuoti laisvalaikio renginius ir tarpininkauti plačiam visuomeni, norint susipažinti su į skaitmeninį formatą perkeltu nematerialiu turiniu.

4.6.1 Kadangi vis daugiau šeimų namuose turi asmeninius kompiuterius, plačioji visuomenė, be profesinio mokymo ir informavimo, per daug linkusi juos suvokti kaip daugialypės terpės laisvalaikio įrenginius ir nepakankamai žino apie internetu pasiekiamus kultūros, švietimo, pedagogikos, informacijos šaltinius. Be to, knygas į namus išduodančios bibliotekos aktyviai tarpininkauja, organizuodamos renginius atveria bet kokio amžiaus skaitytojams kelią į knygą ir skaitymą. Jos turi prisiimti atsakomybę už tokį tarpininkavimą ir renginius, susijusius su nematerialiu turiniu.

2008 m. vasario 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Energijos rūšių derinimo transporto srityje

(2008/C 162/12)

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos Bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2007 m. kovo 19 d. raštu paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti tiriamąją nuomonę dėl

Energijos rūšių derinimo transporto srityje

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2007 m. gruodžio 18 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Edgardo Maria Iozia.

442-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. vasario 13–14 d. (2008 m. vasario 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 130 narių balsavus už, 11 – prieš ir 8 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas džiaugiasi galėdamas patenkinti Komisijos pirmininko pavaduotojo ir už transportą atsakingo Komisijos nario Jacques Barrot prašymą parengti nuomonę dėl energijos rūšių derinimo transporto srityje, nes yra įsitikinęs, kad reikia užmegzti nuolatinį Komisijos ir Komiteto, atstovaujančio organizuotai pilietinei visuomeni, dialogą.

1.2 Komitetas pritaria pavasario Europos Vadovų Tarybos išvadoms, kuriose išskiriami šie prioritetai:

- didinti tiekimo patikimumą,
- užtikrinti Europos ekonomikos konkurencingumą ir nebrangios energijos tiekimą,

— skatinti aplinkosauginį tvarumą ir kovoti su klimato kaita.

1.3 Todėl orientacinė politika, nustatanti tinkamiausią energijos rūšių derinimą, privalo būti grindžiama šiais prioritetais, kaip Komisija jau praktiškai nustatė savo Komunikate dėl degalų tikslų 2001–2020 m.

1.4 Manydamas, kad nafta dar daugelį metų bus pagrindinė transporto degalų žaliava, o gamtinėmis dujomis (kitu neatsinaujinančiu energijos šaltiniu) bus galima papildyti ir iš dalies pakeisti naftos produktus, EESRK yra įsitikinęs, kad vandenilio bei antrosios kartos biologinių degalų gamybos ir naudojimo moksliniams tyrimams ypač svarbu skirti daug daugiau lėšų.

Todėl Komitetas palankiai vertina Komisijos iniciatyvą – 2007 m. spalio 9 d. sprendimą finansuoti 1 mlrd. eurų vertės (2007–2013 m.) Bendrąją technologijų iniciatyvą, ir pritaria verslo subjektų ir mokslinių tyrimų centrų, kurie Tarybos ir Parlamento pavedimu tiria vandenilio naudojimą, raginimams paspartinti pasiūlymo priėmimo procesą.

1.5 Augantis visuomenės susirūpinimas dėl klimato kaitos ir pavojus, susijęs su didėjančia pasaulio vidutine temperatūra, kuri, jei nebus imtasi konkrečių veiksmų, gali pakilti 2–6,3 °C, rodo, jog būtina sustiprinti visas reikiamas priemones kovai su neigiamais į atmosferą išmetamų šiltnamio dujų padariniais. EESRK vertina Europos aplinkos agentūros (EAA) darbą ir jos didelį indėlį skleidžiant informaciją bei teikiant ataskaitas apie padarytą pažangą taikant kovos su atmosferos tarša priemones.

1.6 EESRK pritaria 2007 m. birželio 28 d. Europos aplinkos ministrų tarybos išvadoms ir remia pasiūlymą, kad Komisija persvarstytų 6-ąją aplinkosaugos veiksmų programą atsižvelgdama į šiuos prioritetus:

- klimato kaitos problemos sprendimą,
- biologinės įvairovės mažėjimo sustabdymą,
- neigiamo taršos poveikio sveikatai mažinimą,
- tausaus gamtinių išteklių naudojimo ir tvaraus atliekų tvarkymo skatinimą.

1.7 Visuose transporto sektoriuose nagrinėjamos priemonės šiems tikslams pasiekti ir pagrindinės Europos agentūros telkia pastangas siekdamas praktinių rezultatų per artimiausius keletą metų. Sprendimas taikyti taršos leidimų sistemą oro transportui, kuris išmeta vis daugiau šiltnamio dujų, paskatins sparčiau kurti naujas degalų rūšis. Kai kurios bendrovės jau svarsto galimybę naudoti biodegalus, nes vandenilio naudojimo rezultatai yra tik iš dalies patenkinami, o alternatyvūs vandenilio degalai lieka ilgalaikė perspektyva. Didžiulius laivų variklius paprasčiau pritaikyti prie mišrių degalų, kuriuose mažiau anglies, o geležinkelių sektoriuje elektros ir kuriamų atsinaujinančių energijos šaltinių derinys dar labiau pagerins puikius ekologinius rezultatus.

1.8 Geriausi degalai – nepanaudoti degalai. EESRK nuomone, priimant lemiamą sprendimą dėl tinkamiausio energijos rūšių derinio (toks sprendimas turėtų būti ilgainiui perkeltas į Bendrijos politiką) būtina atsižvelgti į visus šiuos veiksnius, pirmenybę neabejotinai teikiant Europos piliečių ir planetos sveikatai bei gerovei. Šį prioritetą būtina įtraukti į mokesčių politiką ir paskatas, rekomendacijas ir reglamentus, pasirenkant labiausiai su aplinkos apsauga suderinamą ir ekonominiu požiūriu tvariausią sprendimą. Degalus taupyti reikia taip, kad būtų skatinamas viešasis transportas, alternatyvios transporto rūšys ir ekonominiai ir socialiniai politiniai sprendimai, kurie didina asmenų judumą mažindami nereikalingą prekių judėjimą.

1.9 EESRK yra įsitikinęs, kad transporto sektoriaus ateitis – laipsniška degalų dekarbonizacija ir jokių išmetamų teršalų.

Vandenilio gamyba naudojant atsinaujinančius energijos šaltinius, pavyzdžiui, biomasę, fotolizę, termodinaminę arba fotovoltinę saulės energiją, vėjo arba hidroenergiją, yra vienintelis sprendimas, kuris nėra vien tik ekologinė svajonė. Vandenilis – kaip energiją kaupti galintis cheminis elementas – suteikia galimybę energijos pasiūlą, kuri iš esmės yra cikliška (naktis, diena, metų laikai ir t. t.), priderinti prie kintančios, atsietos energijos paklausos.

1.10 Degimo ir traukos technologijų vystymas paskatino staigų hibridinių transporto priemonių plitimą. Tinkamiausias sprendimas išmetamam teršalų kiekiui sumažinti būtų naudoti vien tik elektros trauką, o elektrą gaminti naudojant atsinaujinančius šaltinius arba mišriai naudoti gamtines dujas ir vandenilį, bent jau kol šių degalų yra pakankamai. Kita laikina galimybė galėtų būti vandenilio ir metano mišinio, kuriame nedaug vandenilio, naudojimas. Šis būdas – tai pirmas žingsnis vandenilio naudojimo judumui užtikrinti link.

1.11 Nors šiuo metu dar susiduriama su tam tikrais trūkumais, vandenilio, kaip energijos šaltinio pritaikyto transporto tikslams, naudojimas yra ateities iššūkis, ir galimybė pamatyti iš dalies arba visiškai vandenilio varomas transporto priemones gali tapti realybe jau po keleto metų, jei nacionalinės valdžios ir Europos institucijos toliau remt mokslinius tyrimus. Šiomis aplinkybėmis daug vilčių teikia CUTE (Švarus miesto transportas Europoje) projekto rezultatai.

1.12 Kaip jau anksčiau energijos naudojimo efektyvumo klausimu minėjo EESRK, būtų labai naudinga sukurti interneto portalą, kuriame su moksliniais tyrimais bei nacionaliniais, regionų ir miestų eksperimentais būtų supažindinama platesnė auditorija, visų pirma vietos valdžios atstovai. EESRK nuomone, siekiant optimalaus energijos rūšių derinimo, būtinas tinkamas transporto rūšių derinys ir angliavandenilių efektyvumo didinimas bei prioritetų teikimas transportui. Siekiant patikimos ir veiksmingos vandenilio gamybos negalima atidėti iš atsinaujinančių energijos šaltinių gautos elektros energijos naudojimo. Transporto srities iššūkiams glūdi elektros naudojimo didinime, kuris turi būti vykdomas kuo greičiau ir kur tik įmanoma.

1.13 EESRK norėtų pabrėžti, jog svarbu informuoti ir pasitelkti pagalbon pilietinę visuomenę, kuri savo elgsenos modeliais prisideda prie energijos vartojimo mažinimo tikslų įgyvendinimo ir padeda remti švariems ir tausiems degalams skirtus mokslinius tyrimus ir inovacijas. Šiuos sprendimus reikėtų įtraukti į Europos ir valstybių narių politiką, pabrėžiant, jog valstybių narių gebėjimas bendradarbiauti ir siekti sanglaudos duoda papildomą naudą. Tai reiškia, kad reikia puoselėti bendras vertybes ir Europos socialinį modelį, kurio paskirtis – saugoti gamtos turtus, piliečių bei ES gyvenančių ir dirbančių asmenų sveikatą ir užtikrinti jų saugumą, nepamirštant visos žmonijos gyvenimo sąlygų.

2. Įvadas

2.1 Komisijos pirmininko pavaduotojas ir už transportą atsakingas Komisijos narys Jacques Barrot Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto paprašė parengti nuomonę dėl *Enerġijos rūšių derinimo transporto srityje*.

2.2 Komitetas pritaria už transportą atsakingo Komisijos nario susirūpinimui dėl degalų atsargų ir poreikio skatinti mokslinius tyrimus bei studijas, ieškant galimų sprendimų, susijusių su transporto politikos pokyčiais, taip pat dėl tam tikroms degalų rūšims skirtų priemonių būtinybės.

2.3 Atsižvelgiant į ES patiriamus sunkumus, susijusius su visišku Kioto protokolo tikslų laikymusi, klimato kaitos problemos aktualumą, ES energetikos sektoriaus priklausomybės nuo trečiųjų šalių mažinimą, pagal Lisabonos darbotvarkę įgyvendinamų priemonių taikymą, Transporto baltosios knygos tikslų įgyvendinimą, transporto daugiarūšiškumo vystymą ir energijos naudojimo efektyvumo priemonių įgyvendinimą, tai yra pagrindinis ES energetikos strategijos klausimas.

2.4 Dar 2001 m. savo Komunikate dėl degalų tikslų 2001–2020 m. Komisija pabrėžė, jog būtina spręsti energijos rūšių derinimo klausimą, nustatė keletą tikslų, susijusių su naftos savo sudėtyje neturinčiais degalais, ir išdėstė tokį, jos nuomone, įmanomą ir nuoseklų scenarijų:

- gamtinių dujų dalis rinkoje iki 2010 m. galėtų padidėti maždaug iki 10 proc.;
- vandenilis yra potencialus pagrindinis ateities energijos nešėjas, jo dalis bendrame suvartojamų degalų kiekyje galėtų pasiekti keletą procentų;
- iš biomasės pagaminti skysti (BTL) degalai galėtų padidinti biodegalų rinkos dalį, kuri iki 2010 m. viršytų 6 proc., numatant, kad iš biomasės pagamintų degalų maksimalus potencialas galėtų siekti net apie 15 proc.;
- suskystintos dujos (LPG) yra išvirtinusi motorinių transporto priemonių degalų alternatyva, kuri galėtų užimti didesnę rinkos dalį. Iki 2010 m. ji galėtų padidėti dar 5 proc.;
- trumpai tariant, alternatyvūs degalai turi galimybių artimiausiais dešimtmečiais padidinti savo dalį rinkoje, o ilguoju laikotarpiu – viršyti 2010 m. nustatytą 20 proc. tikslą.

2.5 EESRK pritarė šiam komunikatui ir ankstesnėje nuomonėje savo iniciatyva ⁽¹⁾ išskyrė gamtinių dujų plėtojimą ⁽²⁾, iš augalų pagamintų degalų mokslinius tyrimus ir šiuo metu rinkoje esančių degalų energijos efektyvumo didinimą kaip geriausią būdą įvairinti pasiūlą ir tuo pat metu mažinti išmetamų šiltnamio dujų kiekį.

⁽¹⁾ OL C 195, 2006 8 18, p. 75–79.

⁽²⁾ Alternatyvių kelių transporto degalų plėtojimas ir skatinimas Europos Sąjungoje (OL C 195, 2006 8 18, p. 75–79).

3. Klimato kaita

3.1 Vis daugiau mokslininkų sutinka, kad klimatą tiesiogiai veikia išmetamos šiltnamio dujos. XX-ame amžiuje vidutinė temperatūra pakilo apytiksliai 1 °C. Pagal keletą esamais klimato modeliais, atspindinčiais pasaulinių šiltnamio dujų išlakų tendencijas, pagrįstų scenarijų spėjama, kad vidutinė pasaulinė temperatūra galėtų pakilti 2 °C–6,3 °C, o tai turėtų katastrofiškų pasekmių meteorologinėms sąlygoms, jūros lygiui, žemės ūkio gamybai ir kitai ekonominei veiklai.

3.2 2007 m. birželio 28 d. Liuksemburgo Aplinkos ministrų taryba dar kartą patvirtino 6-osios aplinkosaugos veiksmų programos ir Komisijos pasiūlymo atlikti laikotarpio vidurio įvertinimą svarbą bei pabrėžė jame nurodytus keturis prioritetus: klimato kaitos problemos sprendimą, biologinės įvairovės mažėjimo sustabdymą, neigiamo taršos poveikio sveikatai mažinimą ir tausaus gamtos išteklių naudojimo bei tvaraus atliekų tvarkymo skatinimą.

3.3 Aplinkos taryba pritarė integruotos klimato ir energetikos politikos strategijai ir pareiškė, jog būtina pradėti derybas siekiant iki 2009 m. sudaryti išsamų susitarimą ⁽³⁾, dėl veiksmų po 2012 m. 2007 m. rugsėjo 27 d. aukšto lygio susitikime Niujorke Europos Vadovų Tarybos pirmininkas José Sócrates teigė, kad Jungtinių Tautų klimato kaitos procesas yra tinkamas forumas tartis dėl būsimų pasaulio veiksmų. Todėl aukščiausiojo lygio susitikimas Balyje šių metų pabaigoje bus labai svarbus įvykis, kurio metu tarptautinė bendruomenė turėtų susitarti dėl toli siekiančio plano, skirto deryboms dėl pasaulinio ir visuotinio klimato kaitos susitarimo. Dėl Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) dalyvavimo, dėl kurio jos apsisprendė tik spalio viduryje, ir jų pritarimo galutinei rezoliucijai, priimti sprendimai dėl JAV ekonominės svarbos ir jų išmetamų šiltnamio dujų kiekio taps žymiai svaresni.

3.4 Aplinkos ministrų taryba pabrėžė, jog svarbu išorines aplinkosaugos išlaidas ir energijos vartojimo išlaidas priskirti vidaus išlaidoms (jas internalizuoti), nes tik taip įmanoma ilgalaikė ir tvari politika. Taip pat svarbu padidinti aplinkai naudingų rinkos priemonių naudojimą aplinkos politikoje, įskaitant mokesčius, rinkliavas ir taršos leidimus. Ekologines inovacijas reikėtų skubiai plačiu mastu įtraukti į visų atitinkamų ES politikos sričių poveikio įvertinimus bei būtina plačiau ir veiksmingiau naudoti finansines priemones, ypač susijusias su degalų ir energijos vartojimu.

3.5 2007 m. birželio 29 d. Komisija paskelbė Žaliąją knygą dėl prisitaikymo prie klimato kaitos. Už aplinką atsakingas Europos Komisijos narys Stavros Dimas, pristatydamas žaliąją knygą nurodė keletą jau rengiamų praktinių ir skubių priemonių, skirtų prisitaikymui prie klimato kaitos. Kylanti temperatūra, potvyniai ir liūtys šiaurėje, sausros ir karščio bangos pietuose, nykstančios ekosistemos, naujos ligos buvo tik keletas dokumente paminėtų problemų.

⁽³⁾ Jungtinių Tautų klimato kaitos konferencija Balyje, 2007 m. gruodžio mėn.

3.6 Stavros Dimas nuomone, kai kuriems Europos ūkio sektoriams prisitaikymas tapo gyvybės ir mirties klausimu. Žemės ūkio, turizmo ir energetikos sektoriai susidurs su katastrofiškais padariniais, todėl norėdami sumažinti būsimus ekonominius, socialinius ir žmogiškuosius nuostolius priemonių turime imtis jau dabar.

3.7 Dokumente pateikiama keletas praktinių sprendimų: sumažinti nuotekas, statyti užtvankas ir potvynių užtvankas, kurti naujas pasėlių apsaugos technologijas, apsaugoti gyventojus, kuriems klimato kaita turi didžiausią poveikį, priimti priemonių biologinei įvairovei išsaugoti. Vis dėlto išmetamo CO₂ kiekio mažinimas išlieka pagrindiniu ES šalių tikslu.

4. Europos Vadovų Taryba

4.1 2007 m. pavasarį Europos Vadovų Taryba aptarė energetikos ir klimato klausimus, pasiūlė priimti „integruotą klimato ir energetikos politiką“, įvardijo ją kaip absoliutų prioritetą ir pabrėžė, kad „gyvybiškai svarbu pasiekti strateginį tikslą — apriboti vidutinės pasaulinės temperatūros kilimą, kad jis neviršytų prieš industrializaciją buvusio lygio daugiau kaip 2 °C“.

4.2 Europos energetikos politikoje (EEP) aiškiai nustatoma trimitis ramsčiais paremta strategija:

- tiekimo patikimumo didinimas;
- Europos šalių ekonomikos konkurencingumo ir nebrangios energijos tiekimo užtikrinimas;
- aplinkosauginio tvarumo skatinimas ir kova su klimato kaita.

4.3 Kalbant apie transporto politiką, „Europos Vadovų Taryba pabrėžia, kad reikia veiksmingos, saugios ir tvarios Europos transporto politikos. Todėl svarbu tęsti veiksmus siekiant, kad Europos transporto sistema veiktų labiau tausodama aplinką. Europos Vadovų Taryba atkreipia dėmesį į Europos Komisijos vykdomą darbą, susijusį su išorės sąnaudų transportui ir jų priskyrimo vidaus sąnaudoms vertinimu“. Birželio 21–22 d. Europos Vadovų Taryba atkreipė dėmesį į Komisijos ketinimą ne vėliau kaip iki 2008 m. birželio mėn. pateikti modelį, skirtą įvertinti visų transporto rūšių išorės sąnaudų priskyrimą vidaus sąnaudoms ir tolesnes priemones, suderinamas su Eurovinjetės direktyva, pavyzdžiui, taikymo srities išplėtimą apimant ir miestus, kelio rinkliavų taikymą visoms transporto priemonėms arba infrastruktūrai.

5. Išmetamos šiltnamio dujos

5.1 Kalbant apie išmetamą teršalų kiekį, šiuo metu transporto sektoriui tenka 32 proc. viso Europos energijos suvartojimo ir 28 proc. viso išmetamo CO₂ kiekio⁽⁴⁾. Manoma, kad šio sektoriaus išmetami teršalai 1990–2010 m. laikotarpiu sudarys 90 proc. bendro išlakų kiekio padidėjimo; sektorius gali būti vienas

⁽⁴⁾ Europos aplinkos agentūra (EAA) neseniai paskelbė savo metinę ataskaitą dėl transporto ir aplinkos apsaugos formuojant naują bendrą transporto politiką, kurioje įvertinami transporto sektoriaus pasiekti rezultatai ir veiksmingumas integruojant aplinkos apsaugos politiką ir strategijas.

iš pagrindinių kaltininkų, dėl kurių veiklos nepavyks pasiekti Kioto protokolo tikslų. Komisijos skaičiavimais, keleivinis kelių transportas turėtų išaugti 19 proc., o krovinių vežimas keliais – daugiau nei 50 proc.

5.2 Dar vienas sektorius, kuris sparčiai augo, yra oro transportas, kuriame nuo 1990 iki 2004 m. nustatytas 86 proc. išmetamų teršalų kiekio padidėjimas. Šiandien šiam sektoriui tenka 2 ir daugiau procentų pasaulinio išmetamų teršalų kiekio.

5.3 TERM 2006 (Pranešimų apie transportą ir aplinką mechanizmas)⁽⁵⁾ ataskaitoje manoma, kad 2006 m. transporto sektoriaus pasiekta pažanga vis dar yra nepatenkinama. Ataskaitoje nagrinėjamas 2001 m. Transporto baltosios knygos vidurio laikotarpio įvertinimas, kuris galėtų pagerinti padėtį arba padaryti žalą priklausomai nuo to, kaip ją interpretuos valstybės ir regionai. EAA mano, kad atliekant vidurio laikotarpio įvertinimą aplinkosaugos požiūriu pagrindinis dėmesys kreipiamas nebe į transporto paklausos valdymą, o į esamo neigiamo šalutinio poveikio šalinimą, t. y. transporto paklausos augimas nebėra aiškiai išskiriamas kaip vienas pagrindinių ekologinių problemų transporto sektoriuje. Pagrindinių problemų, kurias sukėlė neracionali transporto infrastruktūra, pavyzdžiui, klimato kaitos, triukšmo ir kraštovaizdžio ardyimas, sprendimas vis dar susijęs su būtinybe valdyti transporto paklausą. Deja, į šią problemą baltojoje knygoje neatsižvelgiama.

5.4 Kitas svarbus ataskaitoje iškeltas klausimas yra transporto subsidijos, kurios ES sudaro apie 270–290 mlrd. eurų. Beveik pusė šios sumos išleidžiama kelių transportui, t. y. vienai mažiausiai ekologiškų transporto rūšių. Transportas prisideda prie keleto aplinkosaugos problemų, pavyzdžiui, klimato kaitos, teršalų išmetimo į atmosferą ir triukšmo, tačiau tuo pat metu jis yra nemenkai subsidijuojamas. Kelių transportui skiriama 125 mlrd. eurų metinių subsidijų, kurių didžiąją dalį sudaro infrastruktūros subsidijos, darant prielaidą, kad kelių transporto mokesčiai nelaikomi lėšomis infrastruktūrai finansuoti. Aviacija, kaip transporto rūšis, daranti didžiausią konkretų poveikį klimatui, gauna nemažai subsidijų lengvatinės apmokestinimo tvarkos forma, visų pirma dėl atleidimo nuo degalų mokesčio ir PVM. Šis subsidijavimas sudaro apie 27–35 mlrd. eurų per metus. Geležinkeliams per metus skiriama 73 mln. eurų subsidijų ir labiausiai pasipelnę iš daugumos kitų biudžetinių subsidijų. Nurodyta, kad vandens transportui skiriama 14–30 mlrd. eurų subsidijų (*Transporto subsidijų dydis, struktūra ir pasiskirstymas Europoje, EAA*).

5.5 Pagal metinį Europos bendrijos šiltnamio dujų inventorių 1990–2005 m. ir 2007 m. inventoriaus ataskaitą:

- 2004–2005 m. ES 15 valstybių išmetamas ŠESD kiekis sumažėjo 0,8 proc. (35,2 mln. tonų CO₂ ekvivalentų),

⁽⁵⁾ Šis pranešimas skelbiamas interneto svetainėje: Metinis Europos bendrijos ŠESD inventorių 1990–2005 m. ir 2007 m. inventorių ataskaita, Europos aplinkos agentūra, Techninė ataskaita Nr. 7/2007.

- 2005 m. ES 15 valstybių išmetamas ŠESD kiekis buvo 2,0 proc. mažesnis palyginti su Kioto protokolo baziniais metais,
- 1990–2005 m. ES 15 valstybių išmetamas ŠESD kiekis sumažėjo 1,5 proc.,
- 2004–2005 m. ES 27 valstybių išmetamas ŠESD kiekis sumažėjo 0,7 proc. (37,9 mln. tonų CO₂ ekvivalentų),
- ES 27 valstybių išmetamas ŠESD kiekis sumažėjo 7,9 proc. palyginti su 1990 m.

2004–2005 m. kelių transporto išmetamas ŠESD kiekis sumažėjo 0,8 proc. (6 mln. tonų CO₂ ekvivalentų).

6. Pirminių energijos išteklių tiekimo patikimumas

6.1 Europos Sąjungai tenka importuoti daugiau kaip 50 proc. energijos išteklių savo poreikiams patenkinti (91 proc. šio importo sudaro nafta). Jei ši tendencija drastiškai nesikeis, iki 2030 m. tokios priklausomybės lygis pasieks 73 proc. Šį gyvybiškai svarbų klausimą svarstė Taryba, keletą kartų Europos Parlamentas ir pati Komisija, pabrėždami būtinybę priimti politikos priemones, skirtas pasiekti aukščiausią įmanomą apsirūpinimo energija lygį.

6.2 2007 m. vasario 15 d. priimtoje Rezolucijoje dėl makroekonominio didėjančių energijos kainų poveikio⁽⁶⁾ Europos Parlamentas nurodė, kad transporto sektoriuje sunaudojama nafta sudaro 56 proc. bendro ES sunaudojamo naftos kiekio. Jis siūlė parengti ES strategiją siekiant palaipsniui visiškai atsikvoti iškastinio kuro ir teigė, kad „transporto kuro tiekimą galima padidinti palengvinant netradicinės naftos ir skystojo kuro gamybą, pagrįstą gamtinėmis dujomis ir anglimis, kai tai ekonomiškai naudinga“. Europos Parlamentas taip pat ragino parengti pagrindų direktyvą dėl energijos naudojimo efektyvumo transporto sektoriuje ir suderinti teisės aktus, skirtus keleiviniams lengviesiems automobiliams, įskaitant transporto priemonių darnų apmokestinimą visoje ES pagal išmetamų CO₂ teršalų kiekį, išduodant sertifikatus ir nustatant ženklinimo procedūras bei mokesčius paskatas alternatyviems energijos šaltiniams. Galiausiai Europos Parlamentas paragino kurti transporto priemones, kurios naudotų antrosios kartos biodegalus ir (arba) biovandenilį (pagamintą iš biomasės) ir išmestų mažai CO₂.

6.3 Rusijos krizė, kuri kulminaciją pasiekė 2006 m. sausio 1 d. Maskvai priėmus sprendimą sumažinti energijos tiekimą Kijevui, ir įprastas politinis nestabilumas Artimuosiuose Rytuose neleidžia Europai pamiršti laikmečio iššūkių, t. y. sėkmingai užtikrinti saugų ir tvarų energijos tiekimą numatant ateityje padidėsią spaudimą dėl iškastinio kuro paklausos.

6.4 Šiuo metu Europos alternatyvių ir atsinaujinančių energijos šaltinių gamyba transporto sektoriui apsiriboja beveik vien tik biodegalais, kurie šiuo metu patenkina tik 1 proc. Europos

transporto sektoriaus energijos poreikių. Savo nuomonėje⁽⁷⁾ dėl biokuro pažangos ataskaitos Komitetas teigė, kad reikėtų iš naujo apsvaistyti iki šiol vykdytą politiką daugiau dėmesio skiriant antrosios kartos biodegalams. Tuo pat metu reikėtų skatinti ir remti antrosios kartos konversijos technologijas. Joms gali būti naudojamos „greitai augančių kultūrų“ žaliavos, kurių pagrindas iš esmės yra žoliniai arba miškų augalai arba žemės ūkio šalutiniai produktai, taip išvengiant vertingesnių maistui skirtų augalų sėklų naudojimo. Bioetanolis ir ypač jo dariniai, kurie šiuo metu išgaunami per grūdų, cukranendrių ir runkelių fermentaciją (ir vėlesnę distiliaciją), ateityje gali būti gaminami iš plataus žaliavų spektro, apimančio žemės ūkio kultūrų biomasę, medienos ir popieriaus pramonės šakų atliekas bei kitas konkrečias kultūras.

7. Transporto priemonių derinys

7.1 Energijos rūšių derinimui transporto sektoriuje labai didelį poveikį daro transporto rūšis, kuri buvo pasirinkta siekiant patenkinti krovinių ir keleivių vežimo poreikius. Šis transporto rūšių derinys yra labai svarbus, nes skirtingos transporto priemonės yra nevienodai priklausomos nuo angliavandenių. Kiekviena optimalaus energijos rūšių derinimo transporto sektoriuje strategija turėtų būti siekiama sumažinti keleivių ir krovinių vežimo priklausomybę nuo iškastinio kuro.

7.2 Ką reiškia strategija, kuria siekiama sumažinti transporto priklausomybę nuo angliavandenių, energijos rūšių derinimui transporto sektoriuje ir transporto priemonių derinimui? Visų pirma, tai reiškia, kad reikalingi pokyčiai, susiję su angliavandenių efektyvumu ir transporto prioritetais, kaip buvo aptarta kitose šios nuomonės nuostatose. Antra, prioritetą reikia teikti elektrai. Turėdami dabartinius energijos šaltinius ir būsimą alternatyvios energijos šaltinių potencialą, galime būti užtikrinti dėl švarios elektros energijos tiekimo ateityje. Transporto rūšių derinio uždavinys yra naudoti daugiau elektros energijos transporto srityje.

7.3 Didžiausią potencialą elektros energijos vartojimui turinti transporto rūšis yra geležinkelio transportas, nepaisant to, keleivinis ar krovininis, tarptautinis, nacionalinis, regioninis ar miesto. Plečiant elektros energija varomą geležinkelio transportą, galima sumažinti artimo nuotolio skrydžių skaičių, tolimojo krovinių pervežimo transportą ir bendrą autobusų ir automobilių naudojimą.

7.4 Europos geležinkelių transporto mokslinių tyrimų patariamasis tarybos (ERRAC) darbotvarkėje pabrėžiami sunkumai, su kuriais ji susiduria siekdama, kad iki 2020 m. geležinkeliais būtų vežama trigubai daugiau krovinių ir keleivių. Pagrindiniai iniciatyvos klausimai – energijos efektyvumo didinimas ir aplinkos apsauga. Pagal TEN projektus vykdam mokslinius tyrimus dėmesys skiriamas galimiems vandenilinių degalų elementų įrenginiams, kuriuos būtų galima integruoti į elektros tinklą ir kurie galėtų palaipsniui pakeisti šiuo metu naudojamus iškastiniu kuru varomus lokomotyvus.

⁽⁶⁾ Rezolucija dėl makroekonominio didėjančių energijos kainų poveikio. Pranešėjas Manuel António dos Santos (PES, PT).

⁽⁷⁾ Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui *Biokuro pažangos ataskaita, Ataskaita apie biokuro ir kito atsinaujinančiojo kuro vartojimo Europos Sąjungos valstybėse narėse pažangą* (COM(2006) 845 galutinis), pranešėjas Edgardo Maria Iozia.

7.5 Artimiausiu metu oro transportas išliks priklausomas nuo angliavandenilio kuro, bet pradėjus naudotis greitųjų traukinių paslaugomis, bus galima gerokai sumažinti reguliarius skrydžius mažesniais kaip penki šimtai kilometrų atstumais. Krovinių gabenimas oru naudojant specialius krovinius lėktuvus auga greičiau nei keleivių gabenimas oru. Kai kurios krovinių pervežimo paslaugos, ypač komercinio pašto paslaugos, ateityje galėtų būti nukreiptos į greitųjų traukinių tinklą. Tokius transporto priemonių derinio pokyčius dar labiau paskatintų greitųjų traukinių prieigas oro uostuose.

7.6 Europos aeronautikos mokslinių tyrimų patariamoji taryba (ACARE) laikosi savo Strateginių mokslinių tyrimų darbotvarkės, pagal kurią nagrinėjami bendri klimato kaitos, akustinės taršos ir oro kokybės klausimai. Pagal Švaraus dangaus bendrąją technologijų iniciatyvą bus nagrinėjami geriausi tausaus oro transporto sprendimai dizaino, variklių ir degalų požiūriu. SESAR projektas turėtų padėti labai daug sutaupyti racionalizuojant skrydžių valdymo sistemą (žr. EESRK nuomonę).

7.7 Nacionalinis ir tarptautinis krovinių pervežimas kelių transportu sunaudoja didžiausią angliavandenilinio kuro kiekį. Greitųjų 21 a. traukinių tinklas tarp pagrindinių mišraus transporto mazgų galėtų lemti medžiagų sumažinimą krovinių transporto srityje. Toliau išvysčius greitųjų traukinių tinklą, jis galėtų būti naktimis naudojamas krovinių pervežimui. Tokius transporto priemonių derinio pokyčius dar labiau paskatintų kainų strategija keliams, degalams ir vairuotojų pažymėjimams.

7.8 Europos kelių transporto mokslinių tyrimų patariamoji taryba (ERTRAC) taip pat priėmė strateginių mokslinių tyrimų darbotvarkę, kurioje pagrindinis dėmesys skiriamas aplinkosaugai, energijai ir ištekliams. Vieni svarbiausių darbotvarkės tikslų yra 40 proc. siekiantis išmetamo konkretaus CO₂ kiekio (tenkančio vienam kilometrui) sumažinimas lengvesiems automobiliams ir 10 proc. siekiantis didelio galingumo komercinių transporto priemonių išmetamo CO₂ kiekio sumažinimas iki 2020 m. Darbotvarkėje taip pat yra specialus skyrius, skirtas degalams.

7.9 Visuomenės nuomonė dažniausiai pritaria vandens transportui, tiek upių ir kanalų, tiek ir pakrančių ar jūros transportui. Krovinių pervežimas upėmis, kanalais ir pakrantėmis yra efektyviau energiją naudojanti alternatyva kelių transportui ir turėtų būti skatinama planuojant naują transporto priemonių derinį.

7.10 Tarpkontinentinis jūrų transportas iš tiesų naudoja daugiau angliavandenilių nei aviacija ir ši sritis sparčiau auga. Jis sudaro 95 proc. pasaulinės prekybos apimtį, yra gana efektyvus, bet kartu ir sieros ir azoto oksido teršalų šaltinis.

7.11 Tikimasi, kad per ateinančius penkiolika metų tarpkontinentinių jūrų pervežimų apimtis išaugs 75 proc., kartu nuolat didėjant ir išmetamųjų dujų kiekiui, nes šis transportas naudoja dyzeliną. Ar dėl didėjančio išmetamųjų dujų kiekio ir mažindami angliavandenilių tiekimą galiausiai sulauksime to laiko, kai krovinių pervežimas dideliais atstumais tarp pagrindinių uostų visuose penkiuose žemynuose bus atliekamas didžiausiais krovinių laivais, varomais atominė energija kaip pvz., modernūs povandeniniai laivai, kroviniai lėktuvai ir ledlaužiai? Tai, aišku, keistų energijos rūšių derinį transporto srityje.

7.12 Jūrų sektoriuje technologijų platformoje „Waterborne“ (vandens transportas) vykdomi moksliniai tyrimai siekiant pagerinti jūrų transporto variklių efektyvumą, sumažinti trintį ir bandyti alternatyvias degalų rūšis, įskaitant vandenilį.

7.13 Lengvieji automobiliai naudojami įvairiais tikslais. Jie yra daugiavertės ir nepakeičiamos transporto priemonės mūsų kasdieniniame gyvenime. Tačiau strategija dėl transporto rūšių derinio keitimo suteikia galimybę keliones lengvuju automobiliu ar autobusu miestuose ir jų apylinkėse keisti kelionėmis elektra varomais traukiniais ir tramvajais.

7.14 Renkantis tinkamiausius ir veiksmingiausius degalus būtina atsižvelgti į atitinkamą skirtingų degalų rūšių energijos tankį. Todėl reikėtų stengtis naudoti didžiausio energijos tankio degalus. Šioje lentelėje pateikiama keletas tankio dydžio, išreikšto MJ/kg, pavyzdžių. Šaltinis. J. L. Cordeiro, remiantis Tarptautinės energetikos agentūros ir JAV energetikos departamento duomenimis.

Degalai	Energijos kiekis (MJ/kg)
Pumpuojamas saugyklos vanduo, kai užtvanka 100 m. aukščio	0.001
Cukranendrių išspaudos (1)	10
Mediena	15
Cukrus	17
Metanolis	22
Anglis (antracitas ir lignitas)	23–29
Etanolis (bioalkoholis)	30
LPG (suskystintos dujos)	34
Butanolis	36
Biodyzelinas	38
Nafta	42
Gazoholis arba E10 (90 proc. benzino ir 10 proc. alkoholio)	44
Benzinas	45
Dyzelinas	48
Metanas (dujiniai degalai, priklausomi nuo suslėgimo)	55
Vandenilis (dujiniai degalai, priklausomi nuo suslėgimo)	120
Branduolinis dalijimasis (uranas, U 235)	85 000 000
Branduolinė sintezė (vandenilis, H)	300 000 000
Jungianti helio energija (He)	675 000 000
Masės ir energijos ekvivalentiškumas (Einšteino lygtis)	90 000 000 000

(1) Vikipedijoje apibrėžiama kaip biomasa, kuri lieka sutraiskius cukranendres ir išspaudus jų sultis.

Šaltinis. J. L. Cordeiro, remiantis Tarptautinės energetikos agentūros ir JAV energetikos departamento duomenimis

7.15 Apibendrinant reikia pasakyti, kad yra galimybių keisti transporto rūšių derinį darant poveikį ES transporto sektoriaus priklausomybei nuo angliavandenilių. Tam reikia gaminti daugiau elektros energijos, o tai leistų toliau vystyti elektra varomą transportą, taip pat būtų energijos šaltiniu galutiniam vandenilio variklių vystymui.

8. Vandenilio visuomenė

8.1 Aplinkai daugiausia kenkia iškastinio kuro degimo produktai bei technologijos, naudojamos jiems išgauti, vežti ir perdurti. Tačiau didžiausios žalos padaro galutinis degalų naudojimas. Konkrečiai, be anglies dvideginio degimo metu į atmosferą išsiskiria elementų, kurių pridedama perdirbimo etape (pavyzdžiui, švino turinčios medžiagos).

8.2 Numatoma, kad 2020 m. bendra naftos ekvivalento paklausa sieks 15 mlrd. tonų. Vidutinė augimo norma būtų didesnė nei 2 proc. Šią paklausą reikės ir toliau tenkinti daugiausia iškastiniais išteklių, kurie šiuo metu sudaro 85–90 proc. pasaulinių energijos atsargų. Tačiau šiuo metu laipsniškai kryptama į nedidelio anglies ir vandenilio (C/H) santykio degalų rūšių paklausą, anglį keičiant nafta ir metanu bei pamažu siekiant visiškos dekarbonizacijos, t. y. vandenilio naudojimo energijai išgauti.

8.3 Per klausymą Portugalijoje buvo pateikta įdomi informacija apie vandenilinių degalų elementų technologijos taikymo Porto viešojo transporto autobusams eksperimentus. Ypač įdomus buvo besikeičiantis plačiosios visuomenės požiūris į vandenilį, visuomenės informavimas padėjo labai sumažinti nepasitikėjimą šiuo energijos šaltiniu. Reikia turėti omenyje, kad vandenilis nėra laisvai prieinamas pirminis energijos šaltinis, jį reikia gaminti tokiais būdais:

- naudojant angliavandenilius, tokius kaip nafta ir gamtinės dujos, kurių dar pakanka, bet jie nėra atsinaujinantys ištekliai;
- elektrolizės būdu iš vandens, naudojant elektros energiją.

Pasaulyje pagaminama 500 mlrd. kubinių metrų (tai yra 44 mln. tonų) vandenilio, 90 proc. jo gaunama cheminio lengvųjų angliavandenilių (pirmiausia metanolio) reformingo proceso metu arba krekinguojant sunkiuosius angliavandenilius (naftą) ir 7 proc. deginant anglį. Tik 3 proc. gaunami elektrolizės būdu.

8.4 Skaičiavimai pagal gyvavimo ciklo metodą parodė, kad naudojant tradiciniais būdais pagamintą (elektrolizė) vandenilį išsiskiriantis šiltnamio dujų kiekis (derinant energijos rūšis Portugalijoje, kur jau naudojama nemaža energijos iš atsinaujinančių šaltinių dalis) yra 4,6 karto didesnis nei dyzeliną arba gamtines dujas naudojančių variklių išmetamas teršalų kiekis ir tris kartus didesnis nei benzino variklių išmetamas teršalų kiekis. Tai reiškia, kad plataus vandenilio naudojimo perspektyva

priklauso nuo atsinaujinančių energijos šaltinių su išmetamu nedideliu šiltnamio dujų kiekiu vystymo.

8.5 Vartojimo kreivė parodė, kad norint, jog varikliai visą laiką būtų maksimaliai efektyvūs, net variklių užvedant, vandenilio reikia sunaudoti daug daugiau nei tradicinių degalų. Todėl akivaizdu, jog dar reikia apgalvoti vandenilio naudojimą miesto transporto priemonėms, kurioms tenka dažnai sustoti dėl eismo ir numatytų stotelių.

8.6 Tačiau reikia nepamiršti, kad eksperimentai Porte buvo vykdomi daug platesniu mastu nei vien pagal CUTE (Švarus miesto transportas Europoje) projektą. Dėl vietovės ir eismo sąlygų bei naudojimo būdų skirtumų bendri projekto rezultatai skiriasi nuo tų, kurie buvo aptarti klausymo metu. Bendri projekto rezultatai teikia vilčių ir išryškina su projekto vystymu susijusias problemas. Komisijos nuomone, pagrindinė problema yra ta, kad aukšto lygio politikai akivaizdžiai nevisiškai suvokia didelės vandenilio naudojimo kelių transportui pažangos potencialo ir privalumų.

8.7 Tinkamiausias sprendimas išmetamam teršalų kiekiui sumažinti būtų naudoti vien tik elektros trauką, o elektrą gaminti naudojant atsinaujinančius šaltinius arba mišriai naudoti gamtines dujas ir vandenilį, bent jau kol šių degalų yra pakankamai. Patikimi šios alternatyvos tyrimai dar neatlikti, tačiau pagal kai kuriuos efektyvumo ir energijos potencialo parametrus ji tikriausiai yra pati efektyviausia.

8.8 Kita galimybė — naudoti vandenilio ir metano mišinį, kuriame nedaug vandenilio. Šis būdas — tai pirmas žingsnis link vandenilio naudojimo judumui užtikrinti. Tokio mišinio naudojimas trūkumų turi mažai: kadangi transporto priemonėje ta pati sistema naudojama degalų paskirstymui ir laikymui, mišinys gali būti naudojamas dabartiniuose automobiliuose, o naudojimo rezultatai būtų panašūs į metanu varomų transporto priemonių, tačiau būtų išmetama mažiau teršalų ir padidėtų degimo greitis, taip sumažinant daleles ir azoto oksidų formavimąsi.

8.9 Kaip teigiama ENEA⁽⁸⁾ pateiktoje studijoje, Kolorado valstijos universiteto *Denver Hithane Project* projekto ir Kalifornijoje, padedant Energetikos departamentui ir Nacionalinėms atsinaujinančių energijos šaltinių laboratorijoms, atliktas tyrimas parodė, kad 15 proc. H₂ mišinys su CH₄ 34,74 proc. sumažina angliavandenilių, 55,4 proc. anglies monoksido, 92,1 proc. azoto oksidų ir 11,3 proc. anglies dvideginio kieki.

8.10 H₂ gamyba naudojant atsinaujinančius energijos šaltinius yra vienintelė išeitis, kuri yra daugiau nei vien ekologinė svajonė. Vandenilis, kaip energiją kaupiti galintis cheminis elementas, suteikia galimybę energijos pasiūlą, kuri iš esmės yra cikliška (naktis, diena, metų laikai ir t. t.), priderinti prie kintančios, atsietos energijos paklausos. Vandenilis turėtų būti gaminamas naudojant mažiausiai energijos sunaudojančią technologiją visiškai išnagrinėjus gamybos ciklą ir jo suderinamumą su

⁽⁸⁾ *Ecomondo*, Riminis, 2006 m. lapkričio mėn., Giuseppe Nigliaccio, ENEA.

prašomomis energetikos paslaugomis. Visas atsinaujinančios energijos rūšis, kurias galima susieti su naudojimu šilumos, elektros arba degalų pavidalu, reikėtų gaminti nepereinant prie ilgesnio vandenilio ciklo ir naudoti tiesiogiai.

8.11 Kitas veiksnys, į kurį reikia atsižvelgti, yra nuo vartojimo nenutolusi gamyba (mažinant su transportu susijusias išlaidas ir išmetamą teršalų kiekį). Ši teorija, kuri iš esmės yra teisinga, yra dar pagrįstesnė energijos naudojimo efektyvumo srityje atsižvelgiant į platinimo sąnaudas dėl perdavimo ir paskirstymo, todėl kitas aspektas, kurį reikėtų apsvarstyti, yra teritorinis gamybos pasiskirstymas.

8.12 Vandenilio naudojimo perspektyvos taip pat priklauso nuo tiekimo tinklo teritorinio pasiskirstymo. Kalbant apie CNG (suslėgtų gamtinių dujų) sektoriaus problemas, jų paskirstymo tinklas labai fragmentiškas, o kai kuriose valstybėse narėse jo apskritai nėra, nėra ir paskirstymo centrų vandenilinių degalų elementus naudojančioms transporto priemonėms. Pradedant naudoti CNG, o vėliau vandenilį, būtina visuotinio paskirstymo politika.

8.13 Europos Komisija numatė 470 mln. Eurų Kuro elementų ir vandenilio bendrajai įmonei įsteigti (COM(2007) 571 galutinis). EESRK rengia savo nuomonę šiuo klausimu. Tai turėtų pagreitinti vandenilio naudojimą, o tuo suinteresuotas ir transporto sektorius. Bendrijos finansavimą papildoma tokia pat suma iš privataus pramonės sektoriaus, taigi iš viso susidaro apie 1 mlrd. eurų suma vandenilio naudojimui Europoje paspartinti. Šiomis lėšomis bus finansuojamos technologijų iniciatyvos vandenilinių degalų elementams gaminti ir technologinių mokslinių tyrimų ir įgyvendinimo programa. Tyrimus, kurie tęsis šešerius metus, atliks viešojo ir privačiojo sektoriaus partnerystės organizacijos pramonės ir akademiniam sektoriuose. Tikslas aiškus — pateikti į rinką vandeniliu varomų transporto priemones per dešimties metų laikotarpį nuo 2010 m. iki 2020 m., kitaip tariant, per trejus metus nuo dabar.

8.14 Šiuo metu rinkoje galėtų pasirodyti daug vandeniliu varomų transporto priemonių. Tačiau nėra bendrų standartų ir supaprastintos procedūros vandeniliu varomų transporto priemonių tipui patvirtinti. Šiuo metu Bendrijos tipo patvirtinimo sistema neapima vandeniliu varomų transporto priemonių. Europinių standartų nustatymas galėtų padėti sumažinti mokslinių tyrimų rizikos maržą automobilių gamintojams, nes jie galėtų nustatyti, kurie prototipai turėtų realų potencialą rinkoje.

8.15 *Zero Regio* projektas, kurį bendrai finansavo Europos Komisija, apima dviejų novatoriškų įvairių degalų ir vandenilio tiekimo objektų (Mantujoje ir Frankfurte) statybą ir eksperimentinį naudojimą. Objektai naudos technologines galimybes vandeniliui gaminti ir jam tiekti. Mantujoje vandenilis gaminamas degalinėje naudojant 20 mc/h gamtinių dujų riformingo įrenginį. Šiai technologijai reikalingas aukštos temperatūros katalizinis procesas su iš anksto sumaišytu garų ir gamtinių dujų srautu, kuris per keletą etapų verčiamas vandeniliu. Transporto

priemonių parką šiuo metu sudaro trys vandenilinių degalų elementais varomi *Fiat Panda* automobiliai. Taip pat planuojama tiekti hidrometaną. Mantujos ir Frankfurto degalinės laikomos „žaliosiomis degalinėmis“, nes siekiant sumažinti išmetamą CO₂ kiekį jose sumontuota 8 ir 20 kWp fotovoltinė įranga, kuri gali nuolat gaminti elektros energiją (apie 30 000 kWh per metus), ir taip per metus išmeta 16 tonų mažiau CO₂.

8.16 Anglies dvideginio surinkimo ir izoliavimo būdai yra labai brangūs ir daro įtaką galutiniam gamybos efektyvumui bei kelia didelį susirūpinimą dėl galimos gruntinio vandens užteršimo rizikos arba staigaus didžiulio anglies dvideginio išsiskyrimo. Problemų kelia ir mintis gaminti vandenilį naudojant anglį⁽⁹⁾.

8.17 Naujais tyrimais⁽¹⁰⁾ atskleidė iki šiol pamirštą problemą, t. y. galimą vandens suvartojimą, jei sparčiai vystytųsi vandenilio visuomenė. Tyrimas yra pagrįstas šiuo metu elektrolizinei gamybai ir jėgainių aušinimo sistemoms sunaudojamu vandens kiekiu. Gauti duomenys kelia susirūpinimą, nes apskaičiuota, kad 1 kg. vandenilio pagaminti vien aušinimui reikia 5 000 litrų vandens, o atsižvelgiant į dabartinius efektyvumo standartus – daugiau nei 65 kW vienam kilogramui.

8.18 Vandenilio, kaip energijos šaltinio pritaikyto transporto tikslams, naudojimas, nors šiuo metu ir turi tam tikrų trūkumų, yra ateities iššūkis, ir galimybė pamatyti iš dalies arba visiškai vandenilio varomas transporto priemones gali tapti realybe jau po keleto metų, jei mokslinius tyrimus ir toliau remis nacionalinės valdžios ir Europos institucijos.

8.19 Kaip jau anksčiau energijos naudojimo efektyvumo klausimu minėjo EESRK (TEN/274), būtų labai naudinga sukurti interneto portalą, kuriame su moksliniais tyrimais bei nacionaliniais, regionų ir miestų eksperimentais būtų supažindinama platesnė auditorija, visų pirma vietos valdžios atstovai. Geriausios patirties mainai yra būtini subsidiarumu pagrįstoms politikos kryptims, t. y. kai sprendimai priimami vietos lygiu.

⁽⁹⁾ Dabartinę technologiją sudaro purškiamos anglies jėgainės, naudojančios klasikinį garų ciklą ir perdirbančios degimo produktus, kurie išsiskiria proceso metu. Praktiškai garai gaminami naudojant įprastinį slėgį ir temperatūrą jėgainių, kurios dar nėra labai paplitusios, turbinoms sukurti. Šiuo metu yra keturi jėgainių tipai (jie pateikiami mažėjimo tvarka pagal technologinį išsivystymą ir poveikį aplinkai): superkritinės ir ultrasuperkritinės purškiamos anglies, suskystinto kuro deginimo, kombinuoto ciklo dujų ciklo ir galiausiai deginimo naudojant deguonį. Šiandien yra du sprendimai, kurie bet kuriuo atveju yra susiję su geologiniu CO₂ izoliavimu. Tai anglies deginimas boileriuose, kuriuose naudojamas deguonis, siekiant išsiskyrimo metu išgauti didelę CO₂ koncentraciją, taip sumažinant surinkimo ir izoliavimo sąnaudas, ir integruoto dujų ciklo kombinuoto ciklo technologijos, gaminančios sintetines dujas, kurios vėliau išvalomos, ir taip atskiriama aukštos kokybės degi CO₂ dalis.

⁽¹⁰⁾ Webber, Michael E. „Vandens naudojimo intensyvumas pereinamojo laikotarpio vandenilio ekonomikoje“ (*The water intensity of the transitional hydrogen economy*). Aplinkos mokslinių tyrimų leidinys (*Environmental Research Letters*) 2 (2007) 03400.

8.20 Minėtame portale būtina pateikti visuomenei europiniu mastu apibendrintus vidutiniškus skaičius:

- kiek gramų anglies dvideginio išleidžiama į atmosferą vienai elektros kilovatvalandei pagaminti;
- kiek anglies dvideginio žemės ūkyje ir dyzelino gamybos procese išmetama į atmosferą vienam litrui dyzelinio kuro pakaitalui pagaminti;
- kiek anglies dvideginio žemės ūkyje ir bioetanolio gamybos procese išmetama į atmosferą vienam litrui bioetanolio pagaminti.

Tik tokiu atveju matysime, kiek CO₂ išleidžiame ir kiek CO₂ sutaupome, teisingai išreiškdami sutaupytos elektros kilovatvalandės CO₂ svoriu.

9. Bendros EESRK pastabos ir rekomendacijos

9.1 Atsakydamas į Europos Komisijos nario Jacques Barrot prašymą EESRK parengė savo nuomonę, kad informuotų Komisiją ir kitas ES institucijas, ką, pilietinės visuomenės nuomone, reikia padaryti siekiant Kioto protokolu nustatytų tikslų.

9.1.1 EESRK mano, kad diskutuojant dėl būsimo energijos rūšių derinimo būtina iš esmės keisti dabartines transporto priemonių rūšis, pirmenybę teikiant miesto ir užmiesčio viešajam transportui, taigi modernizuojant automobilių parkus ir pasirūpinant geresne infrastruktūra. Geležinkelių transporto kokybę ir efektyvumą reikės gerinti investuojant į infrastruktūrą ir riedmenis, todėl elektros energijos, kurios reikia geležinkelių transporto vystymuisi palaikyti, gamyba turės vis labiau pasikliauti atsinaujinančiais energijos šaltiniais ir nedidelio anglies kiekio degalais.

9.2 Ankstesnėje nuomonėje (TEN/274, pranešėjas Edgardo Maria Iozia) EESRK aiškiai pareiškė, kad „transporto sektoriuje buvo dedama daug pastangų, siekiant sumažinti energijos suvartojimą ir teršalų išmetimą, tačiau čia reikia imtis naujų priemonių, kadangi šiame sektoriuje sparčiausiai didėja energijos vartojimas ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimas“, o „tai, kad Europos pramonė priklauso nuo trečiųjų šalių gaminamo transporto kuro, dar labiau verčia imtis esminių veiksmų gerinant efektyvų energijos vartojimą ir mažinant išmetalų kiekius bei dujų ir naftos produktų importą“.

9.3 EESRK pritaria ir remia nuostatą, kad vertinant politikos kryptis, kurių reikia laikytis, ir priemones, kurias reikia priimti siekiant skatinti vartoti švaresnę energiją, svarinti ir geriau subalansuoti transporto sektorių bei didinti įmonių atsakomybę Europoje nevaržant Europos įmonių konkurencingumo ir kuriant sistemą moksliniams tyrimams ir inovacijoms remti, Europos institucijos vadovausis efektyvumo, saugumo ir tvarumo principais.

9.4 Ateities transporto energijos rūšių deriniui turės būti būdingos šios savybės: bendras išmetamų šiltnamio dujų mažinimas, kuo didesnis energetinės priklausomybės nuo trečiųjų šalių mažinimas ir energijos šaltinių įvairinimas ir sąnaudų, nemažinančių Europos ekonomikos sistemos konkurencingumo, išsaugojimas.

10. Iššūkiai susiję su degalais, kuriuos ateityje rinksis ES transporto sektorius: investicijos į mokslinius tyrimus.

10.1 Jei svarbiausias prioritetas yra Kioto protokolo tikslų laikymasis, dalis turimų viešųjų ir privačiųjų išteklių turėtų būti panaudoti moksliniams tyrimams, susijusiems su degalais, kurie visiškai atitinka būtinus ekologiško transporto valdymo ekonominio veiksmingumo, ekologinio tvarumo ir nedidelio išmetamų teršalų kiekio reikalavimus.

10.2 Reikia toliau plėtoti universitetų, mokslinių tyrimų centrų, degalų pramonės, perdirbimo pramonės ir ypač automobilių pramonės bendradarbiavimą. Vienas iš Tarybos sprendimu Nr. 971/2006/EB dėl specialiosios programos „Bendradarbiavimas“ įgyvendinamos 7-osios bendrosios programos tikslų – pirmauti svarbiausiose mokslo ir technologijų srityse. Pirmenybė taip pat teikiama aplinkos apsaugai ir transportui.

10.2.1 Paminėtinas poreikis gerinti įprastų akumuliatorių efektyvumą. Elektra varomų automobilių vystymas priklauso nuo įprastų akumuliatorių svorio mažinimo, autonomijos ir efektyvumo didinimo. EESRK rekomenduoja Komisijai šiuo klausimu priimtų konkrečių išpareigojimų.

10.3 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo nuomonėje dėl 7-osios bendrosios (pagrindų) programos ⁽¹⁾ reiškia susirūpinimą dėl iškastinio kuro trūkumo, nuolat augančių kainų ir klimato kaitos padarinių. Nuomonėje buvo pritariama nuostatai apskritai daugiau lėšų skirti energetikos sektoriui pabrėžiant, kaip kritinių transporto sektoriaus problemų sprendimo iššūkis padėtų surinkti pakankamai lėšų (apie 4 100 mln. eurų 2007–2013 m.).

11. Europos šalių ekonomikos konkurencingumo ir nebrangios elektros energijos tiekimo užtikrinimas

11.1 EESRK pabrėžia pagrindinį Europos Sąjungos strategijos aspektą, užtikrinantį ES konkurencingumą, kuris neabejotinai pagrįstas prieinamomis ir stabiliomis kainomis. Transportas visada buvo vienintelis būdas gabenti krovinius, keleivius ir gyvulius į rinkas. Transportas tapo gyvybiškai svarbus dar vienai svarbiai Europos pramonės šakai, t. y. turizmui. Sudėtingiausias klausimas yra trečiasis tvarumo aspektas — kaina. Šiuo metu nėra jokių alternatyvių degalų, kurie kaina galėtų varžytis su nafta ir gamtinėmis dujomis. Nepaisant pastarųjų metų kainų augimo, šie produktai vis dar yra patys konkurencingiausi.

⁽¹⁾ Oficialusis leidinys 2006/C 185/02 (pranešėjas Gerd Wolf, bendrapranešėjis Antonello Pezzini).

11.2 Tačiau pritarėdamas nuolat didėjančiam biodegalų ir kitų degalų iš atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimui EESRK mano, kad būtina aktyviau vykdyti taikomuosius mokslinius tyrimus, skirtus antrosios kartos biodegalams, kuriems naudojamos atliekos ir ne maisto biomasė ir kurie neturi pirmosios kartos biodegalams (t. y. gaminamų iš javų, runkelių ir cukranendrių arba iš žmonių ir gyvūnų maistui skirtų aliejinių augalų ⁽¹²⁾) būdingų trūkumų. Komitetas pabrėžia, kad sąnaudų įvertinimas neturi apsiriboti tik galutinio produkto kaina. Teisingai lyginant biodegalų ir iškastinio kuro sąnaudas būtina atsižvelgti į išorinių išlaidų priskyrimą vidaus išlaidoms (žala aplinkai, gamybos šaltinių buvimas vieta, perdirbimo sąnaudos, vandens suvartojimas ir žemėtvarka bei kt.).

11.3 Laipsniškas pakeitimas, jei komponentų maišymo procesai yra neįmanomi, turėtų būti vykdomas kartu su laipsnišku tiekimo sistemų pritaikymu ir (arba) nuodugniu patikrinimu atsižvelgiant į fizinę naujų produktų kokybę.

11.4 Nors EESRK remia teigiamus šios strategijos aspektus, Komitetas žino, kad visų pirma pradiniuose etapuose ji bus labai brangi ir gali sumažinti Europos sistemos konkurencingumą. Tačiau EESRK pabrėžia, kad siekiant išvengti šios rizikos ir nesumažinti pasaulinio poveikio, Europa turėtų imtis iniciatyvos, kuri galiausiai ta pačia kryptimi paskatins pasukti ir kitus pasaulio kraštus.

11.5 Alternatyviems iš biomasės gaminamos energijos šaltiniams reikalingoms investicijoms turi būti užtikrinta stabili reguliavimo sistema. Tai reiškia, kad prie naujų gamybos metodų, aiškaus bendradarbiavimo su perdirbimo pramonės atstovais reikės pritaikyti direktyvas dėl degalų, kad inovacijų procesas toliau tęstųsi ir atitiktų tikrąjį pramonės potencialą. Be 7-osios bendrosios programos projektų ypatingas dėmesys turi būti skiriamas reikiamoms inovacijoms ir moksliniams tyrimams centriniu ir periferiniu lygiu.

11.6 Jei nenorime, kad būtų iššvaistytos pastangos ir investicijos naujoms veiksmingoms degalų rūšims kurti, šiuos procesus turėtume paremti iniciatyvomis, skirtomis didinti transporto priemonių eksploatacinę greitį, mažinti vartojimą, imtis veiksmų, pavyzdžiui, susijusių su Europos kelių sankryžomis, kurios trikdo nacionalinį ir miestų eismą. Lisabonos viešojo transporto tarnyba CARRIS, kuri savo senovinius tramvajus (garsioji linija Nr. 28) papildė ekologinių autobusų parku, 1,5 proc. sumažino išmetamą CO₂ kiekį priemonėmis, kurios padidino eksploatacinę greitį, pavyzdžiui, padvigubinant eismo juostų, kuriose pirmenybė tenka autobusams, kiekį.

11.7 Koimbros transporto tarnyba (SMTUC) savo ruožtu eksperimentavo su mėlynosios linijos elektros energija varomais autobusais, kurie važinėja miesto centre jiems skirtomis eismo juostomis be jokių konkrečių stotelių, į juos galima įlipti bet kuriuo metu. Ant kelio nupiešta mėlyna linija rodo maršrutą, iš dalies ne vietos gyventojų ir turistų patogumui, mat jie mielai pirmenybę teikia tokiam veiksmingam ir švariam transportui. Koimbros troleibusai taip pat labai vertinami, nes turėdami papildomus akumulatorius jie gali išvengti transporto spūčių nukrypdami nuo linijos laidų. Ši transporto rūšis labai mažai teršia atmosferą ir yra netriukšminga, o eksploatacijos laikas daug ilgesnis nei vidutinis, nors pirminės įsigijimo išlaidos ir yra didesnės.

11.8 EESRK rekomenduoja numatyti šioms miesto transporto priemonėms tinkamas mokesčių paskatas (mažesnius ekologinių transporto priemonių įsigijimo mokesčius arba specialų vietos valdžios institucijų finansavimą, mažesnes ekologinių autobusų kainas) ir organizuoti ekologinių autobusų naudojimo reklamos kampanijas, kurias reikėtų vykdyti koordinuojant Europos lygiu, atnaujinti ir išplėsti automobilių stovėjimo aikštelių ir tolesnio važiavimo viešuoju transportu (angl. – *park and ride*) infrastruktūrą, jei reikia didinant apsaugą, ir išlaikyti nedideles kainas, integruoti šią infrastruktūrą į miesto transporto sistemą, kaip jau padaryta daugelyje Europos miestų.

11.8.1 2007 m. rugsėjo 25 d. paskelbtame Komisijos komunikate *Nauja mobilumo mieste kultūra* (COM(2007) 551) nagrinėjamos šios problemos ir siūloma jas spręsti remiant miesto viešojo transporto atnaujinimo projektus, kurie finansuojami pagal ERPF ir CIVITAS programas. Komisijos žaliojoje knygoje aktyviai skatinamas ekologinis miesto transportas, o EESRK pritaria šiam požiūriui ir rekomenduoja išnagrinėti kitas praktines iniciatyvas, remiantis gera patirtimi ir glaudesniu bendradarbiavimu su Europos investicijų banku (EIB) ir Europos rekonstrukcijos ir plėtros banku (ERPB).

11.9 Aišku, kad miesto transporto ateitis, kaip jau aptarta ankstesnėje EESRK nuomonėje ⁽¹³⁾, priklauso viešajam transportui. Per klausymus dėl šios nuomonės buvo pristatyti du projektai (pasiekę eksperimentinį etapą): elektra varomas miniautomobilis, kurį galima vairuoti be vairuotojo pažymėjimo, ir kibernetinis automobilis, valdomas sudėtingos nuotolinio valdymo sistemos, kuris gali važiuoti iš anksto nustatytu maršrutu. Šie automobiliai galėtų būti nuomojami važiavimui mieste, galbūt taip pakeisdami rinkliavas didelėms ir taršioms transporto priemonėms.

2008 m. vasario 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹²⁾ Žr. EESRK nuomonę TEN/286, priimtą spalio 24–25 d. plenarinės sesijos metu.

⁽¹³⁾ OLC 168, 2007 7 20, p. 77–86.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Energijos naudojimo efektyvumo pastatuose: galutinių vartotojų vaidmuo (tiriamoji nuomonė)

(2008/C 162/13)

2007 m. gegužės 16 d. Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Energijos naudojimo efektyvumo pastatuose: galutinių vartotojų vaidmuo

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. sausio 23 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Antonello Pezzini.

442-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. vasario 13–14 d. (vasario 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 195 nariams balsavus už ir 1 susilaikius.

1. Išvados

1.1 Komitetas pripažįsta, kad energijos efektyvumas yra pamatinis veiksnys, kuris padeda užtikrinti reikiamą klimato apsaugą, laikytis Kiote priimtų ES įsipareigojimų ir atsižvelgti į naujus apribojimus dėl išmetamų teršalų mažinimo, kuriuos nustatė 2007 m. kovo mėn. Europos Vadovų Taryba, bei rekomenduoja dėti daugiau pastangų vartotojų labui.

1.2 Komitetas įsitikinęs, kad statybos sektoriuje glūdi labai didelis energijos taupymo potencialas, visų pirma turima omenyje šildymui, oro kondicionavimui, varomosios energijos šaltiniams ir apšvietimui suvartojama energija bei termoizoliacinių priemonių naudojimas pastatų projektavimo ir eksploatacijos etapuose.

1.3 Nustatant priemones, padedančias didinti energijos efektyvumą, reikia atsižvelgti į privalumus, kuriuos sąnaudų ir naudos požiūriu galima užtikrinti plačiai taikant technologines inovacijas, ir tokiu būdu padėti geriau informuotiems galutiniams vartotojams priimti sprendimus dėl jų reikmės suvartojamos energijos.

1.4 Komitetas mano, jog galutiniams vartotojams labai svarbu, kad informacijos pateikimo ir finansavimo klausimai būtų aptariami tiesiogiai, ieškant naujoviškų metodų: labai svarbu, kad būsto savininkai ir nuomininkai nesuprastų šių naujų Bendrijos nustatytų priemonių kaip dar vieno mokesčio svarbiausiam turtui, t. y. būstui.

1.5 Komiteto manymu, reikės rasti naują kultūrinę motyvaciją bei paskatas siekiant kompensuoti didesnes sąnaudas ir skatinant labiau domėtis:

- projektų moksliniais tyrimais,
- statybos metodų naujovėmis,
- geresnės kokybės medžiagų naudojimu statybose ir
- naujais struktūriniais sprendimais.

1.6 Komitetas laikosi nuomonės, kad, atsižvelgiant į Komisijos suteiktus įgaliojimus šiuo klausimu, būtina paspartinti Europos standartizacijos komiteto darbą rengiant darniuosius standartus dėl energijos vartojimo jau esamuose ir naujos statybos pastatuose, taip pat vienodus sertifikavimo bei tikrinimo procedūrų standartus.

1.7 Komitetas nori atkreipti dėmesį į tai, jog svarbu užtikrinti, kad valstybėms narėms nebūtų sukurti nepakeliami tarptautinės konkurencijos suvaržymai, o pastatų savininkams ar nuomininkams netektų mokėti pernelyg didelių ir jų galimybių neatitinkančių mokesčių, kuriose dauguma daugiabučių namų yra tipiniai, ir tokiems namams galima taikyti tipinius sertifikavimo dokumentus

1.8 Komitetas mano, kad dėl įsipareigojimų ir išlaidų, susijusių su sertifikavimo procesu, turi būti vykdomos viešos informavimo programos, kad būtų užtikrintos vienodos galimybės diegti energijos efektyvumą didinančias priemones, visų pirma gyvenamuosiuose pastatuose, kurie pastatyti arba valdomi vykstant socialinę politiką, arba daugiaaukščiuose pastatuose, kuriuose gyvena daug šeimų, ypač naujosiose valstybėse narėse, kuriose dauguma daugiabučių namų yra tipiniai, ir tokiems namams galima taikyti tipinius sertifikavimo dokumentus.

1.9 Komiteto manymu, svarbu plėtoti Bendrijos iniciatyvas, kurių tikslas – derinti valstybių narių veiksmus energijos efektyvumo srityje siekiant pradėti svarbų didesnio nuoseklumo Europoje etapą atsižvelgiant į vietos sąlygas.

1.10 Komitetas rekomenduoja imtis tam tikrų priemonių, kurios galėtų būti naudingos skatinant galutinius vartotojus apskritai taupyti energiją, o ypač pastatuose:

- teikti nemokamas konsultacijas energijos vartojimo klausimais ir skirti viešą finansavimą galimybių tyrimams,
- skirti mokesčių kreditus ir (arba) asignavimus, kurie leistų atlikti energijos auditą,
- numatyti mokesčių lengvatas šildymui, elektros energijai ir varomajai jėgai, ekonomines paskatas bei atskaitymus ir (arba) kompensuotinas sumas išsigyjant energijos ir aplinkos požiūriu pažangias veiksmingas technologijas, arba įrengti jau esamuose pastatuose geresnės kokybės termoizoliacijos sistemas,
- teikti lengvatines paskolas išsigyjant energetiniu požiūriu veiksmingus prietaisus ir įrangą (pavyzdžiui, kondensacinius katilus, individualius termostatus ir pan.) bei paskolas lengvatinėmis sąlygomis priemonėms, kurias įgyvendina Energijos paslaugų bendrovės (EPB) ⁽¹⁾,

⁽¹⁾ EPB (angl. ESCO) – Energijos paslaugų bendrovė.

- numatyti paramą arba mokesčių lengvatas investicijoms į mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinę veiklą siekiant skatinti naujas technologijas pastatų energijos efektyvumo srityje pasinaudojant Septintosios bendrosios mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos programos, 2007–2013 Konkurencingumo ir naujovių pagrindų programos, LIFE+ programos ir struktūrinių bei sanglaudos fondų teikiamomis galimybėmis,
- skirti Europos investicijų banko (EIB) paskolas didelių, senų viešųjų pastatų ir pastatų, kuriuose įsikūrusios valstybinės institucijos, bei socialinės paskirties gyvenamųjų pastatų ilgalaikiai renovacijai,
- teikti paramą mažas pajamas turinčioms šeimoms ir pensininkams siekiant gerinti energijos efektyvumą pastatuose ir ilgalaikes bei lengvatines paskolas pastatų energijos efektyvumui didinti,
- taikyti standartinius tarifus mokant už kvalifikuotų darbuotojų atliekamą reguliarią katilų ir centralizuotų oro kondicionavimo įrenginių priežiūrą,
- sukurti su nacionaliniais tinklalapiais susietą Bendrijos tinklalapį užtikrinant galutiniams vartotojams geras prieigos prie šio tinklalapio galimybes,
- visomis Europos Sąjungos kalbomis parengti europinę mokymo medžiagą, skirtą įvairioms susijusioms profesinėms grupėms, apie Europos namo pažymėjimo suteikimą ⁽²⁾,
- įtraukti prioritetines temas priemones į svarbias Bendrijos švietimo programas: Bendrijos veiksmų švietimo srityje programą, Europos bendrijos mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos septintąją bendrąją programą, Marie Curie programą, Europos investicijų banko, universitetines programas,
- skleisti informacinę medžiagą ir rengti mokymą visų kategorijų ir lygių švietimo įstaigoms, profesinėms ir profesinių sąjungų asociacijoms, vartotojams ir jų organizacijoms.

1.11 Komitetas mano, kad galutinio vartotojo atžvilgiu būtina atsižvelgti į kliūtis, su kuriomis susiduriama Europoje skatinant ir įgyvendinant energijos efektyvumo pastatuose priemones: technines, ekonomines, finansines, teises, administracines, biurokratinės, institucines, valdymo kliūtis bei kliūtis, susijusias su visuomenės požiūriu ir galiausiai integruoto požiūrio stoka (nesubalansuotas šildymo ir oro kondicionavimo santykis, neatsižvelgimas į klimato juostų ypatumus ir pan.).

2. Įvadas

2.1 2007 m. kovo 8–9 d. vykusios Europos vadovų Tarybos išvadose ES Tarybai pirmininkaujanti valstybė pabrėžė „poreikį didinti energijos efektyvumą ES, kad būtų pasiektas tikslas sutaupti 20 proc. ES suvartojamos energijos palyginti su Komisijos žaliojoje knygoje dėl energijos efektyvumo nurodytomis 2020 m. prognozėmis“ ir nurodė prioritetą, susijusį su „energijos vartotojų vykdomu efektyviu energijos vartojimu ir taupymu, energetikos technologijomis ir inovacijomis bei **pastatuose vartojamos energijos taupymu**“.

⁽²⁾ Dokumentas, kuriame pateikiama informacija apie veiksmingą išteklių naudojimą. Taip pat žiūrėti analogišką pasiūlymą dėl Europos kompiuterio vartotojo pažymėjimo.

2.1.1 Efektyvaus energijos vartojimo pastatuose problema nagrinėjama Bendrijos iniciatyvose dėl klimato kaitos (Kioto protokole priimti išpareigojimai) ir tiekimo patikimumo, visų pirma Komisijos žaliosiose knygose dėl energijos tiekimo patikimumo ir dėl energijos vartojimo efektyvumo. Dėl šių žaliųjų knygų komitetas jau ne kartą turėjo progą pareikšti savo nuomonę ⁽³⁾.

2.1.2 Su pastatais susijusioms paslaugoms užtikrinti suvartojama apie 40 proc. ⁽⁴⁾ ES suvartojamos energijos.

2.1.3 Daugelyje Europos regionų vien tik pastatų šildymui vidutinis suvartojamos energijos kiekis sudaro 180 kWh/m² per metus. Šis skaičius rodo, kad daugelio Europos šalių pastatų būklė energijos efektyvumo požiūriu yra ypač bloga.

2.1.4 Tokią padėtį lemia daugelis veiksnių. Visų pirma vartotojai nepakankamai gerai suvokia, kad vis sunkiau rasti energijos šaltinių už prieinamą kainą. Antra, architektai, statybos bendrovės ir daugelis smulkių šiame sektoriuje ⁽⁵⁾ veikiančių verslininkų mažai dėmesio skiria energijos efektyvumui bei ekologiškai statybai ir teikia pirmenybę estetiniams aspektams, kuriems įtaką daro besikeičianti mada, pavyzdžiui, grindų kokybei, prabangiai sanitarinei įrangai, patrauklumui, išorės fasadų stiklinimui, medžiagų tipui ir langų rėmų dydžiui.

2.1.4.1 Be to, reikia pastebėti, kad administracinių organų, visų pirma savivaldybės techninės ir sveikatos tarnybos turi mažai arba nepakankamai informacijos apie suvartojamą energiją pastatuose, kuriuose reikia atlikti patikrinimą siekiant nustatyti, ar jie tinkami gyventi.

2.1.4.2 Vis dėlto, priešingai nei manoma, yra daug galimybių didinti energijos efektyvumą ne tik naujuose, bet ir ankstesnės statybos pastatuose, visų pirma didžiųjų miestų daugiabučiuose gyvenamuosiuose namuose ⁽⁶⁾.

2.1.5 Kalbant apie jau esamos infrastruktūros renovaciją, verta paminėti sutartis, kurias galima pasirašyti su energetinių paslaugų bendrovėmis (EPB) (angl. ESCO: *Economy Service Companies*). Pagal tokias sutartis minėtoms bendrovėms galima patikėti

⁽³⁾ 2001 m. birželio 6 d. EESRK nuomonė „Europos energijos tiekimo saugumo strategijos link“, (vert. pastaba – pavadinimo vertimas neoficialus), pranešėja U. Sirkeinen, OL C 221, 2001 08 07, 45 p.; tiriama nuomonė „Energijos tiekimas Europos Sąjungoje: optimalaus energijos rūšių derinimo strategija“, pranešėja U. Sirkeinen, OL C 318, 2006 12 23, 185 p.; EESRK tiriama nuomonė „Energijos efektyvumas“, pranešėjas S. Buffetaut, OL C 88/53, 2006 04 11; nuomonė „Galutinis energijos vartojimo efektyvumas ir energetikos paslaugos“, pranešėja U. Sirkeinen, OL C 120, 2005 05 20, 115 p.; EESRK nuomonė dėl „Komisijos komunikato dėl Efektyvaus energijos vartojimo veiksmų plano“, pranešėjas Edgardo Maria Iozia, OL 10/22, 2008 01 15.

⁽⁴⁾ 32 proc. energijos suvartojama transportui ir 28 proc. pramonei. Šaltinis – Europos Komisija, Įmonių ir pramonės generalinis direktoratas.

⁽⁵⁾ Statybų sektoriaus BVP sudaro daugiau nei 5 proc. bendro ES BVP.

⁽⁶⁾ Europos regionuose sumažinus pastatų vidutinį energijos suvartojimą iki 80 kWh/m² per metus, būtų galima sutaupti didelę dalį statybos pramonėje suvartojamos energijos. Ši nuostata aiškiai nurodoma direktyvoje 2002/91/EB.

atlikti jau esamų pastatų patobulinimą siekiant sumažinti, kai kuriais atvejais net labai nemažą dalį, energijos išlaidų. Sumažinus suvartojimą sutaupoma lėšų, iš kurių atsiskaitoma su bendrove (7).

2.1.6 Be to, atliekant nedidelės apimties renovacijos darbus, galima įdiegti daugelį priemonių: įrengti „intelektualius“ skaitiklius (*smart meters*), leidžiančius vartotojams stebėti jų suvartotą energiją realiu laiku, arba dujines karšto vandens tiekimo sistemas (*top boxes*), kurios padeda sumažinti kenksmingų dujų išmetimą iki 40 proc. Taip pat nustatyta, kad labai veiksmingos yra butų vidaus ventilacijos mikrosistemos, o naudojant tam tikras medžiagas, pavyzdžiui, skaidrią vertikalią konstrukciją (langas), galima sumažinti buto šilumos nuostolius mažiausiai iki 20 proc. (8). Taupanti vandenį santechnika taip pat mažina energijos sąnaudas. Energijos tiekėjai turėtų siūsdami sąskaitas už elektros energiją nemokamai ir aiškiai informuoti vartotojus apie praėjusių metų to paties laikotarpio energijos sąnaudas, kad vartotojai galėtų palyginti jų dabartines sąnaudas.

2.1.7 EESRK įsitikinęs, kad, vykdant iniciatyvas šioje srityje, galima daug sutaupyti ir tokiu būdu padėti įgyvendinti su klimato kaita ir energijos tiekimo patikimumu susijusius tikslus. Atsižvelgiant į tai, kad veikimo laisvė keičiant energijos tiekimo sąlygas trumpuoju arba vidutinės trukmės laikotarpiu yra gana ribota, būtina veiklą orientuoti į galutinius vartotojus. Konkrečiai:

- didinti galutinio energijos vartojimo efektyvumą,
- valdyti energijos paklausa,
- skatinti atsinaujinančios energijos gamybą (9),
- numatyti geresnį savikontrolę grindžiamą energijos valdymą.

2.1.8 Yra daug kliūtis taupymui ir kitokiam energijos išteklių naudojimui lemiančių veiksnių:

- kultūrinis požiūris,
- sunkumai valdant permainas,
- nepakankamos žinios apie sukauptą patirtį,
- netinkama fiskalinė politika,
- nepakankama įmonių partnerystė,
- informacijos stoka.

(7) Šiuo metu yra trijų tipų sutartys: „First-out“ sutartis, Naudos pasidalijimo sutartis ir Garantuotų sutaupymų sutartis.

(8) Šio sumažėjimo galima pasiekti naudojant mažo laidumo stiklus, sudarytus iš dviejų stiklo lakštų, tarp kurių esantis tarpas užpildomas inertinėmis dujomis (kriptonas, ksenonas, argonas).

(9) Atsinaujinančios energijos šaltiniai: saulės energija, kurią sugeria Žemė: **177.000 TW**; Saulės spinduliavimas Žemės paviršiuje: **117.000 TW**; bendras pirminės energijos suvartojimas: **12 TW** (Šaltinis: Bergamo universitetas, inžinerijos fakultetas).

2.1.9 Statybos sektoriuje glūdi labai didelis energijos taupymo potencialas visų pirma turint omenyje šildymui, varomosios energijos šaltiniams ir apšvietimui eksploatuojant pastatus suvartojamą energiją. Galima paminėti „pasyviųjų namų“ (10) pavyzdį. Vis daugiau dėmesio skiriant naujų ir energijos požiūriu veiksmingesnių technologijų plėtojimui ir diegimui, šie namai leidžia užtikrinti dideles energijos taupymo galimybes ir suteikia naują postūmį Bendrijoje skatinant inovacijas ir konkurencingumą.

2.1.10 Įgyvendinant strateginius energetikos politikos tikslus siekiama:

- mažinti išmetamų teršalų, lemiančių klimato kaitą, kiekį atsižvelgiant į aplinkos ir teritorinius ypatumus,
- skatinti nekilnojamojo turto sektoriaus, pramonės ir naujų energijos technologijų konkurencingumą,
- skirti dėmesį su energetikos politika susijusiems socialiniams, piliečių sveikatos apsaugos aspektams.

2.1.11 Nustatant energijos efektyvumą didinančias priemones, reikia atsižvelgti į privalumus, kuriuos sąnaudų ir naudos požiūriu leidžia užtikrinti platus technologinių inovacijų taikymas, ir tokiu būdu padėti galutiniams vartotojams priimti labiau pagrįstus sprendimus dėl jų reikmės suvartojamos energijos jiems pateikiant reikalingą informaciją apie priemones energijos efektyvumui didinti, palyginamuosius galutinių vartotojų aprašymus bei energiją vartojančių įrenginių techninius reikalavimus (11).

2.1.12 Visa informacija apie energijos efektyvumą, visų pirma susijusi su kainomis, turėtų būti plačiai skleidžiama suinteresuotiems asmenims ir pateikiama tinkama forma. Be to, ši informacija turi apimti ir finansines bei teises priemones, būti skleidžiama informavimo ir reklamos akcijų metu bei plačiai skleisti geriausią praktiką visais lygiais.

2.1.13 Techninio pobūdžio priemonės yra būtinos, tačiau jų nepakanka, kad būtų sumažintas energijos vartojimas pastatuose. Būtina aptarti sąveikas tarp plataus ir nevienalyčio vartotojų rato ir nenutrūkstamos technologijų pažangos tema.

2.1.14 Įgyvendinant „Pažangios energetikos Europai“ programą (2003–2006 m.), buvo pradėta plėtoti iniciatyva EPBD (12). Ja užtikrinamos paslaugos, padedančios lengviau taikyti Direktyvą dėl pastatų energinio naudingumo (2002/91 EB), kuri visiškai įsigaliojo 2006 m. pradžioje. Direktyvoje nurodomos šios visoms valstybėms narėms taikomos priemonės:

- kompleksinio pastatų energinio naudingumo skaičiavimo metodika ir reikalavimai,

(10) „Pasyviai“ vadinami namai, kurių energijos suvartojimas per metus yra mažesnis nei 15 kWh/m².

(11) Remiantis Direktyvos 2003/54/EB 3 straipsnio 6 punktu, galutiniams vartotojams turėtų būti pateikta tam tikra minėta naudinga informacija.

(12) EPBD – direktyva dėl pastatų energinio naudingumo (*European energy performance of buildings directive*).

- ES naujiems pastatams taikomi būtinausi reikalavimai,
- būtinausi reikalavimai esamų didelių pastatų, kuriuos reikia iš esmės renovuoti, energiniam naudingumui,
- pastatų energinis sertifikavimas, privalomas naujiems pastatams arba pastatams, kuriuos reikia iš esmės renovuoti, ir visiems butams, kurių savininkas keisis ⁽¹³⁾,
- pastatuose esančių šildymo katilų ir oro kondicionavimo sistemų reguliarių tikrinimų ir, papildomai, šildymo įrangos, kurios šildymo katilai yra senesni kaip 15 metų, įvertinimas.

2.1.15 Techniniu požiūriu labai svarbu, kad piliečiai suvoktų integruoto požiūrio svarbą. Laikantis tokio požiūrio atsižvelgiama į įvairius veiksniai, tarp kurių galima paminėti:

- termoizoliacijos kokybę,
- šildymo ir oro kondicionavimo įrangos rūšis,
- atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimą,
- pastato orientaciją,
- drėgmę ir pelėsių formavimąsi stabdančias priemones.

2.1.15.1 Apibendrinant galima nurodyti du pagrindinius rodiklius:

- **pastato apvalkalo specifinis energijos poreikis:** šis rodiklis leidžia įvertinti pastato apvalkalo ypatumus. Tai padeda maksimaliai sumažinti šilumos nuostolius žiemos laikotarpiu ir išvengti perkaitimo vasaros metu,
- **bendras pirminės energijos poreikis:** šis rodiklis taip pat padeda įvertinti visų įrenginių, kurie pirminę energiją paverčia būsto patogumais ir kitomis paslaugomis, efektyvumą.

2.1.16 Energijos vartojimo ir išmetamųjų dujinių teršalų, darančių įtaką klimato kaitai, mažinimo tikslų reikia siekti ir įgyvendinant politikos kryptis, kuriomis siekiama:

1. remti termoizoliacines priemones (pasyvi energija) iš esmės gerinant įrenginių technologijas (aktyvi energija),
2. išplėsti energijos taupymui skirtų priemonių įgyvendinimo mastą ir svarbą,
3. integruoti atsinaujinančius energijos šaltinius į labai pažangias mišrias sistemas,
4. orientuotis į naujoviškas sistemas: **pastatų vėsinimas naudojant saulės energiją, mikrohibridinės šilumos ir elektros energijos jėgainės (angl. „Micro Combined Heat and Power“, „MicroCHP“), trigeneracija šilumos siurbliu ir mišrios jėgainės** ⁽¹⁴⁾.

⁽¹³⁾ Pirkimo, pardavimo, nuomos arba paveldėjimo atveju.

⁽¹⁴⁾ **Energijos koncentracijos vidurkis:** saulės kolektoriai – ~ 0,2 kW/m², vėjo jėgainės: – ~ 1-2 kW/m², hidrauliniai įrenginiai – 5 000 kW/m², šiluminiai varikliai – ~ 10 000 kW/m² (šaltinis: Bergamo universitetas, inžinerijos fakultetas).

2.1.17 Bendrijos mokslinių tyrimų ir inovacijų programos atlieka labai svarbų vaidmenį skatinant pastatų energijos efektyvumą ir įgyvendinant technologijų srityje užsibrėžtą tikslą – statyti „intelektuales“ „nulinio energijos suvartojimo“ pastatus, t. y. teigiamos energijos namus, kurie gamina daugiau energijos nei jos suvartoja, kadangi juose naudojami universalūs alternatyvūs energijos šaltiniai: saulės, vėjo ir žemės energija.

2.1.18 Be jau minėtos Konkurencingumo ir inovacijų bendrosios programos, esminį vaidmenį skatinant švarios energijos technologijų plėtojimą atlieka Septintoji mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros bendroji programa, kurioje, įgyvendinant specifinę programą „Bendradarbiavimas“, numatytas specialus teminis prioritetas.

2.1.19 Labai svarbus vaidmuo teikiamas Europos techninei standartizacijai didinant energijos naudojimo efektyvumą pastatuose. Europos Komisija, pavedė Europos standartizacijos komitetui parengti techninius standartus, reikalingus taikant pirmiau minėtą Pastatų energinio naudingumo direktyvą ⁽¹⁵⁾. Atsižvelgiant į šiuos įgaliojimus turi būti nustatyti:

- energijos vartojimo jau esamuose pastatuose darnieji standartai,
- naujų pastatų darnieji standartai,
- vienodi sertifikavimo standartai,
- bendri standartai tikrinimo procedūroms.

2.1.20 Europos standartizacijos komitetas parengė apie 30 standartų ⁽¹⁶⁾. Valstybės narės jau patvirtino norą savanoriškai juos taikyti. Nustačius, kad, savanoriškai taikant standartus, jų nesilaikoma, iškils būtinybė šių standartų taikymą atitinkamomis teisės aktuose numatytais priemonėmis padaryti privalomu.

2.1.21 Bet kuriuo atveju, Europos Komisija turi parengti valstybėms narėms priemones, reikalingas plėtojant kompleksinę ir bendrą pastatų energinio naudingumo skaičiavimo metodiką. Valstybėms narėms nustačius būtiniausius energijos efektyvumo

⁽¹⁵⁾ Žr. 16 išnašą dėl šiuo metu nustatytų UN-CEN/CENELEC standartų: www.cen.eu/cenorm/businessdomains/sectors/utilitiesand_energy/news.asp

⁽¹⁶⁾ EN ISO 6946 Statybiniai komponentai ir elementai, EN 10339 Oro kondicionavimo įranga, EN 10347 Pastatų šildymas ir vėdinimas, EN 10348 Pastatų šildymas, EN 10349 Pastatų šildymas ir vėdinimas, EN 13465 Pastatų vėdinimas, EN 13779 Nėgyvenamųjų pastatų vėdinimas, EN 13789 Šiluminės pastatų charakteristikos, EN ISO 13790 Šiluminės pastatų charakteristikos, EN ISO 10077-1 Langų, durų ir langinių šiluminės charakteristikos, EN ISO 10077-2 Šiluminės langų, durų ir langinių charakteristikos, EN ISO 13370 Šiluminės pastatų charakteristikos, EN ISO 10211-1 Statybinių konstrukcijų šilumos tilteliai, EN ISO 10211-3 Statybinių konstrukcijų šilumos tilteliai, EN ISO 14683 Statybinių konstrukcijų šilumos tilteliai, EN ISO 13788 Higroterminės statybinių komponentų ir dalių charakteristikos, EN ISO 15927-1 Higroterminės pastatų charakteristikos, EN ISO 13786 Pastatų statybinių komponentų šiluminės charakteristikos, EN 10351 Statybinės medžiagos, EN 10355 Sienos ir grindys, EN 410 Statybinis stiklas: šviesos ir saulės energijos pralaidumo charakteristikų nustatymas, EN 673 Statybinis stiklas: šilumos perdavimo o nustatymas (U vertė), EN ISO 7345 Šiluminė izoliacija. Fizikiniai dydžiai ir apibrėžimas.

reikalavimus, jie turi būti nurodomi pastatų energinio naudingumo sertifikate. Tai sunaudojamos energijos efektyvumo etiketė, kokia suteikiama ir buitinei technikai. Tačiau pastatų sertifikatai yra išsamesni ir sudėtingesni. Prie jų pridedamos rekomendacijos apie energijos efektyvumo didinimą pastatuose.

2.1.22 Vykdomi mokslinių tyrimų projektai aiškiai parodė, kad lemiamos reikšmės energijos vartojimui turi ne tik techninė pastatuose esanti įranga, bet ir šiais pastatais besinaudojančių asmenų (kuriems pastatai yra jų gyvenamoji vieta arba darbo vieta dienos metu) energijos taupymui skiriamas dėmesys.

2.1.22.1 Šiuo požiūriu būtina skatinti aukštesnės temperatūros sąlygoms pritaikytą aprangos kultūrą, pavyzdžiui, vasaros metu vengiant dėvėti švarką ar kaklaraištį⁽¹⁷⁾ bei rekomenduoti dėvėti žiemos laikotarpiui pritaikytą aprangą, o tai leistų gyvenamosiose patalpose bei biuruose palaikyti 20–21 °C temperatūrą⁽¹⁸⁾.

2.1.23 Pastato orientacija pagal pasaulio šalis taip pat turi įtakos reikiamam šilumos kiekiui užtikrinti, kad jo gyventojai jaustųsi gerai. Šildymui suvartojamas (vienam gyventojui) energijos kiekis kotedžuose gali svyruoti nuo 1 iki 2,5 (1–3 individualiuose namuose) karto. Tuo tarpu elektros suvartojimo koeficiento skirtumai gali siekti 1–4 arba 5.

2.1.23.1 Atsižvelgiant į pirmiau minėtus teiginius, reikėtų išplėsti šiuo metu galiojančias reglamentavimo priemones jas papildant kai kuriomis rekomendacijomis dėl energijos efektyvumo net tik pastatuose, bet ir gyvenamuosiuose rajonuose.

2.1.24 Piliečiai turi vis geriau suvokti, mokyklose taip pat turi būti diegiama⁽¹⁹⁾, kad jų būstui sunaudojama labai daug pirminės energijos:

- šildymas žiemos laikotarpiu,
- oro kondicionavimas vasaros metu,
- šildymas ir karštas vanduo,
- varomosios energijos šaltinis liftams,
- apšvietimas,
- buitinių elektros prietaisų naudojimas,

o didelę šios suvartojamos energijos dalį galima sutaupyti⁽²⁰⁾. Tam reikia tik šiek tiek dėmesio ir geros valios.

⁽¹⁷⁾ Žr. Japonijos ministro pirmininko sprendimą

⁽¹⁸⁾ Žiemos laikotarpiu Briuselyje esančiame pastate, kuriame naudojami atsinaujinančios energijos šaltiniai (*Greenhouse*), temperatūra neviršija 21°C temperatūros.

⁽¹⁹⁾ Į mokymo programas šalia matavimo vienetų: metras, litras ir kilogramas, turi būti įtrauktas energijos matavimo vienetas džaulis ir elektros galios matavimo vienetas vatas (1 džaulis per sekundę).

⁽²⁰⁾ Tarp įvairių energijos rūšių pigiausia yra **sutaupyta energija!**

2.1.25 Galutiniai vartotojai dažnai turi priimti svarbius investicinius sprendimus, pavyzdžiui, rekonstruojant pastatus arba norint atlikti esminius būsto pakeitimus jo projektavimo ar statybų etape. Sprendimas investuoti į naujas technologijas taip pat turi didelės įtakos energiniam pastatų naudingumui, kadangi jos padeda sutaupyti daug energijos. Galima paminėti:

- izoliaciją gerinančias medžiagas,
- didesnio pralaidumo koeficiento⁽²¹⁾ rėmus (durų ir langų),
- apsaugos nuo saulės priemones, pavyzdžiui, paprastos langinės,
- šildymo sistemos⁽²²⁾ pasirinkimą ir pritaikymą,
- papildomų sistemų įrengimą, pavyzdžiui, fotoelektros sistemos, saulės energiją naudojančios šildymo sistemos, geoterminei šildymas (įrengiant horizontalų ar vertikalų kolektorių)⁽²³⁾,
- drėgmę ir pelėsių formavimąsi stabdančias priemones.

2.1.26 Akivaizdu, kad norint keisti iki šiol taikytą sistemą, reikės rasti naują kultūrinę motyvaciją bei paskatas didesniems sąnaudoms kompensuoti ir siekiant didinti domėjimąsi:

- projektų moksliniais tyrimais,
- statybų metodų naujovėmis,
- kokybiškų medžiagų naudojimu statyboms,
- naujais struktūriniais sprendimais įrengiant saulės energiją naudojančius įrenginius⁽²⁴⁾,
- tinkamesnės vietos fotoelektriniams įrenginiams nustatymu,
- išankstiniu vertinimu numatant įdiegti horizontalų ar vertikalų geoterminei energijos kolektorių.

⁽²¹⁾ Pralaidumo koeficientas vis dažniau prilygsta arba pranoksta pastatų sudedamųjų dalių estetinę vertę.

⁽²²⁾ Kondensacinio katilo efektyvumas yra apie 120 proc., tuo tarpu tradicinio katilo efektyvumas siekia apie 80 proc.

⁽²³⁾ Vertikali geoterminei technologija grindžiama principu, pagal kurį aukščiausia žemės temperatūra yra žemės gilumoje, todėl į tam tikrą gylį vamzdžiais patenkantis vanduo į paviršių pakyla jau labiau įkaitęs ir reikia mažiau energijos norint pasiekti reikiamą būsto šildymo temperatūrą. Horizontali geoterminei technologija leidžia pasinaudoti pastovia, 4–5 metrų gylyje esančia, žemės temperatūra, t. y. pasiekti tokiam gylyje esančiame spiraliniame kolektoriuje aukštesnę, nei aplinkos, temperatūrą. Todėl šilumos skirtumas yra mažesnis. Norint sušildyti vandenį nuo 6 °C iki 30 °C, reikalingas kitoks šilumos kiekis nei jį šildyti nuo 14 °C iki 30 °C temperatūros.

⁽²⁴⁾ Pastatų vėsinimas naudojant saulės energiją: leidžia ne tik naudotis saulės energija, bet ir gaminti gaivų atvėsintą orą sutaupant daug energijos. Šiam procesui naudojamas šilumą absorbuojantis aušinimo įtaisas. Šilumos energijai generuoti naudojami **saulės kolektoriai**, varantys aušinimo įtaisyse, leidžia naudoti. panelius didžiausio saulėtumo laikotarpiu.

2.1.27 Reikėtų atsižvelgti į šias paskatų priemones:

- statybų ploto didinimą,
- viešojo darbų pirkimo sutarčių įsipareigojimų mažinimą,
- statybų leidimų išdavimo tvarkos supaprastinimą,
- neatsižvelgimą į didesnę, nei reikia statant neskaidrią vertikalų struktūrą (siena), susidedančią iš izoliacinių medžiagų, storių,
- kokybės etiketės suteikimą atsižvelgiant į pasiektą taupymo lygį.

2.1.28 Nustatant priemones, kurios bus taikomos siekiant sutaupyti kuo daugiau energijos, būtina atsižvelgti į tai, kad didelė dauguma Europos gyventojų gyvena anksčiau statytuose pastatuose, o naujos statybos pastatai sudaro tik labai mažą procentą.

2.1.29 Nuomojamose pastatuose kyla problemų dėl to, kad energijos efektyvumui didinti skirtų priemonių išlaidas dažniausiai apmoka būsto savininkas (pavyzdžiui, rėmų keitimas, didelio našumo katilas, švarios energijos gamybos įrenginiai), o susijusių sąnaudų mažėjimu naudojasi būsto nuomininkai.

2.1.30 Šią problemą būtų galima spręsti skatinant „trečio-sios šalies finansavimo“ metodą⁽²⁵⁾. Šio metodo tikslas – teikti pirmenybę energijos taupymą pastatuose skatinančioms priemonėms, kurias įgyvendina su kredito įstaigomis susijusios bendrovės, ir per konkretų laikotarpį šias investicijas padengti susidarius skirtumui tarp įgyvendintų priemonių sutaupytų lėšų ir lėšų, kurios per tokį patį laikotarpį vidutiniškai būtų išleistos tokių priemonių neįgyvendinus.

2.1.31 Gerai žinoma taip vadinama energijos paklausos valdymo priemonė (*Demand Side Management DSM*) yra veiksminga finansavimo priemonė, naudojama išsivysčiusiose pramonės šalyse. Šią priemonę reikėtų remti ir plačiau taikyti. Energiją gaminančios ir tiekiančios įmonės investuoja į su jų kompetencija susijusius pastatų rekonstrukcijos energijos vartojimo požiūriu projektus. Lėšos, sutaupytos taikant tokias priemones, padengia patirtas išlaidas.

2.1.32 Akivaizdu, kad, nustačius tinkamą teisinį pagrindą, kuris skatintų energijos tiekėjus investuoti į pastatų, kuriems jie tiekia šilumos energiją, šiluminę rekonstrukciją tokia sistema galėtų būti labai veiksminga.

2.1.33 Kompleksiška energijos taupymo gyvenamuosiuose pastatuose problema panašiai pasireiškia daugelyje ES valstybių narių. Su šios problemos sprendimu susijusios išlaidos ir jos

⁽²⁵⁾ Šis metodas nagrinėtas EEB direktyvos Nr. 93/76 (OL L 237/28, 1993 9 22) 4 straipsnio ES rekomendacijoje. Šiuo konkrečiu atveju kalbama apie techninio ir finansinio pobūdžio sprendimą, kai rengiamas konkursas energetinių paslaugų bendrovėms dėl visapusiško audito, finansavimo, instaliavimo, eksploatacijos, technologinių įrenginių priežiūros paslaugų teikimo. Tai leidžia padengti reikiamas investicijas diegiant naujus įrenginius keliems metams įkeičiant dalį ekonominės vertės, kurią tikimasi pasiekti investavus į energijos taupymą. Žr. priedą.

sudėtingumas neturi daryti neigiamos įtakos galutiniams vartotojams ir piliečiams. Pavyzdžiui, Čekijoje gyvenamųjų namų rekonstrukcijai sugebėta panaudoti dalį sanglaudos politikai skirtų lėšų.

2.1.34 Todėl, labai svarbus uždavinys – vykdyti struktūrinius pokyčius remiantis procedūromis, kuriose atsižvelgiama į energinius rodiklius. Energijos vartojimo ir išmetamų dujinių teršalų mažinimo reikėtų siekti įgyvendinant politiką, kuria:

- remiamos termoizoliacinės priemonės (pasyvi energija) taip pat atliekant būtinus įrangos technologijų patobulinimus (aktyvi energija),
- siekiama išplėsti energijos taupymui skirtų priemonių, įskaitant politiką, kuri numatytų paskatas finansų ir miestų planavimo srityje, įgyvendinimo mastą ir sritį,
- būtų skatinamas mišrių sistemų diegimas, t.y. šalia tradicinių energijos šaltinių plėtojama ir alternatyvi ir švari energija siekiant mažinti iškastinio kuro naudojimą.

2.1.35 Bet kuriuo atveju, kad būtų veiksminga, politika, kuria siekiama pastatų energinio taupumo, be piliečių, turi įtraukti ir įvairių sričių specialistus bei verslininkus:

- specialistus,
- ekologijos ir bioklimato principų miestų planavimo srityje skatintojus,
- projektų vadovus,
- energetikos sektoriaus vadovus,
- energetinių paslaugų bendroves (EPB),
- statybos bendroves,
- nekilnojamo turto bendroves,
- su statybos sektoriumi susijusią apdirbamąją gamybą,
- paslaugų ir aptarnavimo teikėjus.

3. Dabartinė padėtis

3.1 Dabartinė padėtis Europos Sąjungoje

3.1.1 Efektyvaus energijos vartojimo pastatuose klausimas buvo nagrinėjamas daugelyje Bendrijos teisės aktų: 1989 m. direktyvoje dėl Statybos produktų⁽²⁶⁾, 1993 m. direktyvoje dėl išmetamųjų anglies dioksido dujų ribojimo gerinant energijos efektyvumą (SAVE direktyva, taikoma statybų sektoriuje)⁽²⁷⁾, 1993 m. direktyvoje dėl pastato energetinio naudingumo sertifikavimo⁽²⁸⁾, 2002 m. direktyvoje dėl pastatų energinio naudingumo (*Directive on the energy performance of buildings – EPBD*)⁽²⁹⁾, 2005 m. direktyvoje, nustatančioje ekologinio projektavimo

⁽²⁶⁾ Direktyva 89/106/EB.

⁽²⁷⁾ Direktyva 93/76/EEB.

⁽²⁸⁾ Direktyva 93/76/EEB, panaikinta direktyva 2006/32/EB.

⁽²⁹⁾ Direktyva 2002/91/EB.

reikalavimų energiją vartojantiems gaminiais nustatymo sistemą⁽³⁰⁾, 2006 m. direktyvoje dėl galutinio energijos vartojimo efektyvumo ir energetikos paslaugų⁽³¹⁾ bei daugelyje kitų teisėkūros priemonių dėl konkrečių gaminių, pavyzdžiui, direktyvoje dėl karšto vandens katilų⁽³²⁾, dėl raštinės įrangos⁽³³⁾, direktyvoje dėl buitinių prietaisų energijos ir kitų išteklių sunaudojimo parodymo ženklinant gamini bei pateikiant standartinę informaciją apie gamini⁽³⁴⁾, direktyvoje dėl energijos naudojimo efektyvumo reikalavimų buitiniams elektriniams šaldytuvams, šaldikliams ir jų deriniams⁽³⁵⁾, direktyvoje dėl liuminescencinio apšvietimo balastinių įtaisų⁽³⁶⁾. 2002 m. direktyva dėl energetinio pastatų naudingumo (EPBD) konkrečiai skirta naujai statomų ar jau esamų gyvenamųjų ir negyvenamųjų pastatų energinio naudingumo didinimui.

3.1.2 Galutinis šios direktyvos perkėlimo terminas buvo nustatytas 2006 m. sausio 4 d., tačiau dauguma valstybių narių kreipėsi dėl šio termino pratęsimo ir į šį prašymą atsižvelgta⁽³⁷⁾, nors dėl kitų valstybių narių Komisija pradėjo pažeidimo procedūrą, kadangi direktyva nebuvo perkeliama arba perkeliama netinkamai⁽³⁸⁾. Ir vis dėlto, iki 2007 m. pabaigos visose valstybėse narėse turėtų būti nustatyti kriterijai energiniam naudingumo sertifikatui gauti.

3.2 Dabartinė padėtis: pastatų tipologija ir klimato juostos

3.2.1 EESRK mano, kad, siekiant išsamiai išnagrinėti klausimą, kaip galutiniai vartotojai galėtų prisidėti didinant energijos efektyvumą pastatuose, būtina atkreipti dėmesį į kai kurių didžiųjų su šiuo klausimu susijusių ES sektorių ypatumus, visų pirma:

- pastatų fondo tipologiją,
- skirtingas klimato sąlygas.

3.2.2 **Pastatų fondo tipologija.** Naujosiose valstybėse narėse ir penkiose rytų Vokietijos žemėse pastatų fondas pasižymi labai didelėmis, palyginti su ES–15 esančių pastatų potencialu, energijos taupymo galimybėmis.

3.2.2.1 Šių valstybių pastatų fondą iš esmės lėmė miesto planavimo politikos sprendimai, priimti pasibaigus antrajam pasauliniam karui. Iš surenkamų dalių, kurios buvo gaminamos greitos masinės gamybos procese, naudojant vienodus, standartizuotus ir centralizuotus technologinius metodus, buvo statomi dideli daugiaaukščiai pastatai, kuriuose gyvena daug šeimų. Be to, ilgą laiką nebuvo galimybės atlikti šių pastatų fondo priežiūros arba renovacijos darbus⁽³⁹⁾.

⁽³⁰⁾ Direktyva 2005/32/EB.

⁽³¹⁾ Direktyva 2006/32/EB.

⁽³²⁾ Direktyva 92/42/EEB.

⁽³³⁾ Sprendimas 2006/1005/EB.

⁽³⁴⁾ Direktyva 92/75/EEB.

⁽³⁵⁾ Direktyva 96/57/EB.

⁽³⁶⁾ Direktyva 2000/55/EB.

⁽³⁷⁾ Be kitų, žr. Italijos atvejį.

⁽³⁸⁾ Žr. 2007 m. spalio 16 d. Prancūzijai ir Latvijai išsiųstą Motyvuotą nuomonę.

⁽³⁹⁾ Energijos vartojimo ir ekonomikos potencialo apžvalga (*Overview on energy consumption and saving potentials*) – Carsten Petersdorff, Ecofys GmbH, Eupener Strasse 59, 50933 Kiolnas, Vokietija, 2006 m. gegužės mėn.

3.2.2.2 Pavyzdžiui, 2002 m. Rumunijoje užregistruoti 4 819 104 gyvenamieji pastatai. Daugiaaukščių pastatų skaičius siekia 83 799, juose yra 2 984 577 butų, t. y., apie 60 proc. viso dabartinio būstų fondo. Be to, 53 proc. gyvenamųjų pastatų statyti prieš keturiasdešimt metų, 37 proc. – prieš dvidešimt ir tik 10 proc. – prieš mažiau nei dešimt metų.

3.2.2.3 Dideliuose daugiaaukščiuose pastatuose, kurie dažniausiai būdingi buvusio Tarybinio bloko šalims, šilumos energija šildymui, vėdinimui ir karšto vandens šildymui daugeliu atvejų (95 proc.) tiekama naudojant centralizuotas sistemas. 2005 m. dėl tokio pobūdžio pastatų padėties atlikti tyrimai leido nustatyti, kad jų energijos taupymo potencialas siekia 38–40 proc.

3.2.2.4 Tokius didelius energijos nuostolius, viena vertus, lemia galutiniai vartotojai: blogos kokybės medžiagos, nepakankama termoizoliacija, pasenusios, daug energijos sunaudojančios technologijos, nusidėvėję šildymo įrenginiai, daug energijos naudojantis apšvietimas, neekonomiški kurą deginantys įrenginiai, prastos kokybės siurbiai ir t.t. Kita vertus, šie nuostoliai patiriami dėl neveiksmingo energijos valdymo⁽⁴⁰⁾ ir už juos galiausiai tenka mokėti galutiniam vartotojui. Tarp visų esamų galimybių **energijos efektyvumas yra labiausiai prieinamas, mažiausiai taršus ir ekonomiškiausias.**

3.2.3 Klimato juostos

3.2.3.1 Visose didžiosiose šiaurės ir pietų Europos klimato juostose, gyvenamųjų namų sektoriui vidutiniškai suvartojant apie 4 343 kWh per metus⁽⁴¹⁾, daugiausia energijos suvartojama šildymui. Ji sudaro iš viso 21,3 proc. elektros paklausos, nors ši paklause iš esmės susijusi su visomis šiaurės ir vidurio Europos šalimis. 14,5 proc. energijos sunaudojama šaldytuvai ir šaldikliai, 10,8 proc. energijos skiriama apšvietimui.

3.2.3.2 Pietų Europos šalyse (Italijoje, Ispanijoje, Portugalijoje, Slovėnijoje, Maltoje, Graikijoje, Kipre ir pietinėje Prancūzijos dalyje) vienas iš pagrindinių veiksnių, lemiančių didesnę elektros suvartojimą, yra staiga išaugęs mažos galios buitinių oro kondicionierių⁽⁴²⁾ naudojimas (kurių aušinimo galios naudingumo koeficientas yra daugiau nei 12 kW) ir platus šių prietaisų naudojimas vasaros laikotarpiu.

⁽⁴⁰⁾ Atsižvelgiant į naudojamo kuro energiją, bendri energijos nuostoliai gali siekti 35 proc. turint omenyje pačias pažangiausias sistemas ir iki 77 proc. kalbant apie mažiau pažangias sistemas.

⁽⁴¹⁾ Bendras energijos suvartojimas padalintas iš namų ūkių skaičiaus.

⁽⁴²⁾ Dėl šio tipo prietaisų 2002 m. kovo mėn. Europos Komisija priėmė direktyvą (2002/31/EB), kuri turėjo visiškai įsigaliooti nuo 2003 m. birželio mėn., tačiau įsigaliojimo terminas buvo atidėtas iki 2004 m. vasaros laukiant, kol bus pradėta naudoti veiksmingesnius prietaisus. Buvo nustatytas 3,2 buitinių A klasės oro kondicionierių suvartojamos energijos efektyvumo rodiklis. Tačiau pastebima, kad rinkoje jau pasirodė modelių, kurių energijos efektyvumo rodiklis yra aukštesnis ir siekia 4, o pažangiausių modelių rodiklis iki 5,5. Vadinasi, viena vertus, platus A klasės modelių naudojimas jau nėra ambicingas tikslas, kita vertus, taupymo galimybės yra labai didelės turint omenyje tai, kad Europos rinkoje D ir E klasės modeliai, kurių suvartojamos energijos efektyvumo rodiklis yra 2,5, vis dar yra plačiai naudojami.

3.2.3.3 2005 m. buitinių oro kondicionierių, kuriems taikoma direktyva 2002/31/EB, metinis energijos suvartojimas 25 valstybių narių Europos Sąjungoje buvo įvertintas vidutiniškai 7–10 TWh⁽⁴³⁾. Be to, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad Europoje 20 proc. namų ūkių suvartojamos energijos sunaudoja nauja moderni daugialypės terpės įranga, asmeniniai kompiuteriai, spausdintuvai, skaitytuvai, modemai ir nuolat įjungti mobiliųjų telefonų pakrovėjai.

3.3 Keletas palyginimų tarptautiniu mastu

3.3.1 **Japonijoje** suvartojama apie 6 proc. pasaulyje suvartojamos energijos ir jau seniai pradėtos įgyvendinti priemonės, visų pirma transporto ir statybos srityse, siekiant mažinti energijos suvartojimą ir su juo susijusio anglies dvideginio (CO₂) išmetimą atsižvelgiant į tai, kad gyvenamųjų namų sektorius sudaro maždaug 15 proc. viso energijos suvartojimo.

3.3.2 Gyvenamųjų namų sektoriuje sutaupyta pirminė energija, mažesnis CO₂ išmetamas kiekis ir mažesnės su energijos sąnaudomis susijusios išlaidos, kurių pasiekta taikant pastatų energijos efektyvumą didinančias priemones, atitinkamai sudaro 28 proc., 34 proc., ir 41 proc.⁽⁴⁴⁾ Japonijoje taikomi Energijos efektyvumo gyvenamuosiuose pastatuose standartai⁽⁴⁵⁾ buvo persvarstyti 1999 m. ir apima energijos vartojimo efektyvumo ir rekomenduotinus standartus. Šiomis priemonėmis siekiama, kad standartai būtų griežtai taikomi daugiau nei pusėje naujos statybos pastatų.

3.3.3 Japonijos pastatų ir naudojamų elektrinių buitinių prietaisų bendram vertinimo metodui būdingi šie ypatumai:

- pastatų ir elektrinių buitinių prietaisų energijos efektyvumo vertinimas,
- viso pastato energijos efektyvumo vertinimas **statybos metu**, atsižvelgiant į bendrą suvartojamos energijos kiekį ir nurodant, kiek energijos suvartojama oro kondicionavimui, vandens šildymui, apšvietimui ir ventiliacijos įrangai,
- energijos efektyvumo vertinimas oro kondicionavimui, vandens šildymui, apšvietimui ir ventiliacijos įrangai suvartojamos energijos požiūriu jų **eksploatacijos metu**,
- išsamus efektyvumo vertinimas pradėjus naujų gyvenamųjų pastatų eksploataciją, siekiant 2010 m. numatytų energijos taupymo standartų.

⁽⁴³⁾ Žr. 37 išnašą.

⁽⁴⁴⁾ Energy efficiency standard as measured by Japan's „CASBEE“ rating. Šaltinis: From Red Lights to Green Lights: Town Planning Incentives for Green Building presentation to the „Talking and walking sustainability international conference“, February 2007 Auckland. Autorius Matthew D. Paetz, Planning Manager, BA, BPlan (Hons), MNZPL. Bendraautorius Knut Pinto-Delias, Urban Designer, Masters of Urban Design (EIVP, Paris).

⁽⁴⁵⁾ Japonija: 1979 m. birželio 22 d. įstatymas Nr. 49 dėl racionalaus energijos vartojimo.

3.3.4 **JAV**, remiantis Tarptautinio energijos taupymo kodekso (angl. *International Energy Conservation Code (IECC)*⁽⁴⁶⁾) nuostatomis, skirtomis gyvenamųjų pastatų sektoriui, nuo 1987 m.⁽⁴⁷⁾ nustatyti būtiniausi energijos efektyvumo standartai dvylikai buitinės paskirties elektrinių buitinių prietaisų, kurie sudaro daugelio federacinių valstijų energijos kodeksų pagrindą.

3.3.5 Pastatų energijos efektyvumo kontrolė – kiekvienos valstijos, o daugeliu atvejų – netgi atskirų regionų kompetencija, po to, kai 2005 m. buvo priimtas įstatymas dėl energetikos politikos (*Energy Policy Act (EPACT)*), kuriuo komercinės paskirties pastatų savininkai, taikant pagreitinimą mokesčių išskaitymo tvarką, raginami taikyti energijos efektyvumą didinančias sistemas priklausomybei nuo iškastinio kuro mažinti.

3.3.6 Pavyzdinis energijos kodeksas (*Model Energy Code (MEC)*⁽⁴⁸⁾), parengtas devintajame dešimtmetyje remiantis IECC ir nuolat atnaujinamas (paskutinė jo redakcija pateikta 2006 m.), įgyvendinamas kartu su JAV Federalinio Energetikos departamento vykdoma programa dėl pastatų energijos vartojimo kodekso. Šių veiksmų tikslas – skatinti vis veiksmingesnį energijos taupymą ir padėti federalinėms valstybėms priimti ir taikyti kodeksus, kurie yra reguliariai persvarstomi siekiant:

- iš naujo apibrėžti klimato juostas,
- supaprastinti privalomojo pobūdžio reikalavimus,
- panaikinti pasenusias, nereikalingas arba prieštaringas apibrėžtis.

3.3.7 2007 m. pristatytas federalinio įstatymo projektas, pavadintas įstatymu dėl energijos efektyvumo pastatuose (*Energy Efficient Buildings Act*), kuriuo siekiama:

- parengti bandomąją programą, pagal kurią įmonėms ir organizacijoms būtų skiriamos dotacijos, skirtos naujų pastatų statybai arba jau esamų pastatų rekonstrukcijai taikant technologijas, leidžiančias užtikrinti energijos efektyvumą,
- deramai atsižvelgti į mažas pajamas turintiems asmenims skirtų pastatų pasiūlą,

⁽⁴⁶⁾ JAV: Gyvenamųjų namų sektoriaus energijos kodekso atitikimas 2006 m. Tarptautinio energijos taupymo kodekso gyvenamiesiems būstams keliamiems reikalavimams (*Residential energy code compliance – IECC 2006 on the residential requirements of the 2006 International Energy Conservation Code*), <http://www.energycodes.gov/>

⁽⁴⁷⁾ JAV: the National Energy Policy and Conservation Act (NEPCA) 1987 m.

⁽⁴⁸⁾ JAV 63 proc. Valstijų gyvenamiesiems pastatams taiko Pavyzdinį energijos vartojimo kodeksą (*Model Energy Code*) ir 84 proc. iš jų taiko standartą ASHRAE/IES 90.1-2001 komercinės paskirties pastatams – techninis standartas, kurį parengė Amerikos šildymo, šaldymo ir oro kondicionavimo inžinierių asociacija (ASHRAE) ir Šiaurės Amerikos apšvietimo inžinerijos asociacija (*Illuminating Engineering Society of North America – IES/IESNA*). Žr. <http://www.ashrae.org/>, http://www.greenhouse.gov.au/buildings/publications/pubs/international_survey.pdf

— aiškiau apibrėžti sąvoką „efektyviai energiją vartojantis pastatas“, t. y. pastatas, kurį pastačius arba rekonstravus įrengtos šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo sistemos, kurių galimumas yra didesnis ar mažesnis nei *Energy Star* nustatyti standartai arba, kai šių standartų nesilaikoma, naudojama federalinėje energijos valdymo programoje nurodyta šildymo, vėdinimo ir oro kondicionavimo įranga.

3.3.8 Pasak JAV Federalinio Energetikos departamento, naujų, patogių ir energijos požiūriu efektyvesnių pastatų statyba leistų 50 proc. sumažinti oro kondicionavimo ir šildymo sąnaudas, o priemonės, skirtos energijos efektyvumo pastatuose kodeksui taikyti, leistų sukurti naujų darbo vietų statybos, renovacijos ir inžinerijos sektoriuose.

4. Bendrosios pastabos

4.1 Komitetas ne kartą pabrėžė, kad būtina siekti didelės ir tvarios energijos ekonomijos kuriant mažai energijos naudojančius procesus, gaminius ir paslaugas bei atkreipė dėmesį į tai, kad, norint sumažinti suvartojamą energiją išlaikant tokią pačią gyvenimo kokybę, būtina keisti elgesio įpročius.

4.2 Komitetas pripažįsta, kad energijos efektyvumo didinimas padeda daug geriau užtikrinti reikiamą klimato apsaugą, laikytis Kiote prisiimtų ES įsipareigojimų dėl išmetamų teršalų mažinimo. Komitetas tai pat rekomenduoja ir toliau dėti daug pastangų informuojant vartotojus.

4.3 Komitetas mano, kad, siekiant užtikrinti sąlygas taupyti energiją pastatuose, būtų tikslinga atlikti išsamų tyrimą nustatant kliūtis, kurios trukdo visiškai įgyvendinti Pastatų energinio naudingumo direktyvą ir, bet kuriuo atveju, numatyti maždaug dešimties metų pereinamąjį laikotarpį, kuriam pasibaigus esamų pastatų, kurie patenka į šios direktyvos taikymo sritį, sertifikavimas būtų privalomas.

4.4 Jau 2001 m. Komitetas savo nuomonėje dėl Pastatų energinio naudingumo direktyvos, pritardamas Komisijos veiksams ir siekiui sukurti bendrą metodologiją nuolat atliekant energijos balansą ir stebėseną, be kita ko pabrėžė, jog **būtina užtikrinti, kad valstybėms narėms nebūtų sukurti nepakeliami tarptautinės konkurencijos suvaržymai, o pastatų savininkams ar nuomininkams netektų mokėti pernelyg didelių ir jų galimybių neatitinkančių mokesčių, kadangi tai gali sumažinti direktyvoje numatytus tikslus ir paskatinti Europos piliečius atsisakyti vieningos Europos idėjos** ⁽⁴⁹⁾.

4.5 EESRK manymu, svarbu, kad išplečiant direktyvos dėl Pastatų energinio naudingumo taikymo sritį būtų užtikrinta, jog į ją bus įtrauktos nuostatos dėl pastato gyvavimo ciklo analizės. Šios nuostatos leistų parodyti, koks yra šio ciklo poveikis anglies

apykaitos ciklui ir padėtų vartotojams ir reglamentavimo priemonės kuriančioms institucijoms susidaryti aiškesnę nuomonę apie išskiriamo anglies dvideginio ir pastato statyboje naudojamų medžiagų poveikį.

4.5.1 Kadangi bet koks šios srities Bendrijos reglamentavimo priemonių išplėtimas darys poveikį rinkai ir galutiniams vartotojams – būsto savininkams ir nuomininkams – tenkančioms išlaidoms, bet kuriuo atveju turi būti atliktas išsamus šių priemonių vertinimas.

4.5.2 Reikėtų taip pat užtikrinti, kad termoizoliacijai gerinti pasirinktos priemonės sudarytų sąlygas pakankamai oro ir vandens garų cirkuliacijai, stabdytų drėgmę ir tikrai nepakenktų pastatui, pavyzdžiui, nepaskatintų pelėsių atsiradimo.

4.6 Komitetas jau yra atkreipęs dėmesį į tai ⁽⁵⁰⁾, kad priemonės, įgyvendinamos didinant energijos efektyvumą, labai skiriasi atsižvelgiant į vietos sąlygas ir iki šiol taikytas priemonės, kurių poveikis vidaus rinkai, vis dėlto, atrodo ribotas. Taip pat svarbu, kad ES lygiu ir laikantis subsidiarumo principo, taikomų papildomų priemonių papildoma nauda būtų akivaizdi.

4.7 Reikėtų, kad sertifikavimo procesas būtų vykdomas kartu įgyvendinant viešas informavimo programas, kad būtų užtikrintos vienodos galimybės diegti energijos efektyvumą didinančias priemones, visų pirma gyvenamuosiuose pastatuose, kurie pastatyti arba valdomi vykdam socialinę politiką.

4.8 Reguliari kvalifikuotų darbuotojų atliekama katilų ir centralizuotų oro kondicionavimo ir kitų įrenginių, skirtų alternatyviems energijos šaltiniams, priežiūra leidžia užtikrinti, kad šių prietaisų suderinimas atitiktų numatytas specifikacijas ir tokiu būdu būtų garantuotas optimalus jų pajėgumas.

4.9 Remiantis kai kuriose valstybėse narėse jau sukaupta gera praktika ir atsižvelgiant į ankstesniais metais įgyvendinant svarbias Bendrijos politikos kryptis pasiektus rezultatus, Komitetas toliau nurodo kai kurias priemones, kurios galėtų būti naudingos skatinant apskritai taupyti energiją, o ypač pastatuose:

- teikti nemokamas konsultacijas energijos vartojimo klausimais,
- skirti mokesčių kreditus ir (arba) asignavimus, kurie leistų atlikti energijos auditą,
- nustatyti mokesčių lengvatas šildymui skirtam kurui, elektros energijai ir varomosios energijos šaltiniams,
- numatyti mokesčių lengvatas energijos ir aplinkos požiūriu pažangių veiksmingų technologijų įsigijimui,

⁽⁵⁰⁾ 2004 m. sausio 23 m. nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl galutinio energijos suvartojimo ir energetinių paslaugų energijos efektyvumo. Pranešėja Ulla Sirkeinen.

⁽⁴⁹⁾ EESRK nuomonė CESE 1312/2001, 2002 2 8, OL C 36/2002.

- skirti lengvatines paskolas išigyjant energetiniu požiūriu veiksmingus prietaisus ir įrangą (pavyzdžiui, kondensacinius katilus, individualius termostatus ir pan.),
- teikti paskolas lengvatinėmis sąlygomis priemonėms, kurias įgyvendina Energijos paslaugų bendrovės (EPB),
- numatyti paramą arba mokesčių lengvatas investicijoms į mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinę veiklą siekiant skatinti naujas technologijas pastatų energijos efektyvumo srityje,
- teikti paramą mažas pajamas turinčioms šeimoms ir pensininkams energijos efektyvumui pastatuose gerinti,
- teikti ilgalaikes bei lengvatines paskolas pastatų energijos efektyvumui didinti.

4.10 Komitetas mano, jog galutiniams vartotojams labai svarbu, kad informacijos pateikimo ir finansavimo klausimai būtų aptariami tiesiogiai, ieškant naujoviškų metodų: **būtina, kad būsto savininkai ir nuomininkai nesuprastų šių naujų Bendrijos nustatytų priemonių kaip dar vieno mokesčio pirmos svarbos turtui, t. y. būstui.**

2008 m. vasario 14 d., Briuselis

4.11 Kioto protokolo išsipareigojimų laikymasis ir energijos taupymas neturėtų būti laikomi didesnių išlaidų, kurias patiria energiją gaminanti pramonė, perkėlimu galutiniams vartotojams ir piliečiams.

4.12 Komitetas mano, kad siekiant, kai įmanoma, sumažinti būsto savininkams tenkančią naštą, būtų galima atlikti viso pastato sertifikavimą pasirenkant keletą butų, kurių sertifikavimas bus pritaikytas kitiems pastate esantiems butams.

4.13 Komisijos pasiūlymas sukurti su nacionaliniais tinklalapiais susietą tinklalapį galėtų būti naudingas siekiant įveikti teisinės, institucinės, organizacinės ir techninės kliūtis, kurios trukdo užtikrinti galutiniams vartotojams geras prieigos prie šio tinklalapio galimybes.

4.14 Komitetas mano, kad svarbu savo pastatų efektyviu valdymu energijos požiūriu rodyti gerą pavyzdį. Komitetas pastebėjo puikų pavyzdį – kaimynystėje įsikūrusį „Atsinaujinančios energijos namą“, kur esamame pastate buvo nedidelėmis sąnaudomis pasiekta didelio pagerėjimo. Komiteto pastatuose, taip pat dėl EMAS sertifikavimo jau pasiekta pažangos. Komitetas prašo administracijos parengti ataskaitą įvertinant iki šiol padarytą pažangą ir numatant, ką būtų galima pagerinti ateityje.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Galimo teigiamo ir neigiamo išaugusių su aplinkos ir energijos politika susijusių reikalavimų poveikio Europos pramonės konkurencingumui

(2008/C 162/14)

2007 m. rugsėjo 20 d. Tarybai pirmininkausianti Slovėnija kreipėsi į Komitetą ir paprašė parengti tiriamąją nuomonę dėl

Galimo teigiamo ir neigiamo išaugusių su aplinkos ir energijos politika susijusių reikalavimų poveikio Europos pramonės konkurencingumui

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. sausio 23 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Gerd Wolf.

442-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. vasario 13–14 d. (vasario 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 128 nariams balsavus už ir 1 susilaikius.

Turinys

1. Santrauka ir išvados
2. Dabartinė padėtis ir bendrosios pastabos
3. Specialiosios pastabos: tyrimai ir išvados
4. Atskiros pastabos ir rekomendacijos

1. Santrauka ir išvados

1.1 Šioje nuomonėje Komitetas daugiausia dėmesio skyrė energetikos politikos ir klimato kaitos temoms. Nagrinėjamas klausimas, kas lemia privalumus ir trūkumus ES konkurencingumui, gerokai sumažinus energijos suvartojimą ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą. Šiame dokumente visų pirma nagrinėjami ekonominiai aspektai.

1.2 Atsižvelgiant į tai, kad konkurencingumas, ekonominis pajėgumas, darbo vietos ir socialinė piliečių gerovė yra glaudžiai tarpusavyje susiję ir priklauso vienas nuo kito, nagrinėjamas klausimas yra labai svarbus ir socialinei Europos ateičiai.

1.3 Komitetas daro išvadą, kad su tuo susijusiuose iššūkiuose slypi ir galimybė Europoje sukelti inovacijų ir investicijų bangą, taigi, ir sustiprinti Europos ekonomiką ir (visuotinį) Europos pramonės konkurencingumą. Jei tai pavyktų, privalumų, taip pat ir susijusių su poveikiu užimtumui ir Europos socialinio modelio stiprinimu, būtų daugiau.

1.4 Siekiant šio tikslo būtina imtis tinkamų politinių priemonių energetikos, ekonomikos ir mokslinių tyrimų srityse, pasinaudoti teisingais principais ir vengti pernelyg didelio reglamentavimo. Kitaip kyla pavojus, kad trūkumai – pernelyg didelis pernelyg brangios energijos vartojimas, ekonomikos konkurencingumo praradimas, gamybos perkėlimo poveikis, grėsmė Europos socialiniam modeliui – nusvers privalumus ir lems krizes. Energija prieinama kaina yra gyvybiškai svarbi šiuolaikinėms pramoninėms ir paslaugų visuomenėms su visais jų socialiniais ir kultūriniais laimėjimais. Todėl negalima leisti, kad energijos išlaidos – viršijant tai, kas neišvengiama dėl klimato apsaugos ir išteklių stygiaus – dar labiau padidėtų dėl papildomų valstybės priemonių.

1.5 Pagrindinis energetikos ir klimato politikos tikslams ir instrumentams taikomas principas turėtų būti kuo didesnis ekonomiškumas. Tik taip bus sumažintos ekonominės sąnaudos ir socialinė piliečių našta. Klimato apsaugos atveju, kriterijumi reikėtų laikyti išlaidas, susidariusias siekiant išvengti nustatyto išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (pvz., anglies dvideginio) kiekio. Kalbant apie energijos suvartojimą arba tiekimo patikimumą, kriterijumi reikėtų laikyti efektyvų energijos vartojimą. (Kiekvienu atveju labai svarbu tinkamai nustatyti šiuos dydžius). Todėl nustatant Europos energetikos ir klimato politikos instrumentus, daugiausia dėmesio reikėtų skirti ekonomiškoms energijos efektyvumo priemonėms ir ekonomiškų ir tvarių energijos technologijų įdiegimui.

1.6 Pagrindinis Europos politinių priemonių akcentas turėtų būti klimato ir energetikos politika, skatinanti viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimą, kuriame visų valstybių narių ekonominės, geografinės ir su išteklių susijusios stipriosios pusės būtų kuo geriau panaudojamos ir susiejamos. Pavyzdžiui, Europoje atsinaujinančios energijos naudojimo technologijos turėtų būti diegiamos ten, kur tam yra geriausios sąlygos, ypač klimato, įskaitant ir tinkamą perdavimo kelią, o ne tose teritorijose, kur daugiausiai remiama nacionaliniu lygiu. Be to, būtina siekti visuotinio bendradarbiavimo kuriant ir diegiant energiją tausojančias ir padedančias išvengti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo technologijas.

1.7 Nepaisant klimato klausimo sprendimo skubos, būtinų energijos aprūpinimo bei energijos vartojimo pasikeitimų ir restruktūrizacijos tempas neturėtų kelti pernelyg didelių reikalavimų ekonomikos ir visuomenės gebėjimams prisitaikyti. Kriterijai apima atsipirkimo laikotarpį, mokymo laiką, pažangių technologijų kūrimo etapus ir, visų pirma, socialiai priimtinus pakeitimus, mokymo priemones ir kitokius visuomeninius pokyčius. Mokslinių tyrimų ir vystymo įnašas šiuo atveju turi atlikti labai svarbų vaidmenį.

1.8 Taikant „nuo atskiros prie bendros“ metodą, būtina skatinti visų suinteresuotųjų rodomą iniciatyvą ir sudaryti sąlygas techninių ir ekonominių sprendimų įvairovei, plėtimui ir lankstumui bei juos skatinti. Tik esant įvairovei ir tarpusavyje konkuruojant įvairiems sprendimams, inovacijoms ir metodams atsiranda

reikalingas atsparumas pavienėms krizėms ir sukuriama ypatingai našios technologijos. Atitinkamai reikalingas plataus masto energijos šaltinių derinimas, pernelyg anksti neatmetant nei vienos naudingos technologijos ⁽¹⁾.

1.9 Nustatant energijos politikos tikslus, reglamentavimą ir instrumentus reikėtų atsižvelgti į techninių galimybių ribas bei stengtis išvengti pernelyg didelio reguliavimo ir prieštaravimų sukeliančio dubliavimo. Dėl dubliavimo netinkamai paskirstomos lėšos, taigi, bereikalingai išauga sąnaudos, kurios kenkia gerovei ir konkurencingumui. Šie tikslai ir instrumentai turi pasižymėti ilgalaikiu patikimumu, nes jais bus remiamasi vykdant itin daug kainuojančias investicijas ir kuriant naujoves, kurias tik pakankamai ilgai naudojant bus gaunama ekonominė nauda, taigi, sukuriama darbo vietos bei gerovė.

1.10 Visada, kai tik įmanoma, pirmenybę reikėtų teikti rinkos ekonominiams paskatoms, pvz., prasmingai apibrėžtam emisijų leidimų skirstymui, o ne išsamiam reglamentavimui. Kaip ir anksčiau, energija prieinama kaina yra svarbiausia visuotinio konkurencingumo, pagrindinių socialinių paslaugų bei naujoms investicijoms ir MTP išlaidoms reikalingo Europos pramonės kapitalo formavimo sąlyga.

1.11 Be to, reikalingi gerokai stipresni ir platesni klimatui žalos nedarantių ir išteklius tausojančių energijos technologijų moksliniai tyrimai ir vystymas, derinant juos su šiam tikslui reikalingų inžinierių, mokslininkų ir technikų rengimu. Būtina toliau atkakliai tobulinti novatorišką atsinaujinančios energijos naudojimo metodus, kurie dar toli gražu nėra ekonomiškai, ir nereikėtų jų per anksti įstumti į rinką naudojant dideles paramos išlaidas (arba nustatant privalomas pirkimo kainas). Šias lėšas reikėtų veikiau investuoti į intensyvesnius tvarių ir padedančių išvengti anglies dvideginio išmetimo energijos technologijų mokslinius tyrimus ir vystymą, kol jas bus galima realiai diegti rinkoje. Todėl nustatant visas priemones daugiausia dėmesio turi būti skiriama energiją tausojančių, klimatui žalos nedarantių ir konkurencingų energijos technologijų novatoriškam kūrimui ir veiksmingam naudojimui.

1.12 Labai svarbu, kad egzistuojant visuotiniai ir svarbioms šiltnamio efektą sukeliančias dujas išmetančioms įmonėms privalomi klimato apsaugos tikslai, siekiant sukurti visiems vienodas sąlygas. Tik taip galima išvengti, kad aukštesnės energijos kainos ES nelems nepalankaus visuotinio konkurencijos iškraipymo, pradedant laipsniška energijai imlių pramonės šakų perkėlimu tuo pat metu nė kiek nepasitaraujant klimato apsaugai („anglies nutekėjimas“). Komitetas remia visų Europos suinteresuotųjų subjektų pastangas siekiant šių tikslų (pvz., konferencija Balyje). Kol šie tikslai nepasiekti, reikėtų vengti konkurenciją iškreipiančios naštos šioms pramonės šakoms. Be šių pramonės šakų Europa negalės ilgai išlikti konkurencinga.

⁽¹⁾ Nepakenkiant atskirų valstybių sprendimams dėl branduolinės energijos.

2. Dabartinė padėtis ir bendrosios pastabos

2.1 **Energijos svarba.** Energiją naudojančių pramoninių procesų, mašinų ir transporto priemonių kūrimas ir intensyvus jų naudojimas buvo vienas esminių veiksnių, lėmusių dabartinį mūsų gyvenimo lygį. Energija išlaisvino žmones nuo sunkaus fizinio darbo, gerokai padidino jų darbo našumą, sukūrė šilumą ir šviesą, iš esmės pakeitė žemės ūkį ir užtikrino iki tol neregėtą judumą ir komunikaciją. Energija tapo šiuolaikinės socialinės ekonomikos gyvybės eliksyras ir visų pagrindinių paslaugų būtina sąlyga.

2.2 **Problema.** Prognozuojama, kad dėl gyventojų skaičiaus augimo ir daugelio šalių vystymosi poreikių, iki 2060 m. energijos poreikis pasaulyje gali padvigubėti (ar netgi patrigubėti). Kaip žinoma, tai susiję su dviem sunkumus keliančiais reiškiniais, raginančiais imtis politinių veiksmų, norint sėkmingai spręsti rimtus konfliktus ir ekonomines krizes: **išteklų išekvojimu ir aplinkos apsauga.** Nors šiame kontekste pagrindine aplinkai kylančia grėsme laikomas antropogeninis poveikis klimato kaitai (šiltnamio efektą sukeliančios dujos (ŠESD), ypač CO₂, metanas ir azoto suboksidas), tačiau būtina atsižvelgti ir į visų priemonių poveikį biologinei įvairovei, sveikatai ir į tvarų išteklių ir atliekų tvarkymą.

2.3 **Europos Vadovų Taryba.** 2007 m. Europos Vadovų Tarybos pavasario susitikimo išvadoje buvo pabrėžti šie prioritetai, susiję su energetikos politika:

- energijos tiekimo patikimumo didinimas,
- Europos ekonomikos konkurencingumo išsaugojimas ir energija priimtina kaina,
- ekologiškumo skatinimas ir kova su klimato kaita.

2.3.1 Šiais klausimais Komitetas priėmė svarbias orientacines nuomones, išvardytas priede ⁽²⁾.

2.4 **ES pirmininkaujančios Slovėnijos prašymas.** Slovėnijos ekonomikos ministro A. Vizjak laišku Komitetui buvo pranešta, kad ES pirmininkaujančios Slovėnijos prioritetai pramonės politikos srityje apima ypatingai energiją tausojančią ir kiek galima mažiau šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetančią Europos ekonomiką. Siekiant šio tikslo, būtinos paskatos inovacijoms ir aplinkai nekenkiančių technologijų, produktų ir paslaugų naudojimui. Jau rengiamas atitinkamas tvarios pramonės politikos veiksmų planas. 2008 m. pavasario Europos Vadovų Taryba nagrinės šį klausimą. Šiuo tikslu Komiteto buvo prašoma pateikti pastabas dėl *galimo teigiamo ir neigiamo išaugusių su aplinkos ir energijos politika susijusių reikalavimų poveikio Europos pramonės konkurencingumui.*

⁽²⁾ Šiuo aspektu svarbios pastarųjų ketverių metų Komiteto nuomonės išvardytos priede.

2.5 Konkurencingumas, ekonominis pajėgumas ir socialinė gerovė. Naujausiuose Pramonės permainų konsultacinės komisijos ⁽³⁾ ir Komiteto leidiniuose ⁽⁴⁾ (pvz., „58 konkrečios priemonės, užtikrinančios Lisabonos strategijos sėkmę“) aiškiai matyti glaudi sąsaja tarp konkurencingumo, ekonominio pajėgumo ir būtinoms socialinėms paslaugoms reikalingos veiksmų laisvės. Todėl šioje nuomonėje Komitetas daugiausia dėmesio skiria su tuo susijusiems ekonominiams prašymo aspektams ⁽⁵⁾.

2.6 Pramonės valstybės. Labai išsivysčiusioms pramonės valstybėms šiame kontekste tenka didelė atsakomybė. Viena vertus, ji grindžiama gerokai didesniu šioms šalims tenkančiu išmetamų dujų kiekiu nei kitoms valstybėms, kita vertus, tuo, kad jos vis dar pirmauja naujų technologijų kūrimo srityje. Naujos technologijos padeda tausoti energiją, siekti didesnio energijos efektyvumo, naudoti aplinkos neteršiančius (arba mažai teršiančius) energijos šaltinius ⁽⁶⁾ ir kurti tam tinkamus technologinius procesus. Tokiais atvejais, atsiradus įtampai tarp būtinybės, norų ir ekonominės realybės būtina priimti teisingą sprendimą ir su nusistatymu ryžtingai siekti tikslo.

2.7 Išlaidos ⁽⁷⁾. Tačiau klimatui žalos nedarančių energijos rūšių naudojimas privačiam vartojimui ir pramonės procesams (daugeliu atvejų) yra susijęs su gerokai didesnėmis išlaidomis ⁽⁸⁾. Kaip pavyzdžius galima paminėti vėjo ir saulės energiją ⁽⁹⁾ (vien Vokietijoje 2007 m. išleista 4 mlrd. eurų vartotojų finansuojamam atsinaujinančios energijos naudojimui ⁽¹⁰⁾) arba vis dar tobulinamas anglis naudojančias jėgaines, kuriose taikomos CO2 nusodinimo ir kaupimo technologijos. Šiluminiais siurbliams arba transporto priemonėms, naudojančioms mažiau arba iš viso CO2 neišmetančius degalus, taip pat reikalingos sudėtingesnės ir brangesnės technologijos.

2.8 Pavojai. Kol šioms didelėms išlaidoms nėra priešpastoma sumažinto išteklių vartojimo nauda ir kol konkuruojančios ne Europos ekonomikos neatlygina panašių išlaidų, tol Europos konkurencingumui teks didelė našta. „Europa gali būti pavyzdžiu kovojant su klimato kaita, tačiau Europa negali toleruoti nesąžiningos konkurencijos su valstybėmis, kurios nesiima jokių ekologinių apribojimų“ ⁽¹¹⁾. Vien išlaidos žmogiškiesiems ištekliams (atlyginimai,

socialinės išmokos) Europoje yra daug didesnės, palyginti su kylančių ekonomikų šalimis, pvz., Kinija ir Indija. Jau vien dėl jų kyla labai dideli reikalavimai Europos konkurencingumui. Todėl bet kuris kitas, vienašališkas, klimato apsaugos tikslų nulemtas našumo išlaidų padidėjimas labai apsunkina padėtį ir kelia didelį pavojų.

2.9 Galimybės. Tačiau, jei dauguma ne Europos valstybių, pvz., Kinija, Indija ir JAV imtųsi panašių klimato apsaugos priemonių, netgi atsirastų galimybė eksportuoti Europoje sukurtas aplinką tausojančias energijos technologijas ir taip ne tik padėti Europos ekonomikai, bet ir prisidėti prie visuotinio vartojimo ir CO2 išmetimo mažinimo. Be to, Europos patirtis rodo, kad krizines situacijas dažnai seka didesnis pasirengimas inovacijoms bei naujų, su augimu ir pagyvėjimu susijusių technologijų kūrimas ir diegimas (tačiau iki šiol tai susiję ir su didesniu energijos sunaudojimu!). Todėl visose Europos priemonėse daugiausia dėmesio turi būti skiriama energiją tausojančių, klimatui žalos nedarančių ir konkurencingų energijos technologijų novatoriškam kūrimui ir veiksmingam naudojimui. Tuo pačiu metu išorės politikos srityje turėtų būti ir ateityje dedamos pastangos sudaryti atitinkamus susitarimus pasaulio mastu. Balio konferencijos rezultatai rodo, kad bent jau dėl to deramasi (žr. 2.11 punktą).

2.10 Problemos. Jei šie susitarimai nebus sėkmingi, susidursime su rimtomis problemomis. Pirmiausia pramonės šakos, kurių gamybos išlaidos labai priklauso nuo energijos ir CO2 išlaidų, taps nekonkurencingomis pasaulio rinkoje, bus sustabdyta gamyba Europoje ir perkelta į šalis, kuriose išlaidos energijai yra mažesnės ir nėra su CO2 išmetimu susijusių išlaidų. Tam tikruose pramonės sektoriuose, pavyzdžiui, aliuminio ir cemento pramonės ⁽¹²⁾, toks procesas jau vyksta. Komisijai, besiremiančiai poveikio įvertinimu, minėtos problemos yra gerai žinomos ⁽¹³⁾; tačiau, Komiteto nuomone, reikia kuo greičiau rasti gerą sprendimą, kad būtų galima išvengti ekonominių nuostolių. Bus ne tik perkeltos esamos pramonės šakos, bet ir būsimos tarptautinio kapitalo investicijos naujiems įrenginiams bus nukreiptos ne į Europą, o į regionus, kuriuose mažesnės energijos ir su CO2 išmetimu susijusios išlaidos.

2.10.1 Perkėlimas ir „nutekėjimas“. Be to, toks gamybos perkėlimas reikštų, kad nors ES būtų išmetama mažiau CO2, tačiau pasauliniu mastu CO2 į atmosferą būtų išmetama tiek pat, o gal net ir daugiau. Jei perkėlus gamybą į kitą šalį, taikomos pigesnės technologijos, kurios Europoje naudojamos dabar arba planuojama naudoti ateityje, paprastai išmetama netgi daugiau šiltnamio efektą sukeliančių dujų (išskyrus vandens energiją, pvz. Norvegijoje). Be to, reikia pridėti ir su transporto priemonėmis susijusių CO2 išmetimo padidėjimą.

⁽³⁾ Pramonės permainų konsultacinės komisijos nuomonė savo iniciatyva dėl Europos Sąjungos aplinkos taisyklių poveikio pramonės permainoms, CESE 969/2007, pranešėjai Antonello Pezzini ir p. Novicki.

⁽⁴⁾ CESE-2007-09, įvadas, Mario Sepi.

⁽⁵⁾ Kai kurie su šia nuomone susiję svarbūs socialiniai aspektai bus nagrinėjami būsimoje nuomonėje savo iniciatyva „Energetikos ir transporto srities vystymosi socialinis poveikis“.

⁽⁶⁾ Čia taip pat esama nepasitenkinimo, kaip pvz., neseniai išreikštose viltyse dėl biodegalų, žr. TEN/286.

⁽⁷⁾ Žr. 2008 m. sausio 23 d. Europos Komisijos ES klimato pakto išlaidų įvertinimą: 0,45 proc. BVP arba 60 mlrd. per metus, t.y. apie 3 eurus kiekvienam piliečiui per savaitę (daugiau nei 600 eurų keturių asmenų šeimai per metus).

⁽⁸⁾ Išskyrus vandens ir branduolinę energiją.

⁽⁹⁾ Dėl saugojimo technologijų, kurių pririktų esant didesnei pasiūlai, išlaidos dar labiau padidėtų.

⁽¹⁰⁾ Taip pat sukurtoms darbo vietoms.

⁽¹¹⁾ Prezidento N. Sarkozy kalba 2007 m. lapkričio 13 d. Europos Parlamente, Strasbūre.

⁽¹²⁾ Žr. CCMI/040, Europos cemento pramonės vystymas.

⁽¹³⁾ „Commission eyes end to free pollution credits“, EurActiv, 2008 01 10, <http://www.euractiv.com/en/climate-change/commission-eyes-free-pollution-credits/article-169434>

2.10.2 Energijos vartojimo intensyvumas ekonomikoje. Tokiu atveju Europos ekonomika prarastų svarbias pramonės šakas ir darbo vietas, visiškai nepasitarnaudama klimato apsaugai. Tuo pat metu ES, konkuruodama dėl *ekonominio* energijos efektyvumo, t. y. vadinamojo energijos intensyvumo (energijos sunaudojimas/bendrasis socialinis produktas) kuriam laikui ⁽¹⁴⁾ galbūt net pasiektų (tariamų) gerų rezultatų, nes energijai imlios pramonės šakos persikėlė į kitas šalis.

2.10.3 Paslaugų sektorius.

Net ir paslaugų sektorius, apimantis didelę dalį Europos ekonominio pajėgumo, gali nuolat klestėti tik Europos pramonės konkurencingumo sąlygomis, – taigi pasauliniu mastu taip pat yra veikiamas pernelyg didelių energijos kainų. 2.11

Visuotiniai susitarimai. Privalomi ir suderinti visuotiniai susitarimai sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą ne vien tik dėl klimato apsaugos turi būti visų tarptautiniu mastu dedamų pastangų prioritetas – pastebimo poveikio galima tikėtis tik tada, kai ir kitos svarbios CO₂ išmetančios šalys, pvz., Kinija, Indija ir JAV imsis apsaugos priemonių. Todėl Komitetas pritaria visoms Bendrijos, valstybių narių ir organizacijų, tarp jų G8, JT, UNESCO, ESBO, TEA ir kt., pastangoms šioje srityje, pvz., neseniai įvykusiai konferencijai Balyje. 3.

Specialiosios pastabos: tyrimai ir išvados 3.1

Energetikos ir klimato kaitos politika. Sėkminga energetikos ir klimato kaitos politika turi užtikrinti reikšmingą energijos suvartojimo ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų sumažėjimą bei paruošti visuomenę ir visus suinteresuotuosius subjektus reikalingiems pokyčiams (pvz., architektus, investuotojus, mokytojus, mokinius, piliečius, vartotojus ir kt., nes tai liečia visus – nuo vieno grandinės galo iki kito). Tačiau šis pasikeitimų procesas turi būti organizuojamas taip, kad nenukentėtų visuotinis Europos ekonomikos konkurencingumas ir nebūtų pažeista 2.3 punkto tikslų pusiausvyra. Tai sukuria iššūkius ir galimybes. 3.2

Iššūkis. Tiek dėl pasikeitusios visuotinės energijos paklausos, tiek dėl pastarojo laiko Europos energetikos ir klimato politikos, gerokai pabrango energija ir jos produktai. Norint skirti vienodą dėmesį visiems trimis 2.3 punkte išvardytiems tikslams ir siekiant uždirbti būsimoms investicijoms į novatoriškas technologijas reikalingą kapitalą, Europos ekonomika – nepaisant didėjančio pasaulinio poreikio ir užtikrinant reikalingą klimato apsaugą – turi turėti galimybę naudoti kuo pigesnę energiją. Todėl negalima leisti, kad energijos kaina – viršijant tai, kas neišvengiama dėl klimato apsaugos ir išteklių stygiaus – dar labiau pabrangtų dėl papildomų valstybės priemonių. Priimant sprendimą dėl privalomų individualiai vykdomų priemonių ir jų poveikio gali atsirasti interesų skirtumas tarp energijos tiekėjų ir energijos vartotojų.

⁽¹⁴⁾ Tol, kol neišryškės bendroji recesija.

3.3 Paskatos ir prekyba taršos leidimais. Šiuo atveju reikia sukurti pakankamas rinkos ekonomikos paskatas, norint investicijų ciklo metu – reikalui esant, net ir didesnėmis investicinėmis išlaidomis – įdiegti efektyviau energiją naudojančias technologijas. Jei, neatsižvelgiant į jų ekonomiškumą, tokių investicijų nėra, būtina išanalizuoti ir pašalinti jų kliūtis. Nes investicijos į didesnę energijos efektyvumą (taip pat žr. 4.4 punktą) dažniausiai lemia mažiausias išlaidas, susijusias su siekiu išvengti CO₂ išmetimo. Iš principo, prekyba taršos leidimais galėtų būti viena tokių rinkos priemonių. Tačiau būtina gerokai patobulinti šiuo metu taikomus metodus (taip pat žr. 4.3 punktą), taikomus siekiant mažiausiomis išlaidomis sumažinti nustatyto CO₂ kiekio išmetimą. Sutampant finansinėms paramos priemonėms, skirtoms atsinaujinančiai energijai bei dėl netinkamų paskatų skirstant emisijų leidimus (ypač, pvz., nesant koreliacijos tarp leidimų skirstymo ir tikros gamybos, prekyba taršos leidimais tampa atidėjimo išmokų mokėjimu) atsiranda, pvz., vadinamasis nenumatytas pelnas (angl. *windfall profits*), kuris lėmė elektros energijos pabrangimą milijardais eurų. Komisijos siūlymas viską parduoti aukcionuose tai dar labiau pabrangintų.

3.4 Realios galimybės. Jei per ateinančius 15–25 metus pavyktų daugumą šiuo periodu trunkančių reinvesticijų ir naujų investicijų sukcentruoti į ekonomišką, energiją tausojančią ir mažiau šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetančią technologiją, klimato apsaugos politika galėtų turėti teigiamą poveikį Europos pramonės konkurencingumui ir, net aukštesnių energijos kainų atveju, padidinti visuotinę gerovę.

3.5 Būtinės sąlygos ir rekomendacijos. Toliau nagrinėjamos kai kurios būtinės sąlygos, reikalingos siekiant šių tikslų bei pateikiamos atitinkamos rekomendacijos. Siekiant šių tikslų būtina imtis tinkamų priemonių energetikos, ekonomikos ir mokslinių tyrimų politikos srityse, pasinaudoti teisingais principais ir vengti pernelyg didelio reglamentavimo. Politinėmis priemonėmis privaloma skatinti ekonomiškai rentabiliausius sprendimus ir sudaryti sąlygas jiems įgyvendinti; nustatant kiekybines tikslų nuostatas ir būtinų pakeitimų tempą būtina apskaičiuoti, kad tai nekeltų pernelyg daug reikalavimų netrikdomam ekonomikos funkcionavimui. Galimo tempo kriterijai apima atspirkimo laikotarpį, mokymo laiką, pažangių technologijų kūrimo etapus ir, visų pirma, socialiai priimtinus pakeitimus ir kitokius visuomeninius pokyčius. Mokslinių tyrimų ir vystymo įnašas šiuo atveju turi atlikti labai svarbų vaidmenį.

3.6 Plati priemonių paletė: įvairovė, diversifikavimas, lankstumas ir savitarpiskumas. Taikant „nuo atskiro prie bendro“ metodą, būtina skatinti visų suinteresuotųjų rodomą iniciatyvą ir sudaryti sąlygas techninių ir ekonominių sprendimų įvairovei, diversifikavimui ir lankstumui bei sudaryti sąlygas jiems įgyvendinti, neteikiant pirmenybės nei vienai sričiai. Tik esant įvairovei ir tarpusavyje konkuruojant įvairiems sprendimams, inovacijoms ir metodams atsiranda reikalingas atsparumas atskiroms krizėms ir sukuriama ypatingai našūs metodai,

technologijos ir sukuriamas geriausias jų derinys. Atitinkamai reikalingas plataus masto energijos šaltinių derinys, kuriame negalima pernelyg anksti atmesti nei vienos naudingos technologijos ⁽¹⁵⁾. Tinkama gamintojų, tiekėjų ir vartotojų sąveika, nuo gręžinio per tiekimo grandinę iki vartotojo yra naudinga užtikrinant patikimą energijos tiekimą. Šiam tikslui būtini abipusiai ekonominiai ryšiai, t. y. saugios sąlygos užsienio kapitalo investicijoms ES ir saugios sąlygos ES investicijoms tiekėjų šalyse.

3.7 Politinės Europos priemonės ir visuotinis bendradarbiavimas. Europos klimato ir energetikos politika turėtų skatinti viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimą, kuriame visų valstybių narių ekonominės, geografinės ir su ištekliais susijusios stipriosios pusės būtų kuo geriau panaudojamos ir susiejamos. Pavyzdžiui, Europoje atsinaujinančią energiją naudojanči technika turėtų būti naudojama ten, kur tam yra geriausias sąlygos, ypač klimato, įskaitant ir tinkamus perdavimo kelius, o net tose teritorijose, kuriose daugiausiai remiama nacionaliniu lygiu. Be to, būtina siekti pasaulinio bendradarbiavimo kuriant ir diegiant energiją tausojančias ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo padedančias išvengti technologijas.

3.8 Prieštaringos ⁽¹⁶⁾ ir vienas kitą dubliuojančios kiekybinių tikslų nuostatos. Geriausiai veikiančioje ekonomikoje kiek įmanoma mažinamos piliečiams tenkančios ekonominės išlaidos ir socialinė našta.

Vienas kitą dubliuojantys energetikos ir klimato politikos tikslai lemia pernelyg apibrėžtą sistemą ir ekonominiu požiūriu netinkamus sprendimus; todėl jų reikėtų vengti. Pavyzdžiui:

— Pagrindinis klimato apsaugos tikslas 1990–2020 m. 20 proc. sumažinti CO₂ išmetimą, 2007 m. kovo mėn. priimtas Tarybos sprendimu, 2013–2020 m. lems BVP sumažėjimą ⁽¹⁷⁾ nuo 480 (2008 m. sausio 23 d. ES Komisijos vertinimas) iki 560 mlrd. (GWS/Prognos) ⁽¹⁸⁾ eurų. Tai turi būti pripažįstama ir laikoma pirmine tolesnių veiksmų gaire.

— Papildomas ambicingos 20 proc. atsinaujinančios energijos kvotos nustatymas dar labiau padidina šias išlaidas, nes su jomis susijusios CO₂ išvengimo išlaidos yra gerokai didesnės nei kitų CO₂ mažinimo priemonių.

⁽¹⁵⁾ Nepakenkiant atskirų valstybių sprendimams dėl branduolinės energijos.

⁽¹⁶⁾ Ypač veiksminga priemonė mažinant CO₂ išmetimą galėtų būti dabar kuriama CCS technologija (angl. *Carbon capture and storage*). Tačiau taikant šį metodą mažėja energijos efektyvumas, palyginti su įrenginiais, kuriuose CCS technologija nenaudojama. Todėl šiuo atveju atsiranda aiškus prieštaravimas tarp siekio išvengti CO₂ išmetimo ir energijos efektyvumo. Atsižvelgiant į vis dar didelius anglies išteklius, kurių laiką galima būtų susitaikyti su šiais energijos nuostoliais. Tačiau tokiu atveju energijos efektyvumas negali būti remiamas kaip **kiekybinė tikslų nuostata**.

⁽¹⁷⁾ 2008 m. sausio 23 d. Komisijos pirmininko Jose Manuel Barroso kalba.

⁽¹⁸⁾ Vokietijos ūkio ministerijos užsakymu atliktas tyrimas „GWS/Prognos-Studie“, 2007 m. spalio.

— Tolesni trūkumai ir sunkumai atsiranda, jei ir ekonominis energijos efektyvumas (EEE) (žr. 2.10.2 punktą) nustatomas papildomu aiškiai kiekybiškai išreikštu (20 proc.) tikslu, nes jį galima pasiekti labai paprastai – perkeliant pramonę į kitas šalis arba – remiantis EEE apibrėžimu – branduolinės ir anglies energijos derinį pakeičiant (daug brangesniu) dujų ir atsinaujinančios energijos deriniu ⁽¹⁹⁾. Šis nepageidaujamas pašalinis poveikis rodo, kad pats savaime EEE neturėtų būti tikslas, tačiau priemonė, ir reikia pabrėžti – labai svarbi priemonė, siekiant ilgalaikio trijų svarbiausių 2.3 punkto tikslų įgyvendinimo.

Todėl Komitetas rekomenduoja visas klimato apsaugos priemones visų pirma kruopščiai ir objektyviai įvertinti atsižvelgiant į jų poveikį BVP, kad mažinant šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą būtų užtikrintas Europos pramonės konkurencingumas ir pasiektas optimalus išteklių paskirstymas.

3.8.1 Tyrimai. Tyrimai leidžia tikėtis ⁽²⁰⁾, kad

— jei politikams ir visuomenei pavyks nuosekliai realizuoti ekonomiškai efektyvias priemones, ekonomiškai ES bus įmanoma pasiekti šiek tiek mažesnę nei 20 proc. ⁽²¹⁾ CO₂ išmetimo sumažinimo tikslą (McKinsey „iš apačios į viršų“ tyrimas, kuriame tiksliai nustatomos tam reikalingos ir galimos priemonės); nors ir esama tyrimų, kuriuose teigiama, jog ekonomiškai galimi dar aukštesni mažinimo tikslai, tačiau šiuose „iš viršaus į apačią“ tyrimuose nenurodoma, kaip tai galima įgyvendinti;

— kiekvieno papildomo procentinio CO₂ sumažinimo punkto išlaidos labai stipriai didės (suvestiniai BVP nuostoliai sudarys 480–560 mlrd. eurų, žr. 3.8 punktą); jau 20 proc. sumažinimo tikslui būtinas daug išlaidų reikalaujantis perėjimas nuo anglies energijos derinio prie dujų ir atsinaujinančios energijos;

— papildomas 20 proc. atsinaujinančios energijos kvotos nustatymas kainuos dar daugiau milijardų eurų, nes šis tikslas pasiekiamas skiriant dideles dotacijas (bent jau dabartiniame vystymosi etape) neekonomiškoms technologijoms siekti.

3.8.2 2.2 punkto tikslų pusiausvyra. Siekiant pusiausvyros tarp trijų 2.3 punkte išvardytų energetikos ir aplinkos politikos tikslų politinės priemonės turėtų būti skirtos ekonomiškai pasitelkiant patrauklias CO₂ mažinimo priemones ir nepatiriant

⁽¹⁹⁾ To priežastis yra EEE apibrėžtis, kaip pirminės energijos vartojimo (PEV) ir BVP santykis. PEV elektros gamintojams vėlgį yra apskaičiuojama taikant vadinamąjį veiksmingumo metodą. Atominę elektrinę pakeitus vėjo ar saulės energija ekonominis energijos efektyvumas gali, pvz., patrigubėti, nesutaupant nei vienos kWh elektros. Atominę elektrinę pakeitus gamtinėmis dujomis ekonominis energijos efektyvumas taip pat padidėtų, nors ir tokiu atveju būtų išmetama daugiau CO₂.

⁽²⁰⁾ McKinsey, Vokietijos išlaidų, susijusių su siekimu išvengti CO₂ išmetimo, kreivė, 2007 m. rugsėjis; EEFA, Tyrimas energijai imlioms pramonės šakoms, 2007 m rugsėjis.

⁽²¹⁾ Tiksliau: Vokietijai 26 proc; tuo remiantis visai ES apie 15–20 proc.

ekonominių nuostolių pasiekti tai, kas įmanoma. Tačiau reikalaujant nustatyti pernelyg didelę atsinaujinančios energijos kvotą dėl pernelyg ankstyvos išvystymo stadijos brangiai kainuojančiam perėjimui nuo vieno energijos rūšių derinio prie kito ir nustatyti pernelyg griežtai reglamentuojamą *ekonominių* energijos efektyvumo tikslą, netinkamai paskirstomos lėšos ⁽²²⁾ ir kyla pavojus, kad Europa nebebus pajėgi pati patenkinti ypatingai veiksmingų aplinkosaugos technologijų poreikį. Vieno Europos Komisijos tyrimo metu paaiškėjo ⁽²³⁾, kad vien 20–25 eurų už toną CO₂ kaina daro didelį poveikį daugelio pramonės šakų konkurencingumui.

3.9 Moksliniai tyrimai ir vystymas, mokymas

3.9.1 Sustiprinti visos energijos grandinės moksliniai tyrimai ir vystymas yra pagrindinė sąlyga siekiant reikalingo technologijų išsivystymo ir jų teikiamų galimybių, mažesnių išlaidų bei didesnio efektyvumo įsisavinant išteklius, transformuojant ir kaupiant energiją bei naudojant ją pramonėje, transporte, namų ūkyje ir asmeninėms reikmėms. Komitetas ne kartą išpėjo, kad MTP išlaidos šioje srityje turėtų būti labai padidintos. Šioms išlaidoms taip pat turėtų būti taikomos didelių rinkos subsidijų, skirtų rinkoms dar nepritaikytoms technologijoms, lengvatoms.

3.9.2 Valstybės parama energijos moksliniams tyrimams turėtų būti sutelkta į fundamentaliuosius mokslinius tyrimus (pvz., katalizę, baltąją arba žaliąją biotechnologijas, medžiagotyra, branduolių sintezę, aktinidų skilimą etc.). Taikomuosius mokslinius tyrimus pirmiausia turėtų finansuoti ekonomikos sektorius (įskaitant MVI). Be to, būtina intensyviai rengti šių sričių aukštos kvalifikacijos darbuotojus – nuo techniko iki inžinieriaus ir mokslininko bei mokyti visus – įskaitant ir vartotojus – netiesiogiai su energija susijusius subjektus.

4. Atskiros pastabos ir rekomendacijos

4.1 Dėl efektyvaus energijos vartojimo: „No-regret“-pasirinkimo galimybė

- Jis didina energijos tiekimo patikimumą, mažina aplinkos užterštumą ir stabilizuoja energijos kainas.
- Didinant jį, iki 2030 m. kasmet galima sutaupyti apie 6 Gt (milijardus tonų) CO₂ neigiamomis sąnaudomis ⁽²⁴⁾.
- Jis yra pagrindinė priemonė įtraukiant ne Europos šalis į visuotinį klimato apsaugos susitarimą.
- Norint jį optimizuoti būtina pašalinti įstatyminius tikslų konfliktus – nuomos teisę, atliekų perdavimo kvotas.

⁽²²⁾ Kaip jau anksčiau atsitiko taikant trumpalaikes politines priemones – dažnai nacionalines – atsinaujinančios energijos kvotas ir CO₂ paskirstymą penkerių metų planuose.

⁽²³⁾ „EU ETS Review. Report on International Competitiveness“, European Commission/McKinsey/Ecofys, 2006 m. gruodis.

⁽²⁴⁾ McKinsey kreivė.

- Jo „matavimas“ atskirose šalyse turi būti pagrįstas galutinio vartotojo suvartojamais produktais, o ne tik energijos suvartojimu BVP.
- Energiją naudojančių produktų atveju iškilus tikslų konfliktams daugiausia dėmesio reikėtų teikti produkto naudojimo laikotarpiui.
- Visų pirmą jį reikėtų skatinti ten, kur egzistuoja didelis taupymo potencialas – pirmiausia pastatuose ir jėgainėse.
- Jo ekonomiškumas priklauso nuo investicijų tikslų ir atsipirkimo laikotarpio.
- Šie aspektai turi atlikti svarbiausią vaidmenį ir atsinaujinančios energijos atveju (daugiau apie tai punkte dėl atsinaujinančios energijos).
- Pramonės įrenginiams, jau atitinkantiems EEE etaloną, negali būti skirta tokiomis politinėmis priemonėmis kaip prekyba taršos leidimais (pvz., aukcionai) numatyta papildoma išlaidų našta.
- Ieškant energijos efektyvumo potencialo reikėtų išnagrinėti atskirus sektorius ⁽²⁵⁾.

4.2 Dėl atsinaujinančios energijos

4.2.1 Atsinaujinanti energija prisideda prie tvaraus energijos tiekimo (padidintas energijos tiekimo patikimumas, CO₂ emisijų požiūriu beveik neutrali arba CO₂ neišskirianti energijos gamyba). Atsinaujinanti energija ilgai turi būti naudojama be papildomo finansavimo, todėl ji turi tapti gerokai efektyvesne.

4.2.2 Todėl, siekiant pagrindinio tikslo – padidinti finansavimo ekonomiškumą – toliau finansuojant ir vystant atsinaujinančią energiją, reikia atsižvelgti į šiuos aspektus:

- Finansavimas turėtų būti nukreiptas į kuo didesnę ekonomiškumą.
- Pirmaujančios rinkos turėtų būti kuriamos tinkamomis sąlygomis ir ne esamų geriausių pramonės šakų sąskaita, o prisižeminant prie jų.
- Skiriant lėšas pirmenybę reikėtų teikti geriausiai tokiai veiklai tinkančioms ES teritorijoms. Energetiniams tikslams biomase turėtų būti naudojama ten, kur ji gaminama. (Transporto išlaidos).
- Atsinaujinančios energijos technologijos, kurios dar toli gražu nėra ekonomiškos, turėtų būti toliau tobulinamos pasitelkiant MTP lėšas, o ne pernelyg anksti masiškai diegiamos skiriant labai dideles subsidijas.

⁽²⁵⁾ Pagal TEA metodą.

— EEE ir atsinaujinančios energijos finansavimas turėtų būti prasmingai derinamas: laiko klausimu pirmenybę teikiant EEE priemonėms, kad vėliau būtų galima skatinti atsinaujinančios energijos technologijų diegimą. Pavyzdžiui – planuojamojoje direktyvoje dėl šilumos ir atsinaujinančios energijos reikėtų numatyti pirmiausia tokios šilumos, pagamintos naudojant atsinaujinančią energiją, finansavimą, kuri bus naudojama pastatuose, kurie buvo atnaujinti siekiant sumažinti šilumos poreikį.

4.3 Tolimesni praktiniai veiksmai

- Prieš nustatant būsimus tikslus reikėtų išnagrinėti techninio realizavimo galimybes bei ekonominį ir socialinį poveikį. Nustatant šiuos tikslus būtina suderinti juos Europos, o geriausiai – pasauliniu mastu.
- Politinėmis priemonėmis reikėtų siekti pageidaujamo poveikio (pvz., paskatų investicijoms į ekonomines priemones, naujų rinkų vystymo), tačiau stengtis išvengti nepageidaujamo poveikio (pvz., investicijų perkėlimo į kitas šalis, didelės finansinės naštos ekonomikai ir vartotojams).
- Politinės priemonės turėtų būti nuosekliau nei iki šiol nukreiptos į klimato, energijos ir kapitalo efektyvumą, pasitelkiant kiekybines vertes. Geriausias kriterijus šiuo atveju yra siekiant išvengti CO₂ išmetimo susidariusios išlaidos.
- ES turėtų išgryninti pernelyg išsamaus reglamentavimo priemonių derinį (prekyba taršos leidimais, atsinaujinančios energijos finansavimas, kombinuotos elektros ir šilumos gamybos finansavimas, energijos mokesčiai, įstatymai ir įvairios atskiros direktyvos). Taip pat reikėtų sureguliuoti ir tikslų konfliktus; pirmenybę reikėtų teikti ekonominėms priemonėms, o ne neekonominėms (dažniausiai ekonominiam energijos efektyvumui, o ne tolesniam atsinaujinančios energijos plėtojimui).
- Prekyba taršos leidimais turėtų būti modifikuota, siekiant skatinti EEE ir išvengti eksploataavimo nutraukimo. Siekiant, kad įmonės turėtų pakankamai į EEE investuoti reikiamo kapitalo, leidimus reikėtų dalinti ne aukciono keliu, o efektyvumo etalonu derinant su tikru gamybos kiekiu. Šiuo atveju, siekiant pageidaujamo poveikio (ekonominio energijos efektyvumo didinimo) prekyba taršos leidimais turi tokį

pat intensyvų poveikį kaip ir aukcionai, tačiau išvengiama neigiamo poveikio (pvz., nereikalingo elektros kainų didinimo stabilizavimo, nenumatyto pelno ir naštos energijai imlioms pramonės šakoms). Reikia vengti dubliavimo su atsinaujinančiai energijai skirtomis finansinėms paramos priemonėms bei netinkamų paskatų skirstant taršos leidimus ir atsižvelgti į koreliaciją tarp leidimų skirstymo ir tikros gamybos (kad prekyba dujų emisijos kvotomis netaptų atidėjimo išmokų mokėjimu!). Kai kuriose pramonės šakose aukciono naudojimas lemtų jau vien gamybos išlaidų padidėjimą daugiau nei 10 % ir taip užkirstų kelią pageidaujama atlyginimų augimui.

- Atsinaujinančios energijos finansavimas turėtų būti suderintas ES lygiu, kad vėjo ir fotoelektros jėgainės būtų statomos geriausiose tam pritaikytose ES teritorijose. Remiant šilumos, elektros ir degalų gamybą iš atsinaujinančių energijos šaltinių reikėtų orientuotis ne į regioninius poreikius, bet į labiausiai tinkančias klimato ir technines energijos perdavimo sąlygas.
- Energija kaip gamybos veiksnys neturėtų būti apkraunama papildomomis – t. y. papildomai prie energijos tiekėjui tenkančių ir atskiras energijos pirkimo kainas nulemiančių kainų – valstybės nustatytais su energija ir klimato kaita susijusias išlaidas (prekyba taršos leidimais, atsinaujinančios energijos finansavimas, kombinuotos elektros ir šilumos gamybos finansavimas, energijos mokesčiai etc.), kad nebūtų pakenkta visuotiniam konkurencingumui ir išvengta gamybos ar investicijų perkėlimo į kitas šalis. Tik ekonomiškos įmonės yra pajėgios imtis efektyvumui pagerinti būtinų pakeitimų, sukurti naujas technologijas ir uždirbti reikiamą kapitalą.
- Visuotiniuose susitarimuose reikėtų pabrėžti atitinkamus tikslus (energijos efektyvumą, ŠESD išmetimą/BVP), kad didelį augimo potencialą (t. y. ir didelį ŠESD išmetimo augimą) turinčios šalys būtų skatinamos dalyvauti juos įgyvendinant. Paskatos visų pirma turėtų būti technologijų perkėlimo srityje, kaip, pvz., šešių Azijos ir Ramiojo vandenyno regiono valstybių forumo (AP-6) ⁽²⁶⁾ tikslas, kuriuo siekiama, kad veiksmingos technologijos kuo greičiau pasiektų regionus, kuriuose atsilikimas yra didžiausias.

2008 m. vasario 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

⁽²⁶⁾ „Asia-Pacific Partnership on Clean Development and Climate“ yra naujas forumas, kurio tikslas yra spartinti švartų energijos technologijų kūrimą ir diegimą. Jame dalyvauja: Australija, Kanada, Kinija, Indija, Japonija, Korėja, JAV. Forumo tikslas yra kartu su ekonomika energetikos ir klimato politikos tikslų siekti taip, kad būtų skatinamas tvarus ekonomikos vystymasis ir kova su skurdu. Daugiausia dėmesio skiriama investicijoms, prekybai ir technologijų perkėlimui.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, iš dalies keičiančio Reglamentą (EB) Nr. 460/2004, įsteigiantį Europos tinklų ir informacijos apsaugos agentūrą, jos veiklos trukmės atžvilgiu

COM(2007) 861 galutinis — 2007/0219 COD

(2008/C 162/15)

Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2008 m. sausio 24 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, iš dalies keičiančio Reglamentą (EB) Nr. 460/2004, įsteigiantį Europos tinklų ir informacijos apsaugos agentūrą, jos veiklos trukmės atžvilgiu

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra [visiškai] priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 442-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. vasario 13–14 d. (vasario 13 d. posėdis), 134 nariams balsavus už, 3 – prieš ir 2 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2008 m. vasario 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas nuomonė dėl Teisėmis pagrįsto žvejybos valdymo įrankių

(2008/C 162/16)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2007 m. rugsėjo 27 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Teisėmis pagrįsto žvejybos valdymo įrankių

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos apsaugos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. sausio 22 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Gabriel Sarró Iparraguirre.

442-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. vasario 13–14 d. (2008 m. vasario 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 110 narių balsavus už, 2 prieš ir 5 susilaikius.

1. Išvados

1.1 EESRK mano, kad kai tik pasibaigs diskusijų etapas, Komisija turėtų atlikti tyrimą, kuriame dėmesys būtų skirtas esamiems Bendrijos laivyno pajėgumams ir jų konkurencingumui užtikrinti reikalingoms kvotoms nepažeidžiant atitinkamo Bendrijos žvejybos rajono tvarumo reikalavimų

1.2 Šiame tyrime reikėtų spręsti pagal santykinio stabilumo principą valstybių narių įgytų teisių atnaujinimo klausimą ir atsižvelgti į 24 metus, kurie prabėgo nuo 1983 m.

1.3 Šis atnaujinimas turėtų suteikti galimybę reguliariai paskirstyti kvotas, pavyzdžiui, penkerių metų laikotarpiui, ir jas perskirstyti, jei vėl sutriktų pusiausvyra.

1.4 Šiuo atnaujinimu turėtų būti numatyti geriausi sprendimai, kaip pašalinti tam tikrų pelaginių ir giliavandenių žuvų kvotų disbalansą konkrečiose žvejybos zonose, dėl kurio dauguma valstybių narių turi per dideles arba per mažas kvotas.

1.5 Visais atvejais kvotos turi būti pagrįstos patvirtintais moksliniais duomenimis. Todėl EESRK mano, kad reikia dėti daugiau pastangų mokslinės žinioms apie išteklius gilinti, nes šiuo metu dauguma kvotų nustatomos pagal atsargumo principą, nes turimų mokslinių duomenų nepakanka.

1.6 Be to, EESRK mano, kad santykinio stabilumo kriterijumi užtikrinamos tam tikros valstybių narių įgytos teisės. Šios teisės neturėtų dingti be pėdsakų. Jos galėtų būti atnaujintos remiantis šiuo metu bendroje žuvininkystės politikoje numatytais išteklių tvarumo ir Bendrijos laivynų konkurencingumo principais.

1.7 EESRK mano, kad jei Komisijos nuomone teisėmis pagrįsto žvejybos valdymo sistema yra būtina, ji turėtų būti Bendrijos lygio.

1.8 EESRK mano, kad deramai atnaujinus žvejybos teises, sistemingai sumažėtų žvejybos kvotų viršijimas ir į jūrą išmestas žuvų kiekis.

1.9 Tačiau teikdamas pirmenybę smulkių žvejų teisėms dėl jų ypatingos svarbos salų valstybėms narėms ir salų regionams Komitetas mano, kad smulki žvejyba (suprantama kaip žvejyba, vykdoma mažesnių 12 m. žvejybos laivų⁽¹⁾) neturėtų būti įtraukta į Bendrijos lygio žvejybos teisių valdymo sistemą.

1.10 Komitetas mano, kad jeigu Komisija norėtų sukurti teisėmis pagrįsto žvejybos valdymo sistemą, ji turėtų pradėti nuo tų žvejybos rajonų, dėl kurių atitinkamos valstybės narės iš esmės sutaria, kad kvotos yra nesubalansuotos – per didelės arba per mažos.

1.11 Šiuo atveju Komitetas mano, kad tai Komisijos pareiga nustatyti lygį (Bendrijos, valstybių narių, gamintojų organizacijų arba verslo atstovų lygį), kuriuo būtų galima prekiauti žvejybos teisėmis ir stebėti sandorius.

1.12 Komitetas mano, kad, pašalinus dabartinį disbalansą vadovaujantis santykinio stabilumo kriterijumi, bus žengtas didelis žingsnis teisėmis pagrįsto žvejybos valdymo sistemos link.

2. Įvadas

2.1 *Komunikate dėl teisėmis pagrįsto žvejybos valdymo įrankių*⁽²⁾ Komisija siekė pradėti maždaug metus (iki 2008 m. vasario 27 d.) trukšiančią diskusiją dėl poreikio rasti būdų, kaip pasiekti naujoje bendroje žuvininkystės politikoje (BŽP) nustatytus tikslus, t. y. išteklių tvarumą ir Bendrijos laivynų konkurencingumą.

2.2 *Žaliojoje knygoje dėl bendrosios žuvininkystės politikos atei ties*⁽³⁾ Komisija paragino tirti naujus valdymo būdus, pvz.,

⁽¹⁾ 2006 m. liepos 27 d. Tarybos reglamento (EB, EURATOMAS) Nr. 1198/2006 dėl Europos žuvininkystės fondų 26 str., OL L 223, 2006 8 15.

⁽²⁾ COM(2007) 73 galutinis, 2007 2 26.

⁽³⁾ COM(2001) 135 galutinis, 2001 3 20.

rinkos kvotų paskirstymo sistemas – individualias perduodamas kvotas ir aukcionus, sukuriančius žvejybos teisių rinką ir galinčius padidinti teisių turėtojų suinteresuotumą ilgalaikiu žvejybos tvarumu.

2.3 *Bendrosios žuvininkystės politikos (BŽP) reformos plane*⁽⁴⁾ Komisija teigė, kad žvejybos sektoriui vis dar būdingi ypatumai, dėl kurių trumpuoju laikotarpiu sunku taikyti įprastas ekonomines sąlygas, pvz., laisvą gamintojų konkurenciją ir laisvę investuoti. Šie ypatumai susiję su struktūrine menkų žuvų išteklių ir Bendrijos žvejybos laivynų dydžio neatitiktimi, taip pat su nuolatine tam tikrų pakrančių bendruomenių priklausomybe nuo žvejybos. Plane Komisija nustatė iniciatyvų grafiką, prasidėjusį 2002 m., kai buvo surengti ekonominio valdymo seminarai parduodamų (individualių arba kolektyvinių) žvejybos teisių sistemai aptarti. 2003 m. Komisija turėjo šių diskusijų rezultatus pranešti Tarybai. Šiek tiek vėliau nei planuota, 2007 m., buvo surengtas seminaras apie ekonominius žvejybos aspektus, kuriame *inter alia* aptarta žvejybos teisių tema⁽⁵⁾.

2.4 EESRK manė, kad reikėtų parengti šią nuomonę savo iniciatyva ir įsitraukti į Komisijos pradėtą diskusiją bei pareikšti savo nuomonę apie tai, kaip pereiti prie veiksmingesnio išteklių valdymo, kuris turėtų būti pagrindinis BŽP ramstis siekiant užtikrinti ilgalaikį išteklių tvarumą ir Bendrijos laivynų konkurencingumą.

2.5 Šia nuomone siekiama įvardyti veiksmingo teisėmis pagrįsto žuvų išteklių valdymo įgyvendinimo problemas ir pasiūlyti galimus jų sprendimo būdus.

2.6 EESRK pritaria Komisijos požiūriui, kad reikia sukurti iprastesnių ekonominių sąlygų taikymui palankesnę aplinką ir pašalinti iprastos ekonominės veiklos kliūtis, pvz., nacionalinį žvejybos galimybių skirstymą ir santykinio stabilumo kriterijų⁽⁶⁾.

2.7 Todėl šia nuomone pirmiausia siekiama toliau nagrinėti santykinio stabilumo kriterijų, kuris, svarbiausių profesionalios žvejybos asociacijų⁽⁷⁾ ir Komisijos nuomone, yra viena pagrindinių ES lygio žvejybos teisių sistemos įgyvendinimo kliūčių: galutinės teisių nuosavybės pardavimas arba perdavimas iš vienu valstybių narių įmonių kitoms pakeistų dabartinius kvotų paskirstymo tarp konkrečių valstybių procentinius dydžius ir turėtų poveikį santykiniam stabilumui. Be to, nuomone siekiama suteikti informacijos, kuri padėtų sukurti šią valdymo sistemą, kuri jau veikia nacionaliniu lygiu kai kuriose valstybėse narėse ir kai kuriose Bendrijos rinkoje konkuruojančiose ES nepriklausančiose šalyse.

⁽⁴⁾ COM(2002) 181 galutinis, 2002 5 28.

⁽⁵⁾ 2007 m. gegužės 14–15 d. Briuselyje Komisijos surengtas seminaras.

⁽⁶⁾ COM(2002) 181 galutinis, p. 25.

⁽⁷⁾ Žuvininkystės patariamojo komiteto Išteklų darbo grupės 2007 m. rugsėjo 18 d. posėdyje EAPO ir EUROPECHÉ/COGECA pateikė dokumentus (ref. EAPO 07-29, 2007 9 17; ref. EUROPECHÉ/COGECA EP (07)119F/CP(07)1053.3, 2007 9 17), kuriuose minima ši problema dėl žvejybos teisių.

2.8 Bendrosios aplinkybės

2.8.1 1972 m. ⁽⁸⁾ Taryba pereinamajam laikotarpiui, kuris turėjo baigtis 1982 m. gruodžio 31 d., panaikino 1970 m. ⁽⁹⁾ nustatytą principą dėl lygių teisių naudotis valstybių narių žuvų ištekliais.

2.8.2 Galiausiai ir siekdama apsaugoti pakrančių regionus pasibaigus šiam pereinamajam laikotarpiui, 1976 m. Taryba patvirtino „Hagos prioritetus“ ⁽¹⁰⁾, kuriais vidaus lygiu buvo siekiama apsaugoti pakrančių žvejybos sektorių atsižvelgiant į gyvybiškai svarbius nuo žvejybos priklausančių vietos bendruomenių poreikius.

2.8.3 Komisijos ir valstybių narių derybos dėl bendro leidžiamo sužvejoti kiekio tęsėsi iki 1983 m., kai buvo patvirtintas Reglamentas (EEB) Nr. 170/83, nustatantis Bendrijos žuvų išteklų apsaugos ir valdymo sistemą ⁽¹¹⁾, kuriuo galutinis paskirstymas buvo nustatytas remiantis šiais kriterijais: tradicine kiekvienos valstybės narės žvejybos veikla, ypatingais regionų, kurių vietos gyventojai ypač priklauso nuo žvejybos, poreikiais (atsižvelgiant į Hagos prioritetus) ir galimu trečiųjų šalių vandenyse sužvejojamo kiekio sumažėjimu išplėtus išskirtines ekonomines zonas iki 200 jūrmylių.

2.8.4 Ši paskirstymo schema, pripažįstama santykinio stabilumo kriterijumi, kiekvienai valstybei narei ⁽¹²⁾ užtikrino nekinamą bendrą leidžiamą sužvejoti kiekvienos rūšies žuvų kiekį. Taryba „santykinių stabilumą“ suvokė kaip koncepciją, kuri, atsižvelgiant į laikiną biologinę atsargų būklę, turi patenkinti tam tikrus regionų, kurių vietos gyventojai ypač priklauso nuo žvejybos ir su ja susijusių pramonės šakų ⁽¹³⁾, poreikius. Kitaip tariant, 1976 m. Tarybos nustatyti Hagos prioritetai buvo išsaugoti praplečiant lygių galimybių principo leidžiančią nukrypti nuostatą.

2.8.5 Pagal Reglamentą (EEB) Nr. 170/83 Komisija iki 1991 m. gruodžio 31 d. turėjo parengti ataskaitą dėl socialinės ir ekonominės pakrančių regionų padėties. Remdamasi šiuo pranešimu Taryba turėjo nuspręsti dėl reikiamų patikslinimų, tačiau galimybės naudotis ištekliais ir kvotų paskirstymo kriterijų sistema buvo galima pratęsti iki 2002 m. gruodžio 31 d.

2.8.6 Atsižvelgdama į Komisijos pateiktą ataskaitą, Taryba priėmė politinį sprendimą pratęsti galimybės naudotis ištekliais ir kvotų paskirstymo kriterijų sistemą iki 2002 m. gruodžio 31 d. ⁽¹⁴⁾.

⁽⁸⁾ Remiantis Bendrijos ir Danijos, Jungtinės Karalystės ir Airijos pasirašytomis stojimo aktais, pereinamasis laikotarpis baigėsi 1982 m. gruodžio 31 d. žr. OLL 73, 1972 3 27.

⁽⁹⁾ Reglamentas (EEB) Nr. 2141/70, paskelbtas OL L 236, 1970 10 27.

⁽¹⁰⁾ 1976 m. lapkričio 3 d. Tarybos rezoliucija (OL C 105, 1981 5 7).

⁽¹¹⁾ OLL 24, 1983 1 27.

⁽¹²⁾ 1983 m. Bendrijai priklausė Airija, Belgija, Danija, Graikija, Italija, Jungtinė Karalystė, Liuksemburgas, Nyderlandai, Prancūzija ir Vokietija.

⁽¹³⁾ Reglamentas (EB) Nr. 170/1983 6 ir 7 konstatuojamosios dalys. OL L 24, 1983 1 27.

⁽¹⁴⁾ Reglamentas (EB) Nr. 170/1983 4 straipsnis.

2.8.7 Galiausiai 2002 m. gruodžio 20 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 2371/2002 dėl žuvų išteklų apsaugos ir tausojančio naudojimo pagal bendrąją žuvininkystės politiką 20 straipsnyje teigiama, kad „žvejybos galimybės tarp valstybių narių paskirstomos taip, kad kiekvienai valstybei narei būtų užtikrintas santykinis žvejybos stabilumas dėl išteklų arba žūklės rajono“. Reglamentas 17 straipsniu leidžiančios nukrypti nuostatos, susijusios su lygių galimybių principu, galiojimas pratęsiamas iki 2012 m. gruodžio 31 d. ir numatoma parengti ataskaitą apie leidžiančią nukrypti nuostatą, susijusią su šiuo principu.

3. Bendrosios pastabos

3.1 EESRK mano, kad santykinio stabilumo kriterijus, t. y. prieš 24 metus kiekvienai valstybei suteikta nekinama bendro leidžiamo sužvejoti kiekio dalis, neatspindi ekonominio ir socialinio gyventojų, šiuo metu priklausančių nuo žvejybos ir su ja susijusių pramonės šakų, išsivystymo. Dabartinis Bendrijos laivynų pajėgumas, išteklų naudojimas ir į pakrančių regionus investuotos lėšos turi mažai ką bendro su 1983 m. padėtimi, kai tam tikros žvejybos interesų turinčios valstybės narės dar nebuvo įstojusios į Bendriją.

3.2 Komisijos reglamentuose dėl kvotų suregulavimo ⁽¹⁵⁾ aiškiai matyti, kad kai kuriuose žvejybos rajonuose ir Bendrijos žvejybos zonose valstybėms narėms kasmet skiriamos kvotos neatitinka jų sugauto tiek pelaginių, tiek giliavandenių žuvų kiekio. Šis disbalansas – per didelės arba per mažos kvotos arba net (dėl nepakankamo laivynų skaičiaus) nepanaudotos kvotos daro poveikį daugelio valstybių narių konkreitiems žvejybos rajonams ir žvejybos zonoms. Jis susidarė ne tik dėl biologinių priežasčių, bet ir kaip santykinio stabilumo įgyvendinimo pasekmė.

3.3 EESRK nuomone, skirstant teises pagal BLS sistemą, visų pirma turėtų būti siekiama užtikrinti, kad bus atkurtas (ir išsaugotas) įvairių žuvų rūšių kiekis ir kiti jūrų ištekliai, kurie bus gausesni ir tvaresni. Komitetas rekomenduoja dėti daugiau pastangų plėsti mokslinėms žinioms apie žuvų išteklų būklę ir geriausias kvotų paskirstymo bei žvejybos praktikos valdymo būdus siekiant užtikrinti optimalius rezultatus, susijusius su žuvų išteklų išsaugojimu ir nuo jų priklausančių žvejų bendruomenių ekonomine gerove. Bendras žvejybos teisių paskirstymas neturi viršyti mokslškai nustatyto didžiausio ilgalaikio sugaunamo kiekio, o individualus paskirstymas turi būti veiksmingai kontroliuojamas ir vykdomas.

3.4 Todėl EESRK mano, kad Komisija turėtų atlikti dabartinių Bendrijos laivynų pajėgumų ir jų konkurencingumui bei žuvų išteklų tvarumui užtikrinti reikalingų kvotų tyrimą. Šiame tyrime turėtų būti sprendžiamas santykinio stabilumo principu

⁽¹⁵⁾ Pastarųjų trejų metų susiję reglamentai: Komisijos reglamentai (EB) Nr. 776/2005, OL L 130, 2005 5 24, (EB) 742/2006, OL L 300, 2006 10 31 ir (EB) Nr. 609/2007, OL L 141, 2007 6 2.

grindžiamų valstybių narių įgytų teisių atnaujinimo klausimas, siekiant rasti geriausias būdas, kaip pašalinti tam tikrų pelaginių ir giliavandenių žuvų kvotų disbalansą konkrečiose žvejybos zonose. Šiomis priemonėmis turėtų būti siekiama užtikrinti ilgalaikį išteklių tvarumą ir Bendrijos laivynų konkurencingumą, nes tai yra pagrindiniai BŽP tikslai.

3.5 Be to, Komitetas mano, kad santykinio stabilumo principu užtikrinamos tam tikros valstybių narių įgytos teisės. Šios teisės neturėtų dingti be pėdsakų. Jos galėtų būti atnaujintos remiantis šiuo metu bendrojoje žuvininkystės politikoje numatytais išteklių tvarumo ir Bendrijos laivyno konkurencingumo principais.

4. Konkrečios pastabos

4.1 EESRK mano, kad Komisija prašomą tyrimą turėtų atlikti kaip įmanoma greičiau, kai tik pasibaigs diskusijų etapas. Atsižvelgiant į dabartinę Bendrijos žuvų išteklių padėtį ir Bendrijos laivyno konkurencingumą, nereikėtų būtinau laukti iki 2012 m., kol bus parengtas naujos Komisijos ataskaitos projektas ir kol bus pašalintas disbalansas, susijęs su dabartinio leistino sugauti kiekio kvotomis ir Bendrijos laivynu.

4.2 Šis atnaujinimas turėtų suteikti galimybę reguliariai paskirstyti kvotas, pavyzdžiui, penkerių metų laikotarpiui, ir jas perskirstyti, jei vėl sutriktų pusiausvyrą.

4.3 Komitetas mano, kad jei po diskusijų dėl sprendimų, susijusių su dabartine padėtimi, Komisija nuspręs, kad valdymo sistemą reikėtų įdiegti remiantis atnaujintomis valstybių narių žvejybos teisėmis, ši sistema turėtų būti įdiegta Bendrijos lygiu.

4.4 Komitetas mano, kad, kadangi 2007 m. gruodžio mėn. buvo pasirašyta Reformų sutartis (Lisabonos sutartis), valstybės narės labai palankiai vertina tokios žvejybos valdymo sistemos steigimą.

4.5 Komitetas žino, kad įdiegti visą Bendriją apimančią valdymo sistemą, paremtą parduodamomis žvejybos teisėmis, būtų sudėtinga, bet mano, kad tai galėtų padėti pasiekti, kad „gyvieji vandens ištekliai būtų naudojami, užtikrinant tausojančias ekonomines, aplinkos ir socialines sąlygas“⁽¹⁶⁾ jei *inter alia* bus atsižvelgta į toliau nurodytus kriterijus.

4.5.1 Siekiant apsaugoti smulkių žvejų teises⁽¹⁷⁾, smulkiosios žvejybos nereikėtų įtraukti į Bendrijos lygio teisėmis pagrįstą žvejybos valdymo sistemą, nes tai veikla, nuo kurios priklauso daugelis pakrančių bendruomenių, visų pirma salų valstybėse narėse ir regionuose.

4.5.2 Siekiant išvengti dominuojančios rinkos padėties dėl galimybės pirkti ir parduoti žvejybos teises, tai galima būtų apriboti nustatant didžiausio per metus leistino sugauti skirtingų žuvų rūšių kiekių procentinę dalį kiekvienoje valstybėje narėje.

4.5.3 Komitetas mano, kad šią žvejybos valdymo sistemą reikėtų palaipsniui įgyvendinti skirtinguose Bendrijos žuvininkystės rajonuose, pradedant nuo tų žvejybos rajonų, dėl kurių atitinkamos valstybės narės iš esmės sutaria, kad kvotos yra nesubalansuotos – per didelės arba per mažos.

4.5.4 Komisija turėtų nustatyti, ar atitinkamame žvejybos rajone, kuriame įdiegta teisėmis pagrįsta žvejybos valdymo sistema, prekyba turėtų vykti Bendrijos, valstybių narių, gamintojų organizacijų ar verslo atstovų lygiu, ir aiškiai nustatyti, kaip šie sandoriai turėtų būti stebimi.

4.6 EESRK mano, kad deramai atnaujinus žvejybos teises, iš esmės sumažėtų žvejybos kvotų viršijimas ir į jūrą išmetamas žuvų kiekis.

4.7 Komitetas mano, kad, pašalinus dabartinį disbalansą vadovaujantis santykinio stabilumo kriterijumi, bus žengtas didelis žingsnis teisėmis pagrįsto žvejybos valdymo sistemos link. Taikant šią sistemą (siekiant užkirsti kelią dominavimui rinkoje, ji turi būti deramai reglamentuojama) bus įmanoma sąžiningiau ir vienodžiau paskirstyti išteklius įvairiems Bendrijos laivynams, nes tai padės pasiekti didesnę išteklių tvarumą ir užtikrinti Bendrijos laivynų konkurencingumą.

2008 m. vasario 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁶⁾ Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2371/2002 dėl žuvų išteklių apsaugos ir tausojančio naudojimo pagal Bendrąją žuvininkystės politiką (OL L 358, 2002 12 31).

⁽¹⁷⁾ Reikėtų naudoti Reglamento (EB) Nr. 1198/2006 26 straipsnyje pateikiamą mažos apimties priekrantės žvejybos apibrėžtį, t. y. žvejyba žvejybos laivais, kurių bendras ilgis ne didesnis kaip 12 m.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą, iš dalies pakeičiantį Reglamento (EB) Nr. 1782/2003, nustatančio bendrąsias tiesioginės paramos schemų pagal bendrą žemės ūkio politiką taisykles ir nustatančio tam tikras paramos schemas ūkininkams, nuostatas dėl paramos už medvilnę schemas

COM(2007) 701 galutinis — 2007/0242 (CNS)

(2008/C 162/17)

Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 37 straipsniu, 2007 m. gruodžio 4 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą, iš dalies pakeičiantį Reglamento (EB) Nr. 1782/2003, nustatančio bendrąsias tiesioginės paramos schemų pagal bendrą žemės ūkio politiką taisykles ir nustatančio tam tikras paramos schemas ūkininkams, nuostatas dėl paramos už medvilnę schemas

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. sausio 22 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Pedro Narro Sánchez.

442-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. vasario 13–14 d. (2008 m. vasario 14 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 141 nariui balsavus už, 33 – prieš ir 13 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Naujoji medvilnės schema bus taikoma nuo 2008 m. sausio 1 d. Būtina, kad Ministrų Taryba kuo skubiau priimtų sprendimą, kadangi žemdirbiai turi žinoti, koku teisiniu pagrindu bus remiamasi ateinančiais metais.

1.2 EESRK pabrėžia, kad panaikintame reglamente nustatytas 65 proc. atsiejimas, kuris išlieka nepakitęs ir Komisijos pasiūlyme, nėra veiksminga priemonė siekiant užtikrinti, kad ši kultūra ir toliau būtų auginama konkrečiose medvilnę auginančiose Europos Sąjungos vietovėse. Dėl didelių darbo jėgos ir gamybos sąnaudų, svyruojančių pasaulinių kainų ir kitų įvairaus pobūdžio veiksnių šis Komisijos pasiūlymas nėra veiksmingas mechanizmas, kuris padėtų išvengti šios kultūros išnykimo.

1.3 EESRK mano, kad sistema, kuri galiojo iki 2004 m. reformos ir kuri buvo pagrįsta pagalba gamybai, užtikrina įmonių gyvybingumą ES medvilnės auginimo regionuose. Tačiau EESRK suvokia, kad dėl naujos BŽŪP politinės orientacijos ir Pasaulio prekybos organizacijoje Europos Sąjungos priimtų tarptautinių įsipareigojimų nėra galimybių vėl taikyti senąją schemą.

1.4 EESRK atkreipia dėmesį į skirtingas gamybos sąlygas Graikijoje ir Ispanijoje. Esant dabartinei situacijai sunku surasti vientisą pagalbos sistemą, kurią būtų galima sėkmingai taikyti abiejose šalyse. Atsižvelgdamas į esamus skirtumus, Komitetas rekomenduoja siekti kuo didesnio medvilnės schemas lankstumo vadovaujantis subsidiarumo principu, kuriuo buvo grindžiamos pastarosios vyno bei vaisių ir daržovių BRO sektorių reformos. Kiekvienai valstybei narei turi būti suteikta pakankamai subsidiarumo, kad ji galėtų rasti jos gamybos vietovėms priimtinausius sprendimus.

1.5 Aukštam paramos atsiejimo lygiui išlaikyti reikėtų nustatyti pereinamąjį laikotarpį, kuris leistų laipsniškai prisiderinti

prie aukštesnių atsiejimo lygių. Be to, didelė susietosios pagalbos dalis savaime negalėtų užtikrinti medvilnės gamybos lygio išlaikymo. Surinkimo reikalavimo ir geros bei tinkamos parduoti medvilnės sąvokos įtraukimo nepakanka iki reformos buvusiems lygiams išlaikyti, todėl būtina numatyti atrankos reikalavimus, kurie apimtų kiekybinius gamybos apimties kriterijus.

1.6 EESRK pabrėžia, kad naująją sistemą turi būti remiamos pastangos didinti pagaminto gaminio kokybę, o ne, kaip tai buvo taikant ankstesniąją tvarką, lemti kokybės trūkumus, dėl kurių tapo sudėtinga rinkoje parduoti Europoje pagamintą medvilnę. Medvilnė yra tekstilės pramonėje naudojamas produktas, ir turi patenkinti šios pramonės, kurioje vyrauja stipri konkurencija, poreikius. Todėl būtina užtikrinti veiksnius, skatinančius kokybišką gamybą.

2. Bendros pastabos

2.1 Pagalbos medvilnei schema pradėta taikyti 1980 m., kai į Europos Bendriją įstojo Graikija. 1986 m. įstojus Ispanijai ir Graikijai schemą imta taikyti ir šiose šalyse. Medvilnės sektoriaus veikla buvo grindžiama kompensuojamųjų išmokų sistema (*deficiency payments*) – pagalba buvo teikiama perdirbėjams, kurie augintojams buvo sumokėję mažiausią nustatytą kainą. 2000 m. sistema iš dalies pakeista nustatant maksimalius garantuojamus kiekius ir kartu įvedant naujus aplinkosaugos reikalavimus.

2.2 2004 m. balandžio mėn. Europos Sąjungos Ministrų Taryba patvirtino naują medvilnės schemą, pagrįstą pagrindiniais 2003 m. BŽŪP reformos principais, visų pirma – su gamyba susietos pagalbos atsiejimo principu. Siekta, kad atsietos išmokos sudarytų 65 proc., o susietos – 35 proc. 2006 m. sausio 1 d. prasidėjusi reforma nenumatė galimybės pakeisti šio dalinio atsiejimo procentinę išraišką.

2.3 2006 m. rugsėjo 7 d. Europos Bendrijų Teisingumo Teismas išnagrinėjęs Ispanijos Karalystės pateiktą ieškinį priėmė precedento neturintį sprendimą nutardamas dėl proporcingumo principo nesilaikymo panaikinti 2004 m. patvirtintą medvilnės schemą. Remiantis Europos Sąjungos sutartimi tai reiškia, kad veiksmai, pasiūlyti vykdant Bendrijos medvilnės schemos reformą, pripažinti akivaizdžiai netinkamais užsibrėžtam tikslui. Komisija nebuvo atlikusi poveikio tyrimų ir nebuvo atsižvelgta į reformos poveikį užimtumui bei medvilnės valymo pramonės padėčiai. ETT sustabdė reformos atšaukimą kol Europos Komisija pateiks naują pasiūlymą.

2.4 Rengdama naują pasiūlymą Komisija užsakė medvilnės poveikio aplinkai ir socialinio bei ekonominio jos poveikio tyrimus. Kol vyko tyrimai buvo surengta keletas posėdžių su šio sektoriaus atstovais ir vieša konsultacija.

2.5 Galų gale, didelei medvilnės sektoriaus nuostabai, praėjusių metų lapkričio 9 d. Komisija pristatė pasiūlymą dėl medvilnės schemos reformos, kuris yra beveik identiškas šiuo metu galiojančiai tvarkai, t. y. galioja dalinis atsiejimas, kuomet 65 proc. išmokų yra atsietos nuo auginimo, o likę 35 proc. išmokų yra susietos su gamyba. EESRK laikosi nuomonės, kad Komisijos pasiūlymą reikia keisti, kad būtų atsižvelgta į skirtingas gamybos sąlygas Graikijoje ir Ispanijoje.

2.6 Galiojant šiandieninei medvilnės schemai pastebimai sumažintos gamybos apimtys, sumažėjo derlingumas ir dėl to kai kuriose medvilnės auginimo vietovėse šis sektorius palaipsniui nyksta. Savo nuomonėje dėl 2004 m. reformos EESRK jau įspėjo Komisiją, kad dalinis atsiejimas gali tapti reikšmingo medvilnės plotų sumažėjimo priežastimi.

2.7 Europos Sąjungoje beveik visa medvilnės gamyba yra sutelkta keliuose dviejų Viduržemio jūros regiono šalių – Graikijos ir Ispanijos – regionuose. Graikija, kurioje medvilnė auginama beveik 380 tūkst. hektarų, yra didžiausias medvilnės gamintojas Europoje. 2007 m. medvilnės auginimui skirtas plotas Ispanijoje sudarė 63 tūkst. hektarų. Portugalijoje medvilnė nebeauginama, o Bulgarijoje jos auginama labai mažai. Paprastai medvilnė auginama gilų nuosmukį patiriančiose vietovėse, kuriose mažai kitų užimtumo galimybių ir kurios 2007–2013 m. ir toliau priskiriamos konvergencijos tikslo regionams.

2.8 Graikijoje medvilnės auginimo plotas sumažėjo 11 proc. ir panašiai tiek pat, kiek sumažėjo medvilnės plotas, dėl nepalankių oro sąlygų, o visų pirma dėl 2004 m. reformos, sumažėjo gamybos rodikliai.

2.9 Ispanijoje dėl dabar taikomos tvarkos įvyko daug radikalesni sektoriaus pokyčiai negu Graikijoje. Andalūzijoje, kuri yra

pagrindinis medvilnės auginimo regionas Ispanijoje, vien per du metus medvilnės plotas sumažėjo 30 proc., o gamyba – 65 proc. ir jei 2004 m. buvo surinkta 347 tūkst. tonų medvilnės, tai 2007 m. – 130 tūkst. Per pastaruosius dvejus metus 30 proc. medvilnės augintojų nusprendė šios kultūros nebeauginti. Dėl tokio gamybos apimčių sumažėjimo neliko trumpalaikių galimybių išsaugoti Ispanijoje didžiąją šios pramonės dalį. O tai turi rimtų pasekmių užimtumui medvilnės valymo įmonėse ir daro poveikį darbo jėgos naudojimui ūkiuose.

2.10 Atsižvelgiant į ankstesniuose punktuose išdėstytas aplinkybes, EESRK prašo Komisiją pasiūlymą padaryti lankstesnį siekiant valstybėms narėms vadovaujantis subsidiarumo principu suteikti daugiau veiksmų laisvės.

2.11 Būtina, kad konkreti finansinė parama leistų valymo pramonei padengti veiklos sustabdymo sąnaudas ir imtis kitos ekonominės veiklos, leisančios išsaugoti darbo vietas. Kai kurios vykdančios cukraus BRO reformą pasirinktos pramonės pertvarkos priemonės gali tapti pavyzdžiu šioje srityje.

3. Konkrečios pastabos

3.1 EESRK visiškai sutinka su Komisijos požiūriu, kad funkcijos, kurias ketinama patikėti tarpšakinėms organizacijoms – koordinuoti prekybą gaminiiais, rengti standartines sutartis ir skatinti aukštos kokybės medvilnės gamybą – yra svarbios. Tačiau pagal dabar galiojančią tvarką šioms struktūroms numatytas formatas ir jų atsiskyrimas nuo kitų priemonių lėmė, kad per dvejus metus po reformos įsigaliojimo šios priemonės įgavo labai nedidelę reikšmę ir jų vaidmuo apsiriboja tuo, kad jos savo nariams užtikrina galimybę gauti papildomą pagalbą. Ispanijoje yra tik viena tarpšakinė organizacija, kuri apima 10 tūkst. hektarų medvilnės.

3.2 Europos Komisija yra numaciusi 2008 m. spalio mėnesį paskelbti žaliąją knygą dėl kokybės politikos įgyvendinimo Europos Sąjungoje. Todėl atitinkami pasiūlymai dėl teisės aktų nebus pateikti anksčiau nei 2009 m. Komisija neseniai paskelbė savo ketinimą išnagrinėti galimybę medvilnę įtraukti į Tarybos reglamento Nr. 510/2006 dėl geografinių nuorodų ir kilmės vietos nuorodų apsaugos I priedą.

3.3 Medvilnės įtraukimas į šią apsaugos schemą galėtų tapti priemone, kuri būtų naudinga daugeliui gamintojų, siekiančių padidinti savo produkcijos pridėtinę vertę, kad galėtų įveikti problemas, susijusias su labai konkurencinga atvira rinka, ir užsitikrintų teisingas pajamas rinkose. Komisija turėtų pasinaudoti išimtimi, kad skubos tvarka į šio reglamento nuostatas įtrauktų medvilnę.

3.4 Atitinkamas kilmės šalies sertifikavimas ir Europos kokybės kontrolė gali padėti ES medvilnės gamybai suteikti būtinos pridėtinės vertės, kuri yra visų šioje srityje vykdomų Europos iniciatyvų tikslas. Tačiau, kadangi ES medvilnės importuoja daugiau nei pasigamina, reikia aktyviau ir griežčiau kontroliuoti importuojamą žaliavą. Todėl reikėtų dėti pastangas medvilnę įtraukti į gaminių, kuriems gali būti taikomos informavimo ir skatinimo priemonės, sąrašą, nors ši priemonė nėra tikrasis problemų medvilnės sektoriuje sprendimas.

3.5 EESRK pritaria visiems Komisijos pasiūlymams, kuriais siekiama užtikrinti aukštesnę medvilnės kokybę. Pastaraisiais metais skatinant integruotas gamybos sistemas, agrarinę aplinkosaugos paramą arba ekologinę gamybą sektoriui pavyko padaryti didelę pažangą aplinkosaugos srityje. Kartu su žemės ūkio aplinkos apsaugos priemonių įdiegimu, Ispanijoje vis plačiau vystoma integruota gamyba, o Graikijoje 2008 m. turi būti

priimti teisės aktai dėl integruotos gamybos. Naujoji tvarka turėtų skatinti veiksmus šia linkme.

3.6 ES turėtų Bendrijos medvilnės sektoriui sudaryti palankias sąlygas pradėti naudoti naujas technologinių naujovių priemones.

3.7 ES medvilnės importuoja daugiau nei pasigamina. ES pagaminta medvilnė sudaro tik 2 proc. pasaulyje sunaudojamos medvilnės, labai mažai lyginant su pagrindiniais gamintojais – JAV, Kinija, Indija ir kt. Dėl šios priežasties Europos Sąjunga nedalyvauja nustatant pasaulines šios žaliavos kainas ir ES parama medvilnės gamintojams neiškreipia konkurencijos. Todėl tokiuose daugiašaliuose forumuose kaip Pasaulio prekybos organizacija vykstant diskusijoms dėl Europos Sąjungos medvilnės sektoriaus Komisija privalo jį ginti.

2008 m. vasario 14 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl riboto genetiškai modifikuotų mikroorganizmų naudojimo (nauja redakcija)

COM(2007) 736 galutinis — 2007/0259 (COD)

(2008/C 162/18)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 175 straipsniu, 2008 m. sausio 10 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl riboto genetiškai modifikuotų mikroorganizmų naudojimo (nauja redakcija)

Komitetas, remdamasis tuo, kad jis neturi pastabų dėl šio pasiūlymo ir šis klausimas jau nagrinėtas Komiteto nuomonėse CESE 1235/1988, priimtoje 1988 m. lapkričio 24 d.⁽¹⁾, ir CESE 887/1996, priimtoje 1996 m. liepos 10 d.⁽²⁾, 422-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. vasario 13–14 d. (2008 m. vasario 13 d. posėdis), 133 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 3 susilaikius, nusprendė pritarti siūlomam dokumentui ir laikytis pozicijos, kurią jis rėmė pirmiau minėtuose dokumentuose.

2008 m. vasario 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

⁽¹⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo priimti Tarybos direktyvą dėl riboto genetiškai modifikuotų mikroorganizmų naudojimo – COM(1988) 160 galutinis (OL C 23, 1989 1 30, p. 45).

⁽²⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo priimti Tarybos direktyvą 90/219/EEB dėl riboto genetiškai modifikuotų mikroorganizmų naudojimo – COM(1995) 640 galutinis (OL C 295, 1996 10 7, p. 52).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos aplinkos agentūros bei Europos aplinkos informacijos ir stebėjimo tinklo įkūrimo (kodifikuota redakcija)

COM(2007) 667 galutinis — 2007/0235 (COD)

(2008/C 162/19)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 175 straipsniu, 2007 m. lapkričio 22 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos aplinkos agentūros bei Europos aplinkos informacijos ir stebėjimo tinklo įkūrimo (kodifikuota redakcija)

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, 442-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. vasario 13–14 d. (vasario 13 d. posėdis), 132 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 2 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2008 m. vasario 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. .../... dėl bendrųjų aromatintų vynu, aromatintų vyno gėrimų ir aromatintų vyno kokteilių apibrėžimo, aprašymo ir pateikimo taisyklių (nauja redakcija)

COM(2007) 848 galutinis — 2007/0287 (COD)

(2008/C 162/20)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 37 ir 95 straipsniais, 2008 m. sausio 22 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. .../... dėl bendrųjų aromatintų vynu, aromatintų vyno gėrimų ir aromatintų vyno kokteilių apibrėžimo, aprašymo ir pateikimo taisyklių (nauja redakcija)

Komitetas, remdamasis tuo, kad jis neturi pastabų dėl šio pasiūlymo ir šis klausimas jau nagrinėtas Komiteto nuomonėje CESE 413/1996, priimtoje 1996 m. kovo 27 d. (*), 442-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. vasario 13–14 d. (vasario 13 d. posėdis), 131 nariui balsavus už, 1 – prieš ir 8 susilaikius, nusprendė pritarti siūlomam dokumentui ir laikytis pozicijos, kurią jis rėmė pirmiau minėtame dokumente.

2008 m. vasario 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

(*) Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB), iš dalies pakeičiantį Reglamentą (EEB) Nr. 1601/91, nustatantį bendrąsias aromatintų vynu, aromatintų vyno gėrimų ir aromatintų vyno kokteilių apibrėžimo, aprašymo ir pateikimo taisykles – COM(1995) 570 galutinis – (OL C 174, 1996 06 17, p. 30).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl natūralaus mineralinio vandens naudojimo ir prekybos (nauja redakcija)

COM(2007) 858 galutinis — 2007/0292 (COD)

(2008/C 162/21)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2008 m. sausio 30 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl natūralaus mineralinio vandens naudojimo ir prekybos (nauja redakcija)

Kadangi Komitetas visiškai pritaria pasiūlymo turiniui ir jau yra pateikęs savo poziciją šiuo klausimu ankstesnėje nuomonėje, priimtoje 1971 m. vasario 24 d. (*), ir EESRK nuomonėje 196/1995, priimtoje 1995 m. vasario 23 d. (**), todėl 442-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. vasario 13–14 d. (vasario 13 d. posėdis), 133 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 2 susilaikius, nusprendė pateikti pasiūlymui palankią nuomonę ir nurodyti savo poziciją, išdėstytą pirmiau minėtuose dokumentuose.

2008 m. vasario 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

(*) Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos direktyvą dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su natūralaus mineralinio vandens naudojimu ir prekyba, suderinimo (OL C 36, 1971 4 19, p. 14).

(**) Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Tarybos Direktyvą 80/777/EEB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su natūralaus mineralinio vandens naudojimu ir prekyba, suderinimo (COM(1994) 423 galutinis) (OL C 110, 1995 5 2, p. 55).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos anglių ir plieno mokslinių tyrimų perspektyvų

(2008/C 162/22)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2007 rugsėjo 27 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Europos anglių ir plieno mokslinių tyrimų perspektyvų

Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. vasario 4 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Josef Zbořil, bendrapranešėjis Enrico Gibelieri.

442-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. vasario 13–14 d. (vasario 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę, 158 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 3 susilaukusių.

I dalis. Išvados ir rekomendacijos

A. EESRK palankiai vertina tai, kad pasiūlymu persvarstyti Anglių ir plieno mokslinių tyrimų fondo (APMTF) mokslinių tyrimų programos technines gaires, kurias Europos Komisija pateikė Tarybai, siekiama dar labiau pagerinti neblogus iki šiol pasiektus rezultatus. Komisijos nuomone, nebūtina atlikti esminius pakeitimus, o veikiausiai pasiekti, kad programa jos dalyviams taptų kuo paprastesnė.

B. EESRK pritaria Europos Komisijos nario Janez Potočnik nuomonei, kad APMTF mokslinių tyrimų programa turėtų likti savarankiška programa ir papildyti Mokslinių tyrimų bendrąją programą bei aprėpti visus su anglimi ir plieniu susijusius mokslinių tyrimų klausimus.

C. EESRK palankiai vertina tai, kad siūlomu priimti sprendimu supaprastinamos administracinės procedūros, be kita ko, panaikinant kai kurias papildomas priemones, jau įtrauktas į Septintąją bendrąją mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos programą, nuo 40 iki 50 proc. padidinant finansinę paramą bandomiesiems ir demonstraciniams projektams ir leidžiant skelbti anglių ir plieno įmonėms, atsižvelgiant į jų strateginius poreikius, specialius kvietimus teikti pasiūlymus nustatytose prioritėtinėse srityse, kurios dera su Septintąją bendrąją mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos programą ir papildo atitinkamas Europos technologijų platformų strategines mokslinių tyrimų darbotvarkes.

D. EESRK pabrėžia, jog būtina patenkinti suinteresuotų pramonės sektorių prašymą administruojant APMTF mokslinių tyrimų programą didesnę ir aktyvesnę vaidmenį skirti ir Anglių patariamajai grupei (APG), ir Plieno patariamajai grupei (PPG). Šioms grupėms reikia suteikti galimybę:

- vykdyti savo funkcijas, nustatytas Sprendimu 2003/78/EB;
- siūlyti pramonės, mokslinių centrų ir akademinės bendruomenės ekspertus, kurie dalyvautų vertinant mokslinių tyrimų, bandomuosius ir (arba) demonstracinius projektus;

- nustatyti mokslinių tyrimų programos prioritetus, papildančius atitinkamas Europos technologijų platformas (Europos plieno technologijų platformą (ESTEP), Neteršiančių aplinkos kietojo kuro elektrinių technologijų platformą (ZEP) ir Neišsiamųjų iškastinių išteklių platformą (SMR))⁽¹⁾;
- nuspręsti, kada būtina skelbti specialius kvietimus teikti pasiūlymus labai konkrečiais ir svarbiais klausimais;
- prireikus, sprendimo priede pakeisti „anglies“ ir „plieno“ apibrėžtis.

E. EESRK ragina Komisiją į konsultavimosi su Anglių ir plieno programos komitetu (APPK) taisykles iš naujo įtraukti ir APG, ir PPG pastabas bei pasiūlymus dėl mokslinių tyrimų ir bandomųjų ir (arba) demonstracinių projektų įvertinimo.

1. II dalis. Bendra informacija

1.1 2004 m. liepos 1 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Europos anglių ir plieno mokslinių tyrimų perspektyvų.

⁽¹⁾ Europos plieno technologijų platformos (ESTEP) strateginės mokslinių tyrimų darbotvarkės tikslas – užtikrinti tvarų augimą pabrėžiant ilgalaikį inovacijomis grindžiamos pramonės konkurencingumą, bendradarbiavimą su partneriais, dėmesį aplinkai ir glaudžius ryšius su plieno gamintojais – būtent taip platforma savo veikla prisideda prie ES mokslinių tyrimų programų. Atitinkamai Neteršiančių aplinkos kietojo kuro elektrinių technologijų platformos (ZEP) prioritetai yra nustatyti ir pašalinti kliūtis statyti labai efektyvias elektrines, kurios veiktų beveik neišskirdamos į aplinką šiltnamio dujų emisijų, tokiu būdu smarkiai sumažinant iškastinio kuro naudojimo poveikį aplinkai. Tokios elektrinės veiktų surenkant ir saugant CO₂, taip pat būtų naudojamos šviesos konversijos technologijos, kurios leistų pastebimai pagerinti elektrinių veiksmingumą, patikimumą ir sumažinti išlaidas. Taip pat bus atsižvelgta į Neišsiamųjų iškastinių išteklių platformą (SMR).

1.2 Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2005 m. birželio 13 d. priėmė savo nuomonę (CCMI/018 — CESE 845/2005). Pranešėjas Antonello Pezzini, bendrapranešėjis – Enrico Gibellieri.

1.3 Savo 419-ojoje plenarinėje sesijoje, kuri įvyko 2005 m. liepos 13 ir 14 d. (2005 m. liepos 13 d. posėdyje), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė pirmiau minėtą nuomonę 57 balsais už, nei vienam nariui nebalsavus prieš ir 3 susilaikius.

1.4 Praėjus daugiau kaip dvejiems metams nuo pirmiau minėtos EESRK nuomonės paskelbimo APMTF mokslinių tyrimų programa iš dalies pakeista. Tiksliau, pasitarusi su Anglijų ir plieno programos komitetu (APPK), 2007 m. liepos 10 d. Europos Komisija priėmė pasiūlymą priimti Tarybos sprendimą persvarstyti APMTF mokslinių tyrimų programos technines gaires dėl anglies ir plieno mokslinių tyrimų finansavimo.

1.5 Šis persvarstymas privalomas pagal 2003 m. vasario 1 d. Tarybos sprendimus 2003/76/EB, 2003/77/EB ir 2003/78/EB, kuriais buvo įsteigtas APMTF. Reikėtų priminti, kad Tarybos sprendimu 2003/76/EB Europos anglių ir plieno bendrijos (EAPB) turtas ir įsipareigojimai buvo perduoti Europos bendrijai, o šio turto grynoji vertė buvo priskirta su anglių ir plieno sektoriais susijusiems moksliniams tyrimams.

2. III dalis. Motyvacija

2.1 APMTF disponuoja 50–60 milijonų eurų siekiančiu metiniu biudžetu, kurį gali skirti moksliniams tyrimams šiose dviejose srityse. Biudžetas finansuojamas palūkanomis nuo jau baigusios galioti Europos anglių ir plieno bendrijos sutarties turto. APMTF programa yra atskira ir papildo Mokslinių tyrimų bendrąją programą, apimančią visas su anglimi ir plieniu susijusias mokslinių tyrimų sritis, pradedant gamybos procesais, baigiant pritaikymu, ir nagrinėja išteklių panaudojimo ir konversijos, darbo saugos ir aplinkos apsaugos klausimus (geriau naudoti anglį, kad ji taptų švariu energijos šaltiniu, ir mažinti CO₂ emisijas, išsiskiriančias naudojant anglį ir gaminant plieną).

2.2 Siūlomu priimti sprendimu supaprastinamos kai kurios administracinės procedūros, visų pirma:

— panaikinant kai kurias papildomas priemones, jau įtrauktas į Septintąją bendrąją mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos programą;

— nuo 40 iki 50 proc. padidinant finansinę paramą bandomiesiems ir demonstraciniams projektams ir leidžiant skelbti specialius kvietimus teikti pasiūlymus prioritetinėse srityse, kurios dera su Septintąją bendrąją mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos programa ir atitinka Europos technologijų platformų strategines mokslinių tyrimų darbotvarkes.

2.3 Dalyvavimo programoje tvarka paprasta: pasiūlymus galima teikti bet kuriuo metu iki galutinio termino – kiekvienų

metų rugsėjo 15 d. Projekto biudžetas ir kiekvieno projekto dalyvių skaičius neribojami. Trečiosios šalys gali dalyvauti, tačiau joms nebus suteikta jokia Europos finansinė parama. Projektai, kuriuos vertina išorės ekspertai, atrenkami atsižvelgiant į siūlomų mokslinių tyrimų kokybę. Projektų stebėseną vykdoma kartą per metus surengiant „tarpusavio vertinimą“.

2.4 Taip pat buvo būtina atlikti tam tikrus taisyklių, nustatantį patariamųjų grupių narystę ir valstybių narių vaidmenį Anglijų ir plieno programos komitete (APPK), pakeitimus, visų pirma atsižvelgiant į pastaruosius Europos Sąjungos plėtros etapus (peržiūrų periodiškumas, įgaliojimų trukmė, pasiūlymų atrankos sistema, projektų stebėseną siekiant išvengti interesų konfliktų, ir pan.).

2.5 Ši peržiūra privaloma pagal sprendimą, kuriuo buvo įsteigtas APMTF. Komisijos požiūriu, APMTF iki šiol dirbo gerai, taigi esminiai programos pakeitimai nereikalingi.

2.6 Tuo tarpu Europos plieno technologijų platforma (ESTEP) tęsė savo darbą. 2007 m. liepos mėnesį paskelbtame ESTEP pranešime spaudai aptariami pirmieji platformos ilgalaikio įsipareigojimo ateityje siekti tvarumo rezultatai. 2003 m. gruodžio mėn. ESTEP pasiūlė Strateginę mokslinių tyrimų darbotvarkę (SRA), kuri oficialiai pradėta įgyvendinti 2004 m. kovą.

2.7 ESTEP buvo viena iš pirmųjų savo ateities viziją sukūrusių ir paskelbusių technologijų platformų. Šios platformos Strateginės mokslinių tyrimų darbotvarkės prioritetai iš esmės susiję su tvariu augimu: pabrėžiamas ilgalaikis inovacijomis grindžiamos pramonės konkurencingumas, bendradarbiavimas su partneriais, dėmesys aplinkai ir glaudiems ryšiams su plieno gamintojais – būtent taip platforma savo veikla prisideda prie ES mokslinių tyrimų programų.

2.8 Atsižvelgiant į Septintojoje bendrojoje mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos programoje nustatytą prioritetą siekti beveik šiltnamio dujų emisijų į aplinką neišskiriančio energijos generavimo (angl. ZEP), pradinis platformos tikslas yra nustatyti ir pašalinti kliūtis statyti labai efektyvias elektrines, kurios veiktų beveik neišskirdamos į aplinką šiltnamio dujų, tokiu būdu smarkiai sumažinant iškastinio kuro naudojimo poveikį aplinkai. Tokios elektrinės veiktų surenkant ir saugant CO₂, jose taip pat būtų naudojamos švarios konversijos technologijos, kurios leistų pastebimai pagerinti elektrinių veiksmingumą, patikimumą ir sumažinti išlaidas.

2.9 Dėl pramoninio aspekto – prisimenama Europos anglių ir plieno bendrijos (EAPB) baigė egzistuoti 2002 m. liepos mėn.) patirtis, kai mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros projektai, kurie priklausydavo atitinkamai mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros rėmimo programai, buvo daugiausiai vertinami ir atrenkami aktyviai dalyvaujant suinteresuotiems plieno gamintojams. Angliai skirta programos dalis buvo administruojama panašiai, vadovaujantis atitinkamomis techninėmis gairėmis. Pramonės atstovų dalyvavimas buvo grindžiamas tuo, kad EAPB lėšos dažniausiai buvo surenkamos iš anglies ir plieno pramonei taikomų mokesčių.

2.10 Tokia situacija labai pasikeitė, kai 2003 m. buvo įsteigtas Anglies ir plieno mokslinių tyrimų fondas (APMTF) (2003 m. vasario 1 d. Tarybos sprendimais 2003/76/EB, 2003/77/EB ir 2003/78/EB, paskelbtais OL L 29/22, OL L 29/25, OL L 29/28, 2003 2 5). Tuo metu likusios EAPB lėšos buvo perduotos naujam fondui, o Komisijai buvo pavesta administruoti tas lėšas ir atitinkamą mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros programą atsižvelgiant į svarbiausius buvusių EAPB mokslinių tyrimų programų aspektus.

2.11 Šiuo metu Komisijos požiūris į anglies ir plieno pramonės įtaką APMTF programai skiriasi nuo šių pramonės šakų nuomonės. Atsižvelgiant į Sprendimo 2003/78/EB nuostatas, APPK ir dviem patariamosioms grupėms APG ir PPG turėtų būti sudarytos galimybės visiškai vykdyti joms nustatytas funkcijas, kurios neturėtų būti ribojamos jų vaidmenį nuo tiesio-

ginės įtakos susiaurinant tik iki proceso aspektų prieš skelbiant kvietimą teikti pasiūlymus.

2.12 Pastaruoju pasiūlymu persvarstyti APMTF programos technines gaires Komisija bando pritaikyti, kai tikslinga, oficialias procedūras ir struktūras prie ES mokslinių tyrimų septintosios bendrosios programos procedūrų. Todėl bet koks derinimas su Bendrosios programos taisyklėmis ir procedūromis turėtų būti griežtai ribojamas ir taikomas tik tose srityse, kuriose iš tiesų galima pasiekti supaprastinimo ir didesnio veiksmingumo. Reikėtų pasinaudoti esamos sąveikos tarp Septintosios bendrosios mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos programos ir APMTF privalumais, kai tik tai yra įmanoma, tačiau reikia išsaugoti APMTF, kaip papildomos ir savarankiškos programos, statusą (žr. I dalies B skyrių).

2008 m. vasario 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, panaikinančio Tarybos sprendimą 85/368/EEB dėl Europos bendrijos valstybių narių profesinio mokymo kvalifikacijų palyginamumo

COM (2007) 680 galutinis — 2007/0234 (COD)

(2008/C 162/23)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2007 m. lapkričio 27 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, panaikinančio Tarybos sprendimą 85/368/EEB dėl Europos bendrijos valstybių narių profesinio mokymo kvalifikacijų palyginamumo

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. sausio 29 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Arno Metzler.

442-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. vasario 13–14 d. (2008 m. vasario 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 156 nariams balsavus už, 3 - prieš ir 5 susilaikius.

1. Išvados

1.1 Komitetas, išsamiai išnagrinėjęs Europos Komisijos ir Europos Parlamento apsvaistytus klausimus, o visų pirma atsižvelgdamas į pranešimus ir Komiteto patirtį – kurią jis gali patvirtinti – rengiant bendrus profesijų aprašus, yra įsitikinęs, kad Europos Komisijos ir Europos Parlamento argumentai yra įtikinami, suprantami ir gerai pagrįsti. Komitetas tai pabrėžia, atsižvelgdamas į kito priemonių rinkinio asmenų judumui stiprinti ir palengvinti – Europos kvalifikacijų sąrangos – sukūrimą.

1.2 Komitetas mano, kad šis sprendimas padeda gerinti teisėkūrą, kadangi juo numatyta atidžiai įvertinti nenaudojamas ir neįgyvendinamas taisykles ir pakeisti jas geresnėmis priemonėmis.

1.3 Komitetas remia Komisijos siekį įdiegti sistemą, kurios laikantis įgyta praktinė patirtis ir kvalifikacija būtų geriau panaudotos asmenų judumui ir migracijai palengvinti paslaugų vidaus rinkoje. Komitetas ypač džiaugiasi, kad ši sistema pradžioje bus grindžiama laisvu pasirinkimu.

1.4 Atsižvelgdamas į ankstesnę patirtį, Komitetas ragina imtis daugiau priemonių skaidrumui užtikrinti ir pateikti daugiau informacijos apie teisės aktų panaikinimo pasekmes ir taip kovoti su tuo susijusiu netikrumu bei atkreipti dėmesį į tai, kad šis dokumentas nebūtų supainiotas su Direktyva 2005/36/EB dėl profesinio mokymo kvalifikacijų pripažinimo.

2. Bendrosios pastabos

2.1 Europos Parlamentas ir Taryba susitarė panaikinti Sprendimą 85/368/EEB. Šios institucijos priėmė tokį sprendimą atsižvelgusios į tai, kad taisyklės numatė palyginamų profesinio mokymo kvalifikacijų sistemos sukūrimą, kurią, kaip paaiškėjo, sunku įgyvendinti ir taikyti praktikoje. Pradėjus taikyti šias nuostatas Europos institucijos nustatė 19 sektorių 219 profesinio mokymo kvalifikacijų. Buvo pasirinkti sektoriai, kurių atstovai yra labiausiai linkę persikelti dirbti į kitą šalį. Iki 1990 m. buvo paskelbti vos penkių sektorių (iš 19 pasirinktų), t.y. 66 profesijų kvalifikacijų palyginamumo duomenys.

2.2 Jau ir taip nedidelį skaičių, Komisijos vertinimu, vėliau sumažino valstybės narės, labai greitai pakeisdamos profesines sritis, kuriomis grindžiami bendri profesijų aprašai, o tai, turint galvoje centralizuotą koncepcijos pobūdį, pareikalavo esminių pakeitimų. Su šiuo papildomai išaugusiu darbu sistema taip pat nesusidorojo. Todėl šiandien reikia pripažinti, kad sistema per daugiau nei 20 metų nuo jos įvedimo 1985 m. nebuvo pakankamai veiksminga skatinant darbuotojų judumą paslaugų judėjimo per sieną srityje ir palengvinant migraciją individualiems poreikiams pritaikytų paslaugų srityje.

2.3 Europos bendrija šį derinimo metodą pakeitė Europos kvalifikacijų sąranga (EKS). Sistemoje nustatyta paprasta suskirstymo sistema, leidžianti valstybėms narėms pagal ją suskirstyti savo kvalifikacijas ir taip jas palyginti. Europos bendrijos sukurta tarnyba, stebinti šį suskirstymą, užtikrins tinkamą kokybę ir lygį. Europos bendrija EKS papildyti sukūrė dar du instrumentus –

Europosą ir Europos aukštojo mokslo kreditų perkėlimo sistemą. Be to, formaliajam ir savaiminiam mokymuisi palyginti buvo sukurtas Ploteus portalas. Komisija įtraukė savo veiklą ir siekius į bendrus Europos bendrijos Lisabonos proceso tikslus gerinti bendrąją rinką ir supaprastinti administravimą.

3. Rekomendacijos

3.1 Komitetas džiaugiasi, kad Europos bendrija ėmėsi išsamiau nagrinėti migracijos palengvinimo klausimą, siekdama pagerinti darbuotojų bei individualiems poreikiams pritaikytų paslaugų galimybes bendrojoje rinkoje.

3.2 Komitetas pritaria vertinimui, kad lyginant skaidrumą turėtų būti įtraukta ir praktinė patirtis. Komitetas pripažįsta nuostatos svarbą, kad EKS taikoma žemesniu lygiu nei Direktyva 2005/36/EB dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo, dėl kurios Komitetas pateikė atskirą nuomonę, ir mano, kad jos turėtų būti nagrinėjamos atskirai.

3.3 Komitetas džiaugiasi, kad EKS iki 2012 m. bus įgyvendinama savo noru. Tokiu būdu liks laiko įgyti patirties ir užtikrinant skaidrumą bei komunikaciją pasiekti didesnio pritarimo naujai sistemai.

3.4 Komitetas džiaugiasi, kad į šį darbą įtraukiami socialiniai partneriai. Juo labiau, kad vidutinės trukmės laikotarpiu tarifų srityje gali būti svarbus kvalifikacijų suskirstymas pagal EKS. Tai pasakytina ir apie pokyčius mėlynosios kortos srityje.

2008 m. vasario 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos sprendimą dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių (pagal ES sutarties 128 straipsnį)

COM(2007) 803 galutinis/2 (V dalis) — 2007/0300 (CNS)

(2008/C 162/24)

2008 m. sausio 17 d. Taryba, remdamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Tarybos sprendimą dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių (pagal EB sutarties 128 straipsnį)

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. sausio 29 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas **Wolfgang Greif**.

442-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. vasario 13–14 d. (vasario 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 147 nariams balsavus už, 5 - prieš ir 7 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK savo nuomonėje dėl 2005–2008 m. gairių ⁽¹⁾ ir daugelyje kitų nuomonių palankiai vertino naują integruotą metodą ir daugiamečių etapų ir nurodė, kad *inter alia* nacionaliniai parlamentai, socialiniai partneriai ir pilietinė visuomenė turi aktyviai dalyvauti visuose užimtumo politikos koordinavimo etapuose ir su jais turi būti konsultuojamasi.

1.2 EESRK nurodė, kad vienas pagrindinių nacionalinių reformų programų sėkmės elementų yra kiek įmanoma aktyvesnis visų atitinkamų socialinių subjektų (ypač socialinių partnerių) dalyvavimas visuose proceso etapuose. Šiuo klausimu Komitetas apgailestavo, kad pastaraisiais metais buvo nepakankamai konsultuojamasi su socialiniais partneriais ir diskutuojama su pilietine visuomene. Todėl EESRK mano, kad svarbu stiprinti socialinių partnerių santykių sistemą ES ir nacionalinių lygmeniu.

1.3 Šiomis aplinkybėmis Komitetas apgailestauja, kad dėl ypač įtemptos pasiūlymų priimti Tarybos sprendimą skelbimo ir paties sprendimo priėmimo darbotvarkės nelieka pakankamai laiko išsamioms diskusijoms ir konsultacijoms. Todėl Komitetas pasilieka teisę persvarstyti strategiją atsižvelgiant į 2008 m. Pavasario Vadovų Tarybos susitikimą.

1.4 Komitetas skirtingose nuomonėse pateikė nemažai pasiūlymų dėl ankstesnių Europos užimtumo strategijos užimtumo gairių. Numatydamas, kad minėtas tvarkaraštis bus įtemptas, EESRK sudėjo visus šiuos pasiūlymus į rinkinį, kuris buvo išsiųstas Komisijos tarnyboms ⁽²⁾ ir palankiai jų įvertintas.

1.5 Nors gairės jokių būdu neprarado pagrįstumo, Komitetas nurodo, kad naujas užimtumo gairių paketas yra identiškas

⁽¹⁾ 2005 m. gegužės 31 d. EESRK nuomonė dėl pasiūlymo priimti Tarybos sprendimą dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių (taikant EB sutarties 128 straipsnį), pranešėjas Henri Malosse (OL C 286, 2005 11 17).

⁽²⁾ Greitai bus paskelbta brošiūra su EESRK pasiūlymais. EESRK nuomonės dėl užimtumo ir susijusių klausimų galima rasti http://eesc.europa.eu/sections/soc/index_en.asp.

ankstesniajam. Tačiau pridedamas tekstas buvo truputį atnaujintas ir jame aptariama keletas Komiteto pasiūlymų.

1.6 Komitetas siūlo Komisijai pagal standartinę procedūrą pateikti priedą su visų gairių kiekybinių tikslų sąrašu, kad jos taptų dar skaidresnės.

1.7 Atsižvelgdamas į laiko apribojimus, Komitetas dar kartą pabrėžia savo poziciją dėl kai kurių aspektų, į kuriuos reikia atsižvelgti sprendime ir kurie yra susiję su bendra būtinybe pritaikyti užimtumo gaires. Jie nurodyti toliau pateiktoje pasiūlymų santraukoje ⁽³⁾.

⁽³⁾ Santraukoje cituojamos šios nuomonės: 2007 m. balandžio 25 d. EESRK nuomonė dėl Pasiūlymo priimti Tarybos sprendimą dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių, pranešėja Maureen O'Neill (OL C 168, 2007 7 20); 2007 m. liepos 12 d. EESRK nuomonė dėl prioritetinių gyventojų grupių užimtumo, pranešėjas Wolfgang Greif (OL C 256, 2007 10 27); 2005 m. spalio 26 d. EESRK nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai dėl su jaunimu susijusių Europos politikos krypčių Europos jaunimo reikalų sprendimo – Europos jaunimo pakto įgyvendinimo ir aktyvaus pilietiškumo skatinimo, pranešėja Jillian van Turnhout (OL C 28, 2006 2 3); 2006 m. rugsėjo 13 d. EESRK nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl moterų ir vyrų lygybės gairių 2006–2010 m., pranešėja Grace Attard (OL C 318, 2006 12 23); 2007 m. liepos 11 d. EESRK nuomonė dėl įsidarbinimo galimybių ir verslumo: pilietinės visuomenės, socialinių partnerių ir vietos bei regionų valdžios institucijų vaidmuo siekiant lyčių lygybės, pranešėjas Luis Miguel Pariza Castaños (OL C, 2007 10 27); 2007 m. sausio 17 d. EESRK nuomonė dėl lygių galimybių žmonėms su negalia, pranešėjas Meelis Joost (OL C 93, 2007 4 27); 2007 m. rugsėjo 26 d. EESRK nuomonė dėl tvaraus našumo skatinimo europinėje darbo vietoje, pranešėja Leila Kurki (OL C ...); 2007 m. Liepos 11 d. EESRK nuomonė dėl darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros (vidinis lankstumas – kolektyvinės derybos ir socialinio dialogo vaidmuo reguliuojant ir reformuojant darbo rinkas), pranešėjas Thomas Janson (OL C 256, 2007 10 27); 2006 m. gegužės 17 d. EESRK nuomonė dėl pasiūlymo priimti Tarybos sprendimą dėl valstybių narių užimtumo politikos gairių, pranešėjas Wolfgang Greif (OL C 195, 2006 8 18); 2007 m. gegužės 30 d. EESRK nuomonė dėl pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos rekomendaciją dėl Europos kvalifikacijų sąrangos mokymuisi visą gyvenimą kūrimo, pranešėjas Rodríguez García-Caro (OL C 175, 2007 7 27); 2005 balandžio 6 d. EESRK nuomonė dėl pasiūlymo priimti Tarybai ir Europos Parlamentui skirtą rekomendaciją dėl tolesnio Europos bendradarbiavimo užtikrinant aukštojo mokslo kokybę, pranešėjas Soares (OL C 255, 2005 10 14).

2. Konkrečių EESRK pasiūlymų santrauka

2.1 Siekiai ir įvertinami tikslai

Komitetas dar kartą pabrėžia būtinybę:

- nustatyti daug toliau siekiančius, veiksmingesnius ir įvertinamus tikslus, kuriuos būtų galima palyginti naujose gairėse Europos Sąjungos ir valstybių narių lygmeniu, ir suteikti Komisijai daugiau vykdymo užtikrinimo įgaliojimų; šiuo požiūriu reikėtų dėti labai daug pastangų siekiant, kad nesulpnėtų Lisabonos strategijos tikslai, ir sutelkti dėmesį į kiekybinius Europos tikslus, visų pirma skatinimo veikti, švietimo ir visą gyvenimą trunkančio mokymosi, jaunimo užimtumo ir lyčių lygybės srityse;
- patvirtinti darbo ir proceso grafiką ir jį išsiuntinėti visiems suinteresuotiems subjektams, siekiant maksimalaus suinteresuotų subjektų dalyvavimo bei paliekant pakankamai laiko išklausti jų nuomonę rengimo etape ES ir nacionaliniu lygmeniu; šiuo požiūriu labai svarbu kuo anksčiau į gairių rengimą, jų įgyvendinimą bei į tolesnį darbą įtraukti socialinius partnerius, pilietinę visuomenę ir EESRK;
- tobulinti duomenų rinkimą, palengvinti stebėseną ir įvertinimą, kuriuos atlieka valstybės narės ir Komisija;
- priimti nacionalines reformų programas, apimančias daugiau konkrečių pavyzdžių dėl apibrėžtų tikslų, įgyvendinimo grafikų, išlaidų ir biudžeto lėšų, kad jomis būtų siekiama aukštesnių tikslų ir kokybiškai pagerėtų jų įgyvendinimo terminai, atsakomybė ir finansinis pagrindas, įskaitant konkrečius biudžeto lėšų skirstymo tikslus aktyviai darbo rinkos politikai pavienėse valstybėse narėse;
- daugiau dėmesio skirti specialių poreikių turinčių asmenų integracijai, nustatant konkrečius tikslus ir labiau atsižvelgiant į socialinės politikos reikalavimus; šiomis aplinkybėmis reikėtų dėti daug daugiau pastangų siekiant teigiamų pokyčių ekonomikos ir užimtumo srityse bei stiprinti Lisabonos strategijoje minimą socialinę integraciją; dėl šios priežasties naujosiose gairėse reikėtų labiau pabrėžti bendrus valstybių narių socialinius tikslus skatinti aktyvią socialinę integraciją (pvz., kovoti su skurdu ir atskirtimi tarp labiausiai marginalizuotų asmenų bei grupių).

2.2 Jaunimo užimtumas

Komitetas dar kartą pabrėžia būtinybę:

- kiekvienai valstybei narei nustatyti užduotį per 2006–2010 m. sumažinti jaunimo nedarbą mažiausiai 50 proc., siekiant aiškiai parodyti, kad sprendžiant jaunimo nedarbo problemą reikia daugiau visų suinteresuotų asmenų pastangų;
- skirti daugiau dėmesio jaunimo integravimui į darbo rinką, garantuoti jiems pirmąjį darbą, suteikiantį ateities perspektyvų; daugiau dėmesio skirti priemonių, užtikrinančių, kad

nenuolatinis darbas ir darbo vietos su menkomis socialinėmis garantijomis jaunimui būtų laikinas reiškinys, įgyvendinimui;

- griežčiau ir tikslingiau įgyvendinti profesinio mokymosi programas, sudaryti galimybes jaunimui įsidarbinti ir mokytis visą gyvenimą, siekiant sumažinti jaunimo nedarbą; švietimo bazė, atsižvelgiant į šiuolaikišką darbo rinką, yra itin opus klausimas, kadangi trūksta darbuotojų, įgijusių bazinę ir tarpinę kvalifikaciją, o turimi įgūdžiai ir kvalifikacija neatitinka darbo rinkos poreikių;
- plėtoti socialinės apsaugos sistemas, kurios jaunimui suteiktų pasirinkimo galimybes nulemiant savo ateitį; inicijuoti priemonės, skatinančias jaunimo socialinę integraciją, ypač padedančias kovoti su jaunų žmonių, kurie nesimoko, nesilavinava, nedirba arba yra registruoti kaip bedarbiai, problema;
- 2006–2010 m. sumažinti mokyklų nebaigiančių jaunuolių skaičių 50 proc. ir skatinti patirties įgijimą dirbant bendrovėse;
- plėsti tinkamas paskatas ir paramos priemones įmonėms, įdarbinančioms daugiau jaunimo ir vyresnio amžiaus žmonių, turinčių ypatingų problemų darbo rinkoje;
- sutrumpinant šešerių mėnesių laikotarpį jaunuoliams, siekiantiems rasti darbo arba mokymosi vietą, po kurio jaunimui pasiūloma nauja įsidarbinimo galimybė (nurodoma, kad pagal 18 gairę, šis laikotarpis iki 2010 m. bus sutrumpintas iki 4 mėnesių);
- skatinti lygias galimybes, remti žmones su negalia, integruoti imigrantus.

2.3 Lyčių lygybė

Komitetas dar kartą pabrėžia, kad:

- siekiant skatinti moterų užimtumą būtina koordinuojant užimtumo politiką užsibrėžti bendrus prioritetus; *inter alia* reikėtų pateikti konkrečių pasiūlymų dėl priemonių, skatinančių vienišus tėvus ir motinas įgyti rinkoje paklausius įgūdžių ir palengvinančių jiems sąlygas pradėti darbinę veiklą;
- su socialiniais partneriais reikėtų konsultuotis dėl lyčių lygybės klausimo įtraukimo aspektų;
- valstybių vyriausybės, vyrų ir moterų lygių galimybių institucijos ir visų valstybių narių socialiniai partneriai yra aiškiai įpareigoti užtikrinti, kad jų sukurtos darbo užmokesčio sistemos nesudarytų sąlygų diskriminuoti vyrus ir moteris darbo užmokesčio atžvilgiu; šiomis aplinkybėmis ES gairės, kuriose nustatyti tikslūs rodikliai, turėtų sustiprinti racionalius vienodo užmokesčio vyrams ir moterims tikslus; galiausiai, reikėtų nustatyti tikslą sumažinti skirtingų lyčių galimybių skirtumus siekiant profesinio ir techninio mokymo ir sumažinti atlyginimų skirtumus įdarbinant;

- reikalingos priemonės, skirtos pašalinti esamą diskriminaciją darbo rinkoje ir struktūrinių priešasčių nulemtas nevienodas pajamas dėl lyčių, pirmiausia remti moterų socialines garantijas, taikant priemones, mažinančias laikiną, menkų socialinių garantijų darbą ne visą dieną, taip pat apskritai gerinant darbo ne visą dieną reglamentavimą (pvz., taikyti teisę dirbti ne visą darbo dieną tėvams, suteikiant teisę jiems vėl grįžti dirbti visą dieną, mažinti nepakankamą dalyvavimą įmonės vidaus kvalifikacijos kėlimo programose);
 - reikia naujų konkrečių tikslų, susijusių su lyčių lygybe užimtumo politikoje, įskaitant kokybinius ir kiekybinius rodiklius, siekiant pašalinti lyčių stereotipus ir kliūtis moterims pradėti karjerą konkrečiuose sektoriuose ir tapti verslininkėmis (*);
 - verslininkystės pagrindus reikia įtraukti į valstybių narių vidurinių, aukštųjų ir profesinio lavinimo mokyklų mokymo planus, ypač skirtus merginoms, ir imtis priemonių, kad kuo daugiau moterų baigtų mokslo ar technikos studijas, taip siekiant panaikinti su lytimi susijusią užimtumo disproporciją technikos srityje, pirmiausia inžinerijoje ir IRT sektoriuje;
 - daugiau dėmesio reikėtų skirti lyčių lygybei ir poreikiui derinti darbą ir šeiminių gyvenimą; šiuo požiūriu reikia šalinti darbo rinkos segmentavimą dėl lyties visų pirma taikant veiksmingas priemones, padedančias derinti profesinę veiklą ir šeiminių gyvenimą (ypač smarkiai plečiant lengvai prieinamos, aukštos kokybės ir ne per brangios vaikų priežiūros ir paramą neįgaliems žmonėms bei jų šeimų nariams teikiančių, tarp jų ir priežiūros visą parą, įstaigų tinklą);
 - reikia veiksmingai skatinti vaikų priežiūros pareigų pasidalijimą tarp tėvų (visų pirma sukurti paskatas sustiprinti tėvo vaidmenį) ir panaikinti šeimos politikos priemones, kurios skatina tėvus visam laikui arba ilgam pasitraukti iš darbo rinkos; tėvai turi turėti galimybę grįžti į darbo rinką; vaiko priežiūros atostogų finansavimas neturėtų daryti neigiamos įtakos pajamų lygiui, papildomai skatinti moterų pasitraukimo iš profesinės veiklos ir sudaryti naujų kliūčių partneriams pasidalinant vaiko priežiūros pareigomis.
- vyresnio amžiaus žmonėms; siekti, kad žmonės galėtų fiziškai ir dvasiškai ilgiau išlikti darbingi, ypač skatinant vyresnio amžiaus darbuotojus aktyviau kelti kvalifikaciją ir mažinant darbo krūvį įmonėse bei pritaikant darbo sąlygas (pvz., paskatos gerinti sveikatos apsaugą darbo vietose, visiems prieinamos įmonės programos, skirtos stiprinti sveikatą, prevencijos ir darbuotojų saugos darbe programos);
- įgyvendinti priemones vyresnio amžiaus darbuotojų vertės suvokimui gerinti (įgytos patirties, dirbant įgytų gebėjimų vertinimas ir perdavimas jaunesniems darbuotojams), taip pat konsultuoti ir remti įmones, ypač mažąsias ir vidutines, įgyvendinant ilgalaikį personalo planavimą ir organizuojant senėjantiems darbuotojams pritaikytą darbą;
 - nacionaliniuose reformų planuose didesnę prioritetą skirti negalios klausimams, o rengiant šiuos planus skatinti aktyviau dalyvauti nacionalines žmonių su negalia asociacijas. Šiomis aplinkybėmis Komisijos buvo paprašyta įvertinti lanksčių darbo ir pagalbinių priemonių poveikį ir jas tinkamai išnaudoti skatinant didesnę žmonių su negalia užimtumą;
 - stiprinti ir stebėti imigracijos politikos įgyvendinimą ir jos įtaką nacionaliniam darbo jėgos planavimui; ypatingą dėmesį skirti individualaus (iki)mokyklinio ugdymo paramai ir anksatyvoms investicijoms į gebėjimus, susijusius su kalba ir profesija, šalinti valstybėse narėse institucines kliūtis ir diskriminaciją norint patekti į darbo rinką bei užkirsti kelią atlyginimų dempingui;
 - vykdyti stebėseną ir imtis priemonių siekiant garantuoti patyrusios ir kvalifikuotos darbo jėgos pusiausvyrą, kuri užtikrintų tvarumą; nors EESRK remia darbuotojų judumą Europos Sąjungos teritorijoje, jam susirūpinimą kelia poveikis, kurį dėl kvalifikuotų darbuotojų perkėlimo ir atitinkamą kompetenciją turinčių asmenų išvykimo iš vienos ES šalies į kitą patiria kilmės šalis.

2.4 Vyresnio amžiaus darbuotojai, darbuotojai su negalia ir darbuotojai imigrantai

Komitetas ragino:

- griežčiau kovoti su vis dar dažnai pasitaikančiomis diskriminacijos ir blogesnio vertinimo apraiškėmis dėl amžiaus, lyties, negalios ar etninės kilmės, ypač siekiant gauti išsilavinimą ir įsilieti į darbo rinką ar likti joje; reikėtų tinkamai stebėti galiojančius ES teisės aktus ir jų įgyvendinimą;
- skirti daugiau dėmesio demografinių pokyčių poveikiui ir darbo jėgos senėjimo klausimui; šiuo požiūriu daugiau investuoti į darbo vietų kokybę ir darbo sąlygų pritaikymą

(*) Šiuo atveju aktualios šios nuomonės: 2006 m. liepos 6 d. EESRK nuomonė dėl verslumo pagrįsto mąstymo puoselėjimo ugdant ir mokant, pranešėja Ingrid Jerneck (OL C 309, 2006 12 16) ir 2007 m. spalio 25 d. EESRK nuomonė dėl verslumo ugdymo ir Lisabonos darbotvarkės, pranešėja Madi Sharma, bendrapranešėjas Jan Olsson (SOC/267) (nuomonė dar nepaskelbta).

2.5 Kokybiškos darbo vietos ir tarpinės darbo rinkos

Komitetas dar kartą pabrėžia būtinybę:

- įgyvendinti priemonių darbo vietų kokybei gerinti ir pagal „gero darbo“ kriterijus, nustatytus vadovaujantis moksliniais tyrimais, parengti Europos darbinio gyvenimo kokybės indeksą, kuris būtų reguliariai rengiamas ir skelbiamas, norint nustatyti, kaip keičiasi ir gerėja darbinio gyvenimo kokybė, ir koks poveikis daromas našumui;
- didinti darbo rinkos užtikrintumą ir užkirsti kelią nesąžiningiems darbo santykiams, tarp kitų priemonių užtikrinti, kad bedarbiai nebūtų verčiami imtis darbo, nesuteikiančio saugumo, kovoti su nedeklaruotu darbu ir užkirsti kelią darbuotojų, dirbančių pagal terminuotą darbo sutartį, išnaudojimui;

- apsaugoti darbuotojus nuo diskriminacijos;
- įgyvendinti daug papildomų priemonių, skirtų pagerinti veiksmingas sveikatos apsaugos sistemas, o užimtumo tikslais propaguoti prevenciją ir sveiką gyvenimą, kad sumažėtų našta dėl ligos, didėtų darbo produktyvumas ir ilgėtų darbingas amžius;
- modernizuoti ir gerinti socialinės apsaugos priemonės, kur tai yra būtina, taikomas nestandartinėms užimtumo formoms;
- šalinti kliūtis asmenims, prižiūrintiems vaikus ir norintiems (vėl) pradėti dirbti ir likti darbo rinkoje (be kitų, paskatos tėvui dažniau imtis vaiko priežiūros);
- kurti tarpines darbo rinkas socialinėje atskirtyje esančioms grupėms ir tinkamas paskatas įmonėms, kad jos galėtų priimti daugiau tokių asmenų ir kartu teiktų jiems paramą įveikiant problemas, lėmusias jų socialinę atskirtį (kartu būtina vengti nepageidautino paskatų išnaudojimo ir konkurencijos iškreipimo);
- užimtumo iniciatyvoms ne pelno srityje, ypač socialinių paslaugų srityje, tenka ypatinga svarba. Būtina užtikrinti tinkamą paramą, finansuojamą iš darbo rinkos biudžetų.

2.6 Lankstumas ir užimtumo garantijos

Komitetas pateikė šiuos pasiūlymus:

- socialiniai partneriai turėtų būti pagrindiniai bet kokios diskusijos dėl darbo rinkos lankstumo ir užimtumo garantijų pusiausvyros dalyviai, jų vaidmuo konsultuojant Europos Komisiją ir apibrėžiant šią sąvoką turėtų būti ypatingas;
- svarbu stiprinti darbo santykių sistemas Europoje ir valstybėse narėse; socialiniai partneriai privalo aktyviai dalyvauti, derėtis, daryti įtaką ir prisiimti atsakomybę už lankstumo ir užimtumo saugumo sąvokos apibrėžtį ir jos sudedamąsias dalis; todėl vertinant nacionalines reformų programas reikėtų aptarti, kaip būtų galima stiprinti socialinį dialogą ir kolektyvinių derybų sistemą;
- Komisija ir valstybės narės lankstumo ir socialinio saugumo politikoje turėtų labiau atsižvelgti į lyčių lygybės ir kartų solidarumo principus; darbo rinkoje lankstumo ir saugumo požiūriu moterų, vyresnio amžiaus darbuotojų ir jaunimo padėtis dažnai yra blogesnė, todėl reikėtų pasistengti pagerinti šioms darbuotojų grupėms taikomas sąlygas ir taikyti jų atžvilgiu kuo palankesnes priemones;
- valstybės narės ir Komisija turėtų išnagrinėti, kaip, pasinaudojant vidiniu lankstumu, padidinti gebėjimą prisitaikyti, kad

šis gebėjimas taptų perspektyvia ir priimtina lankstumo ir užimtumo saugumo sistemos dalimi; vidinis lankstumas gali būti labai svarbus skatinant našumą, naujoves ir konkurencingumą, ir prisidėti prie Lisabonos strategijos tikslų įgyvendinimo;

- reikėtų siekti darbo laiko lankstumo ir darbuotojo apsaugos pusiausvyros; tai geriausiai užtikrinti kolektyvinėse derybose nustatytomis taisyklėmis ir atsižvelgiant į nacionalinę praktiką; tokiose derybose dėl darbo laiko lankstumo reikalingas patikimas įstatymuose numatytų teisių, patikimai veikiančių socialinių institucijų ir užimtumui palankių socialinės apsaugos sistemų pagrindas.

2.7 Investicijos, inovacijos ir moksliniai tyrimai

Komitetas ragino:

- kurti palankų makroekonominį klimatą, akcentuojant į augimą orientuotą ekonominę politiką ilgalaikėms konjunk-tūros krizėms įveikti ir visam aktyvios darbo rinkos politikos potencialui išnaudoti;
- siekti didesnio nuoseklumo investuojant į mokslinius tyrimus, technologijų plėtrą ir naujoves, kad būtų paspartintas ekonomikos vystymasis ir atsirastų naujų darbo vietų; šiuo požiūriu taip pat reikia pažymėti, kad daugelyje reformų programų nepakankamai dėmesio skiriama tam, jog būtina ne tik vykdyti struktūrines darbo rinkos reformas, bet ir imtis į paklausą nukreiptų priemonių, skatinančių augimą ir užimtumą;
- suteikti daugiau laisvės disponuoti biudžeto lėšomis, skirtoomis finansuoti atitinkamas investicijas į valstybių narių infrastruktūrą; šiuo požiūriu nacionalinės reformų programos galėtų būti taip sudarytos, kad visos kartu sudarytų Europos mastu koordinuojamą ekonomikos gerinimo programą;
- sukurti atitinkamas sąlygas, skatinančias tiek išorės, tiek vidaus paklausą, kad būtų išnaudotas augimo ir visiško užimtumo potencialas; šiuo požiūriu nurodyta, kad nedaugelis valstybių narių savo reformų programose ekonomikos skatinimui skiria pakankamai dėmesio;
- atsižvelgti į tinkamo finansavimo gavimo svarbą užimtumo politikos priemonėms sėkmingai įgyvendinti nacionaliniu ir Europos lygiu; šiuo požiūriu buvo nurodyta, kad daugelyje valstybių narių reikia pašalinti esamus pasiūlymų dėl darbo rinkos iniciatyvų ir biudžeto lėšų skirtumus.

2008 m. vasario 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Finansinės integracijos: vertybinių popierių biržos

(2008/C 162/25)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2007 m. sausio 16 d. nusprendė parengti dėl

Finansinės integracijos: Europos vertybinių popierių biržų

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. sausio 24 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Jochen Lehnhoff.

442-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. vasario 13–14 d. (vasario 13 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 103 nariams balsavus už, 4 – prieš ir 9 susilaukusių.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK rekomenduoja Europos institucijoms dar intensyviau nei iki šiol aiškinti Bendrijos piliečiams, kokius privalumus teikia suderintas vertybinių popierių sandorių teisinis pagrindas. Tokiu būdu galima kovoti su vis dar dažnai pasitaikančiais investavimo tik į savo vietos rinką apribojimais (*angl. home bias*).

1.2 Komitetas rekomenduoja Komisijai, atliekant baltojoje knygoje dėl finansinių paslaugų politikos ⁽¹⁾ pateiktą finansinių paslaugų veiksmų plano *ex-post* vertinimą, atkreipti ypatingą dėmesį į tai, ar daugelis europinės teisės pagrindų pakeitimų, skirtų biržoms ir užbiržinėms prekybos vietoms, skatina tinkamą Europos biržų integraciją ir palengvina tarptautines turto investicijas.

1.3 Tai pasakytina apie direktyvos dėl finansinių priemonių rinkos ⁽²⁾, direktyvos dėl prospekto ⁽³⁾ ir direktyvos dėl skaidrumo ⁽⁴⁾ – jos visos yra finansinių paslaugų veiksmų plano dalys – pasekmes bei dabartines pastangas palengvinti tarptautinių finansinių priemonių sandorių tarpuskaitą ir atsiskaitymą (visų pirma, infrastruktūros ūkio subjektų išpareigojimų laikytis „tarpuskaitos ir atsiskaitymo elgesio kodekso“ įgyvendinimą ir Europos centrinio banko siekį sukurti vieningą Europos atsiskaitymo sistemą „Target2/Vertybiniai popieriai“).

⁽¹⁾ http://ec.europa.eu/internal_market/finances/policy/index_en.htm

⁽²⁾ 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/39/EB dėl finansinių priemonių rinkų, iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 85/611/EEB, 93/6/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2000/12/EB bei panaikinanti Tarybos direktyvą 93/22/EEB; OL L 145, 2004 04 30, p. 1–44.

⁽³⁾ 2003 m. lapkričio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/71/EB dėl prospekto, kuris turi būti skelbiamas, kai vertybiniai popieriai siūlomi visuomenei ar įtraukiami į prekybos sąrašą, ir iš dalies keičianti Direktyvą 2001/34/EB; OL L 345, 2003 12 31, p. 64–89.

⁽⁴⁾ 2004 m. gruodžio 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/109/EB dėl informacijos apie emitentus, kurių vertybiniais popieriais leista prekiauti reguliuojamoje rinkoje, skaidrumo reikalavimų suderinimo, iš dalies keičianti Direktyvą 2001/34/EB.

1.4 Komitetas mano, kad, prieš imantis papildomų ar papildančių integracijos skatinimo veiksmų, reikia palaukti šio vertinimo proceso pradžios. Jeigu EESRK manys esant būtina, jis galės pateikti pasiūlymus, kaip pasiekti pažangą integruojant vertybinių popierių biržas.

1.5 2005 m. komunikate dėl pramonės politikos ⁽⁵⁾ pateikiamos septynios horizontalios iniciatyvos konkrečių sektorių iniciatyvoms paremti. Komitetas mano, kad į šį tarpsektorinių priemonių sąrašą reikėtų įtraukti ir veiksmingas Europos bendrovėms, visų pirma mažoms ir vidutinėms įmonėms (MVĮ) pritaikytomis sąnaudomis prieinamas finansines rinkas. Finansinių priemonių rinkų direktyva (FPRD) siekiama pagerinti šių rinkų veikimą. Tačiau dėl su finansinėmis rinkomis susijusių pasekmių būtina išsamiau išnagrinėti vaidmenį, kuris teks finansinėms rinkoms Europos konkurencingumui skatinti. Komitetas apgailestauja, kad pateikus pramonės politikos vidurio laikotarpio peržiūrą ⁽⁶⁾ nebuvo pradėta tokia diskusija.

Reikėtų pirmiausia atkreipti dėmesį į vertybinių popierių biržas dėl jų svarbos rinkos ekonomikos sąlygomis. Reikėtų labiausiai stebėti sparčiai besivystančios ekonomikos šalių ir daug gamtinių išteklių turinčių šalių suverenų emitentų fondų veiklą ir valstybės obligacijas, ypač jei iš šių šalių kilusių investicijų dalis biržų rinkose nepaprastai didelė, kaip pvz., Londono birža, kur fondams iš Dubajaus ir Kataro priklauso daugiau nei 48 proc. prekiaujamų vertybinių popierių. Apskritai, Komisija turėtų bendradarbiauti su valstybėmis narėmis ir priežiūros įstaigomis, siekdama pagerinti šių fondų skaidrumą, suprasti jų ketinimus ir užtikrinti, kad už jų neslypi jokie politiniai tikslai. Apskritai, EESRK prašo „Komisijos kaip galima anksčiau pateikti teisės aktų nuostatų, skirtų skatinti institucinius investuotojus teikti informaciją apie jų investicijų ir balsavimo politiką, projektą.“ ⁽⁷⁾

⁽⁵⁾ COM(2005) 474 galutinis: Komisijos komunikatas dėl Bendrijos Lisabonos programos įgyvendinimas. Politikos nuostatos ES gamybai stiprinti siekiant labiau integruoto požiūrio į pramonės politiką.

⁽⁶⁾ COM (2007) 374 galutinis: Pramonės politikos vidurio laikotarpio peržiūra.

⁽⁷⁾ ECO/202 — Finansų rinkų raidos socialinės ir ekonominės pasekmės, CESE 1262/2007, OL C 10/23 2008 ir INT/332 — Bendrosios rinkos peržiūra, CESE 89/2007, OL C 93/06 2007.

2. Nuomonę pagrindžiantys argumentai

2.1 Prašymas parengti nuomonę

2.1.1 Finansinė integracija – pagrindinė Europos ekonominės ir pinigų sąjungos sudėtinė dalis. Įvedus eurą svarbiu tikslu tapo Europos finansų sistemos integracija. Dauguma tyrimų vienodai teigia, kad ši integracija akivaizdžiai turės teigiamą pasekmę Europos ekonomikai.

2.1.2 Kalbant apie esminius Europos finansų integracijos privalumus visai ekonomikai, dėl dabartinės, nepakankama daugelio rinkos segmentų integracija pasižyminčios padėties, būtinos visų dalyvių pastangos tęsti šį procesą iki pabaigos.

2.1.3 Integuotų, konkurencingų ir veiksmingų finansų rinkų sukūrimas yra esminis vidaus rinkos ir Lisabonos tikslų aspektas, kad būtų visiškai išnaudotos galimybės siekiant augimo ir užimtumo.

2.1.4 Visi finansų centrai atlieka svarbias viešųjų paslaugų funkcijas. Dėl svarbaus vaidmens vidaus finansų rinkose biržos dažnai tapatinamos su valstybinės svarbos viešosiomis institucijomis. Europos biržų sektoriuje dominuoja tradiciniai ir dažnai tos pačios šalies subjektai. Nepaisant keleto biržų susijungimų ir aljansų, ši rinka kaip ir anksčiau susiskaldžiusi į daugybę įvairių finansų centrų. Tačiau atliekant elektroninius sandorius išvengiama su konkrečia geografine vieta susijusių reikalavimų ir konfliktų.

2.1.5 Finansų integracija yra visų pirma rinkos diktuojamas procesas, tačiau jam taip pat reikalinga veiksminga rinkos jėgų ir viešųjų įstaigų veiksmų sąveika. Valstybinės institucijos ES turėtų ir toliau būti pasiryžusios stiprinti integracijos procesą. Visų pirma tai turėtų būti nepakeičiamas valstybių ir Europos institucijų noras sukurti teisinį pagrindą bei taisykles vidaus rinkos integracijai ir finansų stabilumui skatinti.

2.1.6 Europos vertybinių popierių rinkų kaip įmonių finansų šaltinio reikšmė laikui bėgant išpūdingai išaugo. Taigi, gerai išvystyta vertybinių popierių rinka padidins bendrąsias investicijas ir sumažins sąnaudas. Vertybinių popierių rinkos svarbus indėlis – papildomų išorės išteklių suteikimas. Finansų sektorius svarbus ir todėl, kad jis užtikrina lėšų, kurios leidžia vystyti kitoms ūkio šakoms, skyrimą.

2.1.7 Labai nevienodas atskirų valstybių finansų rinkų reguliavimas yra kliūtis. Vien tik vertybinių popierių susijungimai, kaip strateginis finansų reguliavimo aspektas, neatitinka reglamentavimo politikos derinimo poreikį.

2.1.8 Kalbant apie vertybinių popierių rinkas, tokias kaip obligacijų ir akcijų rinkos, ypatingai svarbu tęsti tarpuskaitos ir atsiskaitymų infrastruktūros integraciją. Nepakankamai sujungtų tarpuskaitos ir atsiskaitymų sistemų skaičius vis dar gana didelis.

2.1.9 Šiuo metu, kai pinigų sąjunga iš esmės pirmenybę teikia europinei vertybinių popierių valdymo procedūrai, kontinentinės Europos vertybinių popierių rinkos atsidūrė paradoksaliajoje padėtyje, vykdydamos elektroninius, bet su didelėmis sandorių sąnaudomis susijusius užsakymus. Ši priešprieša kyla visų pirma dėl vis dar pernelyg didelių tarptautinių sandorių sąnaudų.

2.2 Bendros pastabos. Europos vertybinių popierių rinkos

2.2.1 (Vertybinių popierių) biržos finansinių priemonių (t.y. joms tenka rinkos vaidmuo) pagalba pasiūla subalansuoja su paklausa. Investuotojų požiūriu, vertybinių popierių birža yra vieta finansinėms priemonėms pirkti ir jas parduoti. O įmonėms vertybinių popierių rinkos yra svarbi sąlyga įsigyti nuosavą kapitalą ir paskolas. Taigi, vertybinių popierių rinkos, kartu su bankų kreditais yra pagrindinis įmonių finansavimo šaltinis. Be tinkamai veikiančios prekybos vertybinių popierių rinkoje būtų įmanomas tik labai ribotas naujų finansinių priemonių įtraukimas. Tikros europinės vertybinių popierių rinkos atsiradimas gali atverti įmonėms naujas jų veiklos finansavimo galimybes išleidžiant vertybinių popierių emisiją. Tai pasakytina taip pat ir visų pirma apie tas įmones šalyse, kurių prekybai vertybiniais popieriais būdingas nedidelis likvidumas, todėl sėkmingai vykdyti emisijas galima tik su tam tikrais apribojimais. Be to, europinė vertybinių popierių rinka turėtų skatinti investuotojus atsakyti investuoti vien tik savo nacionalinėse rinkose, o tai vis dar dažnai pasitaiko, ir galėtų turėti naudos iš augimo visoje Europos ekonominėje erdveje.

2.2.2 Tačiau apskritai, vertybinių popierių rinkose įmonės finansuoja tik nedidelę savo investicijų iš vertybinių popierių rinkos dalį (bendrojo pagrindinio kapitalo formavimas). Taip pat akcijų gryniosios emisijos Jungtinėse Amerikos Valstijose mažėja, o euro zonoje jų nėra. To nepaaiškina skirtingas biržos sąrašuose esančių įmonių skaičius, šis skaičius beveik nekinta. Tačiau tai paaiškina faktas, jog įmonės, perpirkdamos akcijas atsikrato savo pačių akcijų ir taip siekia padidinti savo pelną iš akcijų, o tai yra svarbiausias finansų rinkų veiksnys.

2.2.3 Kad vertybinių popierių birža galėtų atlikti savo funkcijas ekonomikoje, būtinos dvi sąlygos: turi įvykti sandoris (prekyba) ir finansinė priemonė turi būti pakeičiama į jo piniginių ekvivalentą (tarpuskaita ir atsiskaitymas)⁽⁸⁾. Nors vertybinių popierių birža gali veikti tik esant šioms abiems sąlygoms, tačiau

⁽⁸⁾ Dažnai vartojama sąvoka „tarpuskaita ir atsiskaitymas“.

prekyba ir atsiskaitymas yra skirtingos operacijos, atliekamos techniniu požiūriu skirtingose platformose. Prekybą organizuoja pačios biržos, o atsiskaitymus atlieka pagrindinės sandorio šalys (angl. „central counterparties“ arba CCP) ir taip vadinami centriniai vertybinių popierių depozitoriumai (CSD). Pastarieji veikia kaip pagrindinės vertybinių popierių apskaitos infrastruktūros ir vykdo nematerialius vertybinių popierių pervedimus ⁽⁹⁾.

2.2.4 Kiekvienoje valstybėje narėje yra bent viena vertybinių popierių birža ⁽¹⁰⁾. Be to, yra daugiašalės prekybos sistemos (MTF), kurios, kaip ir biržos, suveda finansinių priemonių pirkimo ir pardavimo pavedimus, ir finansiniai tarpininkai, kurie sandorius sudaro tiesiogiai su savo klientais. Atsiskaitymus vykdo dažniausiai nacionaliniai centriniai vertybinių popierių depozitoriumai (CSD), kurie savo valstybėje turi tam tikrų paslaugų monopoliją.

2.2.5 Didelis prekybos vietų skaičius neturėtų būti vertinamas kaip Europos kapitalo rinkos trūkumas. Atvirkščiai, veiksminga prekybos vietų konkurencija mažina investuotojų išlaidas operacijoms. Todėl teisingu laikytinas Finansinių priemonių rinkų direktyvos ⁽¹¹⁾ siekis stiprinti prekybos vietų konkurenciją ⁽¹²⁾.

2.2.6 Kad vyktų prekybos vietų konkurencija, Europos biržos realiai turi būti pajėgios konkuruoti. Iki šiol konkurencijai kliudė daugelyje valstybių narių egzistuojanti vadinamoji „koncentracijos taisyklė“, pagal kurią visi užsakymai turi būti perduodami reguliuojamoms rinkoms, dažniausiai vietos biržai. Finansinių priemonių rinkų direktyva panaikino tokio nacionalinio reguliavimo galimybę. Viena iš tebesančių kliūčių konkurencijai, atsižvelgiant į tik nacionalinių biržų istoriją, galėtų būti jų ribota nacionalinė parduodamų finansinių priemonių pasiūla. Jei, pavyzdžiui, Vokietijos birža negalėtų į prekybą įtraukti Prancūzijos finansinių priemonių, negalėtų vykti ir konkurencija.

2.2.7 Vertinant didžiosiose Europos vertybinių popierių biržose prekiaujamas finansines priemones, atrodo, jog, nepaisant kai kurių teisinių barjerų, nėra realių kliūčių prekybos vietų konkurencijai. Pavyzdžiui, Vokietijos biržose prekiaujama daugiau nei 13 000 užsienio akcijų ⁽¹³⁾. Jei kitos biržos ir negali pateikti panašių skaičių, šis pavyzdys rodo, kad sąlygos veiksmingai prekybos vietų konkurencijai yra sudarytos. Kai kurios nacionalinės teisinės kliūtys neteks reikšmės įgyvendinant finansinių paslaugų veiksmų planą. Direktyvos dėl prospekto suteiktė

⁽⁹⁾ Be to, jie atlieka ir kitas užduotis, kylančias iš vertybinių popierių saugojimo, pvz., veiksmų pagal vertybinių popierių įvykius atlikimas (angl. Corporate Actions).

⁽¹⁰⁾ Įvairių vertybinių popierių biržų sąrašas pateikiamas Komisijos reguliuojamų rinkų apžvalgoje (OL C 38 2007 2 22), C 38 2007 2 22).

⁽¹¹⁾ Direktyva 2004/39/EB (OL L 145, 2004 4 30, p. 1).

⁽¹²⁾ Plg. Finansinių priemonių rinkų direktyvos 34 konstatuojamosios dalies punktą ir nuostatas, susijusias su rinkos skaidrumu 27 ir tolesniuose str.

⁽¹³⁾ Šaltinis: Vokietijos biržos informacija apie operacijas, bendrą užsienio akcijų apyvartą, 2007 m. kovo mėn. www.deutsche-boerse.com/dbag/dispatch/de/notescontent/gdb_navigation/listing/50_Reports_and_Statistics/60_Order_Book_Statistics/INTEGRATE/statistic?notesDoc=/maincontent/Monatsstatistik+auslaendischer+Aktien&expand=1.

galimybę parduoti finansinius instrumentus visoje Europoje, skelbiant vieną bendrą prospektą. Finansinių priemonių rinkų direktyva ne tik suderina investuotojų apsaugos reikalavimus, bet ir operacijų ir prekybos taisykles biržose ir užbiržinėse prekybos vietose. Galiausiai, direktyva dėl skaidrumo suvienodino kapitalo rinkos informaciją. Europos institucijoms teks užduotis įvertinti konkretų naujų teisinių sąlygų poveikį ir taisyti trūkumus. Kriterijais bus laikomi finansinių paslaugų veiksmų plano tikslai, pirmiausia tarptautinis finansų rinkų organizavimas.

2.2.8 Galima abejoti, ar konkuruojant biržoms nekyla pavojus kainodaros mechanizmų kokybei (ir kartu biržos viešajai funkcijai) ir ar tai galima atsverti nuosekliu konsolidacijos skatimu. Iš pirmo žvilgsnio sprendžiant atrodytų pavojinga, kad likvidumas paskirstomas tarp daugelio prekybos vietų. Tačiau negalima dėl daugelio prekybos vietų Europoje nuspręsti, kad kainodara turi trūkumų kokybės požiūriu. Tokie prekybos mechanizmai kaip arbitražo prekyba padeda išlyginti kainų skirtumus; be to, nuo 2007 m. lapkričio 1 d. prekybos vietoms keliami dideli suderinti skaidrumo prieš prekybą ir po jos reikalavimai (Finansinių priemonių rinkų direktyvos 27 str., kt.). Jie turėtų užtikrinti kainų palyginamumą skirtingose prekybos vietose ir taip kovoti su pirmiau minėtu susiskaldymu. Vos įgyvendinus Finansinių priemonių rinkų direktyvą valstybėse narėse atrodo, kad šis būdas yra veiksmingas. Užbiržinių sandorių duomenų srautai skelbiami „Project Boat“ – devynių investicinių bankų konsorciumo – ir didžiųjų finansinės informacijos paslaugų teikėjų sujungiami su biržų ir daugiašalės prekybos sistemos (angl. MTF) duomenimis. Taip užtikrinama abipusė įtaka kainoms skirtingose prekybos vietose. Konsolidacija biržos savininkų lygiu siekiant padidinti likvidumą nereikalinga.

2.2.9 Sprendimai už ar prieš jungimąsi ar perleidimą – kaip pabrėžia Komisijos narys Charlie McCreevy – yra vien tik biržų operatorių ekonominiai sprendimai, taigi turėtų būti priimami griežtai orientuojantis į rinką. Vertinant iš politinės pusės, svarbu tik tai, ar yra teisiųjų kliūčių susijungimams arba perleidimams, o jei jų yra, ar galima jas įveikti.

2.2.10 Prekybos sistemų operatorių susijungimams ar įsigijimams taikomos tos pačios teisinės kliūtys kaip ir kitiems bendrovių susijungimams ar įsigijimams. Pastarojo laikotarpio pavyzdžiai, kaip Londono biržos planai įsigyti Italijos biržą („Borsa Italiana“) bei Niujorko biržos ir Euronext susijungimas rodo, kad tai įmanoma netgi už Europos teisingumo erdvės ribų.

2.2.11 Tačiau konkrečių teisiųjų problemų gali kilti įkuriant bendrą visos Europos prekybos platformą. Kliūtims galėtų būti

įtraukimo į oficialųjį prekybos sąrašą reikalavimų, prekybos praktikos, mokesčių nuostatų ir apskaitos taisyklių skirtumai⁽¹⁴⁾. Nuodugnų šių kliūčių svarbos tyrimą, visų pirma priėmus finansinių priemonių rinkų direktyvą ir direktyvą dėl prospekto, dar reikia atlikti. Tačiau abejotina, ar iš tiesų šios kliūtys tokios sunkios, kad jų praktiškai nebūtų galima įveikti. Tokių nuostatų paneigiam, pvz., pavykusi Amsterdamo, Briuselio, Paryžiaus ir Porto biržų prekybos sistemų integracija į Euronext ir Baltijos bei Šiaurės šalių biržų susijungimas į OMX Nordic. Be to, vos priėmus finansinių priemonių rinkų direktyvą aiškėja, kad biržos ateityje vis labiau konkuruos su daugiašalėmis prekybos platformomis, kurios gali veikti visose valstybėse narėse ir kurios grindžiamos Europos pasu. Pavyzdžiui, septynių investicinių bankų iniciatyva, vadinama „Turquoise“, ir 2007 m. kovo mėn. Chi-X Europe Limited Londone įsteigta Chi-X platforma. Todėl stipresnė Europos vertybinių popierių rinkų integracija, atrodo, yra ne tik įmanoma, artimiausiu metu ji turėtų būti įvykusi⁽¹⁵⁾.

2.2.12 Vertybinių popierių rinkos integracijos skatinimas jokia būdu neturi būti suprantamas kaip reikalavimas koncentruoti prekybos ir atsiskaitymų vietas **viename** komercinėje visos Europos platformoje. Nereikėtų pamiršti, kad tiek naujosios užbiržinės prekybos platformos, tiek įsitvirtinusios biržos yra pelno siekiančios ekonomikos įmonės, o monopolizacija sudarytų blogesnes sąlygas emitentams ir investuotojams⁽¹⁶⁾.

2.2.13 Komitetas rekomenduoja Europos institucijoms išnagrinėti alternatyvas integracijai skatinti palaikant konkurenciją, jei, pvz., vertybinių popierių biržų koncentracija labai apsunkintų regionuose veikiančių mažų ir vidutinių įmonių patekimą į biržą. Nereikėtų pamiršti, kad mažos ir vidutinės įmonės dažnai gali lengviau sėkmingai patekti į regioninę biržą nei į didelę Europos biržą. Dėl artimų vietos ryšių regionų investuotojai lengviau pasiekiami regioninėje biržoje. Todėl laukiamos vystymosi tendencijos turėtų būti kruopščiai įvertintos, ar jos netrukdo mažoms ir vidutinėms įmonėms patekti į biržą. Jei taip atsitiktų, galimas sprendimas būtų vienos ar keleto viešųjų biržų, kurios išpareigotų rūpintis būtent mažų ir vidutinių įmonių interesais, įsteigimas

3. Konkrečios pastabos. Tarpuskaita ir atsiskaitymas vertybinių popierių rinkose

3.1 Esminė kliūtimi veiksmingesnei Europos biržos struktūrai visgi yra ne tradicinė biržų orientacija į regionus, bet skirtingos atsiskaitymo sistemos Europoje. Vyrauja nacionalinis sistemų susiskaldymas, kuris apsunkina ir pabrangina tarptautinius biržos sandorių atsiskaitymus. (Tačiau vien nacionalinių vertybinių popierių sandorių tarpuskaitos ir atsiskaitymo sistemos

dažnai pateikia labai efektyvius ir nebrangius sprendimus, jų negalima sugriauti konsolidacijos pastangomis.) Siekiant įveikti šį susiskaldymą jau imtasi daugelio svarbių iniciatyvų, kuriomis stengiamasi sukurti efektyvesnes Europos tarpuskaitos ir atsiskaitymo struktūras.

3.2 Giovannini ataskaitose⁽¹⁷⁾ buvo nustatytos ir išanalizuotos efektyvaus biržų sandorių tarpuskaitos ir atsiskaitymo atlikimo kliūtys. Nacionaliniai skirtumai visų pirma yra susiję su *techniniais standartais ir rinkos praktika* bei skirtingais *mokesčių ir teisiniais pagrindais*⁽¹⁸⁾. Kalbant apie pirmuosius, šiuo metu infrastruktūros operatoriai ir rinkos dalyviai (visų pirma bankai), koordinuojant Europos Komisijai Tarpuskaitos ir atsiskaitymo patariamojoje ir stebėsenos ekspertų grupėje (angl. CESAME) ieško sprendimų⁽¹⁹⁾. Suvienodinimas, kaip, pvz., švenčių dienos, kuriomis nedirba atsiskaitymo sistemos, jau plačiai taikomas, dedamos pastangos siekiant tolesnių suvienodinimų, pvz., operacijų, susijusių su VP įvykiais, atlikimas (angl. Corporate Actions).

3.3 Be to, techniniai standartai ir rinkos praktika bus suvienodinti, jei pasiseks dabartinė iniciatyva sukurti visos Europos vertybinių popierių sandorių tarpuskaitos ir atsiskaitymo platformą. 2006 m. liepos mėn. Europos centrinis bankas (ECB) ir euro zonos nacionaliniai centriniai bankai pateikė vieningos vertybinių popierių sandorių tarpuskaitos ir atsiskaitymo platformos pasiūlymą⁽²⁰⁾. Pastaroji, vadinama „Target2/vertybiniai popieriai“, nes ji techniškai susijusi su jau veikiančia visos Europos mokėjimo sistema „Target“. 2007 m. sausį Europos centrinis bankas papildomai paskelbė pirmuosius tyrimus dėl ekonominio, teisinio ir techninio planuojamos platformos poveikio⁽²¹⁾. Šiuo metu kartu su naudotojais kuriami tokios sistemos techniniai reikalavimai⁽²²⁾.

3.4 Target 2/vertybiniai popieriai sistema, ECB manymu, ateityje turėtų apimti visus vertybinių popierių sandorius, grindžiamus centrinio banko pinigais. Planuojama platforma turėtų iš esmės veikti vienodai visoje Europoje ir tokiu būdu gerokai supaprastinti visų pirma tarptautinių vertybinių popierių sandorių tarpuskaitą ir atsiskaitymą.

3.5 Jei Target2/Vertybiniai popieriai pavyks, Europoje bus įveiktos lemiamos kliūtys tarptautiniam vertybinių popierių atsiskaitymui, atliekamam centrinio banko pinigais. Tai, atsižvelgiant į įvairius veiksnius, atneštų naudos visoms su vertybinių popierių sandorių susijusioms šalims.

⁽¹⁴⁾ McAndrew/Stefanadis, Current Issues in Economics and Finance (Federal Reserve Bank of New York), June 2002, 1, 3 f.

⁽¹⁵⁾ Žr. taip pat ECB 2007 m. lapkričio mėn. ataskaitą, 67, 77 ff psl.

⁽¹⁶⁾ Žr. taip pat ECB 2007 m. lapkričio mėn. ataskaitą, 67, 74 f psl.

⁽¹⁷⁾ Plg. http://ec.europa.eu/internal_market/financial-markets/clearing/communication_de.htm.

⁽¹⁸⁾ Tarpuskaitai ir atsiskaitymui svarbios nacionalinės taisyklės dėl nuosavybės perleidimo, vertybinių popierių sąskaitų (depozito įstatymas) bei bankroto įstatymas.

⁽¹⁹⁾ Plg. http://www.ec.europa.eu/internal_market/financial-markets/clearing/communication_de.htm

⁽²⁰⁾ Plg. <http://www.ecb.int/paym/market/secmar/integr/html/index.en.html>

⁽²¹⁾ Plg. <http://www.ecb.int/paym/market/secmar/integr/html/index.en.html>

⁽²²⁾ Išsamios medžiagos šia tema galima rasti Europos centrinio banko tinklavietėje (www.ecb.int)

3.6 Be to, priimdami elgesio kodeksą, Europos centriniai vertybinių popierių depozitoriumai (CSD), pagrindinės sandorio šalys (angl. „central counterparties“ arba CCP) ir biržos įsipareigojo Komisijai laikytis daugelio priemonių ⁽²³⁾. Taip visų pirma siekiama sustiprinti infrastruktūros operatorių efektyvumą ir tarpusavio sąveiką. Tikimasi, kad dėl to tarptautinės tarpuskaitos ir atsiskaitymo sąnaudos Europoje sumažės. Jau 2007 m. pradžioje įgyvendintos pirmosios įsipareigojimo dalys. Taip kainodara tapo skaidresnė, nes skelbiami suvienodinti kainų sąrašai, kuriuos naudotojai gali lengviau palyginti. Be to, infrastruktūros operatoriai įsipareigojo pagerinti jų sistemos prieinamumą ir sistemų tarpusavio sąveiką. 2007 m. birželio pabaigoje paskelbtos gairės konkretizuoja šį įsipareigojimą, suteikdamos galimybę veiksmingai sujungti sistemas į tinklą. Kadangi iki šiol Elgesio kodeksas ir jo įgyvendinimas praktikoje buvo teigiamai

įvertinti – tai patvirtino ir Komisijos narys Charlie McCreevy 2007 m. liepos 10 d. Europos Parlamente – atrodytų, kad buvo žengtas teisingas žingsnis skatinant pigesnę vertybinių popierių tarpuskaitą ir atsiskaitymus visoje Europoje.

3.7 Politiniu požiūriu šiuo metu nebūtina imtis kitų veiksmų nei minėtos iniciatyvos biržų rinkų konsolidacijai skatinti. Reikėtų palaukti įvairių darbų, skirtų palengvinti Europos biržų konsolidavimą, visų pirma finansinių priemonių sandorių tarpuskaitos ir atsiskaitymų srityje, pabaigos bei išanalizuoti jų rezultatus. Jei visi šie veiksmai nepasisektų ir nepavyktų sudaryti sąlygų veiksmingesnei prekybai Europos biržose, reikėtų apsvarstyti, ar tolesnės reglamentavimo priemonės galėtų pagerinti padėtį.

2008 m. vasario 13 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto

pirmininkas

Dimitris DIMITRIADIS

⁽²³⁾ http://ec.europa.eu/internal_market/financial-markets/clearing/communication_de.htm#code